

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

GULYÁS ÉVA

GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

2014

KAPOSVÁRI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
Pénzügy és Számvitel Tanszék

A doktori iskola vezetője:
Prof. Dr. KEREKES SÁNDOR DSc
egyetemi tanár

Témavezető:
DR. WICKERT IRÉN PhD

**A PÉNZÜGYI LÍZING SZÁMVITELI KEZELÉSÉNEK
PROBLÉMÁI A HAZAI ÉS A NEMZETKÖZI
SZABÁLYOZÁS KERETEI KÖZÖTT**

Készítette:
GULYÁS ÉVA

KAPOSVÁR
2014

DOI: 10.17166/KE.2014.004

Tartalomjegyzék

1.	BEVEZETÉS.....	5
2.	IRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	7
2.1.	A számviteli harmonizáció szükségessége és következményei	7
2.2.	A harmonizáció nemzetközi folyamata	12
2.3.	A harmonizáció hazai folyamata	16
2.4.	Az IFRS-ek alkalmazása a magyar bankszektorban	21
2.5.	A lízingügyletekkel foglalkozó főbb kutatások.....	25
2.6.	A lízingre vonatkozó hazai és nemzetközi számviteli előírások	35
2.7.	A pénzügyi lízingre vonatkozó szabályok színtere hazánkban	53
2.8.	Az átdolgozott lízingstandard.....	57
3.	A DISSZERTÁCIÓ CÉLKITŰZÉSE	63
4.	ANYAG ÉS MÓDSZER.....	65
4.1.	Az empirikus kutatás módszertana.....	65
4.2.	Az empirikus kutatás alapadatai	68
4.3.	A minta reprezentativitása, átsúlyozás	77
4.4.	Az elvégzett elemzések	81
4.4.1.	A figyelembe vett változók közötti kapcsolatok vizsgálata	81
4.4.2.	A kétféle elszámolás közötti eltérések számszerűsítése és az eltérés mértékére ható tényezők elemzése	88
4.4.3.	A lízingügyletek csoportosítása időbeli lefutásuk szerint	90
5.	EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELEŚÜK.....	97
5.1.	A lízingügylet értékének meghatározása.....	97
5.2.	Az IFRS és a magyar előírások alapján számított eredmény eltérése.....	102
5.2.1.	A kamatláb eltérítésének hatásai	102
5.2.2.	A kezdeti költségek eltérő kezelésének hatásai	115
5.2.3.	A futamidő alatt fokozatosan felmerülő költségek hatásai.....	121
5.2.4.	A pénzügyi lízingre vonatkozó empirikus kutatási eredmények ismertetése	132
5.3.	Operatív lízingügyletek IFRS-beli minősítése	140
5.3.1.	A pénzügyi lízinggé minősítés feltételeinek teljesítése az IFRS szerint	142
5.3.2.	Az operatív lízing főkönyvi adatainak átforgatása pénzügyi lízinggé	151
5.3.3.	Az operatív lízingre vonatkozó empirikus kutatási eredmények ismertetése	154

5.4.	Az empirikus kutatás lízingpiacra vonatkoztatott eredményeinek bemutatása.....	157
5.4.1.	A kétféle elszámolás közötti eltérések mértékére ható tényezők elemzése a bérleti szerződések esetén.....	158
5.4.2.	A kétféle elszámolás közötti eltérések számszerűsítése és az eltérés mértékére ható tényezők elemzése a pénzügyi lízing szerződések esetén.....	168
5.4.3.	Az ügyletek csoportosítása a kétféle számviteli eredmény időbeli lefutása szerint	173
5.4.3.1.	A bérleti szerződések csoportosítása a kétféle számviteli eredmény időbeli lefutása szerint.....	178
5.4.3.2.	Az pénzügyi lízing ügyletek csoportosítása a kétféle számviteli eredmény időbeli lefutása szerint.....	180
5.4.3.3.	A lízingügyletek „profilja” és a kétféle eredménylefutás távolsága közötti kapcsolat vizsgálata	186
5.5.	A vezetők információigénye és a pénzügyi számvitel által szolgáltatott adatok	188
5.6.	A számviteli törvény és az IAS 17 megfeleltethetősége a lízing területén.....	195
5.7.	IFRS alapú beszámoló elkészítésének javasolt módszere.....	201
6.	KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK.....	208
7.	ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK	213
8.	ÖSSZEFOGLALÁS	216
9.	KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	222
10.	IRODALOMJEGYZÉK	223
10.1.	Könyvek	223
10.2.	Folyóiratcikkek és internetes források	223
10.3.	Statisztikai adatok és ÁSZF-ek	230
10.4.	Jogszabályok és indoklásuk	231
11.	ÁBRAJEGYZÉK.....	233
12.	TÁBLÁZATJEGYZÉK.....	235
13.	A DISSZERTÁCIÓ TÉMAKÖRÉBEN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK	237

14.	A DISSZERTÁCIÓ TÉMAKÖRÉN KÍVÜL MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK	239
15.	SZAKMAI ÉLETRAJZ.....	240
16.	FÜGGELÉK.....	242
16.1.	függelék: A számviteli törvény pénzügyi lízingre vonatkozó előírásai.....	242
16.2.	függelék: A számviteli kormányrendelet pénzügyi lízingre vonatkozó előírásai.....	244
16.3.	függelék: A pénzügyi lízing elszámolása a lízingbevevőnél.....	245
16.4.	függelék: A lízingügylet minősítéséhez használt fogalmak az IAS 17 szerint a lízingbeadó szempontjából.....	246
16.5.	függelék: Az új Polgári Törvénykönyv Pénzügyi lízingre vonatkozó szabályai.....	248
16.6.	függelék: Rövidítések magyarázatai.....	251
16.7.	függelék: A lízingpiac fontosabb szereplői által alkalmazott bérleti (operatív lízing) szerződések minősítése az IAS 17 szempontjából.....	253
16.8.	függelék: A futamidőre vonatkozó pontdiagram a bérleti szerződések esetén.....	257

1. BEVEZETÉS

A hazai finanszírozási szektor vállalatai jellemzően külföldi tulajdonosi háttérrel rendelkeznek, így pénzügyi kimutatásaikat nemcsak a magyar, hanem az anyavállalat előírásainak megfelelően is elő kell tudniuk állítani. Ez utóbbi előírás általában a Nemzetközi Számviteli Standard, amely a vizsgált finanszírozási termék, a pénzügyi lízing vonatkozásában nemcsak jelentős eltéréseket tartalmaz a hazai szabályozáshoz képest, de napjainkban éppen változás alatt áll.

Értekezésemben a harmonizáció szükségességét, megvalósulási módját, és az IFRS-ek¹ szerinti jelentési kötelezettség és lehetőség jogszabályi témakörét vázolom fel, majd áttekintem a hazai és nemzetközi szakirodalom harmonizációt érintő témakörét, melyek alapján bemutatom, hogy az IFRS-ek szerinti pénzügyi kimutatás elkészítése szükséges, releváns többletinformációt nyújt a beszámoló olvasói számára. A dupla jelentéskészítés azonban mind szakmai, mind informatikai oldalról komoly kihívást jelent a pénzügyi intézmények számára, valamint azt, hogy az így elkészült jelentések megbízhatósága megkérdőjelezhető. A szakirodalmi áttekintés során kitérek a lízingekről szóló IAS² 17 tervezett változásaira, annak indokaira, valamint bemutatom az első tervezetet, és az azóta elkészített módosításoknak megfelelő – még nem megjelent – tervezetet, s megvizsgálom ezek lízingbeadókra gyakorolt hatását is. Dolgozatom második részében a jogszabályi és standardbéli előírások, az ezekhez kapcsolódó magyarázó anyagok és szakirodalom alapján összefoglalom a fontosabb különbségeket a jelenleg hatályos IAS 17 és a magyar számviteli szabályok között, valamint megvizsgálom, hogy ez utóbbi előírások gyakorlati értelmezése mennyiben felel meg a szabályok szellemének.

¹ IFRS: International Financial Reporting Standards – Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok

² IAS: International Accounting Standards – Nemzetközi Számviteli Standardok

Elméleti levezetéssel bizonyítom, hogy helyes értelmezés mellett a kétféle szabályrendszer által bemutatott kép szignifikánsan nem különbözik egymástól. Állításom igazolásaként tipikusnak tekinthető mintapéldákat állítok elő, melyek tükrözik a hazai lízing-kalkulációs gyakorlatot, valamint felhasználom egy közel 5.800 elemű minta tényleges kalkulációit is. A lízing-ügyletek minősítési kérdéseinek vizsgálatakor a legnagyobb hazai lízing-cégek bérletre és operatív lízingre vonatkozó Általános Szerződési Feltételeit is megvizsgálom, s ez alapján vonom le következtetéseimet.

A dolgozatban nem foglalkozom a speciális tárgyak lízingjére vonatkozó megfontolásokkal, valamint az épületet és telket is magában foglaló lízing-ügyletek elkülönítésének problémáival. Ugyanígy nem képezi tárgyát vizsgálataimnak a visszlízing és a gyártói lízing sem. Bár a lízingpiac egyik legjellemzőbb problémája jelenleg az értékvesztés meghatározása, s ez a terület a nemzetközi számviteli standardok módosítása során is előtérbe került az elmúlt években, dolgozatomban e terület vizsgálatára sem terjed ki. A problémás ügyletekkel kapcsolatban egyetlen területet – a kamatok felfüggesztésének kérdését – mutatok be, mivel annak léte a kamat-realizáláshoz kötődő javaslataim megvalósíthatóságát befolyásolja. Értekezésemben a pénzügyi kimutatás és a beszámoló fogalmakat szinonimaként használom, annak ellenére, hogy a hazai szóhasználat szerint a vállalat vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetét az éves beszámoló, míg a nemzetközi számviteli standard szerint a pénzügyi kimutatás tükrözi. Témám szempontjából azonban ez a megkülönböztetés nem bírt jelentőséggel, ezért nem alkalmaztam. Ugyanígy nem tettem különbséget az IAS és az IFRS rövidítések között sem, a dolgozatban e rövidítéseket a nemzetközi számviteli standardok kifejezéssel azonos értelemben alkalmaztam. A dolgozatban szereplő rövidítések magyarázatát első előfordulásukkor a lábjegyzetben adom meg, a legfontosabb rövidítéseket azonban a 16.6. Függelékben is bemutatom.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A számviteli harmonizáció szükségessége és következményei

Napjainkban már megkérdőjelezhetetlen, hogy a számviteli harmonizáció – akár a hazai jogszabályok nemzetközi standardokhoz való igazítását, akár a nemzetközi standardok alkalmazásának megengedését, elfogadását jelenti – elengedhetetlen feltétele a nemzetközi vérkeringésben való részvételnek. A számvitel, mint a gazdasági élet nyelve, lehetőséget teremt a különböző vállalatok tevékenységének megértésére, azok vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetének összevetésére. A globalizáció megállíthatatlannak tűnő terjedésének így szükségszerű velejárója a közös nyelv kialakítása, melynek részét képezi a közös fogalomrendszer, valamint az azonos értékelési elvek és eljárások meghatározása, alkalmazásának előírása. Ezzel együtt „... nagy előnyt jelentett, ha az adott társadalom egészének magatartása, ... hagyományai, a munkavállalók és a vállalkozók indítékai és reagálásai... hasonló, közel áll, illetve könnyen igazítható a mindenkori fejlett centruméhoz, az ott megszokott és elvárt kulturális normákhoz” (Bathó et al, 2006).

Ugyanakkor a globalizáció ellenére az egyes országok jogrendje, szokásrendszere, hagyományai jelentősen eltérhetnek – és el is térnek – egymástól, így a közös nyelv alkalmazása esetén is kérdéses, hogy mennyire biztosítató az azonos értés kialakítása. Mindazonáltal a közös nyelv hatására ezen gyakorlatok, konkrét üzleti megoldások is konvergálnak egymáshoz, a gazdasági valóság és az azt leíró közös nyelv között kölcsönhatás valósul meg. Ezt a kölcsönhatást fejezi ki az a megállapítás is, mely szerint „A számvitel képes befolyásolni, orientálni a gazdasági magatartást. Progresszívebb tehát a számvitelnek az a megközelítése, amely a gazdasági valóság jobb megértését, magyarázatát hangsúlyozza, szemben annak pusztá leírásával, jellemzésével” (Bosnyák, 2003).

A számviteli szabályok országonkénti eltérései jelentős különbségeket eredményeznek a vállalatok megítélésében, a teljesítmények összehasonlításában, s így eltéríthetik a külső érdekeltek döntéseit a valós, összehasonlítható adatokon alapulóktól. Egy Kazainé által hivatkozott felmérés szerint (Kazainé, 2008) ezek az eltérések a termékek önköltségének meghatározásában, a kutatás-fejlesztési költségek elszámolásában, az eredmény meghatározása tárgyában térnek el, de eltérések mutatkoznak a valós értékelés alkalmazásának és értelmezésének kérdéskörében is. Ezen eltérések eliminálása mély szakismeretet kíván, s egyben költségigényes folyamat is, miközben végeredményének megbízhatósága megkérdőjelezhető – hiszen az ilyen „átalakításokat” a könyvvizsgálók nem feltétlenül hagyják jóvá, azt az elemző szakértők maguk végzik el, így a lényeges hibák elkerülésének ténye nem igazolható.

A harmonizáció, azaz a világszerte egységes számviteli szabályrendszer alkalmazása következtében megszűnhetnének a párhuzamos – hazai és nemzetközi elveken alapuló – adatszolgáltatások, ennek következtében a vállalatok adminisztrációs költségei csökkenhetnének, a kapott eredmények egyszerűen, további átalakítás nélkül összehasonlíthatóvá válnának (Hill, 2012).

Meg kell jegyeznünk ugyanakkor, hogy még a harmonizált számviteli elvek és eljárások sem jelentenek teljes egyezőséget. Mint azt a KPMG követéses vizsgálata (Boros-Rakó, 2008 és Boros-Rakó, 2010) megállapította, az általuk vizsgált tőzsdén jegyzett vállalatok IFRS szerinti beszámolójának elemzésekor, „a vizsgált társaságok általában ott teljesítettek jobban, ahol két szabályrendszer előírásai közelebb voltak egymáshoz”, a legtöbb probléma pedig a bonyolultabb, komplexebb, „valamint a magyar számviteli előírásoktól lényegesen eltérő követelményeket megfogalmazó területeken” tapasztalható.

A KPMG a második felmérésében (Boros-Rakó, 2012) 21 vállalkozás került a fókuszba, ám a kutatók két csoportba osztották azokat, így a nagyobb vállalatokat lefedő „A” kategóriába 11, a „B” kategóriába 10 vállalatot soroltak. A kutatás egyértelműen kimutatta, hogy a vizsgált megfelelési területek mindegyikén javult a pénzügyi kimutatások minősége, a legnagyobb javulást magában a kimutatások felépítésében, és átlagos jellemzőiben, az értékelés alapjára vonatkozó közzétételekben láthattuk. Különösen jelentős ez utóbbi változás, ha azt tekintjük, hogy ez a terület korábban a legalacsonyabb értékelést kapta a szakértőktől. A legalacsonyabb szintű megfelelést 2008-ban ezen kívül a valós értékre, a piaci és likviditási kockázatra, valamint a tőkekezelésre vonatkozó közzétételek jelentették, s – bár mindegyik területen jelentős javulás tapasztalható – e területek még 2011-ben is a legrosszabb értékelésű témák közé tartoztak. Ugyanakkor az újonnan belépő, illetve újonnan vizsgált területek eredményei – a szegmensekre vonatkozó közzétételek kivételével – átlag alatt maradtak. A szerzők megállapították, hogy az „A” kategóriás vállalatok IFRS szerinti pénzügyi kimutatásainak minősége szignifikánsan meghaladja a „B” kategóriás, jellemzően kisebb vállalatok beszámolóinak minőségét, melynek oka „hogy az IFRS alapú beszámoló elkészítése igen erőforrás-igényes feladat. ... Míg egy nagyobb méretű vállalkozás megteheti, hogy minden lényeges IFRS-területre akár külön szakértőt allokáljon, addig egy kisebb méretű társaságnál erre nincsen külön keret” (Boros-Rakó, 2012).

Egy 2004-2006 között végzett, 28 EU-tagállamra és 3 másik államra kiterjedő felmérés megállapította, hogy a vizsgált országok 21%-ában egyedi szinten is kötelező az IFRS-ek alkalmazása, kevesebb, mint 50% megengedő e téren. Ez utóbbiak esetében az egyedi IFRS szerinti beszámoló csak információs célt szolgál, jogi értelemben a nemzeti szabályok által készített beszámoló a hivatalos (Somogyi, 2008).

A Deloitte 2012-es kutatása (Deloitte, 2012), amelyben 20 tőzsdei és 8 nem tőzsdei cég IFRS alapú beszámoló-készítési gyakorlatát vizsgálták meg, kissé eltérő szempontból elemzi azokat. Referenciaként Svájc azonos adatait alkalmazza, s ehhez viszonyítja a mintába került vállalatok főbb jellemzőit. Ennek eredményeként megállapítja, hogy közel másfélszer annyi idő kell a hazai cégeknek az IFRS alapú beszámoló elkészítéséhez, mint a svájciaknak, a beszámoló hossza, ideértve az oldalszámot, a mérleg- és eredménykimutatás sorok számát is, jelentősen meghaladja a svájci vállalatok azonos adatát. A beszámoló minőségére vonatkozóan megállapításuk a KPMG kutatásával azonos jellegű: hiányosságokat jellemzően ott tapasztaltak, ahol a hazai számviteli előírások és a nemzetközi standard előírásai jelentősen eltérnek (pl. becslések közzététele terén, valós értéknél, érzékenységvizsgálatnál).

A fenti megállapításoknak némileg ellentmond egy másik kutatási eredmény (Beke, 2010), mely megállapítja, hogy „a hazai számviteli szabályozásunk, könyvelési rendszerünk és beszámolási elveink, értékelési módszereink megfelelő alapul szolgálnak az IFRS-ek (pénzügyi beszámolási standardok) szerinti pénzügyi beszámoló összeállításához. Az IFRS-ek elvárásainak megfelelő külön könyvelési, elszámolási rendszer kialakítására vonatkozó speciális rendszerre nem volt szükség. A hazai beszámolók összeállításához alapul szolgáló könyvelés teljes körű információt szolgáltat a nemzetközi beszámolók elkészítéséhez is.” Saját kutatási eredményeim az előbbi állítást támasztják alá – az IFRS szerinti beszámolók jelenlegi összeállítási elveinek alkalmazásakor az elkészítés erőforrás-igényes, és a kézi módosítások miatt jelentős hibalehetőséget hordoz magában.

A harmonizáció annak nyilvánvaló előnyei mellett nem egyszerű folyamat, nehézségekbe ütközhet a nemzetközi számviteli elvárások beillesztése a hazai jogrendszerbe³, különös körülményt igényelhet a nyereségadó alapjának⁴

³ Hazánkban ez történt a magyar lízingstandard megalkotása során, ahol a standardalkotók

meghatározása a számviteli eredményhez képest, de számos technikai kérdés – pl. jelenérték alkalmazása a könyvviteli nyilvántartásokban, a szerződésen alapuló és az ügyfélnek küldött bizonylatokon szereplő adatoktól eltérő tételek könyvelésének kérdése – is felmerül. Ezen kívül előfordulhat, egyes országokban a harmonizációt a nemzeti kultúra és lét elleni támadásként ítélik meg, ami a nemzetközi szabályok átvételét és megfelelő alkalmazását gátolja. Gondot okozhat a nemzetközi jogszabályok saját nyelvre⁵ való átültetése is.

A harmonizáció szükségességének egyértelmősége néhány évtizeddel ezelőtt még korántsem volt ennyire elfogadott, illetve a harmonizáció irányait, megvalósításának lehetőségeit illetően is eltérő álláspontok uralkodtak, melyek jellemzően a fenti hátrányok valamelyikét hangsúlyozták, s ezek meglétét fontosabbnak ítélték a harmonizáció előnyeinel (Baricz, 1997).

A harmonizációra természetesen csak a nyilvános érdeklődésre számot tartó vállalkozások esetében van szükség, ugyanakkor praktikus lehet az e körbe nem tartozó vállalatok jelentési kötelezettségeinek harmonizált alapra helyezése is, hiszen így az elvek, fogalmak, megközelítés országon belül azonos lehet a közérdeklődésre számot tartó vállalatokéval, míg a részle-

azért nem vették át egy az egyben az IAS 17 előírásait, mert annak követelés-fogalma nem felel meg teljesen a magyar követelés-fogalomnak, így az alkotók inkább a standard „magyarítása” mellett döntöttek. (A magyar lízingstandard elfogadásáról – elsősorban az IAS 17 átdolgozása miatt – a hazai standardalkotók végül lemondtak.)

⁴ Hazánkban a nyereségadó alapja a számviteli törvény szerinti adózás előtti eredményből vezethető le, az ott lévő eltérések nagyságrendje azonban jól becsülhető a sokéves tapasztalatnak köszönhetően. Amennyiben a kiindulási alap – a számviteli eredmény – megváltozik, szükségessé válik a módosító tételek körének és mértékének átgondolása, illetve felmerül az igény egy önálló adószámvitel kialakítására – ami alapvető kulturális változást jelentene az érintettek számára. (Igaz ez annak ellenére is, hogy a számviteli törvény alapjaiban követi a nemzetközi számviteli standardok előírásait.)

⁵ Tapasztalatom szerint a nemzetközi standardok magyar fordítása, az alkalmazott szak kifejezések is hagynak maguk után kívánni valót: gyakran szó szerinti fordításról van szó, amelynek magyar jelentése nem pontosan felel meg az eredeti tartalomnak, de előfordul az is, hogy már meglévő, jól bevált szakkifejezések helyére kerül a tükörfordítás. Ez utóbbi lehet tudatosan az eltérő szabályozási háttér jelzése is. A „helytelen” fordítás azonban visszahat a szakmai nyelvre, a mögötte lévő eltérő tartalom megváltoztathatja a szavak eredeti jelentését.

tezettség és az előállításához szükséges erőforrás-igény jóval kisebb lehet. Ennek szellemében az IASB⁶ 2009 júliusában kibocsátotta a kis- és közepes vállalkozásoknak szóló IFRS-t. Hazánkban azonban nem ennek hazai változata, hanem a mikrogazdálkodói egyszerűsített beszámolóról szóló 398./2012. kormányrendelet jelentette az egyszerűsítés útját. Ez a rendelet a 2010-es adatok alapján az összes vállalkozás 90%-át jelentő kkv-szektor jelentős részét érinti, melyek esetében a törvényalkotó a lehetséges két út – a nagyon leegyszerűsített számviteli beszámoló, vagy a kizárólagos adónyilvántartás (Filyó, 2012) – közül az előbbit választotta.

2.2. A harmonizáció nemzetközi folyamata

A számviteli harmonizáció alapvetően háromféle logika mentén képzelhető el⁷. Egyrészt a résztvevők kölcsönösen elfogadhatják egymás beszámolóit (mint pl. Kanada és az USA teszi), másrészt egy adott országban elfogadhatják a másik ország szabályrendszere alapján készült pénzügyi kimutatásokat (ahogy azt az USA tette 2007-ig (SEC⁸, 2007 és SEC, 2008a) az IFRS alapú beszámolókkal) azzal a kitételrel, hogy a saját szabályaitól való eltérés következményeinek bemutatását írja elő. A harmadik megoldás szerint egy adott közösség tagjai döntésük, vagy jogszabály alapján bevezetik egy adott ország, vagy szabályozó testület szabályrendszerét (Somogyi, 2008 és Fritz, Lammle, 2003). Ez utóbbi történt az Európai Unióban is 2002 és 2005 között, amikor az Unió döntött egyes IFRS-ek, illetve azok egy részének befogadásáról.

Véleményem szerint a fentieken kívül a harmonizáció magasabb foka is

⁶ International Accounting Standard Board, Nemzetközi Számviteli Standard Testület

⁷ A harmonizáció fenti szintjein kívül megjelenik a de jure (jog szerinti) és a de facto (a közzétételre, értékelésre vonatkozó) harmonizáció is, mint önálló típus (Somogyi, 2008). Meglátásom szerint ez azonban nem önálló harmonizációs típus, hanem a három típus megvalósítási módját jelenti.

⁸ SEC: Security and Exchange Commission; az USA értékpapír- és tőzsd felügyelete.

elérhető akkor, ha az abban résztvevők egy új szabályrendszer kidolgozását kísérlik meg, s e tevékenységük során minden érintett korábbi tapasztalatát, elvárásait figyelembe veszik⁹.

Ez a folyamat zajlik napjainkban, amikor az IASB és a FASB¹⁰ a két szabályrendszer közelítését tűzte ki célul (Mou, 2006), párhuzamosan azzal a ténnyel, hogy a FASB elfogadja az IFRS-ek szerinti beszámolót minden további egyeztetés, eltérés-levezetés nélkül¹¹. A két szervezet együttműködik többek között a lízingeket, a biztosítási szolgáltatásokat, a pénzügyi instrumentumokat érintő standardok átdolgozásában. A konvergencia-folyamat azonban nem halad zökkenőmentesen, a pénzügyi instrumentumokkal kapcsolatban pl. a két standard testület nem tudott egységes álláspontot kialakítani, így mindkét tervezet nyilvánosságra került. (FASB, 2011). Mindazonáltal a két szervezet továbbra is elkötelezett maradt a US GAAP¹² és az IFRS-ek színvonalának emelése és a konvergencia elérése érdekében¹³.

A SEC 2008-ban újabb tervezetet tett közzé (SEC, 2008b), amely megvalósítása esetén 2014. elejétől lehetővé tenné a hazai (USA-beli) cégek számára is, hogy beszámolójukat az IASB által kibocsátott IFRS-ek szerint készítsék el. Az ütemtervet azonban nem tudták tartani, 2012-ben felül-

⁹ Ezt az álláspontot fogalmazza meg a FASB konvergenciáról közzétett nyilatkozata is, amely szerint e folyamat végső célja „egyetlen, magas szintű nemzetközi számviteli standard kifejlesztése, amelyet a vállalatok világszerte alkalmazhatnak mind a hazai, mind pedig a nemzetközi pénzügyi kimutatásaik elkészítése során.” (FASB, 2013).

¹⁰ FASB: Financial Accounting Standard Board, Pénzügyi Számviteli Standard Bizottság, USA

¹¹ A SEC egyeztetés (az eltérések levezetése) nélkül az IASB által kibocsátott IFRS-ek alapján készített beszámolókat fogadja el, nem pedig azok EU által befogadott változata alapján készültek. Ezt a megoldást az Európai Parlament kifogásolta (Európai Parlament, 2008).

¹² US GAAP: Generally Accepted Accounting Principles, az Amerikai Egyesült Államokban elfogadott Számviteli Irányelvek.

¹³ Ugyanakkor mind az IFRS-ekkel, mind pedig a konvergencia kitűzött céljával kapcsolatban is felmerülnek kifogások. Egyrészt a SEC csak az IASB által kiadott IFRS-ek alapján készített beszámolót fogadja el a jegyzett vállalatoktól, másrészt – mivel mindössze két releváns számviteli szabályrendszer maradt „életben” – egyes vélemények szerint elegendő lenne a kölcsönös elismerés, s nem feltétlenül volna szükség az egységesítésre (Európai Parlament, 2008).

vizsgálták a folyamat státuszát, s megállapították, hogy ez akkor valósulhat meg, ha az IFRS-ek minden területet lefednek, az IFRS alapján különböző országokban készített beszámolók egymással összehasonlíthatók, s a kapott pénzügyi kimutatások auditálhatók és kikényszeríthetők volnának. A SEC jelentése szerint, bár az IFRS-ek jelentős változáson mentek át, maradtak olyan területek, ahol a közös munka a FASB és az IASB között megszakadt (pl. pénzügyi instrumentumok), illetve amelyeket az IFRS-ek nem fednek le. Az összehasonlíthatóság a különböző országok között láthatólag növekszik, bár a beszámolók minősége javítandó, ám nem egyértelmű az országon belüli összehasonlíthatóság változásának iránya (SEC, 2012). A jelentés felhívja a figyelmet az IFRS helyes alkalmazása érdekében az egységes értelmezések szerepére is.

A gyakorlatban tehát egyértelmű az IFRS-ek „győzelme”, amit alátámaszt az a tény, hogy közel 100 országban használják ezt a szabályrendszert a konszolidált beszámolóknak, s számos ország saját nemzeti számviteli szabályait is erre cserélte (Sipos, 2008 és Szabó, 2008). Mindezek a tények alátámasztják a SEC 2007-es döntését, ám a szakirodalom az elterjedtség mellett számos szakmai érvet is felsorakoztat az IFRS-ek mellett. Ezek az érvek általában a kimutatott eredmények volatilitásának csökkenéséről, a manipulálhatóság visszaszorulásáról szólnak, de az is bebizonyosodott, hogy az IFRS-re való áttérés következtében kedvezőbb tőkeköltség érhető el, mint az áttérés előtt.

A kutatások egyértelműen bizonyították azt is, hogy az IFRS beszámoló eredményei egyértelműen összemérhetők a US GAAP alapú beszámoló eredményeivel (Barth et al, 2012), az IFRS-ek elfogadása növelte ezt az összehasonlíthatóságot, noha szignifikáns különbségek fennmaradtak. (Fritz, Lammle, 2003)

Az amerikai cégek áttérése az IFRS-re biztosan magas költségekkel jár majd, s kérdés, hogy az így elérhető haszon vajon meghaladja-e ezen költségeket,

azaz mekkora az áttérés hozzáadott értéke (Horton et al, 2008). A vizsgálatot a két számviteli rendszer közötti egyeztetések alapján végezték el, és azt találták, hogy a nemzeti számviteli előírásokról az IFRS-re áttérő cégek részvényárait jobban magyarázza az áttérés utáni, mint a megelőző adatok. Igaz ez szinte minden vizsgált országra a bevételek realizálásban, a tőkére vonatkozó információkkal azonban kapcsolat nem állapítható meg.

Kutatási eredmények igazolták, hogy a belépés (akár önkéntes, akár kötelező áttérést jelentett) az IFRS-ek rendszerének alkalmazói közé, csökkentette a vállalatok tőkeköltségét, bár a későbbi kötelező tömeges alkalmazás a korábban áttértek tőkeköltségét kissé megnövelte (Daske, Hail and Leuz, 2007). Az érdekhordozók döntését lényegesen azokban az esetekben változtatta meg az IFRS-ek alkalmazása, ahol az áttérés előtti szabályrendszer jelentősen eltért a nemzetközi standard szabályaitól, így a kapott eredmények az eredeti beszámoló alapján nem voltak előre jelezhetők (ICAEW, 2007)

Az IFRS alkalmazása önmagában azonban nem minden esetben elegendő a beszámolóban rejlő, a befektetők számára releváns valamennyi kockázat feltárására. Ez azonban nem az IFRS elvetését, hanem a szükséges módosítások meghatározását és bevezetését eredményezi (Deloitte, 2012), összhangban a SEC jelentésével.

A harmonizáció konkrét megvalósításának módját egyrészt az IASB és a FASB együttműködése jelenti, az Európai Unión belül pedig az IFRS-ek saját szabályrendszerbe történő beillesztése mindenkire kötelező érvényű rendeleteken, illetve az érintettekre vonatkozóan kötelező érvényű határozatokon keresztül, melyek a nemzeti jogrendbe illesztve fejtik ki hatásukat (Somogyi, 2008). Az EU azonban saját befogadási eljárásában az IASB¹⁴ által kibocsátott standardok egy részét egyáltalán nem fogadja be, más részét

¹⁴ Mind a SEC (2012), mind pedig az Európai Unió Parlamentje (2008) kifogásolja az IASB demokratikusnak nem nevezhető működését, valamint finanszírozásának tisztázatlan voltát, s felhívja a figyelmet az ebből származó kockázatokra.

pedig csak részlegesen fogad be¹⁵, így a befogadott standardok hiányosak lehetnek, konzisztenciájuk nem automatikusan biztosított. Másrészt a standardok – lévén keretelvek – megfelelő alkalmazását a gyakorlatban számos értelmezés (SIC¹⁶, IFRIC¹⁷) segíti, melyek kimaradása a joganyagból az egységes értelmezést és konzisztens alkalmazást hátráltatja.

Az ICAEW¹⁸ (2007) javaslata a fenti probléma megoldására az összes IFRS másodlagos jogforrássá tétele, valamint az értelmezések legalább ajánlás szintjén való megjelenítése.

2.3. A harmonizáció hazai folyamata

Az általánosan elterjedt felfogás szerint a magyar számviteli szabályozás, elsősorban a kontinentális, azon belül is a német „vonalhoz” (Beke, 2010) tartozik, melynek jellemzője, hogy a megbízható és valós összkép helyett a szabályszerűséget tartja szem előtt. Ennek megfelelően a számviteli előírásokat törvényben rögzítik, amelynek végrehajtása a hatálya alá tartozó gazdálkodók számára kötelező. Ugyanakkor a törvény előírásai – már annak első változatában, az 1991. évi XVIII. évi törvényben is – szem előtt tartották az Európai Unió jogrendjét, annak elvárásait.

Ezt a törvény általános indoklása a következőképp fogalmazza meg: „A külföldi működő tőke érdeklődésének felkeltéséhez szükséges, hogy a vállalkozó kimutatott vagyona, elért jövedelme a nemzetközi számviteli gyakorlat szerint is reális legyen. Ez nemzetközileg is elfogadtatható, elismertethető számvitelt igényel. A nemzetközi elismertetéshez szükséges az Európai Gazdasági Közösség Tanácsa irányelveinek, valamint a Nemzetközi Szám-

¹⁵ A megközelítőleg 300 oldalas IAS 39-ből az EU 109 oldalnyi szabályt fogadott be.

¹⁶ SIC: Standard Interpretation Committee, Standard Értelmezési Bizottság

¹⁷ IFRIC: International Financial Reporting Interpretation Committee, Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Értelmezési Bizottság

¹⁸ ICAEW: The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, Mérlegképes könyvelők egyesülete, Anglia és Wales.

viteli Standard Bizottság által kiadott standardoknak a figyelembe vétele, adaptálása”(1991. évi XVIII. törvény indoklása).

Ennek értelmében a törvényalkotó szándéka szerint szakított a korábbi megoldásokkal, a kötelező – könyvelési lépéseket is tartalmazó – ágazati számlakeretek helyett egy elvi alapú, a megbízható és valós összkép kialakítását szem előtt tartó, a vállalkozók, számviteli szakemberek aktív részvételén, döntésein alapuló beszámoló készítését írta elő. A magyar szabályozásban ekkor jelent meg a számviteli eredmény és az adóalap egymástól való elszakításának gyakorlata, ami együtt járt a társasági adóra vonatkozó szabályok átgondolásával, megváltoztatásával is, ugyanis a számviteli törvényt megelőzően a számviteli előírások jelentős részét a vállalkozási nyereségadóról szóló törvény tartalmazta.

Láthatjuk tehát, hogy a változás kiemelt jelentőségű volt a vállalkozások életében, nemcsak a konkrét végrehajtandó feladatokat változtatta meg, de az alkalmazandó szemléletmódot is: a szabályszerűség helyett az elvszerűség került előtérbe.

Mint láthattuk, egyes értelmezések szerint (pl. Kazainé, 2008) a magyar szabályozás – a német szabályozás jellemzőihez hasonlóan – nem elv-, hanem jog-alapú. A fenti idézet alapján ezt az állítást cáfolnom kellene, de saját tapasztalataim, és a számviteli törvény múltbeli módosításai, illetve a vizsgált terület szempontjából kiemelkedő fontosságú hitelintézeti kormányrendelet (250./2000. kormányrendelet) egyes tételes előírásai, valóban a jog-alapúság erősödését tükrözik.

Mivel a szabályozás nemcsak a számvitel, hanem az adózás, és a nemzetgazdasági statisztika területét is alapvetően megváltoztatta, szükségszerű volt, hogy a jogalkotó nem tudott egyszerre minden nemzetközi elvet figyelembe venni, és azokat a törvényi előírásokba beiktatni. Az irányelvek és IAS-ek

teljes átvételét¹⁹ nemcsak a változások körének kiterjedtsége, de a gazdaság „átmeneti” állapota, átalakulásának gyors folyamata is gátolta, amit számos további jogszabály változása is tükröz. Az új társasági formák megjelenését szabályozó törvény csak 1988-ban született meg, s a számviteli törvény megalkotásának időpontjában már napirenden volt annak módosítása, miközben zajlott az állami vállalatok gazdasági társasággá alakítása is. A kötelmi jogot szabályozó Ptk. 1989-1991 között több mint tízszer változott, miközben a szerződéses gyakorlatban olyan új, atipikus szerződési, finanszírozási formák jelentek meg, mint pl. a lízing.

A számviteli törvény első változata hatalmas lépést jelentett a nemzetközi számviteli elvek alkalmazása irányába, azok teljeskörű alkalmazását azonban még nem követelte meg, s valószínűleg az átvett elvek alkalmazása sem volt még kifogástalan.

A számviteli törvény módosítására először 1993-ban került sor (1993. évi CVIII. törvény), ez azonban – mint azt a hozzá kapcsolódó indoklás is tartalmazza – csak néhány területen jelentett lényegi változást, az esetek jelentős részében pontosítást tartalmazott, a törvény gyakorlati alkalmazása során felmerült problémákat, kérdéseket kívánta megválaszolni. Így sor került az exportárbevétel fogalmának tisztázására, a konszolidáció témakörére vonatkozó előírások pontosítására. Ezen kívül – mivel alapvető változások következtek be az ország devizagazdálkodási szabályaiban – módosultak az alkalmazható devizaárfolyamokra vonatkozó előírások is.

A számviteli törvény újabb jelentős módosítására került sor 1996-ban, melynek indokai (Indoklás az 1996. évi CXV. törvényhez) nagyon hasonlóak voltak az 1993-as törvénymódosítás indokaihoz: további pontosítást jelentettek, s így közelebb hozták a számviteli törvényt a nemzetközi előírá-

¹⁹ Erre már csak azért sem volt mód, mert maguk az irányelvek sem vették át teljeskörűen a nemzetközi standardokat.

sokhoz. Ekkor már bekerültek a törvénybe olyan előírások is, amelyek az időközben elterjedtebbé váló ügyleteket (pl. lízing) fogalmát és bemutatását szabályozták – összhangban a nemzetközi előírásokkal.

Mindazonáltal szükséges megemlíteni, hogy a devizaértékelésre vonatkozó előírások a törvény fokozatos módosításával egyre távolabb kerültek a nemzetközi előírásoktól (aktiválási és elhatárolási lehetőség), mely távolodást a forint folyamatos gyengítése/gyengülése magyarázta.

A fenti folyamat bemutatását azért tartottam szükségesnek, hogy érzékeltessem azt a tényt, hogy a magyar számviteli törvény – és ennek következtében az új gazdasági rend új gazdasági formáira vonatkozó beszámolók – a kezdetektől fogva a harmonizáció irányába mutattak. Az előírások szándékosan elsősorban ott tértek el attól, ahol a jogalkotók túlságosan nagyra értékelték a szükséges lépéseket, ahol a gazdaság jogi helyzete (szerződéses formák, hitelintézeti, gazdasági törvények) ezt még nem tették lehetővé, illetve ott, ahol az ország általános gazdasági állapota (árfolyamgyengülés) ezt szükségessé tette.

A számviteli törvény bevezetését követő időszak tehát lehetővé tette, hogy hazánk számviteli szempontból közelebb kerüljön a nemzetközi trendekhez, s így vonzóbb célpont legyen a külföldiek tőkebefektetései számára.

A számviteli törvény előírásainak változása 2000-re már olyan mértéket öltött, hogy célszerűnek látszott a módosítgatás helyett egy új törvény megalkotása, mely a 2000. évi C. törvény lett. A törvény általános indoklása elismeri a nemzetközi harmonizáció irányába tett korábbi lépéseket, és az előző számviteli törvény érdemeit, ám kétségeinek ad hangot a Nemzetközi számviteli standardokkal kapcsolatban, nem látja biztosítottak azok jövőbeni „győzelmét”, előtérbe kerülését. Ekkor az USA a saját tőzsdéin megjelenő vállalatok IAS szerinti beszámolóját a SEC még nem fogadta el, a US

GAAP szerinti beszámoló²⁰ készítése, illetve az IAS szerinti beszámoló ettől való eltéréseinek bemutatása még kötelező volt. Ugyanezt az elvet követte Japán és Ausztrália is. Ennek következtében úgy tűnt, hogy a jogalkotó – betartva az Európai Unió elveit – nem kíván ellentmondani a 4. és a 7. irányelv előírásainak, de – érzésem szerint – amennyire csak lehet, távolságot kívánt tartani az IAS-ektól, lehetőséget adva a leendő nemzeti számviteli standardok²¹ számára, hogy a megfelelő szabályokat fogalmazhassák meg.

Hazánk Európai Unióhoz való csatlakozása alapvetően új, egyértelműbb helyzetet eredményezett, melynek következményei a számviteli törvényben is megjelentek. Így beépítésre került az Unió 1606/2002. számú rendelete, melynek értelmében az uniós országok tőzsdén jegyzett – nyilvános – társaságoknak 2005. január 1-jétől konszolidált beszámolójukat a Nemzetközi Számviteli Standardok szerint kell elkészíteniük. Ugyanez a rendelet teszi kötelezővé ezt a tőzsdén nem jegyzett, ám nyilvános értékpapírt kibocsátó vállalatok számára is, ám esetükben lehetőséget ad arra, hogy a kötelezettségüknek csak 2007. január 1-jétől tegyenek eleget.

A 2000-es számviteli törvény indoklásában leírt „távolságtartás” indokai tehát megszűntek – mint azt az előzőekben bemutattam, az IFRS-ek elfogadottsága világszerte megnőtt –, hazánk Unióba való belépése pedig szükségessé tette az ott elfogadott elvek és szabályok maradéktalan átvételét.

Jogosan merül fel ekkor a kérdés, hogy amennyiben a tőzsdén jegyzett társaságok konszolidált beszámolójára igaz ez az előírás, akkor vajon lehetőséget ad-e a magyar számviteli törvény az egyedi beszámolók IFRS-ek szerinti elkészítésére is. A válasz – még a mai napon is – egyértelműen nem, a törvény kizárólag a konszolidált beszámoló kiváltását engedi meg az IFRS-

²⁰ A US GAAP szemléletmódja – a választási lehetőségek minimalizálásával, a számviteli szabályok konkretizálásával jóval közelebb áll egyébként a hazai – még mindig elsősorban szabályelvű – felfogáshoz.

²¹ Megjegyzendő, hogy nemzeti számviteli standardok elkészítésére, életbe léptetésére azóta sem került sor, mely tény a szerző örömmel üdvözl.

ek szerinti beszámoló elkészítésével (2000. évi C. törvény, 10.§ (4)).

Az IFRS-ek szerinti konszolidált beszámoló készítését előíró 2004. évi XCIX. törvénymódosítás indoklása az egyedi beszámolók és az IFRS-ek viszonyát meg sem említi, így ez az óriási lépés valószínűleg reális változtatásként fel sem merült a jogalkotókban.

2.4. Az IFRS-ek alkalmazása a magyar bankszektorban

A hazai pénzügyi szektor vállalatai jellemzően külföldi tulajdonosi háttérrel rendelkeznek, így pénzügyi kimutatásaikat nem csak a magyar, hanem az anyavállalat előírásainak megfelelően is elő kell tudniuk állítani. Ez utóbbi előírás általában a Nemzetközi Számviteli Standard, amely a vizsgált finanszírozási termék, a pénzügyi lízing vonatkozásában nemcsak jelentős eltéréseket tartalmaz a hazai szabályozáshoz képest, de napjainkban éppen változás alatt is áll.

A Magyarországon működő 37 részvénytársasági formában, illetve fióktelepként működő bank 68%-a nem magyar tulajdonú, s ezen belül 51%-uknak az Európai Unióban telepedett le a tulajdonosa.

1. táblázat: A Magyarországon működő bankok cégformája és tulajdoni szerkezete

Tulajdon	NYRt	Zrt	Fióktelep
Magyar	1	11	
EU-s		12	7
Más külföldi		5	1
Összesen	1	28	8

Forrás: Saját tábla, PSZÁF adatai alapján (2013)

A nem uniós anyavállalatú bankok között pedig találunk 1-1 orosz, kínait és

amerikait, valamint 2 dél-koreait. A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok (IFRS-ek) és harmadik országok nemzeti számviteli szabályozásai (GAAP-ok) közötti konvergenciáról az Európai Értékpapír-bizottságnak és az Európai Parlamentnek 2010-ben készített jelentése (http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/com-2010-292/com-2010-292_hu.pdf) alapján a dél-koreai szabályok és a US GAAP alapján készített beszámolókat az Unió már teljesen azonosnak tekinti az IFRS szerinti beszámolókkal, míg az orosz és kínai szabályozás esetén az elvi elfogadottság mellett szükségesnek tartja a gyakorlati kivitelezés tovább ellenőrzését.

A fenti tábla és az idézett szabályozás alapján úgy tűnik, hogy az egyetlen nyilvánosan jegyzett magyar bank, az OTP kötelezett IFRS szerinti konszolidáció készítésére. A másik kritérium – a nyilvános kötvénykibocsátás – azonban már valamennyi nagy bankra megállja a helyét, amit az alábbi táblázat tükröz.

2. táblázat: IFRS első alkalmazása a nagybankok körében

IFRS-t alkalmazó nagybankok	IFRS első alkalmazása	Indok
CIB Bank Zrt.	2005.12.31	nyilvános kötvénykibocsátás, 2005
Erste Bank Hungary Zrt ²² .	2011.12.31	nyilvános kötvénykibocsátás, 2011
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	2005.12.31	NA
MKB Bank Zrt.	2007.12.31	nyilvános kötvénykibocsátás, 2005
OTP Bank Nyrt.	2005.12.31	tőzsdén jegyzett társaság
Raiffeisen Bank Zrt.	2006.12.31	nyilvános kötvénykibocsátás, 2006
UniCredit Bank Hungary Zrt.	2006.12.31	nyilvános kötvénykibocsátás, 2006

Forrás: Szakács Edina, 2013

²² Az Erste Bank Hungary 2010. december 31-én még nyilvánosan működő társaság volt, ám a konszolidációra vonatkozó mentesítési szabályok alapján erre a fordulónapra vonatkozóan még lehetősége volt a magyar szabályok szerinti konszolidált beszámoló összeállítására.

Minden jel arra mutat tehát, hogy az IFRS szerinti beszámoló összeállítása nagy adminisztrációs terhet jelent a bankszektor számára is, ezért érdemes megvizsgálni az IFRS alapú pénzügyi kimutatások összeállításának elvileg lehetséges módszereit, illetve a bankok és a lízingben elsősorban érdekelt pénzügyi vállalkozásaik ezen a téren alkalmazott gyakorlatát.

Az IFRS-ek szerinti beszámoló elkészítésének legelterjedtebb módja a magyar előírásoknak megfelelő nyilvántartások és az ez alapján kapott főkönyvi adatok módosítása az IFRS elveinek betartásához szükséges korrekciós tényezőkkel. Ennek alapvető feltétele, hogy az adott gazdálkodó egység képes legyen azonosítani valamennyi olyan hazai beszámolótételt, amelynek bemutatása a nemzetközi standard szerinti pénzügyi kimutatásban más értéken, más elvek szerint szükséges. Ennek kezelése egyszerűbb esetben megoldható úgy, hogy az adott tétel a könyvelt értéken szerepel a beszámolóban, de a helyes érték eléréséhez pótlólagos tétel rögzítésére van szükség. Ilyen típusú módosításra lehet példa az ügyindítással kapcsolatos kezdeti közvetlen költségek összege, melyek a magyar számviteli előírás szerint nem monetáris tételek, azok jövőbeli átértékelésére nincs mód, hiszen aktív időbeli költségelhatárolást jelentenek. Az IFRS alapján azonban e tételek a követelés részei, s mint ilyenek – devizában denominált követelés esetén – maguk is átértékelődnek. Ez az átértékelési különbözet könnyen számítható, s a magyar beszámolóadat átsorolása után, annak értékéhez hozzáadva jól közelíthető az IFRS-nek megfelelő érték.

A módosítások másik köre esetében nem elegendő a fenti eljárás, szükséges a magyar elvek alapján könyvelt tételek teljes kihagyása, és helyettük új tételek érvényesítése. Gyakori példáját találjuk ennek a hazai számvitelben valós értékelést nem alkalmazó társaságoknál, ahol pl. a származékos ügyletekkel kapcsolatban képzett céltartalékok összegét meg kell szüntetni, s a valós értékelés eredményeit rögzíteni kell a beszámolóban.

A gyakorlatban a fenti megoldások együttesen jelennek meg az IFRS szerinti pénzügyi kimutatások elkészítésében, hiszen a hazai számviteli elvek és eljárások távolsága nem minden vagyონrészre vonatkozóan azonos az IFRS-hez képest, illetve az alkalmazott könyvelési technika sem egységes.

Az első eljárás alkalmazásának feltétele az, hogy a hazai számviteli alapelvek viszonylag jó közelítést adják a nemzetközi elveknek, így az azok módosításával előállított IFRS-adatok lényeges hibát, eltérést²³ már nem tartalmaznak majd.

A pénzügyi szektor felkészültségére vonatkozóan a PSZÁF²⁴ 2006-ban egy felmérést végzett, amelyet 38 bank töltött ki. Az eredmények nem térnek el szignifikánsan a teljes nemzetgazdaságra vonatkozóan ismertetett eredményektől. E szerint az IFRS szerinti beszámolót alátámasztó analitikus nyilvántartás csak a megkérdezettek 38%-ánál áll rendelkezésre, míg 8%-uknál a US GAAP szerinti beszámoló készül, s 54%-uknál csak a magyar számviteli beszámoló támasztható alá analitikus nyilvántartásokkal (Somogyi, 2008).

Az IFRS alapú beszámoló elkészítését a 38 vizsgált hitelintézet közül mindössze két cég végzi el teljeskörű elkülönült IFRS analitika alapján, 13 a magyar számviteli adatok átforgatásával, míg 3 a két módszer ötvözetével. A nyilvánvaló kockázatokon túl a fenti eljárás nem felel meg a számviteli törvénynek sem.

A fenti megállapítással szorosan összefügg a KPMG egy másik felmérésének (László et al, 2012) eredménye, amely kiemeli, hogy „a főbb kimutatásokhoz

²³ Kisebbségek eltérések természetesen lehetségesek, hiszen – mint azt az eredményeket bemutató 5.2.2. fejezetben ismertetem – pl. az elhatárolt jutalékok átértékelése során az elhatárolás feloldásának algoritmusa nem pontosan képes kiadni az IFRS közvetlen előírásaival alkalmazott adatot, ám ez a különbség nem jelentős, és így a megbízható és valós kép bemutatását nem befolyásolja.

²⁴ A doktori értekezés véglegesítése közben a hazai pénzügyi szektor felügyeleti rendszere jelentősen megváltozott, a különálló PSZÁF helyett a központi bank hatáskörébe került az ellenőrzés, s ezzel párhuzamosan erősödött a közös európai felügyelet. A határon átnyúló tevékenységek felügyeletéről lásd Ligeti, 2009.

(mérleg, eredménykimutatás) kapcsolódó részletező táblák kitöltése szükségessé teszi majd az adatok IFRS szintű analitikus nyilvántartását, amelyet a 11 megkérdezett pénzintézet közül a felmérés időpontjában csak 6 tudott biztosítani egyedi szinten, konszolidált szinten viszont már csak kettő. Ennek megfelelően a hitelintézetek jelentős IT-fejlesztést tartanak szükségesnek a FINREP²⁵ jelentésszolgálat teljesítése érdekében.”

2.5. A lízingügyletekkel foglalkozó főbb kutatások²⁶

A lízinggel foglalkozó szakirodalom egy része a **venni vagy lízingelni** döntési helyzettel, az azt alátámasztó érvekkel foglalkozik, míg mások alapvetően a **lízing értékének meghatározását**, a lízing mellett és ellene szóló érvek meglétét próbálják igazolni. Ez utóbbi szorosan összefügg a lízingügyletek értékelési módszerének kialakítására vonatkozó kutatásokkal, ideértve a hitelezési veszteségek lízingkalkuláció során történő figyelembe vételének, kezelésének módszereit is. Végül, de nem utolsósorban az irodalom jelentős része foglalkozik a **lízingügyletek számviteli kezelésének hiányosságaival**, a másféle kezelés esetleges hatásait bemutató kutatásokkal, elsősorban a lízingbevevő szempontjai alapján. A venni vagy lízingelni kérdéskör kutatásának egyik érdekes eredménye, hogy bizonyításra került, a döntés alapját nem kizárólag a lízingbevevőre és a lízingbeadóra vonatkozó eltérő adószabályok befolyásolják, de az a tény is, ha az elérhető adóelőnyök kihasználása valamelyik fél részéről korlátozott. (Miller-Upton, 1976) Az is megállapításra került, hogy a lízingre vonatkozó döntést befolyásolja a vállalatvezetés tulajdonnal való rendelkezése is: a tulajdonos vállalatvezetők hajlamosabbak a lízingügyletek kötésére azért, hogy az eszközben és annak

²⁵ FINREP: FINancial REPorting – Az egységes európai felügyeleti adatszolgáltatási rendszer alapján szolgáltatandó pénzügyi számviteli adatok

²⁶ Lipe (2001) a lízinggel foglalkozó kutatásokat az alábbi csoportokba sorolja: lízingbevevők döntései, lízingbevevő tőkehelyzetének kockázata, és a tőke értékének meghatározása, lízing gazdasági következményei a lízingbevevőnél. Ekkor a lízing számvitelére vonatkozó kutatások még nem indultak meg.

elavulásában rejlő kockázatokat csökkentsék. (Mehran et al, 1999)

A lízingügyletek értékelésére vonatkozó nemzetközi irodalomban viszonylag ritkák a friss kutatások, amelyből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a lízingügyletek jövőbeni cash flow-ira²⁷ vonatkozó elemzés módszertana ki-kristályosodott az elmúlt időszakban, így az erre vonatkozó további kutatások szerepe lecsökkent. (Myers et al, 1976, Franks-Hodges, 1978) A lízingügyletek értékelése során a szerzők a jövőben cash flow-k alapján határozzák meg a lízing értékét, s megállapítják, hogy a lízing előnye más finanszírozási formákhoz képest csupán a lízingbeadó és a lízingbevevő számára megjelenő eltérő adózási körülményekből származik. Külön kiemelik az értékcsökkenés gyorsított elszámolásának lehetőségét az adószámítás, s így a lízing előnyei szempontjából. E megállapítások értékelésekor felhívom a figyelmet a megállapításokat befolyásoló két lényeges tényezőre. Az egyik ilyen tényező a kutatások által vizsgált időszak. A lízingre vonatkozó, alapvető tulajdonságaiban jelenleg is érvényes számviteli szabályozás – a pénzügyi és az operatív lízing elkülönítése – csak 1976-ban jelent meg az Amerikai Egyesült Államokban – azaz ennek hatását, következményeit az említett kutatások még nem tartalmazzák. Érdemes ugyanakkor szem előtt tartani az egyes országok eltérő adórendszerét is az eredmények értékelésekor. Míg az USA-ban és Hon Kongban (Ho et al, 2010) az eszköz tulajdonosa jogosult a társasági adóban az értékcsökkenés érvényesítésére, addig hazánkban a tulajdonjog nem vizsgálendő; az amortizáció elszámolására az adótörvény szerint ugyanaz jogosult, mint a számviteli előírások szerint. Pénzügyi lízingnél ez a lízingbevevő, operatív lízing esetén pedig a lízingbeadó. Hon Kong esetében a fenti megállapítás azzal a kiegészítéssel igaz, hogy a tulajdon biztos átszállásáról rendelkező, illetve a lízingbevevő részére vételi jogot

²⁷ A dolgozatban a cash flow fogalmát nem számviteli, hanem közgazdasági értelemben használom. A cash flow számviteli beszámoló részeként való szerepeltetéséről lásd részletesebben Veit, 2005.

biztosító lízingügyletek esetében a lízingbevevő minősül a társasági adó szempontjából tulajdonosnak, így annak ellenére őt illeti meg az értékcsökkenés adóalapból való levonásának joga, hogy a jogi tulajdon a futamidő alatt végig a lízingbeadónál marad. (Ho et al, 2010)

Hazánkban így a gyorsított értékcsökkenésből adóelőny a napjainkban létező pénzügyi lízingügyletek esetében a lízingbeadónál nem értelmezhető, hiszen az ő könyveiben nem szerepel a lízingtárgy, így értékcsökkenést sem számolhat el rá. A lízingbevevő könyveiben szereplő eszköz pedig sem a társasági adó, sem pedig a számviteli szempontjából nem különbözik a más forrásból finanszírozott eszközök amortizációjának elszámolásától. A gyorsított amortizáció-elszámolási lehetőség hazánkban a bérleti, vagy operatív lízing szerződések esetén áll fenn, a lízingbeadó szempontjából. Náluk ugyanis lehetőség van arra, hogy a lízingbe adott tárgy normál adókulcsú (Tao törvény, 1. és 2. melléklet) – az ingatlanokra jellemzően 2%, a járművekre pedig 20% – értékcsökkenése helyett gyorsított – az előbbi csoport esetében 5%, az utóbbinál pedig 30% – módszerrel számolják el a lízingbeadott eszköz teljes bekerülési értékét. A későbbiekben látni fogjuk, hogy a pénzügyi lízing és az operatív lízing (vagy bérlet) közötti fő különbség is csak az eltérő adózási feltételekből származik. Az eltérő minősítés következtében ugyanis mind a társasági adó, mind pedig az iparüzési adó alapja eltér, az utóbbit pedig – mivel az adózás előtti eredményt és az ügylet jövőbeni cash flow-it is befolyásolja – figyelembe veszik a lízing értékének számításakor. A fizetendő iparüzési adó növeli tehát a lízingbevevő által fizetendő cash flow összegét, hiszen a lízingbeadó ezt a többletköltséget beépíti a kalkulációjába, amelyet ellensúlyozhat a gyorsított amortizáció elszámolási lehetősége. A lízingbevevő esetében azonban a lízing miatti adókorrekcióról nincs szó, a társasági adóról szóló törvény semmilyen adóalapnövelő és -csökkentő tételt sem tartalmaz, szemben a rendszerváltást követő időszakkal, amikor 1991-ig az ún. „prompt” lízing uralta a piacot, amely legfőbb jellemzője a társasági

adóelőnyök elérése volt. Ebben az időszakban ugyanis – a hiányos számviteli előírások, és a társasági adóról szóló törvény „lemaradása” miatt lehetőség volt a teljes vételár lízingdíjként történő számlázására, s így költségként való azonnali elszámolására (Pintér, 2000). Mivel 1991. december 31-ig még a korábbi – számlakereten alapuló – számviteli szabályozás volt érvényben, amely technikailag ugyan tartalmazta az időbeli elhatárolásokat, ám elv-szerűen nem írta elő sem az összemérés elvét, sem pedig a tartalom elsőd-legességének elvét a forma felett, ez a megoldás a jogszabályok szó szerinti értelmezésének megfelelt, s lehetőséget teremtett a lízingpiac felvirágoz-tatására²⁸. Az 1992-től hatályba lépő számviteli törvény ugyanakkor már elv-alapú volt, ám a lízingügyletekre vonatkozóan nem tartalmazott még speciális szabályokat, ezért ebben az időszakban a jogalkotó a társasági adótörvénybe emelte be azon módosításokat, amelyek megszüntették a „prompt” lízing adóelőnyeit, és legalább adó szempontjából közelített a valós gazdasági tartalomhoz. Az 1991. évi LXXXVI. törvény megkövetelte, hogy ingatlan esetén legalább 10, más lízingtárgyak esetén pedig 3 év alatt legyen elszá-molható a fizetett lízingdíj, megfosztva ezzel a prompt lízinget fő vonz-erejétől, a tárgyi eszköz értékének azonnali eredménycsökkentő voltától.

A hazai irodalomban is találhatunk a lízing értékének meghatározására vonatkozó elemzést, melynek legfontosabb megállapítása egybeesik a fenti-ekkel. (Zsupanekné, 1997) Ez azt jelenti, hogy a lízingügylet a két fél között alapvetően akkor jöhet létre, ha a jövőbeni cash flow-k jelenértéke mindkét résztvevő számára pozitív, ez azonban csak egy harmadik fél – az állam – belépésével fordulhat elő. Az elemzés legnagyobb korlátját véleményem szerint a cash flow-k helyes becslése jelenti, ide értve az esetleges adóhá-tásokat is, mint a kamat társasági adó kedvezménye, vagy a gyorsított

²⁸ „Becslések szerint Magyarországon 1991-ben az összes beruházás 18%-a valósult meg lízing segítségével, amely megfelelt az európai átlagnak. Ez az arány 1992-ben 15%-ra esett vissza, amely a hazai jogi szabályozás következménye volt” (Sutus, 1997)

amortizáció lehetősége. A lízingbeadó és a lízingbevevő cash flow-i az adózási környezet figyelembe vétele nélkül természetesen azonosak, ám az adók modellbe építésével ez már nem áll fenn.

A fenti kutatások (pl. Myers et al, 1976.) levonták azt a következtetést is, hogy a lízingügyletek iránti igényt az adóelőnyökön kívül semmi más nem támasztja alá, a gyakorlatban elterjedt egyéb ösztönzőket – mint a mérlegen kívüli finanszírozás, vagy a lízingbevevő tulajdonosainak magasabb könyv szerinti eredmény iránti vágya – nem látják érvényesülni a lízing értékelésére szolgáló modellben, azok hatásai nem bizonyíthatók. A gyakorlatban azonban – bár a számszerű alátámasztás még nem áll rendelkezésünkre – megfigyelhető a lízingügyletek operatív lízingügyletté nyilvánításának szándéka, s ezzel a mérlegen kívüli finanszírozáson keresztül a kedvezőbb likviditási és eladósodottsági mutatók elérése, valamint a beruházási korlátok megkerülésének szándéka. E törekvések eredményeképp a megbízható és valós összkép, valamint az átláthatóság követelményének megsértése árán válik elérhetővé a menedzsment szándékának érvényesítése a pénzügyi kimutatásokban (Frecka, 2007), amely egészen a számvitel és a könyvvizsgálat iránti bizalom olyan megrendüléséhez is vezethet, mint pl. az Enron botrány, melynek során a SEC és a FASB iránymutatásait nem az adott ügyletek helyes számviteli kezelésének biztosítására, hanem épp ellenkezőleg, az ügyletek lényegének elleplezésére kívántak felhasználni. A fentiek fényében egyértelműnek látszik az IFRS-ek felsőbbrendűsége, megbízhatóbb volta a US GAAP szabályai felett, hiszen előbbi a számviteli elvek alapján állva megköveteli a szakmai mérlegelést, s az ez alapján történő számviteli kezelést, míg a US GAAP túlzottan konkrét szabályai és szabály-elvű szemlélete maga után vonhatja a szabályok megszegésének, a határok átlépésének igényét. Ugyanakkor az IFRS lízingre vonatkozó besorolási szabályai hasonló elveket tartalmaznak, mint a US GAAP, s így az egyes ügyletek tényleges besorolása a két szabályrendszer szerint megegyezik (Ernst & Young, 2010), így ez a felsőbb-

rendűség a gyakorlatban nem feltétlenül érvényesül.

Frecka megállapításaival akkor érthetünk egyet, ha bebizonyosodik, hogy egy gazdasági tartalmát tekintve pénzügyi lízing operatív lízingként történő számviteli kezelésének következményeit a vállalat érintettjei helytelenül kezelnek, az ekként történő bemutatás alapján hozott döntésük jelentősen eltérne a gazdasági tartalomnak megfelelő beszámoló alapján hozott döntésüktől.

Kutatási témám szempontjából a legfontosabbnak tűnő kör a **számviteli kezeléssel** foglalkozó irodalmaké, ez a terület azonban meglehetősen szűk, és elsősorban a lízingbevevők problémáival foglalkozik.

A nemzetközi irodalomban a lízing számvitelével kapcsolatban az elmúlt néhány évben elsősorban a lízingügylet minősítésével kapcsolatos kérdések nyertek teret, melynek fő mozgatórugóját az IASB és a FASB adja, amely célul tűzte ki, hogy valamennyi lízingügylet egységesen legyen kezelendő a nemzetközi standardok alapján, de legalábbis azt, hogy az operatív lízingügyletek miatti tartozások kerüljenek be a lízingbevevők mérlegébe. A kérdéskör aktualitását indokolja, hogy 2005-ben az Amerikai Egyesült államokban az összes jövőbeni lízingkötelezettség 96%-a operatív lízing formáját öltötte, s így közel ezer milliárd dollárnyi kötelezettség nem jelent meg a lízingbevevők mérlegében (Jesswein, 2009).

A számviteli standardalkotó testületek célkitűzése alapvetően a hatályos standardokkal (IAS 17 és SFAS13²⁹) szemben megfogalmazott kritikák miatt fogalmazódott meg. A lízingügyletek jelenlegi számviteli kezelésének hiányosságaira ugyanis számos kutatás is rámutatott, melyek definiálták az ezen hiányosságok megszüntetésére irányuló lehetséges lépéseket is.

A gyakorlatban egyre inkább elterjedt a lízingügyletek adó- és számviteli célú tervezése, nem a társaság valós gazdasági igénye, hanem az adómegta-

²⁹ SFAS: Statement of Financial Accounting Standard, A US GAAP körébe tartozó számviteli standardokra alkalmazott rövidítés.

karítások, és egyéb mesterséges célok vették át a szerepet. Egyértelműen bebizonyosodott, hogy az operatív lízingek mérlegbe történő emelése az egyedi vállalatok vonatkozásában szignifikánsan növeli az eszközök és kötelezettségek értékét, megváltoztatja az eredmény szerkezetét a kamatok és az amortizáció elszámolásának következtében, összességében pedig rontja a likviditási és egyéb, a hitelbírálatnál figyelembe vett mutatókat. Mindazonáltal a kutatás szerint a jó hitelképességű vállalatok esetében e hitelképességet nem rendíti meg az operatív lízing mérlegbe emelése, míg az alacsonyabb hitelképesség esetén a hitelképesség mutatója a kritikus szint alá eshet.

A témával foglalkozó kutatások megállapítják, hogy az új megközelítés bevezetése előtt hatástanulmányokat kell készíteni, melyek az új számviteli szabályozás várható gazdasági következményeit felméri, hiszen e változás következtében a beszámolóból számítható valamennyi mutatószám értéke megváltozik. (Goodacre, 2003) A kutatások bizonyítják, hogy annak ellenére, hogy a lízing számviteli szabályozásával sem a beszámolót készítők, sem annak felhasználói nem teljesen elégedettek³⁰, az annak módosítására szolgáló javaslatokkal nem egyforma mértékben értenek egyet. A beszámolót készítők ugyan elvileg elfogadják, hogy minden lízinget egységesen kell kezelni, s ez az egységes kezelés az ügyletek mérlegbe való beemelését kell, hogy jelentse, ám a problémát korántsem vélik súlyosnak, nem hiszik, hogy ezek megléte jelentősen hat a beszámoló használóinak döntéseire. (Beattie et al, 2006) Míg az új elszámolási móddal szemben a beszámoló használói semlegesek voltak, addig a készítők körében ez ellenállást váltott ki. Hasonló megállapításra jutott korábbi kutatásban Parfet is. (Parfet, 2000)

Az operatív lízingügyletek mérlegbe emelése iparágon belül és azokon átível-

³⁰ A hivatkozott kutatás ugyan az Egyesült Királyság szabályrendszerére és az ezzel élőkre vonatkozik, így általános kiterjesztése automatikusan nem alkalmazható, ám e szabályok jelentős mértékben hasonlítanak a nemzetközi szabályokra, így bizonyos fokú általánosítás mégis elfogadható.

ve is hatni fog az eladósodottság mutatószámaira, ugyanakkor valószínűleg nem fog hatni a teljesítmény-mutatók relatív alakulására. (Beattie et al, 1998 and Goodacre, 2003)

A fenti kutatások kritikus tényezője az operatív lízing értékének, a mérlegben szerepeltetendő kötelezettség összegének meghatározása, melynek klasszikus módszere a jövőbeni cash flow-k jelenértékének meghatározása, ami gyakorlatilag a tényleges pénzügyi lízingkalkulációval egyezik meg. A kutatások jelentős része próbálja megbecsülni az operatív lízingügyletek mérlegben való kezelésének hatását, melyhez szükséges az ilyen ügyletek értékének helyes becslése. Egyes ügyletek szintjén ez természetesen kivitelezhető – hiszen pl. a magyar lízingbeadók jelenleg is „átforgatják” a hazai szabályok szerinti operatív lízingügyleteik jelentős részét pénzügyi lízinggé –, ám utólag, a pénzügyi kimutatások és az ezek részét képező kiegészítő információk alapján ez már jóval nehezebb. Az eredmények ellenőrzéséhez érdemes felhasználni más módszereket is az operatív lízing értékének meghatározására, így pl. az adott év lízingkötelezettségeinek, vagy a következő év lízingkötelezettségeinek egy állandóval való szorzását³¹ (Imhoff, Lipe & Wright, 1993; Ely, 1995), illetve a jövőbeni összes lízingkötelezettség kétharmad-egyharmad arányú megbontását.

A legjobb megoldásnak az 1991-ben kidolgozott megoldás (Imhoff, Lipe & Wright, 1991) tűnik, amelyet 1998-ban tovább finomítottak (Beattie et al, 1998) az egyedi cégek jellemzőinek figyelembe vételével úgy, mint a hátralévő és az eredeti futamidő, az effektív adókulcs, és az eszközök típusa.

A lízing értékének meghatározása kérdéskörre a lízingstandard módosításáról szóló 2.8. fejezetben visszatérek majd.

³¹ A szakirodalom ezt az eljárást heurisztikus módszernek nevezi – bár kevésbé tűnik megalapozottnak – megállapítják, amely az elemzők körében költséghatékonysága okán gyakran alkalmazott eljárás. E módszerek alkalmazása nemzetközi környezetben – főleg az eltérő diszkontráták miatt – hibás eredményhez vezethet. (Bennett, 2003)

Az eddigiek alapján úgy tűnhet, hogy a lízingek mérlegben vagy mérlegen kívüli szerepeltetése pusztán „mérlegkozmetikázást” jelent, azt pusztán a lízingbevevő vállalat menedzsmentjének személyes érdekeltségi rendszere befolyásolja, a beszámoló használói a kiegészítő mellékletből éppen olyan jól tudják becsülni a vállalat helyzetét, mintha ezek az adatok a beszámolóban lennének. Az operatív lízing gyakorlatilag hasonló a jelzálog-hitelekhez, a bérelt eszköz a lízingbevevő eszközét, míg a jövőbeni mérlegen kívüli kötelezettség tényleges adósságát jelenti (Imhoff, Lipe and Wright, 1991). A kutatások azt mutatják, hogy azon vállalatok jövőbeni eszközmegtérülése (ROA), amelyeknél a finanszírozás jelentős mértékben mérlegen kívül történik, alacsonyabb az operatív lízinget nem, vagy kevésbé használó vállalatok jövedelménél (Ge, 2006). Az operatív lízingre vonatkozó közzétételi követelmények ugyanakkor elősegítik a vállalatok jövőbeni jövedelmére vonatkozó helyes becsléseket, segítve a külső érdekelteket döntéseik meghozatalában, ám több eredmény is azt támasztja alá, hogy a részvényárfolyamok nem teljesen tükrözik a mérlegen kívül bemutatott információkat (Ge, 2006, Imhoff, Lipe and Wright, 1993). Ugyanakkor a külső finanszírozást jelentős mértékben használó vállalatok jövőbeni jövedelemtermelő képessége alacsonyabb, mint az ezzel nem élő vállalatoké, s ez nem csak a mérlegben, hanem a mérlegen kívüli megjelenő finanszírozásra is fennáll. (Ritter, 1991; Bradshaw et al. 2004; Cassar, 2005, Ge, 2006)

Mindazonáltal megfigyelhető, hogy a lízingügyletek számviteli kezelésére 2005 óta irányuló kiemelt figyelem önmagában is javította a lízingre vonatkozó közzétételek minőségét, számos vállalat újra közzétette korábbi beszámolóit, melyekben a lízingügyletek kezelését megváltoztatta. Javult az előírásoknak való megfelelés, a vezetők és a belső ellenőrzés előtérbe helyezte a lízingügyletek számviteli kezelésének ellenőrzését, s a közzétett adatok lehetővé tették a külső elemzők számára a vállalatok pénzügyi helyzetének pontosabb felmérést. (Keeler, 2006)

A nemzetközi irodalomban talált kutatások alapvetően a lízingbevevő oldaláról vizsgálják a kérdéskört, arra kíváncsiak, hogy a lízingbevevő társaságok megítélése, pénzügyi helyzete hogyan fog változni az operatív lízingügyletek mérlegbe történő beemelése után. Csak néhány olyan kutatást értem el, amely az ellenkező oldal – a lízingbeadó – szempontjaival foglalkozott volna. Ez a tény abból a szempontból érthető, hogy e vállalatok pénzügyi kimutatásait a szabályváltozás kevéssé fogja érinteni, hiszen az ő könyvükben eddig is szerepelt valamilyen, az ügylettel kapcsolatos eszköz, legfeljebb más – pénzügyi lízingnek minősített ügylet esetén követelésként, operatív lízing esetén tárgyi eszközként – jogcímen és mérlegsoron. Ez természetesen a mérlegben szereplő eszközök és a kimutatott eredmény értékére is hatással lesz, de ez a hatás kevéssé jelentős a lízingbevevőknél felmerülő óriási lépéshez képest.

A lízingbeadó szempontjait vizsgáló kutatások egy része a maradványérték becslésének eredményre gyakorolt hatásait vizsgálva arra a megállapításra jutott, hogy szükséges a várható maradványérték vonatkozásában a közzétett információk minőségének javítása (Powers-Revsine, 1989 and Johnson et al, 1993), valamint, hogy szükséges a bérleti szerződések előremutató áttekintése és célszerű bérlő-specifikus diszkontráták alkalmazása a lízingkövetelések valós értékének meghatározása során (Crosby, 2003).

A hazai szakirodalom elsősorban a különféle finanszírozási, illetve haszonbérleti ügyletek összehasonlításával (Simon, 2002), illetve a számviteli elszámolás különféle kérdéseivel, részterületeivel foglalkozik. Ez utóbbi körben külön kiemelandő a Számvitel Adó Könyvvizsgálat című folyóiratban 2012-ben megjelent cikksorozat Botka Erika tollából, amely elsősorban a lízingbevevő szemszögéből vizsgálja a lízingügyleteket, konkrét könyvelési lépések megadásával segítve a szakemberek munkáját (Botka 2012a, 2012b, 2012c). Megemlítendő még a lízingpiac alakulásának befolyásoló tényezőit tárgyaló

(Lentner, 2004), valamint az ingatlanlízing hazai és német gazdaságban betöltött szerepének elemzésére irányuló (Lentner-Hauser, 2003) kutatások is. A lízingügyletek megszűnésének speciális eseteinél alkalmazandó adózási szabályok végiggondolását, számviteli kezelésének egy lehetséges megoldását mutatja be Veres Judit és a szerző (Gulyás, 2011 és Gulyás-Veres, 2011).

2.6. A lízingre vonatkozó hazai és nemzetközi számviteli előírások

Dolgozatom ezen részében a jogszabályi és standardbéli előírások, az ezekhez kapcsolódó magyarázó anyagok, interpretációk, és szakirodalom alapján összefoglalom a fontosabb különbségeket a jelenleg hatályos IAS 17 és a magyar számviteli szabályok alapján, valamint megvizsgálom, hogy ez utóbbi előírások gyakorlati értelmezése mennyiben felel meg a szabályok szellemének. Elméleti levezetéssel bizonyítom, hogy helyes értelmezés mellett a kétféle szabályrendszer által bemutatott kép szignifikánsan nem különbözik egymástól.

A lízinggel kapcsolatos számviteli előírások ismertetése nem értelmezhető a lízing fogalmának ismertetése nélkül.

Ez a fogalom azonban önállóan a **hazai jogrendszerben** nem fordul elő, jelzős szerkezetként, pénzügyi lízingként szerepel csupán. Ezen ügylet fogalmát hatályosan jelenleg több jogszabály is tartalmazza, ezek közül azonban – a pénzügyi lízing nyújtására lehetőséget kapó vállalkozások engedélyének korlátja miatt – dolgozatom szempontjából elsődleges szerepet kap a Hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (továbbiakban Hpt.) szerinti meghatározás, melynek értelmében a pénzügyi lízing akkor valósul meg, ha „a lízingbeadó ingatlan vagy ingó dolog tulajdonjogát, illetve vagyoni értékű jogot a lízingbevevő megbízása

szerint abból a célból szerzi meg, hogy azt a lízingbevevő határozott idejű használatába adja oly módon, hogy az a lízingbevevő könyveiben kerül kimutatásra. A használatba adással a lízingbevevő

- a) viseli a kárveszély átszállásából származó kockázatot,
- b) a hasznok szedésére jogosulttá válik,
- c) viseli a közvetlen terheket (ideértve a fenntartási és amortizációs költségeket is),
- d) jogosultságot szerez arra, hogy a szerződésben kikötött időtartam lejártával a lízingdíj teljes tőketörlesztő és kamattörlesztő részének, valamint a szerződésben kikötött maradványérték megfizetésével a dolgon ő vagy az általa megjelölt személy tulajdonjogot szerezzen. Ha a lízingbevevő nem él e jogával, a lízing tárgya visszakerül a lízingbeadó birtokába és könyveibe. A felek a szerződésben kötik ki a lízingdíj tőkerészét – amely a lízingbe adott vagyontárgy, vagyoni értékű jog szerződés szerinti árával azonos –, valamint kamatrészét és a törlesztésének ütemezését” (Hpt. 1. számú melléklet, I. rész, 11. pont).

A fenti fogalom jellemzője, hogy egy adott ügylet csak a felsorolt feltételek együttes fennállása esetén minősítendő pénzügyi lízingnek, azaz, ha bármelyik feltétel nem teljesül – pl. a szerződés nem tartalmaz kitételt a tulajdon futamidő végi rendezésére vonatkozóan – a szerződés nem minősül pénzügyi lízingnek, függetlenül a szerződő felek valós szándékaitól, az ügylet tényleges gazdasági tartalmától³². Mivel a pénzügyi lízing fenti meghatározása a Hpt-ben található, melynek hatálya kiterjed valamennyi, a törvényben meghatározott pénzügyi szolgáltatásra (Hpt. 1.§ (1) a), így közvetetten befolyásolja a pénzügyi szolgáltatásokat nyújtó hitelintézetek és pénzügyi vállal-

³² Itt ismét a korábban már tárgyalt problémába ütközünk: vajon a hazai előírások – itt most a gazdasági jogszabályok – esetén a tartalom elsődlegessége milyen fokban érvényesíthető, az elv-szerűség vagy a szabály-vezéreltség alapján állunk. Előbbi esetben ez a kérdés nem merülne fel, míg utóbbi esetben természetesen szembesülünk vele.

kozások ügyfeleinek szabályrendszerét is. Ennek ellenére azonban nem terjed ki ezen ügyfelek számviteli elszámolásaira, ezért a Hpt. mellett a Számvitelről szól 2000. évi C. törvény (továbbiakban számviteli törvény, Sztv.) is tartalmazza a pénzügyi lízing fogalmát (Sztv. 3. § (8) 13.), hozzávetőleg azonos tartalommal:

A pénzügyi intézményi körbe nem tartozó vállalatok pénzügyi lízinggel kapcsolatos számviteli elszámolásaira vonatkozó előírásokat a Számviteli törvény a fogalmak, az egyes eszközök és források, valamint az eredménykimutatás egyes tételeinek meghatározásakor mutatja be (lásd 16.1. függelék: A számviteli törvény pénzügyi lízingre vonatkozó előírásai). A szabályozás érdekessége, hogy a lízingbevevők elszámolásának szabályozása mellett előírásokat tartalmaz a pénzügyi lízingből származó követelések és bevételek elszámolására vonatkozóan is, amelyek csak a lízingbeadó vonatkozásában értelmezhetők, s így beszámolójuk elkészítésének főbb szabályait nem a számviteli törvény, hanem a hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások számviteli sajátosságait tartalmazó 250./2000. kormányrendelet (továbbiakban számviteli kormányrendelet) határozza meg. (Ez utóbbi pénzügyi lízingre vonatkozó passzusait a 16.2. függelékben közlöm.)

A lízingbeadóra vonatkozó szabályok két – egymással alá-fölérendeltségi viszonyban álló – jogszabályban való rögzítését egyrészt éppen a jogszabályi hierarchiával magyarázhatjuk: a számviteli kormányrendelet alacsonyabb rendű jogszabály lévén meg kell, hogy feleljen a számviteli törvény előírásainak, azok pontosítását, kiegészítését, a hatálya alá tartozó vállalkozások sajátosságainak figyelembe vételét szabályozhatja pusztán. Másrészt a Hpt. csak pénzügyi szolgáltatások üzletszerű³³ nyújtását köti előzetes enge-

³³ „Üzletszerű tevékenység: az ellenérték fejében nyereség, illetve vagyonszerzés végett – előre egyedileg meg nem határozott ügyletek megkötésére irányuló – rendszeresen folytatott gazdasági tevékenység.” (Hpt. 2. sz. melléklet, Értelmező rendelkezések III/22.)

délyhez, így adott esetben előfordulhat, hogy eseti jelleggel a pénzügyi lízingügylet lízingbeadóként is érintheti a pénzügyi intézményi körbe nem tartozó társaságokat.

A számviteli törvény értelmében a lízingbevevő könyveiben a pénzügyi lízingszerződés fejében átvett eszközöket a befektetett eszközök között, a hosszú lejáratú kötelezettségekkel szemben, míg a lízingbeadó könyveiben pedig a lízingből származó követelést – illetve annak éven túl esedékes részét – kell a befektetett pénzügyi eszközök között, tartósan adott kölcsönként kimutatni.

Az előírások a két fél részére szimmetrikusak: sem a követelések, sem pedig a kötelezettségek nem tartalmazhatják az ügylettel kapcsolatban felszámított kamatokat. E kitétel azonban legalább kétféleképp értelmezhető:

Egyrészt vélhetjük úgy, hogy a követelés/kötelezettség bekerülésekor az nem tartalmazhat jövőben megfizetendő kamatokat, másrészt úgy is, hogy a lízing teljes futamideje alatt fenn kell állnia ennek a követelménynek, azaz a kamatokat elkülönítetten kell kimutatni. Úgy vélem, hogy mindkét értelmezés helytálló, s megfelel a számviteli törvény elveinek. A jövőben járó kamatok kimutatására eszközoldalon – az óvatosság elve (Sztv. 15.§ (8) bekezdés) – egyáltalán nincs mód, a források között pedig egyedül a váltókötelezettség (Sztv. 68.§ (1)) esetén van lehetőség és egyben kötelezettség is a visszafizetendő összeg kamatokkal együtt történő nyilvántartására. A normál banki hitelek és egyéb kölcsönök esetében – függetlenül attól, hogy azokat a jövőben kamatfizetési kötelezettség terheli – csupán a kötelezettség névértékét, azaz a tőketartozást szabad kötelezettségként kimutatni. Nem jelenti ez azonban azt, hogy egy adott időpontban már esedékessé váló, kamatból származó követelést, vagy kötelezettséget nem lehet kimutatni ekként a könyvekben, viszont – mivel ezek jellemzően lejárt, tehát rövid lejáratú tételek,

kimutatásuk biztosan nem a befektetett eszközök, illetve a hosszú lejáratú kötelezettségek között történik.

Az előírások nem részletezik, hogy a lízingtárgy értékcsökkenését milyen időszakra, milyen módszer szerint kell elszámolni, s nem tartalmaznak részletes előírásokat a lízingügylet speciális módon történő megszűnésére vonatkozóan sem. Ugyanígy nem szabályozza kiemelten a számviteli törvény a lízingbeadó által megfizetett kamatok elszámolását sem – azt a normál hitelkamatokkal azonosan, a pénzügyi műveletek ráfordításai között kell kimutatni.

(A lízingbevevő pénzügyi lízinggel kapcsolatos elszámolásait a 16.3. számú függelék tartalmazza.)

A számviteli törvény értelmében a lízingbeadó a lízingtárgy átadásakor elért eredményét az értékesítés nettó árbevétele (Sztv. 72. § (3)) és az eladott áruk beszerzési értéke (továbbiakban elábé) (Sztv. 78.§ (5)) különbségeként mutatja ki, míg a finanszírozás ellenértékét megtestesítő kamatbevételt a befektetett pénzügyi eszközök kamatai (84. § (4)) között kell kimutatni.

Dolgozatom középpontjában azonban a pénzügyi lízingszolgáltatást üzletszerűen nyújtó hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások állnak, így a rájuk vonatkozó előírásokat nem a számviteli törvény, hanem a számviteli kormányrendelet alapján mutatom be részletesebben.

Ezen előírások lényegüket tekintve nem térnek el a számviteli törvény előírásaitól, fő jellemzőjük, hogy az alkalmazandó mérleg-, illetve eredménykategóriákat a pénzügyi intézmények sajátos mérlege és eredménykimutatása alapján határozzák meg. Így például a befektetett pénzügyi eszközök helyett az ügyfelekkel szembeni követelés soron kerülnek bemutatásra a pénzügyi lízingből származó követelések, míg a lízingbeadás eredménye az árbe-

vétel/elábé kifejezések helyett a „Nem pénzügyi tevékenység bevétele és ráfordítása” sorokon jelenik meg.

Ennél lényegesebb eltérés azonban az, amit a követelés bekerülésének konkrét módszeréről, annak bizonylatolásáról ír elő a számviteli kormányrendelet. Az előírások értelmében ugyanis lehetőség van arra, hogy a követelés vagy a lízingbeadó által a lízingbevevő számára kiállított bizonylat, vagy a lízingtárgy szállítója által közvetlenül a lízingbevevő számára kiállított bizonylat alapján kerüljön be a lízingbeadó könyveibe (Kr. 5.§ (5) h). Az első esetben a lízingbeadó könyvein átfut a lízingbeadott eszköz, míg a második esetben a lízingbeadónál pusztán a finanszírozás – a lízingtárgy kiegyenlítése következtében megjelenő követelés – jelenik meg a lízingbeadó könyveiben.

A gyakorlatban e második megoldás számos – eltérő jellegű – tényező miatt nem terjedt el. Az első – s talán a legfontosabb – tényező adójogi természetű. Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (továbbiakban: áfa-törvény) előírásai értelmében „termék értékesítésének minősül ... a termék birtokbaadása olyan ügylet alapján, amely a termék határozott időre szóló bérbeadásáról vagy részletvételéről azzal a kikötéssel rendelkezik, hogy a jogosult a tulajdonjogot legkésőbb a határozott idő lejártával, illetőleg az ellenérték maradéktalan megtérítésével megszerzi” (10.§ (4)). Az áfa-törvény idézett definíciója lefedi a pénzügyi lízingügyletek azon körét, ahol a szerződésben a felek egyértelműen rendelkeznek a lízingtárgy tulajdonjogának futamidő végi automatikus átszállásáról. E kör esetében a birtokbaadás tehát egyértelműen termékértékesítést jelent, amelynek következménye az áfa-fizetési kötelezettség keletkezése, melynek bizonylatát a szabályszerűen – az eladó által a vevő nevére – kiállított számla jelenti. Az ilyen – a gyakorlatban zártvégűnek nevezett – pénzügyi lízingügyletek esetén a lízingbeadó nem hagyható ki a számlázásból, így a lízingtárgy mindenképp átfut az ő könyvein, ahol az áfa-fizetési kötelezettség is megjelenítésre kerül.

A tulajdon futamidő végi kérdését nyitva hagyó – nyílt végű – pénzügyi lízingszerződéseknél erre a körre adóelőírások miatt nincs szükség, ám mivel a lízinggel kapcsolatos bizonylatolás és számviteli elszámolás a szolgáltatók körében – az ügyletek korábban jellemző nagy volumene és bonyolultsága³⁴ miatt – magas fokban automatizált, az egységes kezelhetőség érdekében a kétféle pénzügyi lízingügylet eltérő kezelése nem vált jellemzővé. Ezt a tényt, mint az automatizáltság és uniformizáltság iránti erős igényt – azonosítom a második lehetőséget fölöslegessé tévő második tényezőként.

A harmadik szempontot pedig a hazánkban elterjedt devizaalapú konstrukciók tartalma jelenti. A lízingtárgy vételárát ugyanis a szállítók és az ügyfelek jellemző módon forintban határozzák meg, devizaalapú finanszírozás esetén azonban a finanszírozott devizaösszeg meghatározása ezen forintösszeg szerződés szerinti (korábban jellemzően vételi) árfolyamon történő átszámításával határozható meg. Ezen átszámítás következtében előfordulhat, hogy a tisztán devizás – ahol mind az ügylet kalkulációja, mind pedig az elvárt pénzmozgás devizában jelenik meg – ügyletek indításakor keletkező árbevétel és a kivezetett eszközérték nem teljesen egyezik meg egymással, így az ügylet indításakor emiatt eredmény keletkezik.

A fentiek alapján megfontolásra ajánlanám a jogszabályalkotó számára, a kormányrendelet 5. § (5) h) pontja második bekezdésének kormányrendeletből való törlését. Ez a megoldás azonban épp ellenkező eredményre vezetne, mint az a – korábban már kifejtett – véleményem, mely szerint konkrét könyvviteli előírásokra a hitelintézeti szektor számviteli szabályainál sincs szükség, így az ilyen jellegű előírások a számviteli kormányrendeletből

³⁴ A lízingügyletek jelentős része havi/negyedéves átárazódású kamatozással, valamint a devizaalapú mivolta miatt az árfolyamkülönbségek folyamatos ügyfélre terhelésével, s ezzel együtt havi rendszerességű számításokkal és bizonylatolással jár.

egységesen törölendők, s iránymutatásként, szakmai ajánlásként való megjelenésük volna célszerű³⁵.

A számviteli kormányrendelet a követelés összegére vonatkozóan kétféle előírást tartalmaz: egyrészt – összhangban a számviteli törvény előírásaival – itt sem teszi lehetővé a lízingkövetelésben a jövőben esedékes kamatkövetelés kimutatását, másrészt a követelés összegét csak a lízingtárgy számlázott nettó – általános forgalmi adót nem tartalmazó – értékében teszi lehetővé. Az első előírást a számviteli törvény ide vonatkozó részeinek ismertetésekor már vizsgáltam, így itt csak az eladási ár áfa-részének eltérő kezelésével foglalkozom. Ez az előírás ugyanis ismét nem a számviteli elvekből, a megbízható és valós kép bemutatásának igényéből, hanem pusztán egy – korábban érvényben lévő – áfa-szabályból és annak gyakorlatban történő alkalmazásából vezethető le. Az előző áfa-törvény (1992. évi LXXIV. törvény) alapján ugyanis a beszerzést terhelő áfa általánosságban csak akkor volt visszaigényelhető³⁶, ha a beszerzésről szóló számla teljes összegét kiegyenlítette a vevő, ám a törvényalkotó enyhítette e szigorú szabályt, s részletre történő vásárlásnál, valamint lízingbe történő beszerzésnél lehetővé tette, hogy az áfa összege akkor is visszaigényelhető legyen, ha a számla végösszegéből legalább az áfának megfelelő összeg kiegyenlítésre került (Régi áfa-törvény, 48. (7)).

E kitétel a gyakorlatban azzal a következménnyel járt, hogy az ügyfelek minden módon törekedtek legalább az áfa összegének induláskori megfizetésére. Ennek egyik módja a tényleges befizetés volt, ami rövid távú forrást

³⁵ Amennyiben az egyik megoldási lehetőség kerül ugyanis csak törlésre a kormányrendeletből, akkor ez éppen a választási lehetőségek szűkítésével járna, így még súlyosabb beavatkozást jelentene a könyvviteli elszámolásokba – függetlenül attól, hogy a gyakorlatban elterjedt megoldással éppen egybeesik.

³⁶ A visszaigénylés korlátozása nem jelentette a levonhatóság korlátozását: a levonásba helyezett áfa-összeg csökkentette az adóhivatallal elszámolandó kötelezettség összegét, ám amennyiben ez az összeg negatívvá vált, azaz az adóalanynak követelése keletkezett az elszámolandó áfa miatt, e követelés visszaigénylése már feltételekhez volt kötve.

igényelt a lízingbevevőtől, hiszen az adott időszaki bevallás benyújtását követő 45. napon ezen összeget az adóhivatal normál tevékenységek esetén visszautalta számára. A másik elterjedt megoldást a forintfinanszírozás jelentette: a finanszírozást nyújtó intézmény az áfának megfelelő összegben forinthitelt nyújtott a lízingbevevő számára, amely így képes volt ebből kiegyenlíteni a lízingtárgy számlájának áfa-összegét. Ezen jogszabályi előírás következtében tehát a lízing miatt fennálló követelés jellemzően nem tartalmazta az áfa összegét.

Az áfa-előírások megváltozásának következtében azonban napjainkban már nincs szükség az áfa összegének kiegyenlítésére annak visszaigényelhetőségéhez (2007. évi CXXVII. törvény 184-186. §), így elméletben és gyakorlatban is előfordulhat, hogy a lízingbeadó nemcsak a tárgy nettó összegét, hanem az áfa-összeget, vagy annak egy részét is a lízingszerződés keretében finanszírozza, mely tevékenységet semmilyen jogszabályi előírás nem tiltja. Ennek megfelelően nincs szükség – sőt káros – a finanszírozott összeg megbontásának előírása nettó és áfa összegre, ez a megkülönböztetés ugyanis a lízingbeadó oldaláról értelmetlen, és nehezen megvalósítható eljárást eredményez. A lízingbevevő szempontjából ugyanis ekkor egyetlen követelés áll fenn a lízingbevevővel szemben, ez pedig azonos az eszköz bruttó vételárából megfinanszírozott, s a lízingbevevő által még nem törlesztett összeggel.

Ennek alapján tehát mindenképp ***javaslom a jogalkotó számára a hivatkozott szövegrész törlését a számviteli kormányrendelet 5. § (5) h) pontjának zárójeles részének törlését.***

Itt hívom fel a figyelmet arra a tényre, hogy sem a számviteli törvény, sem pedig a számviteli kormányrendelet nem tartalmaz különös rendelkezéseket a pénzügyi lízingből származó eredmény realizálására, az eredmény futamidő alatti megosztására vonatkozóan, tehát az általános elvek az irányadók.

Ennek megfelelően alkalmazandó a vállalkozás folytatásának elve (15.§ (1)), az összemérés elve (15. §(7)), az ehhez szorosan kapcsolódó kiegészítő elv, az időbeli elhatárolás elve (16.§(2)).

A vállalkozás folytatásának elve – mint az általánosan alkalmazott számviteli rendszer alapvetően meghatározó elve – következtében a kimutatott eredmény a realizált eredmény lesz, amely alapvetően az eszköz bekerülési értékének és eladási árának különbségeként határozódik meg, függetlenül ezen összegek pénzügyi teljesítésének megtörténtétől. A lízingbeadó oldaláról ez azt jelenti, hogy az ügylet indulásakor a lízingtárgy beszerzési értéke és annak ügyfél felé számlázott ellenértéke közötti különbözet azonnal kimutató az eredményben. A lízingtársaságok ugyanakkor jellemzően nem az eszköz értékesítésén, hanem a finanszírozáson keresztül érik el eredményüket, így az ügyindításból származó nem pénzügyi műveletek eredménye jellemzően a nullához közelít, az eredménykimutatás legnagyobb tétele alapesetben a kapott kamatok soron, majd devizás és devizaalapú ügyletek esetében a pénzügyi műveletek eredményében, árfolyamkülönbözetként jelenik meg.

A kamatok realizálásának időbeli megoszlására³⁷ vonatkozóan a törvény semmilyen explicit előírást nem tartalmaz, emiatt a kamatrealizálás számviteli ütemezése a gyakorlatban megegyezik az ügyfelek felé bizonylatolt ütemezéssel. Amennyiben – üzletpolitikai, marketing vagy egyéb szempontok alapján – a pénzügyi intézmény eltéríti a fizetendő kamat mértékét a szokásos mértéktől, akkor a lízingbeadó könyveiben ez a kamat jelenik meg³⁸.

³⁷ A kormányrendelet előírja ugyan az időbeli elhatárolás havi gyakoriságú alkalmazását a kapott és a fizetett kamatok esetében is, ez azonban csak a nem fordulónapi esedékességű kamattételek időarányos szétosztását jelenti, így lényegi követelményt nem fogalmaz meg. Célja pusztán a hóvégi zárás egységessé tétele.

³⁸ Mint azt egy a PSZÁF számára készült jelentés is bemutatta, a lízingpiac szereplői már 2005-ben is élenjártak mind a pénzügyi, mind pedig a működési innovációk tekintetében

A számviteli kormányrendelet azonban explicit módon lehetővé teszi a kapott jutalékok időbeli elhatárolását (Szkr. 17. § (7)), azaz időbeli elhalasztását, s még azt is előírja, hogy ennek következő időszakokban történő realizálása idő-, vagy kamatarányosan történhet meg, definiálva ez utóbbi fogalmát is (Szkr. 17. § (9)). Véleményem szerint ez az előírás ismét nem illeszkedik az elvárható – elvi alapú szabályozás – struktúrájába. Egyrészt olyan részletszabályt tartalmaz, amely logikájában levezethető az általános előírásokból, így a kormányrendeletben való szerepeltetése szükségtelen – önálló iránymutatásként való megjelenítése viszont javasolt. Másrészt e részletszabály erősen szűkítő jellegű is, hiszen az időbeli elhatárolást, illetve az elhatárolt összeg jövőbeni feloldási módját csak a kapott kamatjellegű jutalékok esetére írja elő, megteremtve azon értelmezés alapját, mely szerint más esetekben (pl. fizetett jutalékok) a feloldás kamatarányosan nem lehetséges, sőt szélsőséges értelmezésként akár az elhatárolás lehetősége is megkérdőjelezhető³⁹.

A kormányrendelet előírásainak megfelelő elszámolás számlavázlatát az 1. ábra mutatja be.

(Horváth, 2005), ez a piac telítődésével egyre erősebbé vált.

³⁹ Ez utóbbi problémára a lízingügyletek hazai és IFRS szerinti elszámolását összehasonlító részben példaszinten is visszatérünk.

Az ábrán jelzett gazdasági események magyarázata a következő:

1. Lízingtárgy beszerzése szállítótól.
 - a) Eszköz nyilvántartásba vétele számla szerinti (áfa nélküli) értéken.
 - b) Kapcsolódó áfa elszámolása.
 - c) Szállítóval szembeni kötelezettség kiegyenlítése.
2. Eszköz lízingbe adása.
 - a) Készletről történő kivezetés.
 - b) Követelés felvétele az eszköz számla szerinti (áfa nélküli) összegében.
 - c) Kapcsolódó áfa rögzítése a könyvekben, ha a lízingügylet zártvégű.
 - d) Áfa összegének beérkezése (amennyiben a felek a futamidő eleji rendezésben állapodtak meg).
3. Járó kamat hóvégi elhatárolása, amennyiben az alapkövetelés minősítése lehetővé teszi.
4. Esedékes lízingkövetelésekhez kapcsolódó események.
 - a) Lízingdíj esedékes tőketörlesztő részletének átvezetése.
 - b) Lízingdíj kamattartalmának elszámolása.
 - c) Tőketörlesztő részlet után fizetendő áfa, ha a lízingügylet nyíltvégű.
 - d) Kapcsolódó időbeli elhatárolás feloldása.
 - e) Lízingkövetelés határidőben történő beérkezése.

A pénzügyi lízingre vonatkozó hazai jogszabályi előírások ismertetése és rövid kritikája után összefoglalóan bemutatom az IAS 17 előírásainak alapvető jellemzőit. E bemutatásnak nem célja, hogy teljeskörűen foglalkozzon a speciális lízingtárgyakkal, és előírásokkal, ám mindenképp meg kívánja világítani a kétféle klasszifikációs szempontrendszer különbségét, valamint a mérlegben és eredményben megjelenő tételek jellegében és tartalmában megnyilvánuló alapvető eltéréseket. Ezen eltérések részletes elemzése,

bemutatása jelenti ugyanis a további elemzés és a kidolgozott javaslatok alapját.

3. táblázat: A pénzügyi lízinggé minősítés kritériumrendszere az IAS 17 szerint

	Pénzügyi lízing	Lízingbevevő	Lízingbeadó
Kötelező érvényű, bármelyik teljesülése lízinget eredményez	tulajdonjog	átkerül	
	BPO (Bargain Purchase Option)	van	
	futamidő	lefedi a jelentős részét a lízingelt eszköz gazdaságilag hasznos élettartamának (US GAAP $\geq 75\%$)	
		megítélése eltérhet a lízingbeadónál és lízingbevevőnél!	
	jelenérték lényegileg = FMV (Fair Market Value)	PV(MLP (ideértve a BPO-t vagy az általa garantált maradványértéket))	PV(MLP(ideértve a BPO-t vagy a tőle független fél által garantált maradványértéket) + nem garantált maradványérték)
	eszköz	US GAAP $\geq 90\%$	
Ajánlás jellegű, lízinghez vezethet	felmondás esetén	lízingbeadó veszteségét a lízingbevevő megtéríti	
	maradványérték tényleges értéke	piaci ár eltér a becsléttől, akkor a nyereséggel-veszteséggel a felek elszámolnak → lízingbeadót illeti	
	folytatás	a lízingbevevő a piaci árnál alacsonyabb árakon folytathatja a lízinget a futamidő lejártá után	

Forrás: Saját tábla Wiely, 2011. alapján

A 3. táblázat második felében felsorolt kritériumok fennállása nem feltétlenül eredményez pénzügyi lízinget, de megfelelő indikátornak bizonyul a pénzügyi lízing meglétére. Amennyiben az első négy feltétel egyike nem teljesül, vagy az alapján az ügylet minősítése nem egyértelmű, a döntéshez ez a 3 pótlólagos feltétel is figyelembe vehető. E feltételek tartalmukat illetően az ügylet finanszírozás jellegét, a lízingbevevő tulajdonszerzési szándékának meglétét támasztják alá. (Lásd még 16.4. függelék: A lízingügylet minősítéséhez használt fogalmak az IAS 17 szerint a lízingbeadó szempontjából.)

Közülük a magyar gyakorlatban gyakori szerződéses feltételt jelent a felmondás esetén történő teljes kártérítés, illetve a maradványérték piaci árkockázatának teljes megtérítése.

A besorolásbeli eltérés következtében ugyanis gyakran előfordul, hogy a magyar szabályok szerint a lízingügylet operatív lízingnek minősülne, mivel a kritériumok közül legalább egyet nem teljesít, míg a nemzetközi standard előírásai alapján pénzügyi lízinggké minősítendő. Ebben az esetben – még ha egyébként a beszámolóban való bemutatásban nem volna is eltérés – a kétféle szabályrendszer szerint bemutatott eredmény és mérlegtétel el fog térni egymástól.

Első pillantásra úgy tűnik, hogy a lízingügyletek nemzetközi standard szerinti minősítése nagyon közel áll a magyar szabályozáshoz. A pénzügyi lízingnek mindkét szabályrendszer szerint alapvető jellemzője az, hogy lényegében minden kockázatot és hasznót a lízingbevevőhöz transzferál. A különbséget egyrészt két olyan tényező figyelembe vételének előírása okozza, amit a magyar szabályozó nem ismer, ám az adott ügylet gazdasági tartalmának megállapításához jó támpontot nyújtanak. Az egyik a lízingdíjak jelenértéke⁴⁰, melynek lényegében meg kell egyeznie az eszköz ügypártítás kori valószínű piaci értékével, így támasztva alá azt, hogy valójában egy finanszírozással egybekötött tulajdonszerzésről volt szó. A hazai szabályozásban nem alkalmazott másik szempont a lízingbe adott eszköz gazdasági élettartamának és a lízing futamidejének egymáshoz való viszonya, melynek értelmében akkor, ha a futamidő lefedi a hasznos élettartam jelentős részét, pénzügyi lízingről beszélünk. Ez a feltételezés jogos, hiszen ilyenkor a futamidő után hátralévő rövid hasznos élettartam alatt a lízingtárgy lízingbeadó általi újabb hasznosításának esélye csekély. Az IAS 17 nem határozza meg a fenti

⁴⁰ A lízingdíjak jelenértékét három tényező befolyásolja jelentősen: a figyelembe vehető futamidő, a figyelembe veendő cash flow elemek, valamint az alkalmazandó kamatláb. E tényezők meghatározásával a dolgozatban nem foglalkozom.

tényezők minimális arányát, szemben a US GAAP konkrét számszerű előírásaival (Ernst & Young, March 2010).

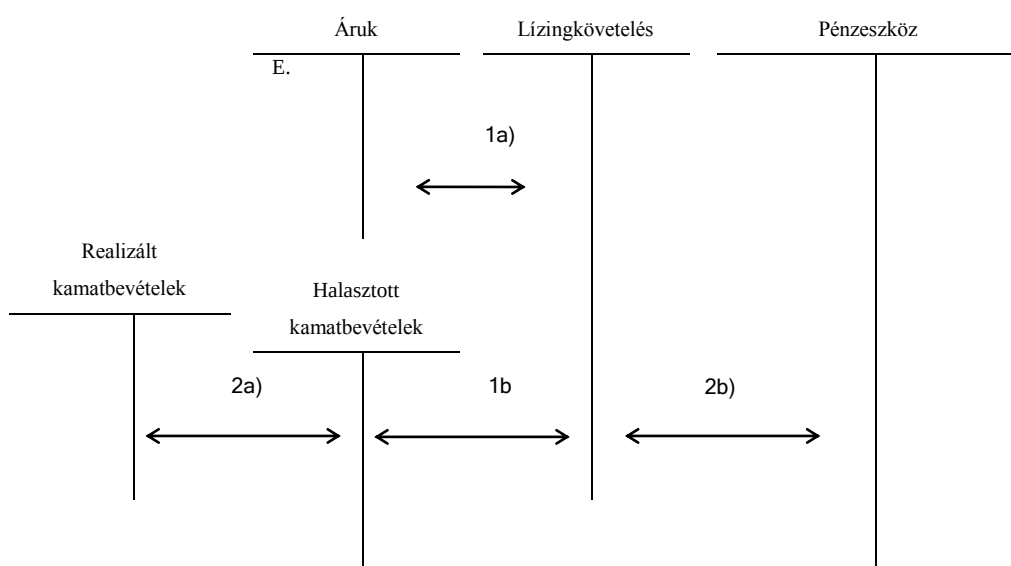
A lízingügyletek nemzetközi standardok szerinti besorolásának valós gazdasági tartalomtól való eltérése nem tűnik egyszerűnek, hiszen a négy vizsgálandó tényező – ideértve a fenti két szempont mellett vizsgálandó másik két tényező (tulajdonjog átkerülése, piaci árnál alacsonyabb maradványértéken történő vásárlás lehetősége) – bármelyikének fennállása esetén pénzügyi lízinggé kell minősíteni az ügyletet, míg a magyar szabályok szerint csak a feltételek együttes teljesülése keletkeztet pénzügyi lízinget.

Láthatjuk tehát, hogy az IAS 17 szerinti minősítés jóval szigorúbb, mint a hazai szabályozás, ami nagyobb játékteret biztosít a hazai finanszírozók számára az ügyletek megfelelő strukturálására, ezzel állítva elő azt a helyzetet, hogy az eltérő besorolás miatt a lízingbeadó eltérő elszámolást készít a magyar és az anyavállalati (IFRS szerinti) beszámolás alapján.

A 3. táblázatban szerepel néhány utalás az IFRS szerinti minősítési kritériumok US GAAP-ben való előírásaira is. Kilpatrick és Wilburn (2011) megállapították, hogy a kétféle szabályozás között jelenleg nincs érdemi különbség, a négy fő minősítő kritérium a gyakorlatban azonos eredménnyel jár. A US GAAP szabályai nem tartalmazzák az eszköz speciális voltára vonatkozó előírást, valamint a további 3 iránymutató előírást. A két standard előírásai között tehát nincs lényegi különbség, mindkettő lehetőséget ad arra, hogy ügyletek egy része mérlegen kívüli finanszírozásként jelenjen meg.

A dolgozat eredményeket taglaló részében önálló fejezetben mutatom be az operatív lízingre vonatkozó magyar gyakorlatot, elemzem a tipikus szerződések jellemzőit, s bizonyítom, hogy kevés kivételtől eltekintve a hazai operatív lízingek jelentős része pénzügyi lízingnek minősül az IAS 17 alapján.

Noha a nemzetközi számviteli standardok nem adnak konkrét előírást egyetlen gazdasági eseményre, vagy megállapodás-fajtára vonatkozóan sem, a bennük megfogalmazott elvekből, valamint a beszámolóban való szerepeltetéssel szemben támasztott követelményekből viszonylag egyértelműen levezethető az egyes ügyletek könyvelése. A következő ábra a pénzügyi lízing lízingbeadónál történő könyvelésének egy lehetséges – az IAS 17-nek megfelelő – formában.

Forrás: Saját ábra Wiely, 2011. alapján

2. ábra: A pénzügyi lízingügyletek elszámolása a lízingbeadónál IAS 17 szerint

Az ábrán bemutatott gazdasági események magyarázata a következő:

1. Eszköz lízingbe adása.
 - a. Készletről történő kivezetés.
 - b. Bruttó lízingbefektetés és nettó lízingbefektetés különbsége.
2. Esedékes lízingkövetelésekhez kapcsolódó események.
 - a. Lízingdíj kamattartalmának elszámolása
 - b. Lízingdíj pénzügyi rendezése

A fenti elszámolás jóval egyszerűbbnek tűnik, mint az előző ábrán bemutatott hazai könyveléstechnika. E különbség egyik oka, hogy a lízingtárgy beszerzéséhez, valamint az áfa rendezéséhez kötődő tételeket ez az elszámolás nem tartalmazza. A másik ok az, hogy – mivel a lízing ezen, hazánkban is elterjedt típusában a lízingbeadónak nem keletkezik eredménye a lízingtárgy birtokbaadásán –, az elszámolás nem alkalmazza az eszközértékesítéshez a bruttó elszámolás elve miatt felmerülő bevétel és ráfordítás főkönyvi számlákat. A legfőbb eltérés azonban az eszközértékesítésből származó követelés számla könyvelt összegének meghatározásában van, az ugyanis a bruttó lízingbefektetés értékét jelenti, ami magában foglalja a lízingügylet futamidő alatti jövőbeni hasznait is. E hasznokat azonban – az összemérés és az időbeli elhatárolás elve alapján – nem realizálja a bekerülés időpontjában az eredményben, hanem a lízing futamidejére szétosztja. Ennek következtében a kamat realizálása a tőke és az alkalmazott kamatláb alapján határozódik meg, technikailag a futamidő alatt a halasztott kamatbevétel és a realizált kamat közötti átvezetéssel. A bruttó lízingkövetelés összege ugyanakkor minden esetben a teljes befizetett összeggel csökken. Az elszámolás sajátossága a magyar szokásokhoz képest az is, hogy a hátralévő tőkekövetelés a főkönyvi számlákból nem látszik, azt a Bruttó lízingkövetelés és a Halasztott kamatbevétel különbségeként tudjuk meghatározni. (Wiely, 2011)

A hazai szakirodalomban a fenti ismertetett elszámolási mód nem található meg, jellemzően elméleti megközelítéssel találkozunk (Boros et al, 2012), mely kiemeli, hogy a lízingbeadó könyveiben a lízingkövetelés értéke a nettó lízingbefektetés értékével egyezik meg. A fenti technikai megoldás alapján ez úgy biztosítható, hogy a bruttó lízingkövetelés és a halasztott bevétel – amelyek a magyar beszámolóban bruttó módon, az eszközök és a források között jelennének meg – azonos mérlegsoron, lízingkövetelésként jelenítendő meg. Ez a megoldás megfelel az IAS 17. 36. pontjában foglaltaknak is. A hivatkozott hazai irodalom azonban nem alkalmazza a halasztott

bevételek fogalmát, így a realizált kamatot sem ennek csökkentéseként, hanem a pénzmozgás elkülönített részeként fogja fel (Boros et al, 2012), ami véleményem szerint ellentétben áll az IAS 17. 40. pontjával. Mindazonáltal a technikai eltérés nem befolyásolja a lízingbeadó által bemutatott követelés és eredmény nagyságát, viszont a hazai elszámolási módhoz és gondolkodáshoz jóval közelebb áll.

A lízingügyletek elszámolásának bemutatásakor nem tértem ki a gyártói lízingek témakörére, az ügyindításkor keletkező esetleges eredmény kezelésére, mivel a hazai pénzügyi intézményi gyakorlatot kívánom elemezni, ahol az ilyen típusú ügyletek nem fordulnak elő.

Nem került sor a fentiekben az ügyletkötéskor felmerülő költségek kezelésének bemutatására sem, ezt ugyanis az eredmények témakörében tárgyalom majd.

2.7. A pénzügyi lízingre vonatkozó szabályok színtere hazánkban

A pénzügyi lízingre vonatkozó jelenlegi szabályozás, mint azt korábban láttuk, a Hpt-ben és a számviteli törvényben található, míg az operatív lízingre vonatkozóan nincsenek konkrét előírások egyik jogszabályban sem. Az elmúlt években folyamatosan napirenden volt a magasabb szintű szabályozás kérdése, mind a jogalkotók, mind a jogalkalmazók jelentős része úgy vélte, hogy a lízingügyleteket a kötelmi jogot szabályozó legmagasabb szintű jogszabályban, a Polgári Törvénykönyvben volna célszerű szabályozni.

Kérdésként merült fel ugyanakkor az, hogy a szabályozás csak a pénzügyi lízingre, vagy a lízingügyletekre általában vonatkozzon. Egyes szerzők (Presser, 2008) szerint a Ptk-ban csak ez utóbbi megoldás fogadható el, hiszen ez biztosítaná, hogy a Ptk. kellően rugalmas maradjon, a jelenleg élő pénzügyi jogszabályokban található megfogalmazások megmaradjanak, s az

új szabályozás ezeknek ne mondjon ellent. A Ptk. ilyen módosítása ugyanakkor nem vinné közelebb a feleket a vitás kérdések megoldásához, ám kérdés az is, hogy szükség van-e e cél eléréséhez a lízingügylet fogalmának Ptk-ba emeléséhez. A Ptk. ugyanis a lízing valamennyi szerződéses elemére – bérlet, hitel, kölcsön, stb. – tartalmaz előírásokat, mely előírások alkalmazása az utóbbi években egyre egységessé vált, a bírói gyakorlatban kikristályosodtak ezen szabályok lízingre történő értelmezésének kérdései, noha maradtak továbbra is eltérően kezelt területek (Varga, 2009). A bírói ítélkezés egységességének erősödése arra utal, hogy megérett a helyzet egy olyan szabályozás megalkotására, amely mind a pénzügyi ágazat, mind a lízingbevevők számára elfogadható, amennyiben az tartalmazza az elmúlt évek ítélkezési gyakorlatának tanulságait is. Véleményem szerint ugyanakkor a jelenlegi helyzet szükségtelenné is teszi a magasabb szintű szabályozást, hiszen bebizonyosodott, hogy a jelenlegi szabályozás biztosítja a közös értelmezhetőséget, a helyes és egységes jogalkalmazást.

A hazai jogalkotók ugyanakkor nem ezt az álláspontot fogadták el, az új Ptk-ba (2013. évi V. törvény, LIX. fejezete) ugyanis bekerült a pénzügyi lízingre vonatkozó értelmezés, amely a jelenlegi helyzet szerint 2014. március 15-én lép hatályba. (16.5. függelék: Az új Polgári Törvénykönyv Pénzügyi lízingre vonatkozó szabályai). Az új szabályozás 6:409. § része tartalmazza a pénzügyi lízing fogalmát, amely fogalom részben általánosabb, mint a jelenleg hatályos Hpt-beli fogalom, részben azonban nehezebben is értelmezhető. Megfogalmazott kritériumrendszere erősen hasonlít a jelenlegi IAS 17 feltételrendszerére, immár bekerült a lízingtárgy hasznos élettartamára és a lízingügylet futamidejére vonatkozó összehasonlító feltétel, valamint a lízingdíjak és a lízingtárgy szerződéskori piaci értékének viszonyára vonatkozó vizsgálat is. Az új szabályozás véleményem szerint azonban számos csapdát rejt már a fogalom szintjén is.

A törvény megfogalmazása szerint ugyanis pénzügyi lízing esetén a „vagy a fizetendő lízingdíjak összege eléri vagy meghaladja a lízingtárgy szerződéskötés kori piaci értékét” (Új Ptk. 6:409§.) Ez azonban minden egyes szerződés esetén igaz, hiszen a fizetendő díjak nemcsak a lízingtárgy ellenértékét, hanem a lízingbeadó hasznát is kell, hogy tartalmazzák, ami – normál gazdálkodási szempontrendszerrel feltételezve – az idézett feltétel mindenkor teljesülését jelenti, kizárva ezzel az operatív lízingszerződések létét a hazai viszonyok között.

A jogalkotó láthatóan az IAS 17 azon előírását kívánta törvénybe iktatni, mely szerint a lízingdíjak jelenértékének kell a lízingtárgy szerződéskötés kori valós piaci értékét közelítenie, ám a jövőbeni hasznok kiszűrésének elmaradása – amelyet a nemzetközi standard szabályrendszere még tartalmaz – ezt megakadályozza.

A futamidő és a gazdaságilag hasznos élettartam viszonya vizsgálatának előírása sem egyértelmű a törvény alapján. Az IAS 17-hez való közelítés miatt az lenne az elvárható, hogy ez egy önálló feltételt jelentsen, azaz abban az esetben, ha a futamidő közelíti a lízingtárgy gazdaságilag hasznos élettartamát, az ügylet minősüljön pénzügyi lízingnek. A törvényben alkalmazott megfogalmazás ugyanakkor csak annyit mond ki, hogy a lízingbevevő bármeddig használhatja az eszközt – akár a futamidő végéig, akár a lízingtárgy gazdaságilag hasznos élettartamának lejártáig. Ez az előírás tehát nem jelent tényleges feltételt a lízingszerződés minősítése szempontjából, de nem jelent többlet-információt a lízingtárgy használatára vonatkozóan sem, hiszen a lízingszerződés lejárta utáni használat lehetősége már nem tartozik a lízingszerződés hatálya alá, azt a lízingbevevő – a tulajdon megszerzése után – saját belátása szerint eddig is és ez után is gyakorolhatja. Az új előírások értelmében a tulajdonjogról való rendelkezés egyértelműen része kell legyen a pénzügyi lízing-szerződésnek, ám nem tartalmaz erősebb megfogalmazást

mint a jelenleg hatályos Hpt., így szigorítást, egyértelműsítést nem jelent ezen a téren⁴¹.

Véleményem szerint tehát az új Ptk. által alkalmazott fogalom nem jelent lényegi segítséget a pénzügyi lízinggé való minősítés megítélésében, sőt a különböző feltételek egymáshoz való viszonya az „illetve” szó használata miatt bizonytalanná vált, a lízingtárgy piaci értékére való utalás miatt azonban minden lízingügylet pénzügyi lízinggé minősítendő – valószínűleg a jogalkotó szándékával ellentétesen.

A pénzügyi lízingre vonatkozó szabályozás Ptk-ba való beemelésének időzítése számviteli szempontból rosszul időzített, hiszen évek óta folyik – s a tervek szerint 2015-re be is fejeződik – a lízingre vonatkozó IAS 17 felülvizsgálata, melynek során több új koncepció jelent meg. Bár e megoldási javaslatok számos kérdésben eltérnek egymástól, abban mindannyian közösek voltak, hogy a pénzügyi lízing és az operatív lízing közötti legfontosabb különbség számviteli szempontból eltűnik, s bár eltérő módon, de mindegyik esetben bekerül a lízingbevevő mérlegébe a teljes lízingkötelezettség, és ehhez kötődően egy lízingtárgy is.

Álláspontom szerint nincs szükség a lízingügyletek Ptk-ban történő nevesítésére, lehetőséget kell biztosítani a szerződő felek számára arra, hogy a kötelmi jog elemeit tetszés szerint kombinálják. A valódi szabályozási igényt abban látom, hogy egyértelműen definiáljuk azt, hogy e szerződéses elemek egymás közötti hangsúly-eltérései számvitelileg és adóügyileg milyen következményekkel járnak. A nemzetközi szabályozás iránya pedig éppen az, hogy e tényezők ne okozzanak eltérő számviteli kezelést, s így csökkentsék az igényt az ügyletek ebből a szempontból történő strukturálására.

⁴¹ A jelenlegi bírói gyakorlat alapján épp a tulajdonszerzési opció megléte és annak minősítő kritériumként való értelmezése az, ami eltérő jogkövetkezményekkel járhat. (Varga, 2009.)

A fentiekben az új Ptk-nak csak a pénzügyi lízinggé minősítést eredményező legszűkebb kritériumait elemeztem. Nem tértem ki a határozatlan futamidő lehetőségére, a lízingbeadó szerepének megváltozására a lízingtárgy kiválasztásában, a szavatossági jogok, a felmondás, megszűnés, a díjfizetés és a biztosíték nyilvántartásának kérdéseire. Az eredeti tervezet részletesebb elemzése (Bartal, 2012) – bár az ott leírt kritikák egy része az elfogadott szövegbe végül beépítésre került – azt mutatja, hogy e területek szabályozása sem egyértelműen elfogadott.

A fentiek alapján úgy vélem, hogy a jogszabály még a hatályba lépése előtt várhatóan számos változáson megy majd keresztül, s a gyakorlati alkalmazás során felmerülő problémák megoldására is sor kerül majd.

A pénzügyi lízing fogalmának Ptk-ba való bekerülése ezek mellett maga után kell, hogy vonja a fogalom jelenlegi két jogszabályi helyéről (Hpt. és Sztv.) való kikerülését – ugyanazon fogalom két helyen történő meghatározására a magasabb szintű jogszabályban való rögzítés miatt már nincs szükség. Mindazonáltal elképzelhető, hogy a Hpt. a pénzügyi lízingre vonatkozó szabályokat pontosítani fogja.

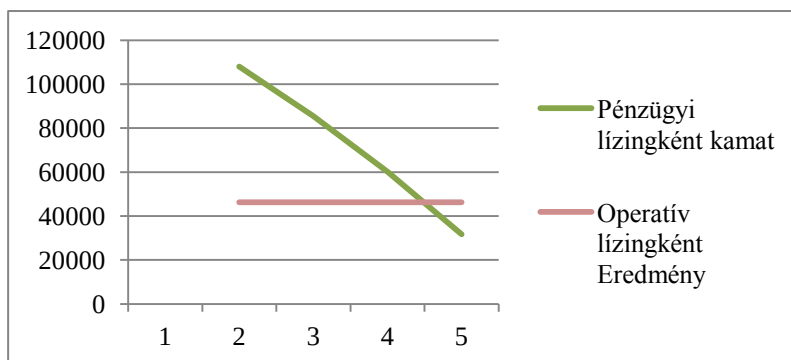
Az itt leírtak alapján azt a megállapítást tehetjük, hogy a besorolási szabályok változása valószínűleg növeli majd a pénzügyi lízinggé minősített ügyletek számát, ám azok számviteli elszámolásának változását nem kényszeríti majd ki.

2.8. Az átdolgozott lízingstandard

Egy adott ügylet pénzügyi lízingként vagy operatív lízingként történő szerepeltetését illusztrálja a lízingbeadó könyveiben az előző példa⁴² átdolgozott

⁴² A példa megalkotása során nem törekedtem arra, hogy valamely szabályrendszer szerint minősítsem az ügyletet – azt tételeztem fel, hogy az adott ügylet egyik esetben operatív lízingnek, más esetben pénzügyi lízingnek minősül.

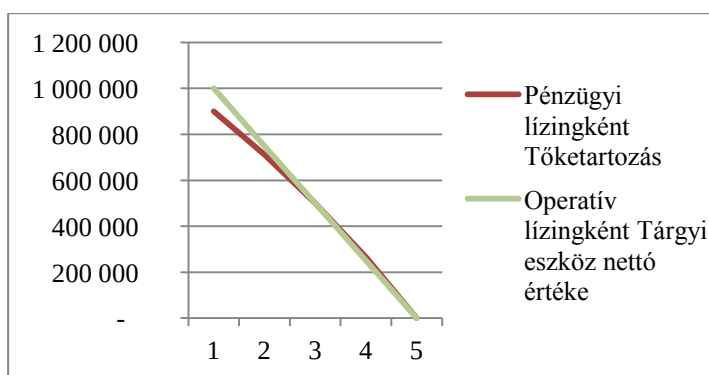
változata, melyben a lízingtárgy beszerzési ára az egyetlen figyelembe veendő tétel, maradványérték az eszközön nincs, azaz négy év alatt teljesen elhasználódik (lásd 3. ábra).

Forrás: Saját számítás

3. ábra: Egy ügylet pénzügyi lízingként való kezelésének eredménye

Általánosságban elmondható, hogy a kétféle kezelés eredménye azonos kellene, hogy legyen, ám a példa azon sajátossága, hogy a finanszírozott összeg az önerő miatt alacsonyabb az eszközértékénél, az időbeli eloszlás eltérésén túl azt eredményezi, hogy a pénzügyi lízing eredménye pontosan az önerő összegével magasabb, mint az operatív lízingé, miközben a cash flow elemek teljesen azonosak (4. ábra).

Forrás: saját számítás

4. ábra: Egy ügylet pénzügyi és operatív lízingként való kezelésének hatása a lízingbeadó eszközeire

A minden lízingfajta mérlegbe emelésére vonatkozó első ilyen javaslatot az Egyesült Királyság standardalkotó testülete hozta a G4+1 országok⁴³ javaslata alapján (ASB, 1999, 2004). E javaslat célul tűzte ki minden lízingügylet egységes kezelését, a mérlegen kívüli finanszírozás lehetőségének megszüntetését. A javaslat az elmúlt években folyamatosan változott, 2005-ben az IASB is csatlakozott a folyamathoz, melynek keretében 2010 augusztusában kibocsátotta az első tervezetét (ED, 2010), majd a vélemények összegyűjtése után ennek átdolgozott változatát 2012-ben szándékozott megjelentetni. Erre ugyan nem került sor, de a módosított javaslat – amely épp véleményezés alatt áll – ennek ellenére ismert. Az ebben foglalt megoldás jóval egyszerűbben értelmezhető és kezelhető változatot tartalmaz a lízingügyletek kezelésére, mint a korábbi verziók, ám az eredeti célkitűzés megmaradt: nincs valódi különbség az operatív és a pénzügyi lízing között, minden egyes lízingügyletnek teljes egészében szerepelnie kell a lízingbevevő pénzügyi kimutatásaiban.

Az IAS 17 helyett bevezetendő új lízingstandard az eredeti változathoz képest elég jelentős eltéréseket mutat napjainkban, noha a legújabb módosítást tartalmazó új Exposure Draft, amelyet 2012 nyarán terveztek kiadni, ám csak 2013. május 16-án jelent meg (ED, 2013).

A jobb megértés és az alkalmazott elvek helyes interpretálása érdekében az alábbiakban bemutatom az eredeti (ED, 2010) és a módosítási igények figyelembevételével várható új megoldást is (ED, 2013).

A lízingstandard módosításának célja, hogy valamennyi lízinget azonos módon kezelje, ne legyen mód az ügylet olyan strukturálására, amely a mérlegben nem jelenik meg. Ennek hatásai leginkább a lízingbevevők beszámolójában jelent majd módosulást, ám a 2010-es tervezet szerint a lízingbeadók esetén is változtatások következnének be. A lízingbeadók ugyanis az

⁴³ Ausztrália, Kanada, Új Zéland, Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok.

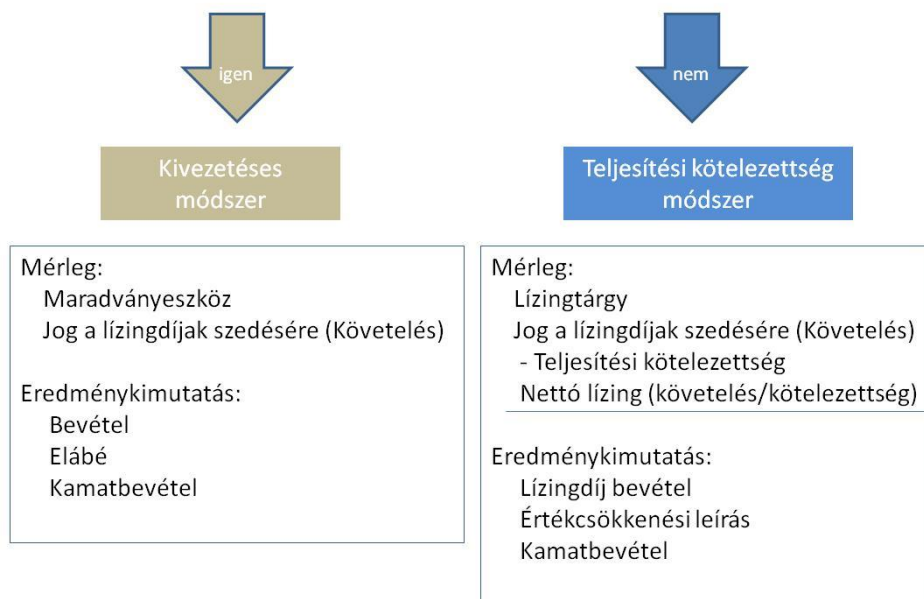
ügylet jellegétől (az eszközzel járó kockázatok és hasznok lényegi átadásának tényétől) függően a „kivezetéses” vagy a „teljesítési kötelezettség” módszert kell, hogy alkalmazzák (Deloitte, 2010).

A **kivezetéses** módszer gyakorlatilag a jelenlegi pénzügyi lízing megközelítéssel azonos, az eszköz kikerül a lízingbeadó könyveiből, míg az eredményt elsősorban kamat realizálásával éri el. Eltérést jelent ugyanakkor az, hogy a lízingbeadott eszköz maradványértéke a lízingbeadó könyveiben szerepel a futamidő során. Mivel a tervezet értelmében a futamidő meghatározása és a feltételes bérleti díjak figyelembe vétele is megváltozik, a lízingbeadó könyveiben ugyanaz az ügylet a jelenlegitől eltérő módon szerepelne.

A **teljesítési kötelezettség** módszer alapját a jelenlegi operatív lízing elszámolás képezi, melynek megfelelően a lízingtárgy a lízingbeadó könyveiben szerepel és az amortizációt is ő számolja el ezen eszközök után. Ugyanakkor az eszköz használati jogának átadásából származó követelést és a használat átengedése miatti teljesítési kötelezettséget is ki kell mutatnia könyveiben, nettó módon – nem emelve meg mesterségesen a mérlegfőösszeget. Ekkor azonban a lízingbeadó – szemben a jelenlegi elszámolással – kamatot is realizál az adott ügyleten, a kamat összegét ugyanúgy az effektív kamatláb módszerrel határozza meg, mint a kivezetéses eljárás esetén. A lízingdíjból származó bevétel ekkor a lízingkötelezettség (amely egyenlő a lízingdíjak diszkontált összegével) időarányos részéből származik, míg az amortizáció a lízingtárgy bekerülési értékének maradványértékkel csökkentett részének leírását jelenti.

A két módszer közötti választást a lízingbeadó által alkalmazott üzleti modell határozza meg az 5. ábrán bemutatott módon.

Az eszköz kockázatainak és hasznainak átadása lényegileg megtörténik?

Forrás: Lease Snapshot, 2010., in Exposure Draft ED/2010/9 – Leases

5. ábra: Lízingügyletek szerepeltetése a pénzügyi kimutatásokban a lízingre vonatkozó 2010-es Tervezet szerint

A fenti tervezethez számos kifogás, vélemény és javaslat érkezett, melyet a közben eltelt időszak alatt a standardalkotó testületek megvitattak (közel 300 megbeszélést tartva az ügyben). E vélemények jellemzően nem támogatták a teljesítési kötelezettség modellt, nem tartották ugyanis elfogadhatónak, hogy mind a lízingtárgy, mind pedig a követelés szerepel a lízingbeadó beszámolójában, s vitatták azt is, hogy ez a kötelezettség egyáltalán megfelel-e az IFRS kötelezettség definíciójának. A másik – nemcsak a lízingbeadókra, hanem a teljes lízingelszámolásra vonatkozó – releváns kritika a futamidő hosszának megállapításának bonyolultságára és a változó díjak kötelező figyelembe vételére vonatkozott. A standardalkotók a fenti kifogásokat figyelembe véve az opcionális hosszabbítási időszakok és a változó díjak figyelembe vételét csak akkor tették kötelezővé, ha azok nagy megbízhatósággal

becsülhetők.

A lízingbeadó oldaláról pedig visszavonták a követelés és a lízingtárgy együttes kivonására vonatkozó javaslatukat (ED/2013). Az egyszerűsítés érdekében az éven belüli lízingügyletek is kimaradnak a standard hatóköréből. A fenti módosítások az eredeti tervezet komplexitását, az átállásból származó terhek csökkentését is szolgálják, miközben a lízingbeadónál továbbra is fennmarad a hitelezési kockázat (követelés) és az eszköz kockázat (maradványeszköz értéke) elkülönített bemutatásának lehetősége (6. ábra).

Forrás: Snapshot-Leases-May-2013 in Exposure Draft Ed/2013/6 – Leases

6. ábra: Lízing bemutatása a lízingbeadó pénzügyi kimutatásában a 2013-as tervezet szerint

3. A DISSZERTÁCIÓ CÉLKITŰZÉSE

A disszertáció megírásának elsődleges célja, hogy bemutassa a számviteli harmonizáció miatt a pénzügyi szektor vállalataira nehezedő terheket, igazolja a harmonizáció szükségességét a szakirodalmi hivatkozások alapján, bemutatva azokat a szerződéses jellemzőket, amelyek ezt a harmonizációt, illetve a hazai jogszabályok változtatását szükségessé teszik.

A jelentéskészítési terheket a pénzügyi lízingszolgáltatást nyújtó vállalatok problémáin, a pénzügyi lízing hazai és nemzetközi szabályozásának bemutatásán keresztül kívánom bemutatni. Ennek során célom, hogy elemezzem a vizsgált vállalati kör többszörös nyilvántartási követelményeit, bemutassam ezek számviteli harmonizációban rejlő okait, és ismertessem, hogy a magyar számviteli szabályok helyes értelmezésével hogyan érhető el a nemzetközi standardoknak és egyben a hazai előírásoknak is megfelelő, azonos tartalmú pénzügyi kimutatás. Végso célom, hogy vázoljam a kétféle számviteli szabályrendszer szerinti párhuzamos jelentéskészítés automatizálásának, és folyamatos egyeztetésének megoldási lehetőségeit.

A cél érdekében részletesen vizsgálom a különféle lízingügyletek minőségi jellemzőit és kalkulációt befolyásoló tényezőit, elemezve az ezen jellemzők mentén feltáruló számviteli szabályváltozások szükségességét. E munka során a hazai és az IFRS szerinti eredményrealizálás időbeli lefutásának, és az erre ható tényezőknek a vizsgálatára helyezem a hangsúlyt úgy, hogy a kétféle eredménylefutás tipizálását és összehasonlítását is elvégzem.

Másodlagos célkitűzés, hogy bemutassam a lízingügyletek nemzetközi szabályozására vonatkozó legújabb tendenciákat, s felvázoljam az esetleges új IFRS elfogadásának következményeit a hazai jogi, számviteli és adózási környezetre, valamint felhívjam a figyelmet az új standard bevezetéséhez szükséges felkészülés fontosságára.

A cél megvalósítása érdekében az alábbi feladatok elvégzése szükséges:

- a számviteli harmonizációra vonatkozó irodalom áttekintése, rendszerbe foglalása és ismertetése;
- a pénzügyi lízing értékelésére és számviteli elszámolására vonatkozó szakirodalom feldolgozása;
- a lízingügyletek hazai sajátosságainak – jogszabályok, adózás, kalkuláció, marketing – bemutatása, és a számviteli rendszerbe történő illesztése;
- a pénzügyi és az operatív lízing elkülönítése szempontjainak ismertetése, ezek relevanciájának értékelése, valamint a magyar gyakorlat operatív lízingjeinek IAS 17 alapon történő elemzése;
- a lízingügyletek számviteli kezelésére vonatkozó legújabb tervezetek bemutatása, ideértve a hazai szabályozás változásának (Ptk.) és az átdolgozás alatt álló nemzetközi standard előírásainak összhangjára vonatkozó elemzést is;
- számszerű példák készítése az egyes típusokra,
- regressziós elemzés a kétféle eredmény távolságának, és az eltérés főbb okainak megismerése érdekében,
- klaszterelemzés a tipikus HAS és IFRS eredménylefutások meghatározására, valamint ezek egymáshoz való viszonyának értelmezésére,
- példa megalkotása a pénzügyi lízingügyletek főkönyvi könyvelésének elkészítésére, az ellenőrzési lehetőségek bemutatására.

A disszertációban a kutatómunka során kapott eredményeket táblázatok, ábrák, diagramok és segítségével szemléltetem.

4. ANYAG ÉS MÓDSZER

Dolgozatom elkészítése során a Ph.D. Doktori Szabályzat (Kaposvári Egyetem, 2013) előírásait követtem.

4.1. Az empirikus kutatás módszertana

A kutatási téma részletes megismerése céljából szekunder és primer adatgyűjtést végeztem. Az összegyűjtött adatok feldolgozása és elemzése során arra törekedtem, hogy hazai lízingpiac egészére jellemző megállapításokat tehessek.

Szekunder kutatás

Vizsgálataim alapját a nemzetközi számviteli standardok elterjedtségére vonatkozóan elsősorban a vonatkozó irodalom, illetve az EU valamint az IASB számára készített tanulmányok jelentették, melyeket az Irodalomjegyzékben tüntetek fel. Ezen kívül számos hazai kutatás eredményét is figyelembe vettem, különös tekintettel a nemzetközi könyvvizsgáló cégek és a PSZÁF ilyen irányú vizsgálataira. Hasznos adatokhoz jutottam a PSZÁF honlapjáról, egyrészt az adatszolgáltatók egyedi jellemzőinek tekintetében, másrészt a szektorra jellemző tulajdonságok azonosításához. A hazai lízingpiac legfontosabb szereplőire, az általuk végzett lízingtevékenység megismerésére vonatkozóan a Lízingszövetség által gyűjtött havi statisztikai adatok és a Lízingévkönyvek sorozata adott segítséget. Mivel dolgozatom témáját nem a teljes eszközalapú finanszírozás, hanem kizárólag a lízingtevékenység képezi, a statisztikai adatok közül figyelmen kívül hagytam az ugyanazon adatszolgáltatók által végzett pénzkölcsön-nyújtási (a napi gyakorlatban használt elnevezéssel a hitelezési) tevékenység adatait. Ez a tény a későbbi elemzések során is érezteti hatását, módosítva az általánosan kialakult képet a finanszírozott eszközökről, és a finanszírozást igénybe vevő

partnerekről. Ezen hatásokat az eredmények tárgyalásakor meg is említem majd.

Primer kutatás

A primer adatszerzésnél a kvalitatív (minőségi) és a kvantitatív (mennyiségi) kutatás módszereit alkalmaztam a lízingügyletek vonatkozásában.

Kvantitatív kutatás módszere

Állításaim megalapozására saját számításaimat használtam, melyek összeállításakor a szekunder kutatásból származó információkon túl felhasználtam az elmúlt 13 év során szerzett gyakorlati és elméleti szakmai tapasztalataimat.

Az eredmények általánosítása érdekében valódi üzleti kalkulációk – 2.589 operatív lízing és 3.211 pénzügyi lízingügylet – 2013. február 28-ára vonatkozó adatát elemzem majd, figyelembe véve az ügyletek és az ügyfelek különféle jellemzőit, különös tekintettel a finanszírozott eszköz típusára, az ügyletek kötési időpontjára, a szerződés devizanemére, futamidejére, valamint az ügyfél jellemzőire, mint pl. ügyfél gazdálkodási formája, illetve mérete.

A tényleges kalkulációk alapján bemutatom a lízingügyletek jelenlegi – nem tökéletes – magyar gyakorlat szerinti eredményének nagyságát, amit összehasonlítok az IFRS szerinti elszámolás azonos tartalmú adataival.

A kvantitatív kutatás során előállított magyar eredményre és az IFRS szabályok szerint számított kamateredményre vonatkozó adatokat a továbbiakban felhasználok a regresszió-elemzés és a sokváltozós statisztikai elemzés elkészítésekor is.

Az operatív lízing (bérleti) szerződésekre vonatkozóan azt is megvizsgálom, hogy ezek IFRS-beli minősítése mennyire felel meg a nemzetközi standard előírásainak. Bemutatom azon operatív lízingek pénzügyi lízinggé alakítását is, amelyeknél ez az IFRS szerint szükséges, és megvizsgálom ezen átalakítás relevanciáját.

Kvalitatív kutatás módszere

A vizsgálatba bevont lízingtársaságok operatív lízing, illetve bérlet üzletszabályzatainak, általános szerződési feltételeinek elemzése. Ezen szerződések vizsgálatának elsődleges célja annak megállapítása, hogy a hazai lízingpiacon jelenlévő operatív lízingügyletek nemzetközi számviteli standardok szerint milyen arányban minősülnek operatív, illetve pénzügyi lízingnek, azaz a piac mekkora részét érinti a pénzügyi lízinggé alakítás kötelezettsége.

Az elemzések során az alábbi kérdésekre keresem a választ

- a) A kétféle elszámolás (IAS és IFRS) szerinti eredmény időbeli lefutásban tapasztalható eltérés mértéke mekkora és milyen tényezőkkel magyarázható?
- b) Milyen az ügyletek időbeli lefutása? Igaz-e, hogy az ügyletek futamidő alatti eredménye megegyezik a kétféle beszámolási rendszer szerinti értékkel? Összességében igaz, de az ügyletek időbeli lefutása e szerint a két szempont szerint is különbözőképpen alakul. Így a statisztikai vizsgálatok során jellemzem az ügyletek időbeli lefutását, tipizálni próbálom az ügyleteket időben leírt pályájuk, „profiljuk”⁴⁴ szerint. (Sugár, 2011a és Sugár, 2011b)

⁴⁴ A profil a villamosenergia kereskedelemben használt fogalom. A lízing- illetve pénzügyi elemzésekben nem találkoztam hasonlóan plasztikus elnevezéssel. A villamosenergia és

4.2. Az empirikus kutatás alapadatai

A kutatás első lépcsőjét a primer kutatás adatbázisának összeállítása jelentette. Ennek során egy a hazai lízingpiacon jelentős méretű lízing-társaság összes bérleti (operatív lízing) és pénzügyi lízing szerződésére vonatkozó adatokat – szerződés darabszám, tőkeintlévőség, finanszírozott összeg – gyűjtöttem össze az alábbi változók szerinti bontásban:

A rendelkezésre álló változók:

- Ügylet típusa (pénzügyi lízing, bérlet)
- Finanszírozott eszköz típusa (személygépjármű, tehergépjármű, flotta, egyéb eszköz)
- Finanszírozott összeg
- A partner mérete árbevétel és létszám adatokkal jellemezve,
- Kötés időpontja, futamidő hossza, futamidő esetleges változása,
- Van-e folyamatosan beépített költség, és az milyen fajta (jutalék, biztosítás)
- Van-e nem egyenletes kamatláb (eltérítés az effektív kamattól)
- Szerződés devizaneme (CHF, EUR, FT)

A kiválasztott mintába került minden szerződésre vonatkozóan rendelkezésre állt az összes fentebb felsorolt jellemző, amit az elemzés során fel is használtam, bár végül nem minden tulajdonság bizonyult szignifikánsnak.

Mivel az elemzés során az ügyletek cash flow elemeinek, valamint a magyar és a nemzetközi szabályok szerinti eredményének lefutását ellenőriztem,

gázkereskedelemben a kisfogyasztók esetében a fogyasztás napi lefutását nem mérik – miután a fogyasztók többségénél nincs „real time” mérés. A profil régebbi vizsgálatok eredményeképpen fogyasztási lefutás típus. Ezekből alakítanak ki néhányat, és a fogyasztó választhat, melyik illik az ő fogyasztására. A profilok kialakítása több kereskedőnél Magyarországon is a klaszterezés technikájával készül, régebbi – mért – fogyasztási adatok alapján.

illetve az ezeket befolyásoló tényezőket vizsgáltam, első lépésként szükséges volt a cash flow-ra vonatkozó alapfeltevéselem ellenőrzésére a mintába került valamennyi szerződésre.

A vizsgálat kiindulópontját a mintát rendelkezésre bocsátó társaság saját szerződésállománya és mögöttük lévő kalkulációk jelentették. A kalkulációkban szereplő adatokat a szerződés devizanemében vettem figyelembe, így azok abszolút értéke nem értelmezhető, hiszen különféle devizanemek összeadását, összevetését jelentené.

Az elemzés során ez nem okozott gondot, mert az adatokat standardizáltam – azaz a változó értékéből levontam a változó értékeinek átlagát, és a különbséget elosztottam a változó szórásával – azaz egy nulla átlagú, 1 szórású változóvá alakítottam, így sem a devizanemek eltérése, sem az egyes ügyletek eltérő nagyságrendje nem akadályozta az összevonhatóságot. (Kerékgyártó et al, 2008) (A standardizált változó „mértékegység” nélküli, azaz mind az eredeti mértékegységtől, mind az eredeti nagyságrendtől elvonatkoztat, és így összehasonlíthatóvá tesz különböző mértékegységű és/vagy nagyságrendű változókat.)

Az egyenletes eredmény-lefutású ügyletek (ahol a futamidő minden egyes pontjában azonos az eredmény), szórása nulla, ezért nincs standardizált értéke. Ezekben az esetekben a standardizált adatsor minden egyes értékét nullának tekintettem.

A lízingpiacon megszokott módon minden egyes lízingügylet két, az egyes időpontokra vonatkozóan egymástól eltérő elemeket tartalmazó kalkulációval rendelkezik. Az ügyfelekkel kötött szerződésben rögzített finanszírozott összeg és ennek törlesztési ütemezésére vonatkozó terv a HAS kalkuláció alapján készül. Ebben a kalkulációban a társaság – a piaci gyakorlatnak megfelelően – figyelembe veszi az eszköz bruttó vételárát, az ügyfél által fizetendő önerő nagyságát, valamint a futamidő hosszát, és az egyes esedé-

kességek időpontjában fizetendő díjat, ami – ügylettípustól függően – tartalmazza a tőke törlesztésére és a kamat megfizetésére fordítható összeget is. Az ügylet IAS szerinti kalkulációja is tartalmazza a fenti elemeket, de ezen kívül figyelembe veszi azon tényezőket is, amelyek az ügylet valós eredményének megállapításához szükségesek. Ilyen, finanszírozott összegnek minősülő tétel minden az adott ügühöz kapcsolódó közvetlen ügyletszerzési költség (jutalék, biztosítás, marketing költség, reklámajándék, stb.), valamint a finanszírozott összeg megemelése az üggy futamideje alatt. Ez utóbbi jellemzően a rendszeresen felmerülő, ám nem közvetlenül és azonos időpontban megtérülő, hanem a lízingdíjban megfizetendő kiadásokat jelenti. A társaság esetében ilyen tételt jelentenek a speratív jutalékok, a biztosítási díjak, valamint a havonta fizetendő áfa-kötelezettség.

Mint a fent felsorolt kalkulációs elemekből látszik, az IFRS-kalkulációban pótlólagos elemek csak a kiadási oldalon jelentkeznek, ami a bevételi oldal változatlansága mellett egyértelműen eredmény-csökkenést jelent az adott ügyleten. Mindez nem jelenti azt, hogy a társaság összeredménye is csökkenne, hiszen ezen cash flow-elemek a magyar szabályrendszerben is eredménycsökkentő tételként jelennek meg, ám nem az ügylethez rendelt, hanem jellemzően a működési költségek soron, s ezen kívül realizálásuk időpontja is eltérhet.

A pótlólagos cash flow-elemek figyelembe vételének hatását az egyes lízing-típusok eredményeit bemutató 5. fejezetben ismertetem.

Az ügyfelek által fizetendő cash flow-ra vonatkozóan tehát alapfeltételezésem, mely szerint a lízingügyleteknek az alkalmazott számviteli szabályrendszertől függetlenül csak egyetlen cash flow ütemezésük van, beigazolódott, a kalkulációk ellenőrzése során az egyezőség – a rejtett elemektől eltekintve – minden esetben fennállt.

Az elemzés alapjául szolgáló adatok megfelelő formában való előkészítése

nagy kihívást jelentett a feldolgozás során, mivel biztosítani kellett, hogy a mintába került 3.211 pénzügyi lízing és 2.589 bérleti szerződés valamennyi adata a lízingszerződés futamideje alatt a megfelelő időszakban jelenjen meg.

Az első problémát az jelentette, hogy a szerződések esedékességeinek időpontja nem standard, gyakorlatilag a hónap minden napjára esnek esedékességek, ami az ügyletek hosszú tervezett futamidejét és az ügyletek több évben történő kötését tekintve igen nagyszámú esedékességet eredményezett, mely ebben a formában feldolgozhatatlannak bizonyult. A megoldás érdekében úgy döntöttem, hogy nem esedékességi napokkal, hanem esedékességi hónapokkal dolgozom tovább. Így már feldolgozhatónak tűnő esedékességi hónapszámot (350) kaptam, amely az alapfeldolgozásokat végző Ms Excel és Ms Access számára is alkalmas volt, azonban a további feldolgozás során kiderült, hogy az SPSS ilyen hosszú adatsor kezelését az adott változó és megfigyelésszám egymáshoz képest fennálló viszonya mellett közvetlenül nem tudja elvégezni. Emiatt került sor az R+ program alkalmazására, amely nem alkalmazza az SPSS tapasztalt volumenkorlátját, így a lefutások elemzése végül ebben a rendszerben történt meg, az SPSS a csoportosítások elvégzésénél csak az előzetes futásokhoz, az elemzés pontos menetének megtervezéséhez került felhasználásra.

Az eredmények időbeli lefutására vonatkozó előzetes elemzések azt is egyértelművé tették, hogy nem a tényleges esedékességi hónapokra, hanem azok futamidőn belüli helyére van szükség, így végül az esedékességek sorszámával dolgoztam.

A volumenkorlát helyett azonban további gondot okozott a lefutások tipizálása során a szerződések eltérő és igen sokféle futamideje. Mivel az eredménygörbék lefutása a futamidő függvényében értelmezhető, a teljes

minta elemzéséhez az összes eltérő futamidejű szerződéscsoportra⁴⁵ el kellett volna végezni a lefutások tipizálását, ami kivitelezhetetlennek bizonyult.

Felmerült az eredménylefutások egységes futamidőre való konvertálása is, ez azonban nem volt megoldható, ezért úgy döntöttem, hogy bérleteknél 8, pénzügyi lízingnél 6, a legtöbb szerződést tartalmazó futamidőhöz tartozó szerződés – amely egyébként lefedte a vizsgált elemszám 60%-át – HAS és IFRS eredmény-lefutása alapján végzem el a profil-képzést.

További gondot okozott, hogy míg az IFRS szerinti eredmény összege, azaz az IFRS-kamat minden esedékességre vonatkozóan szerepelt a kalkulációban, így a lefutása közvetlenül elemezhető volt, addig az adott ügylet által generált magyar eredményből csak egyetlen elem, bérlet esetében az esedékes bérleti díj, pénzügyi lízing esetén pedig a HAS-kamat állt rendelkezésre minden egyes esedékességre.

A bérlet, vagy operatív lízing ügyletek esetén szükség volt arra, hogy az ügylet lefutásához kapcsolódó tárgyi eszköz értékcsökkenési leírásának esedékesség hónapjaira való szétosztását is elvégezzem, hiszen az adatbázis tárgyi eszköznyilvántartó moduljában ez az adat csak a lekérdezés időpontját megelőző időszakokra állt rendelkezésre, az ügyleti kalkulációval szemben ugyanis az értékcsökkenés számítására jövőbeni ütemezés a gyakorlatban nem készült. Az értékcsökkenés kiszámításakor szükség volt az eszköz bruttó értékére, a várható maradványértékére, valamint a lízingügylet futamidejére, mely tényezők alapján az értékcsökkenést lineáris módon terveztem meg.

A bérleti szerződéseknél kezelni kellett az első nagy összegű bérleti díjat is. Ez a díj gazdasági tartalmát tekintve nem más, mint az ügyfél által megfizetett önerő, amely a finanszírozott összeget csökkenti. A bérleti szer-

⁴⁵ A leggyakoribb futamidő mindkét ügylettípusnál 55 hónap körül volt, ám a pénzügyi lízingügyletek esetében ennél jóval hosszabb futamidejű – maximum 242 hónapos – szerződések is találhatók, ami az ingatlanlízing megjelenésének következménye.

ződés esetében az összeg megfizetésének jogcíme bérleti díj, ami árbevételként jelenik meg a lízingbeadó könyvében. Mivel azonban ennek összege az eszköz értékének jelentős részét teszi ki, ennek adott időszaki realizálása számvitelileg nem elfogadható, annak passzív időbeli elhatárolására van szükség. Ennek megfelelően a futamidő egésze alatt járó bérleti díjakat nem az esedékességük hónapjában, hanem egyenletesen szétosztva vettem figyelembe.

A tárgyi eszközök és az első kiemelt összegű lízingdíjak miatt keletkező probléma a pénzügyi lízingügyletek esetén nem merült fel, de mindkét típusnál szükség volt a kamaton/bérleti díjon felül keletkező egyéb – jellemzően egyetlen időpontban felmerülő – cash flow-elemek, mint a szerzési jutalékok, előre fizetett biztosítási díjak, hitelminősítési díjak futamidő alatti esedékességekre történő szétosztására. Ezeket a díjakat – a lízingtársaság gyakorlatának és a számviteli alapelveknek megfelelően – pénzügyi lízing esetén a HAS kamat arányában, operatív lízing esetében pedig időarányosan osztottam szét.

Számvitelileg – különösen a pénzügyi szektorban – az évközi zárás a jellemző. A számviteli kormányrendelet negyedéves zárást ír elő a pénzügyi vállalkozások számára, ám a jellemzően banki háttérű lízingtársaságok általában havonta zárják könyveiket, beleértve a zárás egyik legfontosabb becslési munkájának, az időbeli elhatárolásoknak az elvégzését.

Ennek ellenére ezzel a feladattal nem foglalkoztam, mivel nem a tökéletesen pontos időszakonkénti eredmény meghatározása volt a célom, hanem az összefüggések feltárása, és az időbeli lefutások elemzése.

Az elemezhető adatok előállítása során gondot okozott még az adatbázis azon hiányossága is, amely megnehezítette a szerzési – futamidő elején fizethető – és a speratív, vagy fenntartási – a futamidő során arányosan fizethető – jutalékok elkülönítését. Ugyanez a probléma volt kezelendő a biztosítási díjak

esetén is, ahol nem a válság, hanem az üzletmenet és a szerződéses konstrukciók változása következtében jelentek meg a futamidő alatt a díjfizetés esedékességének időpontjában fizetendő biztosítási díjak, de a korábbi időszakban kötött szerződések esetén még létezik az egyösszegű biztosítási díj is.

A probléma megoldása érdekében szerzési jutalékként és biztosítási díjként jelöltem meg azon díjakat, melyek

- csak egyszer fordultak elő egy szerződésben, vagy
- a futamidő elején merültek fel, és összegük jelentősen meghaladta a szerződés során fizetendő átlagos díjösszeget.

A fenti elkülönítésre azért volt szükség, mert a szerzési jutalékot és biztosítási díjat a futamidő teljes egészére szétosztottam – „elhatároltam” –, míg a speratív díjakat felmerülésük időpontjában vettem figyelembe.

A fenti megközelítéssel mindkét ügylettípus esetében eljutottam a magyar szabályok szerinti eredményhez, amelyet az adott ügylettípusok sajátosságait tárgyaló 5. fejezetben mutatok be.

Az ellenőrzés következő lépését az IFRS kalkulációk helyességének ellenőrzése jelentette. Mivel ebben a kalkulációban a társaság által alkalmazott valamennyi cash flow-elem (CF-elem) szerepel, ezért ezen elemek összege megadja az ügyletek teljes futamidő alatt elért eredményét. Ez az eredmény természetesen meg kell, hogy egyezzen a belső kamatlábbal kalkulált kamatok futamidő alatti összegével, az így kalkulált tőketartozásnak pedig a futamidő végére nullára kell kifutnia. Ez utóbbi feltétel az általam vizsgált összes lízingügylet esetében teljesült. Az első feltétel azonban, mely szerint: $\sum CF = \sum \text{kamatbevétel}$ nem minden esetben bizonyult igaznak. További vizsgálatom kimutatta, hogy az eltérést a futamidő alatti nem konzekvens szerződésmódosítások okozzák. Ennek bizonyítására megvizsgáltam vala-

mennyi mintába került szerződés induló állapotára vonatkozó IFRS-kalkulációt, ahol a követelmények minden esetben teljesültek. Az általam vizsgált verziókban azonban mindazon szerződéseknél tapasztalható volt az eltérés, ahol a szerződés életében olyan különleges esemény következett be, mint például felmondás utáni visszaállítás, esetleg többszöri státuszmódosítás.

A lízingügyletek 61%-a a módosítások után is helyes maradt, azaz a futamidő teljes pénzáramlása megegyezett az IFRS szerinti kamatbevétel összegével. A fennmaradó 39% esetében a tőkében bekövetkező helytelen módosítások álltak az eltérések hátterében.

A fenti hiba azonban nem érintette az IFRS kalkulációk azon sajátosságát, hogy a tőkeösszeg minden esetben nullára futott ki, azaz az ügyfél a kalkulációban szereplő ütemezés alapján a teljes finanszírozott összeget megfizette, illetve hogy a kamatrealizálás ezen szerződések esetében is a tőketörlesztések figyelembe vételével számított effektív kamatláb módszerével történt.

A bérleti szerződések esetében a fenti hiba mindössze a szerződések 17%-ában fordult elő, melyeket az elemzés során – a lízingügyletekkel megegyező indokok alapján – továbbra is figyelembe vettem.

A bérletek 58%-ánál azonban felmerült egy másik probléma, az általános forgalmi adó sajátos figyelembe vétele miatt. Ekkor ugyanis az általános forgalmi adó nem csak ez ügylet elején, az eszköz beszerzésekor merül fel – és módosítja a finanszírozott összeget, de a futamidő során folyamatosan, minden bérleti díj tartalmazza a bérbeadó által fizetendő áfát is. A társaság ezt az áfa-összeget a következő hónap áfa-bevallásának időpontjában, mint tőkeemelést vette figyelembe. A futamidő végén pedig a maradványérték összege is tartalmazta a fizetendő általános forgalmi adó összegét, ám annak megfizetése – mivel a vevőbefizetést követő időszakban veszik figyelembe – egy

olyan tőkeemelést jelent, amelyet korábban az ügyfél már megfizetett. Amennyiben a szerződésmódosítás következtében többször „felmondják” a szerződést, majd néhány hónap elteltével visszaállítják, a törlesztési rend felborulása miatt szükséges korrekciók az áfában is megjelennek, s ilyenkor ez a tétel is eltérésként jelenik meg. A módosítások ugyanis ekkor olyan tételeket is tartalmaznak, amelyek a fizetendő cash flow összegét nem érintik, kamatként sem jelennek meg, ám a tőketörlesztés összegét befolyásolják.

A fentiek azonban – csakúgy, mint a tőkeeltérések esetében – nem érintették az annuitásos kalkulációt és az ennek mentén történő kamatszámítást, ezért az ilyen szerződéseket is figyelembe vettem a további elemzések során.

A fentiek azt is jelentették, hogy a bérletek esetében a magyar díjbevétel és a kapcsolódó költségelemek – illetve pénzügyi lízing esetén a magyar kamatbevétel és a kapcsolódó bevétel- és költségelemek – együttesen nem egyeztek meg az IFRS-kalkuláció kamatbevételével. Az eltérés azonban csak a futamidő egészére értelmezhető, esedékességhez nem köthető – hiszen az egyes esedékességi hónapokban a kétféle szabályrendszer szerint kimutatott eredmény alapértelmezésben eltér –, ezért az eredmény-lefutások elemzéséhez ezen eltérések esedékességekre történő felosztása csak önkényesen történhetett volna meg. Az önkényes megosztás azonban nem befolyásolta volna a lefutások alakulását, jellemzőit – hiszen azt vagy egyenletesen, vagy valamely, már meglévő kamatelem alapján lehetett volna szétosztani.

A fentiek miatt döntöttem úgy, hogy a lefutások elemzése során nem az eltérésekkel korrigált, hanem az eredeti IFRS-kamatot vettem figyelembe, mely döntésem a lefutások alakulását nem befolyásolta.

A fenti számításokkal kiegészített induló adattábla adatai már alkalmasak voltak a különböző lefutások bemutatására és elemzésére.

4.3. A minta reprezentativitása, átsúlyozás

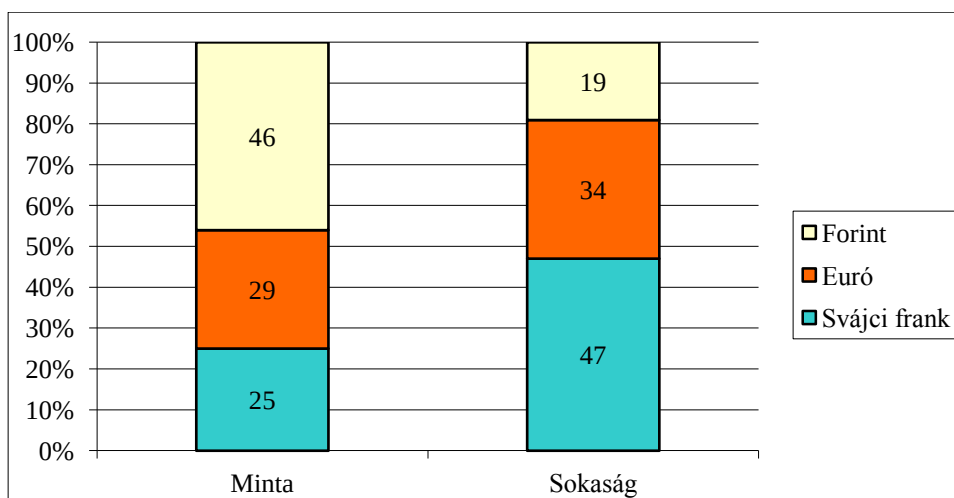
Mivel célom volt, hogy az általam elvégzett elemzések következtetéseit ne csak az adott mintára, illetve az adott társaságra vonatkoztathassam, ezért kiindulásként 3 szempontból vizsgáltam meg a minta reprezentativitását. A teljes magyar lízingpiacra⁴⁶ vonatkozó adatok a Magyar Lízingszövetségtől származnak.

A lízingszövetségi statisztikák tartalmazzák a lízingszerződések darabszámát, a finanszírozott összeg (tárgyévi új kötések), valamint a tőkeintézmények összegét is a kívánt szegmensek szerinti bontásban. Mivel a három szempont szerinti megoszlások nagyon hasonlóak voltak, ezért gyakorlatilag bármelyik tényező alapján el lehetett végezni a minta reprezentativitásának vizsgálatát, én a finanszírozott összeg 2012-es megoszlására (sokaság) vonatkozó adatai hasonlítottam össze a minta információival (minta).

Első lépésben függetlenségvizsgálattal (χ^2 – próba) mértem meg a minta és a sokaság finanszírozott összeg szerinti megoszlásának eltérését.

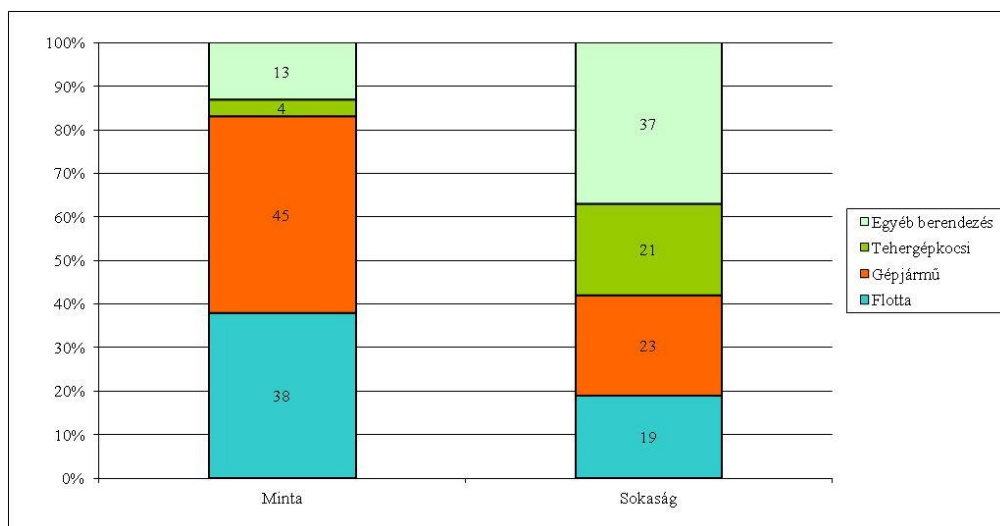
A következő 3 ábrán a minta és a sokaság megoszlását (%) mutatom be devizanem (7. ábra), a finanszírozott eszköz típusa (8. ábra) és az ügylet típusa (9. ábra) (bérlet-lízing) szerint a finanszírozott összeg megoszlása alapján 2012-ben.

⁴⁶ A Lízingszövetség adatai nem csak a pénzügyi lízing és a bérlet (operatív lízing) adatait tartalmazzák, hanem a Lízingszövetség tagjai által végzett hitelezési (pénzkölcsön-nyújtási) tevékenység adatait is. Ezen adatok azonban nem képezték elemzésem tárgyát.

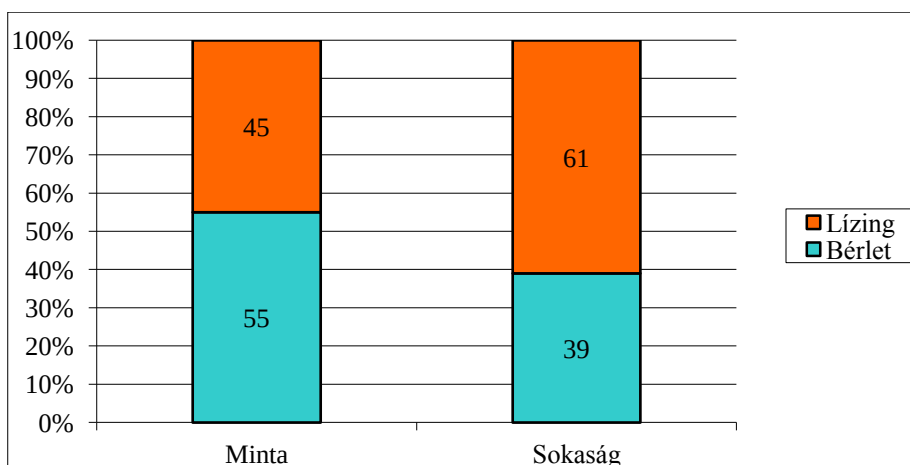
Forrás: saját számítás a lízingszövetségi statisztikák és a minta adatai alapján.

7. ábra: A sokaság és a minta megoszlása devizanemek szerint

Forrás: saját számítás a lízingszövetségi statisztikák és a minta adatai alapján.

8. ábra: A sokaság és a minta megoszlása a finanszírozott eszköz típus szerint

Forrás: saját számítás a lízingszövetségi statisztikák és a minta adatai alapján.

9. ábra: A sokaság és a minta megoszlása az ügylet típusa szerint

Az ábrák is azt mutatják, hogy a rendelkezésre álló minta a vizsgált fontos szempontok szerint nem igazán tükrözi a sokaság összetételét. A mintában a bérlet túlreprezentált, ugyanígy nagyobb arányú az egyedi személygépjármű és flotta-finanszírozás, valamint a forintban denominált ügylet. A függetlenségvizsgálat próbafüggvényének empirikus értékei rendre 1082, 2070, 322, amelyek minden szokásos szignifikancia szinten azt mutatják, hogy a feltételezett sokasági eloszlás a minta alapján nem teljesül, ami ekkora minta-elemszám és sokasági és mintabeli megoszlási eltérés esetén várható eredmény.

A minta tehát (a rendelkezésre álló három szempont szerint) nem tükrözi a sokaság összetételét, ezért mindenképpen átsúlyozásra volt szükség. Az átsúlyozás a három szempont szerint összesen $2 \cdot 3 \cdot 4 = 24$ cellabeli kategória szerinti átsúlyozást jelentene, de a három dimenzió szerinti sokasági adat (se a lízingszövetségtől, se más forrásból) nem állt rendelkezésre, azaz nem ismert az ügyletek több (kettő szerinti sem) szempont szerinti országos megoszlása. Ezért az ilyenkor alkalmazható iteratív átsúlyozási eljárás alkalmazása mellett döntöttem. Ez az eljárás egyszerre mindig csak egy szempont

szerint súlyoz át, az átsúlyozás minden esetben azt jelenti, hogy azon szempont szerint helyreállítjuk a sokasági arányokat a mintában, ami megfelel tulajdonképpen egy nem arányos rétegzésnek. Kétfajta súlyszám használható:

1. súlyozási lehetőség, minden megfigyelés súlya: $\frac{N_j}{n_j}$
2. súlyozási lehetőség, minden megfigyelés súlya: $\frac{N_j/N}{n_j/n}$

ahol N a sokasági, n a mintabeli elemszám, j pedig az éppen aktuális kategória, cella, réteg sorszáma.

Mindkét esetben helyreáll az egy dimenzió szerinti megoszlás, de az első megoldásnál a felszorzás új elemszámot eredményez, az eredetileg néhány ezres mintaelemszám helyett a teljes sokasági elemszámot kapjuk. Ez lehet jó megoldás, ha **leíró statisztikai** eredményeket mutatunk be, hiszen ilyenkor a minta alapján a megoszlásokat, átlagokat, értékösszegeket a teljes piaci adatok dimenziójára mutatjuk be. Ugyanakkor ez a megoldás minden **induktív statisztikai** elemzést értelmetlenné tesz, hiszen a teljes sokaságra vetíti ki a kapott eredményeket. Miután a dolgozatban kapcsolatvizsgálati eszközökkel elemzek majd, ahol fontos a szignifikancia-vizsgálat – adott mintaelemszám mellett bizonyos tényezők egyáltalán szignifikánsan (azaz nem a véletlen tényezőnek köszönhetően) hatnak-e –, ezért a második megoldást választottam. Itt a sokasági arányok ugyanúgy helyreállnak (legalábbis egy dimenzió szerint), de az elemzés alapja az eredeti elemszám marad. Ebben az esetben természetesen a sokasági értékre való kivetítés mechanikusan nem hajtható végre.

Az iteratív átsúlyozás során az egy dimenzió szerinti átsúlyozás mindig lépésenként történik, egyszerre egy szempont szerint súlyozunk. Ez a másik két

szempont szerinti megoszlást is helyreállíthatja valamennyire, hiszen a szempontok nem (feltétlenül) függetlenek egymástól. Egy iterációs kör (3 szempont szerinti egymás utáni átsúlyozás) után az iteráció előlről kezdődik. Minden lépésben egy szempontot helyreállítunk, de másik kettőn akár ronthatunk is, főleg, ha az apján már történt egy iteráció. A megoldás a gyakorlatban egy idő után minden szempont szerint helyreállítja az egy-egy szempont szerinti reprezentativitást, olyan módon, hogy a mintán belül a három változó közötti kapcsolatstruktúra is megmarad. Esetünkben az SPSS szintaxisában készült egy átsúlyozási algoritmus, ami összesen 80 iteráció után adott kielégítő eredményt. A végeredmény egy súlyvektor, ami súlyszámokat rendel minden egyes megfigyeléshez. (Összesen a 24 kategóriának megfelelő 24 súlyszám állt elő. Amennyiben a súlyszám 1 közeli, akkor az adott réteg mintabeli súlya nagyjából megfelel a sokaságinak, 1 alatti értéke azt jelzi, hogy a réteg eredetileg felülreprezentál, volt, 1 feletti értéke jelzi az alulreprezentáltságot, amit a súlyozás figyelembe vesz minden további számítás során.)

Az előzőek alapján (miután a mintabeli összefüggéseket az országos piacra vetítem ki, minden számítási eredmény az átsúlyozott adatok alapján értelmezhető.

4.4. Az elvégzett elemzések

Elemzéseim a következő területre terjednek ki, ebből egy előkészítő, megalapozó jellegű, kettő a fent feltett vizsgálati szempontoknak megfelelő.

4.4.1. A figyelembe vett változók közötti kapcsolatok vizsgálata

A vizsgálatba bevont változók mérési szintjüket tekintve elméletileg lehetnek mennyiségi (napok száma, Ft értékek, százalékok) és minőségi (pl. a lízingügylet típusa, devizaneme, finanszírozott eszköz típusa, stb.) ismérvek. Az

utóbbiakat dummy (kétértékű – pl. 0, 1)) változókká alakítottam, valamelyik ismérvértéket referenciaalapnak tekintve. Ennek megfelelően a kétértékű jellemzők esetében elegendő volt egyetlen dummy változó kialakítása (a referenciaként választott értékhez való viszonyításként), míg a többértékű jellemzők esetében a dummy változók száma a lehetséges ismérvértékek számánál eggyel kevesebb.

Az elemzésbe bevont minőségi ismérveket és az ezekből kialakított dummy változókat a következő tábla tartalmazza.

A táblában felsorolt jellemzők között néhány, első pillantásra fontosnak tűnő tulajdonság nem szerepel.

Az egyik ilyen változó az ügylet típusa (bérlet vagy lízing), melyet a regressziós modell megalkotásakor nem magyarázó változóként vettem figyelembe, hanem a mintát bontottam meg ezen ismerv mentén, és külön modellt építettem⁴⁷ ezen változó mentén. Ennek oka az volt, hogy a bérleti szerződések eredménylefutása jellemzően egyenletes, illetve kvázi-egyenletes, ami éppen az alkalmazott számviteli elszámolásból, az egyes eredménytételek futamidőre való lineáris szétosztásából származik.

⁴⁷ Természetesen készítettem egy együttes modellt is, melynek magyarázó ereje igen erős (90%-os determinációs együttható) volt, ám a lefutások későbbi elemzése során kiderült, hogy érdekesebb a kétféle finanszírozási típust külön elemezni, mert az ügylettípus szerint ezek alapvetően eltérnek egymástól, s így az eltérésre ható tényezők is mások lehetnek.

4. táblázat: A regressziószámítás során alkalmazott elsődleges változók és értékkészletük:

Tartalom	Változó	Értelmezés
Partner típusa	CEGOVDUM	0= magánszemély, egyéni vállalkozó 1= társas vállalkozás
Kalkuláció devizaneme	DEVDUM2	0= CHF, 1=EUR
	DEVDUM3	0= CHF, 1 = Ft
Finanszírozott eszköz típusa	UZLDUM1	0= személygépjármű 1= flottafinanszírozás
	UZLDUM2	0= személygépjármű 1= tehergépjármű
	UZLDUM3	0= személygépjármű 1= egyéb eszköz
Kötési év	EVD1	0= kötési év 2008 és korábbi 1= kötési év 2009-2011 közötti
	EVD2	0= kötési év 2008 és korábbi 1= kötési év 2012-es és későbbi
Futamidő	FUTAMIDO	mennyiségi ismérv, hónapokban mérve
Futamidő-változás	VALT	mennyiségi változó, együtthatós arányszám
Eredmény időbeli lefutása	EGYEN	0 = eredmény lefutása nem egyenletes 1 = minden időszakban azonos az eredmény
Van-e és milyen jogcímen futamidő alatti tőkeemelés?	JUTDUM	0 = nincs speratív jutalék az ügyletben, 1= van speratív jutalék az ügyletben
	BIZTDUM	0 = nincs speratív biztosítás az ügyletben, 1= van speratív biztosítás az ügyletben
Szerzési jutalék aránya a gépértékhez	JUTGEP	mennyiségi változó, együtthatós arányszám, a szerzési jutalék és a gépérték viszonya
Van-e kamatláb-eltérítés?	KAMATLAB	0= a kamatláb a futamidő egésze alatt azonos 1= a kamatláb a futamidő elején magasabb

Forrás: saját adatbázis, regressziószámítás

A magyarázó változók között nem szerepel a finanszírozott összeg nagysága, valamint az ügyfél méretét jellemző árbevétel és létszám-adat sem, melyeket azért hagytam ki a modellből, mert azok hatása nem bizonyult szignifikánsnak.

A tábla első négy változója (partner típusa, finanszírozott eszköz típusa, kötési év, kalkuláció devizaneme) az ügylet alapvető minőségi jellemzője, amelyek a számviteli elszámolást nem módosítják, sajátos elszámolási

szabályok közvetlenül nem vonatkoznak rá, ám más – az 5. fejezetben részletesen bemutatott – okok miatt hatással bírnak a kétféle eredménylefutás távolságára.

A futamidő az ügylet futamidejét hónapokban méri, mennyiségi ismérv. Az utolsó négy magyarázó változó (szerzési illetve fenntartási jutalék, speratív biztosítás, a kamatláb eltérítése az effektív kamatlábtól) a kalkuláció sajátosságait befolyásolja, s mint ilyen, közvetlen hatással van, illetve lehet a HAS és az IFRS eredmény távolságára, mert ezek hazai számviteli elszámolása eltér, illetve eltérhet a nemzetközi standardok előírásaitól. E négy változó közül egyedül az utolsó, az aktuális és az eredeti futamidő viszonyát tükröző adat mennyiségi, a többi minőségi ismérv.

Az egyes dummy változók néhány esetben (pl. kötési év, finanszírozott eszköz típusa) nem egy, konkrét ismérvértéket, hanem több értéket együtt takarnak. Ennek oka az, hogy az összevont tényleges ismérvváltozatokra vonatkozóan a kétféle eredménylefutás távolságát jelző mutató értéke nem tér el jelentősen egymástól.

A fenti tényezők alapján felállított regressziós modell magyarázó-ereje – különösen a bérleti szerződések esetén – nem volt túl magas, ezért felmerült annak a lehetősége, hogy további, eddig nem azonosított tulajdonságok bevonásával volna érdemes kísérletezni. Ilyen tényező lehetne az esetleges egyedi megállapítások ténye, esetleg az ügylet státusza, a devizanem-váltás ténye, és egyéb sajátosságok, ám ezen adatok jelenleg nem állnak rendelkezésemre.

A kutatás továbbfejlesztésekor megvizsgálom majd az adatok megszerzésének és felhasználásának lehetőségét, bízva a magasabb magyarázóérték elérésben.

Az is felmerült, hogy a lefutások sajátosságai alapján (pl. ügyindításkori

IFRS-kamat hiányok) további változókat képezzek, s így küszöböljem ki az alapadatok hiányosságait. Ennek érdekében további lehetséges magyarázó tényezőket azonosítottam, ám ezek – bár növelték a modell magyarázóerejét (a modellek magyarázó ereje ezek nélkül 45-60%-os, ezeket is bevonva általában 15%-ponttal nőtt) – nem mutattak értelmezhető hatást, (azaz érdemben nem befolyásolták a többi – fontos, és értelmezni kívánt – parciális regressziós együttható értékét), így alkalmazásukat végül elvetettem.

Elemzésem során felmerült annak a lehetősége is, hogy az alacsony magyarázó-erőt esetleg az okozza, hogy a magyarázóváltozók és az eredményváltozó közötti kapcsolat nem lineáris, így a lineáris regresszió modellje azt nem tudja megragadni. A nemlinearitást a többváltozós regressziós modell keretein belül nem igazán lehet kezelni, mert az X változók között sok a dummy változó, amelyek a szokásos (pl. változó-transzformációs) módon nem alakíthatóak. Ezért ugyan végeztem – elsősorban grafikus jellegű – vizsgálatokat arra vonatkozóan, hogy egyes mennyiségi ismérvek között milyen jellegű a kapcsolat, de komplexen csak a lineáris regressziós modell keretein belül tudtam modellt építeni. Az eleve nemlineáris (logit, multinomiális) regressziós modellek alkalmazása is felmerült, ezek azonban főleg olyan esetekben alkalmazhatók, amikor a függő változó kétértékű (logit), esetleg olyan minőségi ismerv, aminek néhány lehetőségét tudjuk megkülönböztetni (multinomiális regresszió), ám esetünkben a függő változó a kétféle lefutás eltérése tipikus mennyiségi ismerv, így ezen modellek alkalmazásáról lemondtam, természetesen a kutatás kiterjesztése során ennek lehetőségét továbbra is fenntartom. Ehhez azonban az eddigi kutatások tapasztalatai alapján az eltérések mértéke alapján a pályaelterések egy kategorizálására lesz majd szükség (legegyszerűbb esetben arra, hogy két pálya hasonlónak vagy inkább eltérőnek tekinthető).

A modellek nem túl erős – de azért minden esetben legalább 45%-ot elérő –

magyarázó-ereje azonban nem befolyásolta a regressziós modell számveteli eredményeinek erejét, illetve az azokból levont következtetéseimet. Fő célom ugyanis azon tényezők bemutatása volt, amelyek az IFRS és a HAS szerint kimutatott eredménylefutást egymástól eltérítik, ezen belül pedig az eltérítés irányának azonosításán át a lehetséges, vagy szükséges számveteli szabály-változások iránti igény megfogalmazása.

A kapcsolatvizsgálat alapja a változók közötti korrelációs mátrixok vizsgálata volt, amely lehetőséget adott a magyarázó-változók és az eredményváltozó közötti kapcsolatok alapján az előbbieik közötti elsődleges szelekcióra, azaz a többváltozós regressziószámításba bevonandó magyarázó tényezők kiinduló körének meghatározására.

A korrelációs mátrixok másik felhasználási területét a magyarázó-változók közötti kapcsolatok szorosságának vizsgálata jelenti, erős kapcsolat (az együttható magasabb abszolútértéke) esetén multikollinearitást jelez, amely a regressziószámítás eredményeit értelmezhetlenné teszi, vagy jelentősen eltorzítja.

Mivel a korrelációs mátrix eredményeit a regressziószámítás során már nem használtam (azokat arra használtam fel, hogy az alapvető változószelekciót elvégezzem), a mátrix adatait a dolgozatban nem mutatom be. A regressziós modell építésénél a korrelációs mátrixok helyett a statisztikai program-csomagok által megadott, szintén a multikollinearitás mérésére szolgáló VIF (Variance Inflation Factor) mutatót alkalmaztam. (l. a multikollinearitás zavaró hatásáról később.) E mutató értéke alapján döntöttem tehát egy újabb magyarázó-változó bevonásáról, vagy modelltől történő kihagyásáról, hiszen ennek értéke tükrözi az adott változó bevonásának hatását a B-bebecslésének standard hibájára. Az alábbi példa mutatja a VIF felhasználásának lehetőségét a modellépítésben.

5. táblázat: A multikollinearitás figyelembe vétele a VIF értéke alapján

Magyarázó változó	Béta	Standard hiba	t	Empirikus szignifikancia	VIF
(Constant)	0,347	0,006	59,332	0,000	
KAMATLAB	0,302	0,018	16,697	0,000	25,668
KAMATHO	-0,012	0,001	-20,655	0,000	25,668

Forrás: saját adatbázis, regressziószámítás

A fenti táblázat jól mutatja, hogy mind a két magyarázóváltozó – KAMATLAB = a futamidő elején magasabb-e az alkalmazott kamatláb, vagy sem, KAMATHO = a kamatláb eltérítésének hossza) szignifikáns, s emiatt tartalmi-logikai alapon a modellbe mindkettő bevonására szükség lenne. Ám mindkét változó VIF értéke igen magas, ami a két változó közötti multikollinearitásra⁴⁸ utal, ezért a modellbe csak az egyik tényező bevonására van lehetőség. Ez elvileg bármelyik változó lehet, ám jelen esetben a kamateltérítés hosszának mennyiségi ismérvként való figyelembe vétele nem vezetne helyes eredményre, mert az ismérvértékek nem lineárisak (ami esetünkben azt jelenti, hogy amíg nincs kamateltérítés, addig értéke nulla, utána emelkedő, azaz ez egy lépcsős jellegű függvény), így a kapcsolat sem lesz lineáris, illetve a lineáris kapcsolatot kezelő modell helytelen eredményeket mutatna. A minőségi ismérvként való figyelembe vétel pedig számos dummy változó alkalmazását eredményezhetné, ám jelen esetben ez nem eredményezett jobb, értelmezhetőbb eredményt mint a kamatláb eltérítése tényének figyelembe vétele.

A felépített regressziós modelleket az 5.4. fejezetben mutatom be és értelmezem.

⁴⁸ A kapcsolat „józan észszel” is belátható: Mindazon esetekben, ahol a kamatláb a futamidő alatt nincs eltérítve a referencia-kamattól, ott az eltérítés hónapjainak száma nulla, míg ellenkező esetben soha nem lehet nulla.

4.4.2. A kétféle elszámolás közötti eltérések számszerűsítése és az eltérés mértékére ható tényezők elemzése

Az eltérések számszerűsítése érdekében első lépésként mérni kell az eredmények időbeli lefutásának kétféle elszámolás miatti eltérésének mértékét. Ez analóg a regresszió-számításban vagy idősorelemzésben használt mutatószámokkal, amelyek a tényleges és becsült értékeket vetik össze.

Kétféle elven készülnek az eltérések nagyságát mérő mutatók, az eltérések abszolút értékét vagy négyzetét összegzik, illetve átlagolják. Alapvetően kétféle mutatószámot próbáltam ki, hisztogramjaikkal, leíró statisztikai mutatókkal, illetve a köztük számolható korrelációkkal jellemeztem az egyes mutatók empirikus eloszlását, és a mért különbségek közötti kapcsolatok szorosságát. Általánosságban elmondható, hogy az egyes mutatók eloszlása nagyon hasonló, a köztük levő kapcsolat nagyon szoros, azaz a mutatók érdemben ugyanazt mérik.

Az egyik szóba jöhető mutató, a **MAPE**, melynek számítása a következőképpen történik:

$$MAPE = \frac{\sum \frac{|X_i - Y_i|}{X_i}}{n}$$

Ahol X az egyik, Y a másik szempont szerinti elszámolt érték, i az időszakokra jellemző futóindex. A regresszió- és idősor-elemzésben nem mindegy mi az X és Y, esetünkben azonban nincs tényleges és becsült érték, így a két változó akár fel is cserélhető.

A mutató meghatározásához szükséges, hogy minden egyes időpontra vonatkozóan legyen az adott szempont szerinti elszámolás szerint érvényes (nullától eltérő) adat. Ez azonban – a standardizált adatok használata miatt az

egyenletes lefutású (a futamidő alatti állandó eredményű) szerződések esetében nem teljesül, mert – mint a 4.2. fejezetben már bemutattam – standardizált érték nulla, ami a nevezőbe kerülve értelmezhetetlen eredményt adna, ezért végül a MAPE mutató alkalmazását elvetettem.

A másik alkalmazható – és végül általam alkalmazott – mutatószám a **MSE** (Mean Squared Error), melynek képlete:

$$MSE = \sqrt{\frac{\sum (X_i - Y_i)^2}{n}}$$

A fenti mutató előnye egyrészt, hogy nincs kitüntetett adatsor, az elemzés során mindkét sorozatot egyenrangúnak tekintem, másrészt, hogy technikailag akkor is kivitelezhető, ha valamely érték nulla, mert nevezőben nem jelenik meg egyik sorozat adata sem. A MAPE és MSE mutatók tartalmilag hasonlót mutatnak, mindkettő két adatsor közötti eltérés átlagos nagyságát számszerűsíti, csak az egyik abszolút eltérések átlagos értéke, a másik az eltérések négyzetes átlaga.

A fentiek alapján valamennyi szerződésre meghatároztam az MSE mutató értékét, amely a további elemzés alapját képezte. ennek során a két beszámolási rendszer szerinti eredmény eltérésének nagyságát magyaráztam a felsorolt változók megfelelő körével. Az elemzéshez a közönséges többváltozós lineáris regressziószámítást használtam. A változószelekció backward elven történt.

Statisztikai elemzéseim során az Excel mellett az IBM-SPSS programcsomag 20-as verzióját és az R+ szoftvert használtam.

Az elemzéseimben felhasznált módszerek elmélete megtalálható Hunyadi-Vita (2008), a gyakorlati megvalósítás pedig Mitev-Sajtos (2007) művében. Az idősoros klaszterezés problémáiról lásd Jacques-Preda, 2012.

4.4.3. A lízingügyletek csoportosítása időbeli lefutásuk szerint

Az időbeli lefutás esetén az egyes esedékességi hónapokra összegzett, és a 4.1. fejezetben leírtak szerint meghatározott standardizált HAS és IFRS eredmény lefutási görbéit vetem össze.

Mivel az időszaki eredmények meghatározásánál havi elhatárolást a hó végére nem alkalmaztam, azt feltételezván, hogy a havi azonos időpontra eső esedékességek miatt ennek jelentősége csekély. A mintabeli lefutások elemzésekor kiderült, hogy ez a feltételezés csak részben áll fenn, egyes esetekben az első, esetleg a második hónapban hiányzik az esedékesség, amit a bérlet egyenletes eredményrealizálása kezel, ám az IFRS szerint ezen esetekben a kamat csak az első díjjal azonos hónapban jelenik meg. Ugyanígy az adott havi realizált eredmény összegének megváltozását eredményezi az is, ha az adott hónapban bármilyen ok miatt az esedékesség időpontjától különböző időpontban változtattak a kalkuláción, ez ugyanis szintén eltérő kamatösszeget eredményezett⁴⁹.

A probléma kiküszöbölésére kétféle megoldás kínálkozik, ám jelen dolgozat keretein mindkét megoldás túlmutat. Az egyik lehetőség, hogy a meglévő kalkulációk mindegyikét átszámoljuk úgy, hogy tartalmazza a havi elhatárolásokat is, s így biztosítsa a pontos eredményelszámolást.

A másik lehetőség, hogy nem az esedékességi hónapokban, hanem az egyes esedékességi napokon (ideértve a különféle kalkuláció-módosítások időpontját is) realizált kamatot ábrázoljam.

⁴⁹ Ha pl. egy 5-ei esedékességű ügyletnél március 5-i esedékességgel a havi kamatot mutattuk ki, majd 25-én változott a kalkuláció, akkor emiatt márciusra az 5-i kamaton kívül az 5-e és 25-e közötti időszakra jutó kamat is elszámolásra került, míg a következő hónapra április 5-én már csak a március 25 és április 5 közötti kamat számolódott el.

Mivel dolgozatomban számviteli jellegű, és célom a számviteli eredmény lefutásának, illetve a kétféle szabályrendszer szerinti lefutás eltérésének elemzése, az első megoldást tartom célravezetőbbnek, ám kivitelezése – az elhatárolások leprogramozásának igénye miatt – egy következő kutatás kiindulópontját képezi majd.

Mindazonáltal – mivel célom nem a konkrét eredményeltérések számszerűsítése, hanem az eltérések nagyságrendjének és irányának elemzése, valamint a jellemző lefutások értelmezése, a mögöttük lévő tényezők meghatározása volt – a jelenlegi kiinduló adatkör elfogadható eredményeket hozott.

Az elhatárolások hiányának legjellemzőbb területét az ügyindításkori eredményeltérések jelentették. Ebben a következő minta volt megfigyelhető:

6. táblázat: Az ügyindításkori tipikus problémák a mintában

Megnevezés	IFRS eredmény	HAS eredmény
1. csoport	van	van
2. csoport	nulla	van
3. csoport	van	nulla
4. csoport	nulla	nulla

Forrás: standardizált eredményadatok a mintából

A fenti problémák sajnos nem csak az első időszakban, hanem az esetek egy részében a második időszakban is fennálltak. Ez a tény azonban nem csak a nulla értéket tartalmazó hónapot, hanem a következő hónapot is érinti, hiszen ott – az előző hónap hiánya miatt magasabb lesz a realizált eredmény. A fenti probléma megoldására a lefutások tekintetében két megoldás kínálkozott.

Egyrészt felmerült az adathiánnyal rendelkező ügyletek kihagyása a további elemzésből, ami – mint azt a következő tábla is mutatja, azzal járt volna, hogy mindössze 359 szerződés maradt volna benne az elemzésben.

7. táblázat: A minta megoszlása az ügyindításkori tipikus problémák alapján

Időszak	Második hónap			
Első hónap	HAS $\neq$ 0, IFRS $\neq$ 0	HAS = 0, IFRS $\neq$ 0	HAS = 0, IFRS = 0	Összesen
HAS $\neq$ 0, IFRS $\neq$ 0	359	20		379
HAS = 0, IFRS $\neq$ 0	1 367	277		1 644
HAS $\neq$ 0, IFRS = 0	2 528	38		2 566
HAS = 0, IFRS = 0	856	353	2	1 211
Összesen	5 110	688	2	5 800

Forrás: standardizált eredményadatok a mintából

A másik kínálkozó megoldás a már ábrázolt eredménygörbék jellemző alakja alapján született:

Az ábrák világosan tükrözték, hogy az ügyindításkori eltérésnek az ügylet további lefutására nincs hatása, függetlenül attól, hogy a fenti csoportok melyikébe tartozik az adott ügylet, az 5. futamidőtől kezdve a lefutás nagyon hasonló volt. Ez a tény hívta fel arra a figyelmet, hogy egyrészt ez a tényező a futamidő további részében tapasztalt lefutást nem befolyásolja, másrészt arra, hogy – mivel az ügyletek jelentős részénél fennáll az eltérés – ez a tulajdonság elfedi az eredménylefutások egyéb sajátosságait.

E két probléma megoldása érdekében döntöttem úgy, hogy a lefutások tipikus csoportjait a pénzügyi lízing esetében a 4. esedékességi hónaptól kezdve veszem csak figyelembe, s így az első időszaki adathibától megtisztított adatsorra vizsgálom a lefutásokat, illetve azok csoportjait.

A részletes eredmények az 5.4.3. fejezetben találhatók.

Az időbeli lefutás elemzése azt jelenti, hogy egy kiválasztott elszámolási elv szerint vizsgálom az ügyletek eredményének időbeli alakulását. (Ez felel meg

a villamosenergia fogyasztás időbeli alakulásának.) Az ügyleteket a lefutások jellege szerint csoportosítom, ezek a lízingügyletek jellegzetes lefutási profiljai (Sugár, 2011a és Sugár 2011b).

A megfigyelések nagy számára való tekintettel a korábban leírtak alapján nem a teljes mintára, hanem a kiválasztott legjellemzőbb 8 (bérlet), illetve 6 (pénzügyi lízing) futamidőre végeztem el az elemzéseket.

A klaszterelemzés olyan iterációs eljárás, amely statisztikai alapon (hasonlósági vagy távolságmértéket definiálva) automatikusan csoportosít megfigyeléseket több szempont alapján.

A megfigyeléseket ebben az esetben szerződések jelentették, a szempontok (változók) az egyes szerződések egy-egy időszakra vonatkozó eredményei voltak. Az egy szerződésre vonatkozó kifizetés eredmények sorozatát az eredménylefutás kifejezéssel jelöltem.

A csoportosításnak hagyományosan létezik hierarchikus és nemhierarchikus technikája.

A hierarchikus technika előre nem definiál csoportszámot, azt utólag, a megfigyelések összekapcsolódásának algoritmus (általában annak valamilyen szemléletes ábrája, mint pl. a dendrogram, azaz az összekapcsolódás menetének fajlegű struktúrájának rajza) alapján utólag állapítjuk meg. A hierarchikus klaszterezés alapvetően viszonylag kevés számú megfigyelés alapján végezhető el, azaz esetünkben nem volt alkalmazható.

A nemhierarchikus klaszterezés egy olyan algoritmus, amely során előre meg kell határozni a csoportok számát, és az algoritmus során iterációk sorozatával minden megfigyelést abba a csoportba sorolunk, amely valamilyen szempont szerint a leginkább homogenizálja a csoportokat. A legismertebb (és legegyszerűbb) klaszterezési technika az ún. MCQueen-féle k-középpontú eljárás.

Egy előkészítő leválogatás során az eljárás elején a felhasználó által megadott csoportszám (k) szerint k db egymástól különböző megfigyelést választunk (a „nagyon különböző” megfigyelések kiválasztásának is többféle technikája létezik), majd az összes megfigyelést besoroljuk egy meghatározott mérték (pl. az euklideszi távolság) alapján abba a csoportba, amelynek közép-pontjához a megfigyelések a legközelebb esnek. Egy iteráció végén újraszámoljuk a csoportok középpontját (átlag vagy egyéb középérték segítségével) és átsoroljuk a megfigyeléseket abba a csoportba, amely közép-pontjához (esetleg) közelebb állnak. Az iteráció több körben addig folytatódik, amíg vagy minden megfigyelés a saját klaszterközéppontjához áll legközelebb, vagy egy előre meghatározott arányú megfigyelésnél több nem cserél csoportot. Az iteráció nem feltétlenül véges, de az utóbbi szabály miatt mindig leáll az algoritmus.

A fenti csoportosítási technikát eredetileg keresztmetszeti adatokra dolgozták ki, és általában a több szempont szerinti csoportosítás során a változók standardizált értékeit használjuk, hogy eltekintsünk az adatok eltérő mértékegységétől és/vagy nagyságrendjétől.

Idősorok esetében a sima klaszterezés félrevezető lehet, mert esetleg az egyes idősoroknak hasonló a tendenciája (trendje), és ezért a több szempont mögött egy közös szempont húzódik meg. Az idősorok csoportosításának külön módszertana van, amit sokszor dinamikus faktoranalízisnek, vagy az elmúlt időszakban inkább modell-alapú idősoros klaszterezésnek (vagy elterjedt az angol terminológia szerint curve-clustering elnevezés is) szokás nevezni. (l. idézett irodalom)

Az SPSS programcsomag a McQueen-féle k középpontú technikát tartalmazza, de idősoros technikákat nem. Az R+ csomagban többféle idősor alapú klaszterezési eljárás is található.

A dolgozatban a lefutások esetében részletesen leírt problémák miatt csak az

azonos futamidejű szerződéseket tudtam csoportosítani. Számoltam McQueen-féle és curve-clustering alapú csoportokat is. Mindkét eljárás egyébként csak az R+ alatt működött, mert az SPSS ilyen mennyiségű megfigyelést ennyi szempont szerint egy tipikus futamidő pl. 60 hónap, amelyre több száz megfigyelés volt) már nem tudott kezelni.

A próbaszámítások során egyébként az derült ki, hogy a curve-clustering technikák nagyjából ugyanazokat a csoportokat hozták létre (egy-két outlier-től, kilógó adattól eltekintve), mint a k középpontú eljárás. Esetemben a kilógó adatok egyébként az idősorok elejét (első 3-4 hónap) jellemezték, amelyeket a későbbiekben egyébként is lehagytam, így a kétféle technika közötti különbség nem játszik szerepet az elemzésben. (A hasonló eredménynek egyébként az az oka, hogy mint azt részletesen kifejtettem, a csoportosítás a lefutások esetén is a standardizált értékek alapján készült.) A közölt tipikus lefutások a k középpontú eljárás outputjai alapján készültek.)

Ezek után három területet vizsgáltam kvantitatív és kvalitatív eszközökkel.

- Jellemeztem a lefutások típusait, ezek a típusok a lízingügyletek profiljai.
- A profilok az ügyletek egy tipizálást, csoportosítását jelentik, statisztikai szempontból egy minőségi ismerv az ügyletekre nézve. Miután többféle csoportosítás készült keresztábla-elemzéssel vizsgáltam a szempontok alapján készült csoportosítások hasonlóságát-eltérését. Ez a keresztábla elemzés esetében egy szimmetrikus jellegű vizsgálat, nincs ok-okozati viszony.
- A profilokat megpróbáltam aszerint is jellemezni, hogy a külső változók (amelyek nem vettek részt a csoportok kialakításában, mint pl. az ügylet típusa, devizaneme) mennyire állnak kapcsolatban a

csoportosítás eredményével. Ez is keresztábla elemzés, de itt felmerül az ok-okozati viszony.

A keresztábla elemzésben függetlenségvizsgálatot és az asszociációs kapcsolat erősségét vizsgáló mutatószámokat is használtam (Cramer, Somer-féle D). Megjegyzem, a nagy minta-elemszám miatt a szignifikancia vizsgálatoknak nem sok értelme van (ekkora mintában szinte minden szignifikáns), de a kapcsolatszorosság-mérő mutatók hasznosnak bizonyultak a csoportok elemzése során. A keresztáblák esetében léteznek olyan mutatószámok, amelyek mérik az ok-okozati kapcsolatokat is (azaz nem szimmetrikusak X-re és Y-ra).

5. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

5.1. A lízingügylet értékének meghatározása

A lízingügyletek értékelésére vonatkozó irodalom ismerete a hazai lízingpiacon is hasznosnak bizonyult. A vezető lízingcégek gyakorlatilag az ilyen kutatásokban is bemutatott cash flow alapú megközelítést alkalmazzák valamennyi lízingügylet kalkulációjának elkészítésére, az ügylet konkrét típusától – operatív lízing, zártvégű pénzügyi lízing, vagy nyíltvégű pénzügyi lízing – függetlenül. Az ügylet árazásáról, elfogadásáról való döntés alapját minden esetben az úgynevezett „belső” kalkuláció adja, amely az ügyletből származó valamennyi tervezett cash flow összeget figyelembe veszi a tervezett időpontra vonatkozóan, s ezt a cash flow sorozatot diszkontálja egy meghatározott diszkontráta segítségével. A cash flow becslésekor valamennyi gazdaságilag releváns elemet figyelembe vesznek, függetlenül az éppen aktuális számviteli előírásoktól. Így CF-elemet jelent a lízingtárgy értéke, az ügyfél által fizetett önerő, a rendszeres lízingdíjak összege, az esetleges áfa-összegek – akár a lízingtárgy eladása után, akár az egyes részletek esedékességekor jelennek meg –, valamint az összes adó-, üzletszerzési jutalék, az eszköz-, vagy üzletbiztosítási tétel. A tapasztalat ugyanakkor azt mutatja, hogy a gyakorlatban nem jelennek meg a cash flow elemek között az egyes elszámolások következtében létrejövő adóelőnyök és -hátrányok. A bérleti szerződések esetén a gyorsított amortizáció a futamidő első részében elméletileg társasági adó-megtakarítást tesz lehetővé (1996. évi LXXXI. törvény), míg később ez az előny megfordul, s többlet társasági adó-fizetési kötelezettség keletkezik. Az ilyen típusú adóelőnyök figyelembe vétele esetleges volna, jelentősen függene a lízingbeadó éppen aktuális adópozíciójától, a felhalmozott elhatárolt negatív adóalapok összegétől, s azok felhasználhatóságának módjától, valamint a társasági adóra vonatkozó előírások stabilitásától. Ennek következtében az általam ismert lízingtársaságok e

tételeket általában nem veszik figyelembe a cash flow számításakor.

A jövőbeni cash flow elemek és időzítésük meghatározása után a következő kérdés az alkalmazandó diszkontráta megválasztása. A kutatások szerzői jellemzően az adott országra jellemző kamatlábak alapján határozzák meg a diszkontrátát, a hazai üzleti gyakorlat is alkalmazza ezt a megoldást, de nem a megtervezett cash flow-elemek jelenértékének számításakor, hanem a fizetendő díjtételek – azaz a jövőbeni cash flow-elemek meghatározásakor. Az adott országra, lízingkonstrukcióra, a lízingügylet tárgyára vonatkozó átlagos kamatlábak ugyanis elérhetők a piacon, ám ezek a kamatlábak jellemzően nem az összes CF-elem alapján számolt valós, a döntést alátámasztó kamatlábak⁵⁰, hanem jellemzően a lízingtárgy finanszírozott értékére vetített értékek, s mint ilyenek felhasználhatók a rendszeres díjak összegének meghatározására. A következő lépés tehát jellemzően egy olyan belső kamatláb meghatározása, melynek használatával a jövőben esedékes cash flow-elemek jelenértéke éppen megegyezik a lízingszerződés tárgyát képező eszköz finanszírozott értékével.

Az így kapott kamatláb jelenti a lízingbeadó által gazdaságilag elérhető hasznot, s ennek mértéke alapján meghozható a finanszírozásra vonatkozó döntés.

A fenti megfontolást a 9. táblázatban mutatom be számszerűen, a következő (8. táblázat) ügylet alapján:

⁵⁰ Az összes cash flow-elemet magában foglaló kamatláb jó közelítést adja a THM, ám ez sem alkalmazható mindig. Egyrészt a THM meghatározása csak a lakossági ügyfelek esetében kötelező, másrészt a THM számításakor figyelembe veendő cash flow elemek köre törvényileg szabályozott, s így nem feltétlenül esik egybe a gazdálkodó saját cash flow-jával.

8. táblázat: Lízingügylet alapadatai

Lízingtárgy értéke	1 000 000	Ft
Üzletszerzési jutalék	80 000	Ft
Egyösszegű biztosítás 4 évre	20 000	Ft
Lízingszerződés futamideje	4	év
Lízingbevevő önereje	100 000	Ft
Jellemző piaci kamatláb	12	%
Periódusban fizetendő részlet	296 311	Ft

Forrás: saját számítás

9. táblázat: Példa a lízingügyletek kalkulációjára

Periódus	Ügyfélkalkuláció				Belső - döntést megalapozó kalkuláció			
	Tőketartozás	kamat	tőke	CF	Tőketartozás	kamat	tőke	CF
	adatok Ft-ban							
0	900 000			- 900 000	1 000 000			- 1 000 000
1	711 689	108 000	188 311	296 311	775 313	71 624	224 687	296 311
2	500 781	85 403	210 908	296 311	534 532	55 531	240 780	296 311
3	264 563	60 094	236 217	296 311	276 507	38 285	258 026	296 311
4	0	31 748	264 563	296 311	-	19 804	276 507	296 311
Ügyleti kamatláb		12%			Belső megtérülési ráta		7,16%	

Forrás: saját kalkuláció

Az 9. táblázatban jól látszik, hogy a lízingbeadó által megfinanszírozott eszközérték mindössze 900 ezer Ft, amelyet 12%-os kamattal 4 évre kihe-lyezve a fenti díjfizetési sorozatot kapjuk, amely tartalmaz 285.244 Ft kamatot is. Amikor a lízingcég ugyanezen díjtételt (296.311 Ft) szedi minden évben, de figyelembe veszi az ügyindításkor megfizetendő jutalék és bizto-sítási díj összegét is, akkor az általa finanszírozott összeg 1 millió forintra nő, melynek következtében a gazdaságilag értelmezett kamat mértéke 7,16%-ra, összege pedig a teljes futamidő alatt 185.244 Ft-ra csökkent. A kétféle kalkuláció futamidő alatti kamata közötti különbség összege éppen 100 ezer forint, ami nem más, mint a futamidő elején megfinanszírozott többlet-tőke, hiszen ez az ügyfélkalkuláció alapján a beszedett kamatban térül meg.

A lízingbeadó ezek után eldöntheti, hogy a 7,16%-os belső megtérülési ráta alapján az ügylet számára megfelelően jövedelmező-e, azaz az így meg-

keresett kamat elegendő-e a közvetlen (ideértve a refinanszírozási kamatot is) és közvetett költségek, a hitelezési kockázatok és a nyereség fedezetére.

A fent leírtakat egy tényleges kalkuláción is bemutatom, ahol az alapadatokat a következő tábla tartalmazza.

10. táblázat: Tényleges lízingkalkuláció alapadatai

Megnevezés	cash flow
Eszközérték	- 2 800 000
Jutalék	- 100 000
Egyéb költség	- 4 500
Törlesztések	3 113 232
Összesen	208 732
Belső kamatláb	19,35%
Futamidő	25 hónap

Forrás: minta, 120603. szerződés

A fenti adatokból látszik, hogy a finanszírozott eszköz értéke 2.800 ezer forint, de a finanszírozó ezen felül kifizetett még 100 ezer forint szerzési jutalékot, és egyszeri egyéb költsége is felmerült, 4.500 Ft összegben. A törlesztések összegéből 1.800 ezer forint az ügyletkötéskor megfizetett önerő összeget, amely azonnal csökkentette a finanszírozandó összeget. Így a magyar szabályok szerint a finanszírozott összeg értéke 1 millió forint volt, míg az IFRS kalkuláció szerint 1.104.500 Ft. Mivel a befolyó pénzáramok összege mindkét esetben azonos, ezért a HAS számítások szerint magasabb kamatösszeget realizál a lízingbeadó, amelyet a finanszírozás kezdeti költségei csökkentenek, így a futamidő alatti teljes HAS eredmény megegyezik az IFRS kalkuláció kamatbevételeivel. A fentiek számszerű alátámasztását az alábbi táblázatban foglaltam össze.

11. táblázat: Tényleges lízingkalkuláció HAS eredményének levezetése

Megnevezés	Összeg
cash flow	3 113 232
Finanszírozott összeg	2 800 000
HAS kamatbevétel	313 232
Jutalék	100 000
Egyéb költség	4 500
HAS eredmény	208 732

Forrás: minta, 120603. szerződés

A magyar tőkekintlévőséget és az ügyfél előírt befizetéseit figyelembe véve a kalkulált belső kamatláb 31,41%, amely egybevág azon korábbi megállapítással, hogy a magasabb finanszírozott összegből történő kiindulás miatt az IFRS effektív kamatláb alacsonyabb, mint a HAS kamatláb.

A fenti két táblázat azt is tükrözi, hogy az ügyféltől befolyó összegek mindkét kalkulációban megegyeznek, az IFRS kalkulációban a futamidő alatti összes pénztöbblet megegyezik az IFRS kamattal, valamint a HAS kalkuláció alapján számított eredmény megegyezik az IFRS kamat összegével. A konkrét kalkuláció adatait fogom felhasználni a következő fejezetek illusztrálására is.

A fenti kalkuláció bemutatása nem csak az elméleti kutatások gyakorlati hasznosításának példája, de egyben bevezetője és alátámasztója majd a következő fejezetben bemutatott problémának: a magyar szabályok és a nemzetközi standardok közötti kapcsolat elemzésének.

5.2. Az IFRS és a magyar előírások alapján számított eredmény eltérése

5.2.1. A kamatláb eltérítésének hatásai

Első körben a lízingügyletek kétféle szabályrendszer szerinti kalkulációját ismertetem úgy, hogy a legegyszerűbb cash flow-struktúrából kiindulva egy igen bonyolult struktúrájú ügylet eltérő kalkulációit, illetve azok eredményét bemutatom. Ezen egyedi mintapélda alkalmas arra, hogy érzékeltesse a különbségeket, illetve alátámassza azok létét. A számítás kiindulópontja az, hogy – függetlenül az alkalmazott szabályrendszertől – az adott lízingügylethez egyetlen pénzáram tartozik, azaz a teljes futamidő alatt az elért eredmény meg kell, hogy egyezzen a realizált pénztöbblettel, a számviteli szabályrendszer ennek az eredménynek a nagyságát nem, csupán az időbeli eloszlását, és a realizálás jogcímeit befolyásolja.

Az egyszerű hitelnyújtás esetén a kalkuláció jellemzően annuitáson alapul, az ügyfél általában állandó törlesztőrészlet megfizetését vállalja, amely megoszlik tőke- és kamattörlesztésre. A futamidő elején – a magasabb tőkekövetelés miatt – a kamat összege a nagyobb a teljes részleten belül, ám a futamidő során – a tőketörlesztések miatt ennek aránya folyamatosan csökken. A finanszírozó által a kihelyezés mögé állított refinanszírozási forrás kamatozása jellemzően ugyanezen a módszeren alapul. Azt a kamatlábat, amely a jövőbeni pénzáramokat éppen a kihelyezés jelenlegi értékére diszkontálja, effektív kamatlábnak nevezzük.

A hazai lízingpiac fejlődése során megállapítható, hogy a hitelpiac telítődésével együtt egyre különlegesebb konstrukciók jelentek meg a piacon, melyek szerepe az ügyfélszerzés volt a portfólió növekedési ütemének fenntartása érdekében. E cél elérésének másik útját jelentik a belépési pontokon

történő enyhítések, azaz olyan ügyfelek finanszírozása, akik korábban erre érdemtelenek voltak. Ez gyakran együttjárt az ügy indításakor a leendő ügyfél által fizetett önerő csökkentésével, vagy a futamidő végi maradványérték növelésével. Előbbi lehetővé tette az ügyfél számára, hogy saját erő nélkül jusson hozzá a vágyott eszközhöz, utóbbi pedig a futamidő során kisebb részleteket eredményezett, így növelve a potenciális – alacsonyabb törlesztőrészletre alkalmas – ügyfelek számát, s egyben növelve a lízingbeadó hitelezési kockázatát is.

E marketing-akciók jellemzője a futamidő során alkalmazott kamatlábak előre definiált változtatása volt – nem a referenciakamathoz képest, hanem a szokásos, futamidő alatt állandó ügyleti kamathoz képest. Ennek következtében az ügyfél által a futamidő alatt összességében megfizetett kamat akár több is lehetett, mint a normál konstrukcióban, de a „szlogen” alapján az ügylet mégis vonzónak tűnt. Vagy az elején kellett alacsonyabb kamatot fizetni – s így bízva a jövőbeni jövedelemnövekedésben, egyszerűbbnek tűnt az eladósodás; vagy a futamidő második felében volt alacsonyabb a kamat – biztosítva a törlesztőrészletek csökkenését ami a bizonytalan jövő miatt aggódo ügyfelek számára tűnt vonzó módszernek.

Az ügyletek egy speciális körét jelentették a fix törlesztőrészlettel bíró ügyletek, ahol jellemzően nem a devizában meghatározott törlesztőrészlet állandó – hiszen ott a referencia-kamatláb változását jellemzően érvényesítik –, hanem a forintra való átszámításkor alkalmazott árfolyamot térítik el a piaci árfolyamtól. Ekkor a piaci árfolyam és a forintra számításkor alkalmazott árfolyam⁵¹ különbözetére a hitelező forinthatelt nyújt, s így teszi

⁵¹ Ez az ügylettípus nagyon hasonlít a később az állam által bevezetett árfolyamgát rendszerére, azzal az eltéréssel, hogy bizonyos lízingbeadóknál ez akár az eredeti, kötés kori árfolyam alkalmazását is jelenthette, így a teljes árfolyamkülönbség csak később kerülhetett realizálásra – jellemzően egy fedezet nélküli forinthatel törlesztése útján. Másrészt el is tér attól, hiszen ehhez semmilyen állami garancia, kamatkedvezmény nem kapcsolódik, sem az ügyfél, sem pedig a finanszírozó számára.

kiszámíthatóbbá a havi törlesztőrészleteket⁵².

A belépési pontokon történő enyhítés nem igényelte az alkalmazott számveteli eljárások és könyvelési technikák módosítását, míg a pénzáramokat eltérítő marketingakciók hatásai ezt megkövetelték volna. A korábban már alkalmazott szemléltető példa módosított változata jól tükrözi a fenti állítást.

Az 1 millió forintos gépérték, 100 ezer forintos önerő, a 4 év futamidő változatlan marad, ügyindításkor többletköltségek (juttalék, biztosítás, stb.) nem merülnek fel, ám az ügyféllel kötött megállapodás szerint az első két évben alkalmazott kamat 11,25%, míg a futamidő utolsó két évében 14%-os kamatról állapodtunk meg⁵³. Két lehetséges megoldást vázlok fel. Az első esetben az éves törlesztőrészlet változatlan marad, tehát az ügylet pénzáramai az eredeti példához képest nem változnak meg (10-11. táblázat).

12. táblázat: Lízingügylet kalkulációja – változó kamatláb, változatlan törlesztőrészlet mellett

adatok forintban				
Periódus	Ügyfélkalkuláció			
	Tőketartozás	kamat	tőke	CF
0	900 000			- 900 000
1	704 934	101 245	195 066	296 311
2	487 924	79 301	217 010	296 311
3	259 922	68 309	228 002	296 311
4	- 0	36 389	259 922	296 311

Forrás: saját számítás

⁵² A devizaalapú ügyletek devizapozícióra gyakorolt hatásait részletesen bemutatom egy korábbi cikkemben (Gulyás, 2012)

⁵³ Az ügyfél ekkor a törlesztőrészletek alapján kiszámolhatja a belső kamatlábat – 12% –, illetve meghatározhatja a futamidő alatti teljes kamatot – példánkban mégis az ügylet elfogadása mellett dönt.

Ebben az esetben a lízingbevevő által befizetett állandó összeg tőketörlesztésre és kamatra való megbontásának időbeni megoszlása változik a szerződés értelmében, a teljes megfizetett kamat azonban az eredeti megoldással teljesen azonos lesz.

A hazai számviteli gyakorlat a kamat szerződés szerinti összegének terhelését rögzíti a könyvekben, így a futamidő alatt az első két évben a normál (állandó kamatlábú) kalkulációhoz képest alacsonyabb, a második két évben magasabb eredmény kerül kimutatásra.

A cash flow-k változatlansága ugyanakkor azt jelzi, hogy a nemzetközi számviteli standardok szerinti beszámolóban ez az időbeli eltérés nem jelenik meg, hiszen ott az állandó belső kamat alapján kerül realizálásra a kamat-bevétel.

A másik – a gyakorlatban elterjedtebb – módszer az ügyfél számára az indításkori kamatkedvezményt az alacsonyabb induló törlesztőrészekben meg is jeleníti, így az első két évben 270.000 Ft/év, míg a második két évben 330.065 Ft/év a fizetendő összeg.

Ennek megfelelően nemcsak a kamat időbeni megoszlása változik majd a magyar szabályok szerinti kalkulációban, de a kamat összege is, hiszen a megváltozott cash flow alapján az ügyfél összességében 14.887 Ft-tal többet fizet a futamidő alatt a lízingbeadó számára, aki ezáltal ennyivel nagyobb eredményre tesz szert.

13. táblázat: Lízingügylet kalkulációja – változó kamatláb, növekvő törlesztőrészlet mellett

adatok forintban				
Periódus	Ügyfélkalkuláció			
	Tőketartozás	kamat	tőke	CF
0	900 000			- 900 000
1	731 245	101 245	168 755	270 000
2	543 505	82 261	187 739	270 000
3	289 531	76 091	253 974	330 065
4	-	40 534	289 531	330 065

Forrás: saját számítás

Ez utóbbi esetben – a pénzáramok változása miatt – az ügylet effektív kamata is megváltozik, s így az IFRS szerinti beszámolóban is változik a realizált eredmény időbeni eloszlása. (Az eredetileg 12%-os belső kamatláb 12,05%-ra növekedett.)

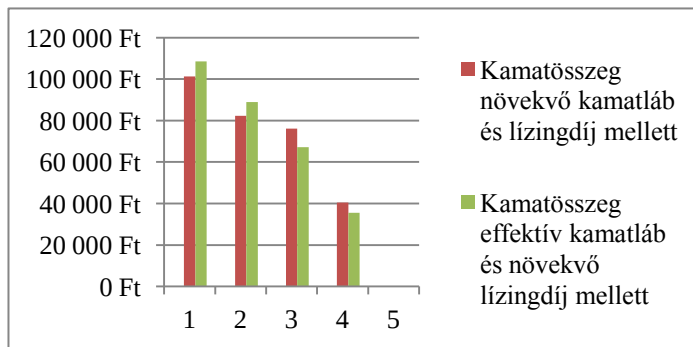
14. táblázat: Lízingügylet kalkulációja – effektív kamatláb, növekvő törlesztőrészlet mellett

adatok forintban			
Belső - döntést megalapozó - kalkuláció			
Tőketartozás	kamat	tőke	CF
900 000			- 900 000
738 460	108 460	161 540	270 000
557 453	88 993	181 007	270 000
294 567	67 179	262 886	330 065
-	35 499	294 567	330 065

Forrás: saját számítás

A fentiekhez hasonló módon hat az általam említett valamennyi „marketing-akció”, az árfolyamgát alkalmazásának kivételével, amelyre azonban dolgo-

zatom keretében nem térek ki – a devizaárfolyamok hatása ugyanis annak keretein kívül esik, azt más publikációkban elemeztem (Gulyás, 2012).

Forrás: saját számítás

10. ábra: Realizált kamat összegének alakulása az egyes szabályrendszerek szerint

A fenti ábra jól mutatja, hogy – noha a futamidő alatt megfizetett kamat a pénzáramok egyezése miatt azonos összegű –, az alacsonyabb kamatláb alkalmazásának periódusában a magyar gyakorlat szerződés szerinti kamatszámolása alacsonyabb eredményt mutat, mint az IFRS effektív kamatlába következtében realizált összeg, s ez a futamidő második felében megfordul. Az ügyféllel szembeni követelésként szükségszerűen az effektív kamatlábtól eltérített számlázott kamatoknak kell megjeleníteniük, hiszen az ügyfél által ez az összeg ismert. Ennek bevételként való realizálása azonban elszakítható a számlázástól, a következő táblában bemutatott technika segítségével.

15. táblázat: Növekvő kamatláb melletti ügyfélkalkuláció effektív kamat szerinti kamatrealizálással

adatok forintban						
Összesen	-	- 0	-	-	300 131	- 300 131
Esemény	Tőkekövetelés	Időbeli elhatárolás	Kamat-követelés	Lízing-követelés	Pénz	Eredmény
Folyósítás	1 000 000			1 000 000	- 1 000 000	
Önerő	- 100 000			- 100 000	100 000	
Kamat előírása		- 101 245	101 245	-		
Kamat realizálása		108 460		108 460		- 108 460
Törlesztés	- 168 755		- 101 245	- 270 000	270 000	
Kamat előírása		- 82 261	82 261	-		
Kamat realizálása		88 993		88 993		- 88 993
Törlesztés	- 187 739		- 82 261	- 270 000	270 000	
Kamat előírása		- 76 091	76 091	-		
Kamat realizálása		67 179		67 179		- 67 179
Törlesztés	- 253 974		- 76 091	- 330 065	330 065	
Kamat előírása		- 40 534	40 534	-		
Kamat realizálása		35 499		35 499		- 35 499
Törlesztés	- 289 531		- 40 534	- 330 065	330 065	

Forrás: saját kalkuláció

Kérdésként merül fel, hogy a hazai előírások alapján kötelező-e az itt bemutatott elszámolás alkalmazása, vagy az pusztán a szokásjog alapján terjedt el, illetve, ha ennek alkalmazása nem kötelező, akkor vajon lehetőséget ad-e a jogszabályi környezet (a Ptk., a Hpt., a Számviteli törvény, illetve a Számviteli kormányrendelet) az effektív kamatláb alkalmazására, továbbmenve megköveteli-e annak alkalmazását.

A szabályozói környezet áttanulmányozása után megállapítható, hogy a kamatok időbeli elszámolására, realizálására⁵⁴ vonatkozóan semmilyen előírás nem található a vonatkozó jogszabályokban. A Ptk. előírásai ebből a szempontból nem is volnának relevánsak – hiszen ott a szerződéses kapcsolatok szabályozására került sor, míg a kamatok realizálásának ütemezése a hitelező beszámolójában jelenik meg. A Hpt. ugyan előírja (Hpt. 207-209. §) a bankok számára, hogy az üzletszabályzatban tüntessék fel a kamatszámítás

⁵⁴ A kamatok elszámolására vonatkozóan a számviteli kormányrendelet 17. §-a számos előírást tartalmaz ugyan, ám az időbeli megjelenítésre konkrétan egyik sem vonatkozik. A problémás követelésekhez kötődő kamatok elszámolásával kapcsolatban azonban megjelennek előírások, melyeket a következőkben be is mutatok.

módját, ám ez az ügyfelek tájékoztatásának eszköze, s mint ilyen a számviteli nyilvántartásokra nem hat közvetlenül. A számviteli kormányrendelet ugyanakkor tárgyalja, hogy a problémás ügyletek esetén hogyan kell eljárni a kamat realizálásakor, konkrét előírás azonban a kamatok realizálásának időbeliségére nincs. Érdekes előírást tartalmaz ugyanakkor a 10.§ 2. (i) pontja, mely szerint kamatként kell kimutatni „a kamatmentesen nyújtott hitel, kölcsön után felszámított kezelési költség azon részét (összegét), amely az üzletszabályzatban foglaltak alapján, tartalmában a pénz használatának ellenértékét kifejező kamatnak felel meg”. A kamatmentes hitel a gyakorlatban ugyancsak az ügyfél által ismert kamatláb eltérítését jelenti a hitelező által valójában alkalmazott kamatlábtól. Ekkor ugyanis formálisan kamatszedésre nem kerül sor, ám a kapott díj nyilvánvalóan fedezi a be nem szedett kamatot is. A kamat összegének díjából való elkülönítésére nem ad módszert a számviteli kormányrendelet, és nem is írja elő az így kapott kamatösszeg időbeli realizálásának módját sem, ám a kamatként való bemutatást megköveteli.

Egy lehetséges megoldást mutatok be az alábbi példán:

A finanszírozott 1.000 ezer forint értékű eszközt 4 egyenlő részletben (250 ezer Ft/részlet), kamatmentesen törleszti az ügyfél, miközben az ügyindításkor 10% egyszeri kezelési költség megfizetésére⁵⁵ kötelezett. A hitelező számára a 100 ezer forint kezelési költségből 10 ezer forint minősül az ügyindításkori költségek fedezetének, ezért a díj többi része – 90 ezer forint kamatként realizálandó. Ennek a tőkeintlévőséget megfelelően tükröző eloszlásban kell megtörténnie, mint azt a következő táblában is bemutatom.

⁵⁵ Természetesen a fizetendő kezelési költséget más módon is meghatározhatják a felek: évente a fennálló tőkeintlévőség arányában, vagy akár évente az eredeti tőkeintlévőség arányában. Ez azonban nem befolyásolja az elszámolás lényegét, pusztán a képzendő időbeli elhatárolások nagyságára és irányára lehet hatása.

16. táblázat: Lízingügylet kalkulációja – effektív kamatláb, növekvő törlesztőrészlet mellett

Adatok ezer Ft-ban						
Kamatláb	3,88%			3,60%		
Előírás jellege	IFRS			Magyar előírások		
Összesen		90,00	910,00		90,00	1 000,00
Periódus	Tőkekövetelés	Kamatbevétel	Tőketörlesztés	Tőkekövetelés	Kamatbevétel	Tőketörlesztés
0	910,00			1 000,00		
1	695,33	35,33	214,67	750,00	36,00	250,00
2	472,32	26,99	223,01	500,00	27,00	250,00
3	240,66	18,34	231,66	250,00	18,00	250,00
4	0,00	9,34	240,66	-	9,00	250,00

Forrás: saját számítás

A fenti tábla mutatja, hogy ekkor az IFRS által megkövetelt effektív kamatláb módszerrel a futamidő alatt megkeresett kamat 90 – azaz megegyezik a pénz-áramok ide allokált összegével, míg a magyar előírás alapján közel azonos eredményt érünk el a belső kamatlábnál némileg alacsonyabb 3,6%-os kamatláb alkalmazásával.

Könyveléstechnikailag a fenti eredményt a beszedett kezelési költség díjtétel kamatrészének passzív időbeli elhatárolásával, és annak fenti ütemezésű visszacsöpögtetésével érhetjük el, amit az alábbi táblában szemléltetünk.

17. táblázat: Eredmény realizálásának könyvelése kamatmentes ügyletek esetén

adatok forintban					
Összesen	-	-	-	90	- 90
Esemény	Tőke-követelés	PIE	Lízing-követelés	Pénz	Eredmény
Folyósítás	1 000		1 000	- 1 000	
Költség			-	- 10	10
Díjbefizetés		- 90	- 90	100	- 10
Díjbefizetés	- 250	36	- 214	250	- 36
Díjbefizetés	- 250	27	- 223	250	- 27
Díjbefizetés	- 250	18	- 232	250	- 18
Díjbefizetés	- 250	9	- 241	250	- 9

Forrás: saját számítás

Vegyük észre, hogy a fenti könyvelési tételek (ahol a negatív szám a követel, a pozitív pedig a tartozik oldalra való rögzítést jelenti) mérlegoldalon gyakorlatilag azonosak az IFRS könyvvizetést bemutató ábrán megadottakkal. A tőkekövetelés és a passzív időbeli elhatárolás együttes összege éppen kiadja a mindenkor IFRS szerinti lízingkövetelés összegét. Az eltérés az IFRS-hez képest az eredményágon jelenik meg, a kezdeti költség futamidő eleji egyösszegű realizálása miatt.

A számviteli kormányrendelet értelmezése alapján készített példa – amennyiben a számviteli törvény szellemiségét, a megbízható és valós összkép kialakításának igényét tartjuk mérvadónak – véleményem szerint egyértelműen igazolja azt az állítást, hogy a **hazai jogszabályok nemcsak hogy nem kötelezik a szerződés szerinti kamatok számviteli realizálására a hitelezőket, hanem megkövetelik a kamatjellegű jutalékok kamatokkal azonos módon történő** – s ilyen módon tőkearányosan, **állandó kamatlábbal számítandó** bemutatását.

A fenti megfontolást árnyalja a számviteli kormányrendelet 17. §-a, amely a kamatok realizálásáról szól. Ennek értelmében kamatból származó követelést

és bevételt csak akkor lehet kimutatni a beszámolóban, ha annak realizálása biztos, azaz a követelés a fordulónapon maximum 30 napon túli késettséggel rendelkezik, illetve az alapkövetelés minősítése problémamentes vagy külön figyelendő kategóriába esik. Ezen előírást nem csak a kamatokra és kamatjellegű bevételekre kell alkalmazni, hanem az olyan pénzügyi szolgáltatási díjakra is,

Az előírás értelmében a finanszírozó az ügyféllel szembeni bizonytalanná váló követelés egy részére – a meg nem fizetett kamatra – kötelezően 100%-os, míg másik részére – a tőkekövetelésre – az ügylet minősítése alapján saját maga által meghatározott, 0 és 100% közé eső mértékű tartalékot képez. A kamatra képzett tartalékot azonban nem ezen a jogcímen, hanem az eredeti kamatbevétel és -követelés csökkentéseként, nettó módon számolja el, míg a tőkére képzett tartalék összege 1996-ig bruttó módon (181/1991. kormányrendelet), céltartalékként 1997-től (198/1996. kormányrendelet) pedig nettó módon, de a tőkétől elkülönítetten, értékvesztésként jelenik meg a mérlegben, az eredménykimutatás pedig e tartalékokat elkülönítetten tartalmazza. A kamatfelfüggesztés szabályát a 35./1996. évi kormányrendelet év közben, március 20-i hatállyal vezette be, megengedve a visszamenőleges alkalmazás lehetőségét is. Ezt megelőzően a 15 (vállalati ügyfelek), illetve 30 napos (lakossági ügyfelek) késedelemmel rendelkező ügyletek esetében a kamatokra 100% céltartalék képzését írta elő⁵⁶ a jogszabály (4/1993. (Pk. 16.) BAF rendelkezés).

Megállapítható tehát, hogy a meg nem fizetett kamatokat a jogalkotó külön figyelemmel kívánta kezelni, a bizonytalan követelésekhez kötődő kamatok realizálását változó eszközökkel ugyan, de teljes egészében megtiltotta. A

⁵⁶ A jogalkotás így 1996. március 20. és október 12. között két hatályos előírást tartalmazott kötelezően a hitelintézetek számára: a számviteli kormányrendelet értelmében a kamatokat fel kellett függeszteni, míg a BAF rendelkezés értelmében azokra 100% CT-t kellett képezni. A megoldást a BAF rendelkezés hatályon kívül helyezése jelentette (5/1996. (Pk. 13.) BAF rendelkezés).

módszertani váltás mögötti indokok nem tiszták ugyan, ám felsejlik mögöttük a Ptk. 293. §-ának előírása, melynek értelmében ha „a kötelezett kamattal és költséggel is tartozik, és a fizetett összeg az egész tartozás kiegyenlítésére nem elég, azt elsősorban a költségre, azután a kamatra és végül a főtartozásra kell elszámolni”. A rendelkezés az adós védelmét hivatott szolgálni annak előírásával, hogy a módszer következtében a költségre és kamatra kamatot szedni csak akkor lehet, ha az általa megfizetett összeg ezek fedezetére sem elegendő. Az előírás azonban gazdasági tartalmát tekintve szükségtelen, hiszen ha a meg nem fizetett kamat, illetve költség összegére is szedhető kamat, akkor a törlesztési sorrend megtartásával és annak figyelmen kívül hagyásával is ugyanazt az összeget kell megfizetnie az adósnak. A törlesztési sorrend tehát csak akkor befolyásolná a visszafizetendő összeget, ha a meg nem fizetett kamatra, költségre további kamatot semmilyen módon nem volna szabad szedni, ilyen előírás azonban a Ptk-ban csak a kötbér esetében található. Az előírás számviteli rendelkezésekbe való beemelése ugyanakkor számos technikai problémát is okozott a vállalkozások számára. Biztosítani kellett, hogy a számítástechnikai rendszerek a beérkező összegeket jogcímek és időpontok szerint köthessék a követelés egyes elemeihez⁵⁷, lehetővé kellett tenni, hogy az ügyfél felé kimutatott követelés összege eltérjen a könyvekben szereplő követelés összegétől, s ezt adott esetben a peres ügyekben is bizonyítani kellett.

A fenti előírás figyelembe vétele megváltoztatja a korábban leírt javaslatom alkalmazhatóságát, mely szerint a kamatbevételek realizálása egy belső elszámoláshoz kötődne, s a halasztott bevételek csökkentésével jelenne meg a bevételek között, így a felfüggesztés követelménye értelmezhetetlenné válna. Ekkor ugyanis az ügyfél felé előírt kamatkövetelés nem a bevételek között,

⁵⁷ S kellett mindezt úgy tenniük, hogy az anyavállalati jelentéseket a US GAAP szerint készítő vállalatoknál ezt kétféleképpen kellett tenniük, hiszen ezen számviteli szabály épp ellenkező logikát követett: a beérkező összeget először a tőkére számoltatta el.

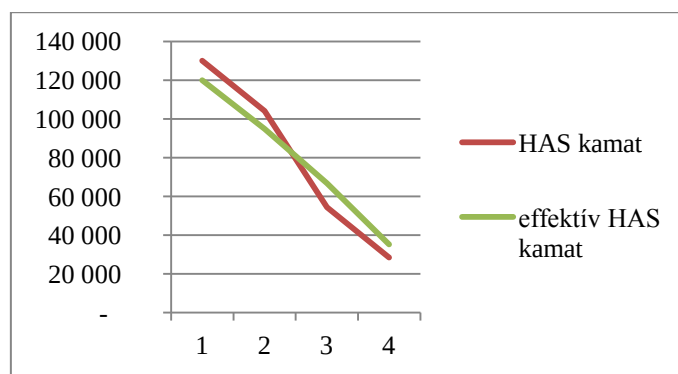
hanem egy Aktív vagy passzív elhatárolás számlán jelenne meg, ahonnan a megfelelő annuitásos kalkuláció segítségével kerülne be az eredménykimutatásba. Amennyiben a futamidő elején terhelt kamat alacsonyabb, mint az effektív kamat, aktív időbeli elhatárolás, ellenkező esetben pedig passzív időbeli elhatárolás keletkezne⁵⁸.

A fenti elemzés alapján megállapítható, hogy a kormányrendelet kamatfelüggesztésre vonatkozó explicit szabálya és a kamatok időbeli realizálására vonatkozó implicit szabály egymással ellentétes. Az ellentét feloldása a két előírás valamelyikének megszüntetése útján lehetséges, s mivel **a kamatfelüggesztésre vonatkozó szabály** sem gazdasági hasznót, sem többlet-információt nem eredményez, véleményem szerint e szabály **megszüntetésére**, kivezetésére **van szükség**⁵⁹. A következő fejezetekben már egy valós lízingportfólión⁶⁰ mutatom be a kétféle kalkuláció szerinti eredményt, és támasztom alá, hogy az eltérés szignifikáns, ezért a **számviteli gyakorlat módosítása szükséges a hazai szabályoknak való megfelelés érdekében** is. A fentiek illusztrálására egy elméleti kalkuláció alapján bemutatom a szerződött és az effektív kamatláb szerint számított HAS kamat időbeli lefutását szemléletesen tükröző ábrát.

⁵⁸ Ezt támasztják alá a 9. táblázatban szereplő Időbeli elhatárolás oszlopban szereplő adatok is.

⁵⁹ Az empirikus kutatás során a függő kamatok kezelésével nem foglalkoztam, mivel annak adatforrását a kalkulációk nem, csak a könyvelési adatok tartalmazzák, melyek összekapcsolása a kalkulációval meghaladta kutatásom korlátját.

⁶⁰ A valós lízingportfólió nem egyetlen cég teljes portfólióját jelenti, hanem a rendelkezésemre bocsátott portfólió-adatok közül vett 5.800 elemű véletlen minta alapján kalkulálódik.

Forrás: saját ábra elméleti kalkuláció alapján

11. ábra: A HAS kamatösszeg lefutása ügyleti és effektív kamatláb szerint

5.2.2. A kezdeti költségek eltérő kezelésének hatásai

Az alapprobléma már bemutatásra került „2.5. A lízingügyletekkel foglalkozó főbb kutatások” című fejezetben ismertetett példa alapján. E példa igazolta azt, hogy a hazai elszámolásban a tőketörlesztéstől függetlenül kezelt ügyindítási költségek – melyeket a lízing hazai fénykorában elsősorban az üzletszerzési költségek jelentettek – pénzáramokban történő figyelembe vétele az ügylet belső kamatlábát csökkenti, tehát a valós megtérülés az ügyfél számára is ismert ügyleti kamatlábnál kedvezőtlenebb a finanszírozó számára, ő biztosan alacsonyabb eredményt realizál.

Az IAS 17 szerint az ügyindítás költségeibe tartoznak mindazon költségek, amelyek a lízingbeadónál azért merültek fel, hogy az adott ügylet létrejöhessen, függetlenül attól, hogy ezek belső vagy külső forrásból származnak-e. A standard előírásai szerint az ügyindítás közvetlen költségei részét képezik a lízing értékének, azaz növelik a lízingkövetelés összegét. Ennek értelmében a befolyó lízingdíjak tőkére és kamatra való megbontásakor ezen költségeket is figyelembe kell venni, azaz a díjak kamattartalmát a jutalékot is tartalmazó pénzáramok belső megtérülési rátájával kell számítani.

A hazai gyakorlat nem ezt a megoldást alkalmazza, bár – éppen a nemzetközi standard előírásainak figyelembe vétele miatt – ahhoz igen hasonló eredményt ér el. A költségként elszámolt ügynöki jutalékokat aktív időbeli elhatárolással átviszik a következő időszakokra, majd a lízing futamideje alatt a megkeresett kamattal arányosan történik az elhatárolt díj feloldása.

Ezt mutatom be a következő táblázatban a korábban már megismert példán.

18. táblázat: Kezdeti költségek kezelésének gyakorlata a hazai lízingpiacon

adatok forintban						
Periódus	Effektív Ügyfélkalkuláció		Kezdeti költségek elszámolása kamatarányosan			
	kamatlábbal számolt kamat	kamatlábával számolt kamat	Költségként elszámolva	Elhatárolva (mérlegben)	Eredményhatás (Kamat - költség)	Eltérés effektív kamathoz képest
0	-	-	-	100 000	-	-
1	71 624	108 000	37 862	62 138	70 138	1 486
2	55 531	85 403	29 940	32 197	55 462	68
3	38 285	60 094	21 067	11 130	39 026	- 741
4	19 804	31 748	11 130	-	20 618	- 813
Σ	185 244	285 244	100 000		185 244	- 0

Forrás: saját számítás

A tábla utolsó oszlopában található a hazai – közelítő – módszertan alkalmazása következtében keletkező eredmény és az effektív kamatlábbal számított eredmény eltérése. Az eltérések nem tűnnek jelentősnek, a futamidő alatt törvényszerűen kiegyenlítődnek, s összességében a futamidő egésze alatt realizált eredmény mindkét módszer szerint azonos. A valós szerződések esetében fennálló fenti különbségeket és azok hatásának jelentőségét a mintába került szerződések alapján határozom meg.

A fenti megoldás számszerű hatásait a lízingtársaságok mind a magyar, mind pedig a nemzetközi standardok szerinti beszámolójukban érvényesítik. Ennek következtében a magyar könyvekben a szerződés kezdetekor eredmény-növelés, majd a későbbi időszakokban eredménycsökkenés jelentkezik. Az itt ismertetett elhatárolás és feloldás módszere véleményem szerint számviteli szempontból az összemérés elve alapján indokolt. Az ügylet indításakor

kifizetett költségek ugyanis nem egy összegben, hanem a futamidő alatt, az ügyfél által megfizetett kamatokban térülnek majd meg. Az összemérés elve pedig azt mondja, hogy „Az adott időszak eredményének meghatározásakor a tevékenységek adott időszaki teljesítéseinek elismert bevételeit és a bevételeknek megfelelő költségeit (ráfordításait) kell számításba venni” (Sztv. 15. § (7)). Ugyanakkor az elmúlt időszakban szakmai körökben, továbbképzéseken elhangzott, hogy e módszer adóügyi szempontból megkérdőjelezhető. Mivel a társaságok jelenleg nem a portfólió-bővítés szakaszában vannak, új jutalék és ennek kapcsán aktív időbeli elhatárolás alig keletkezik⁶¹ – vagyis jelenleg a költségek feloldás miatti növelése, azaz az adóalap csökkentése⁶² valósul meg, ami társasági adó szempontjából érthetővé teszi a felvetést.

Meg kell ugyanakkor állapítanom, hogy a felvetésnek a számviteli törvény összemérés elve és az azt kiegészítő időbeli elhatárolás elve alapján nincs valós gazdasági alapja. Ezt az álláspontot támasztja alá egyébként a nemzetközi standard is a maga megoldásával – amihez a magyar gyakorlat meg lehetőszen közel áll, tükrözve a valós gazdasági eseményeket. Ugyanezt erősíti meg a Hpt. jutalékokra vonatkozó rendelkezése (219. § (4) és 219/C. § (3) bekezdése) is, mely szerint „a közvetítői díj időbeni ütemezésének arányosnak kell lennie a közvetített pénzügyi szolgáltatás futamidejével, valamint szerződésszerű teljesítésével.”

Az adóügyi kifogások egyik alapját a számviteli kormányrendelet, illetve annak időbeli elhatárolásokra vonatkozó előírásainak hiányos volta jelenti. A kormányrendelet ugyanis a felmerülő üzletszerzési költségek halasztásának lehetőségét sehol nem említi meg, és nem ad iránymutatást az így képződő

⁶¹ Ezt befolyásolja a jutalékokra vonatkozó új szabályok két évvel ezelőtti bevezetése is, melynek értelmében személygépjármű esetén a szállítónak fizetendő összes jutaléknak maximum 30%-a lehet szerzőskor fizetendő jutalék, a többi csak akkor fizethető, ha az ügyfél a törlesztéseket rendszeresen teljesíti, mégpedig éppen a törlesztések arányában. (109/2010 kormányrendelet és PSZÁF, 2012)

⁶² A felvetés más szempontból kevésbé értelmezhető, hiszen korábban a jutalékok elhatárolásakor az adóalapok emiatt nőttek, ami ellen adóügyi szempontból kifogás nem érkezett.

aktív elhatárolás feloldásának mikéntjére sem. Ezzel szemben a bevételek között megemlíti az előre szedett jutalékok (bevételek) elhatárolásának lehetőségét, és kiemeli, hogy ennek feloldása történhet idő- vagy kamatarányosan (Számviteli kormányrendelet, 17. § (9)). A probléma abból a szabályozási megoldásból⁶³ származik, hogy a jogalkotó gyakorlati szinten szakított az elvi alapú szabályozással, s megkísérelt áttérni a minden részletre kiterjedő, kötelező előírásokat tartalmazó jogszabályalkotásra. A lehetetlen feladat természetszerűleg nem járt sikerrel – a sokszínű és gyorsan változó gazdasági körülmények, szerződéstípusok könyvvizetésének ilyen részletekbe menő szabályozása a legjobb szándék mellett sem hajtható végre. A követhető és időtálló szabályozás feltétele véleményem szerint a kormányrendelet és a számviteli törvény elvi alapokra való helyezése, és ennek deklarálása, s következésképp a fentihez hasonló rendelkezések – elhatárolás lehetősége⁶⁴ és annak feloldására előírt módszerek kiiktatása a jogszabályokból. Ebben az esetben természetesen gondoskodni kell arról, hogy a részletszabályok értelmezésként hozzáférhetőek legyenek az érintettek számára.

A hazai szabályozást taglaló fejezetben már kifejtettem azt az álláspontomat, mely szerint a hitelintézeti szektorban nem célszerű a nemzeti szabályozás fenntartása, a közös Európai bankfelügyelet és az ennek keretében kötelezően előírt FINREP adatszolgáltatás az IFRS-ek irányába kell, hogy mozdítsa a honi szabályozást is, mely vélemény tükrében az itt kifejtett álláspontom idejétmúltak tűnik.

Az üzletszerzési költségekkel kapcsolatban további problémát jelent a lízingbeadók számára a devizaalapú finanszírozás elterjedtsége is. A finanszírozott

⁶³ A hivatkozott jogszabály-hely a kamatok elszámolásánál szerepel, a számviteli kormányrendelet azonban az előre kifizetett jutalékokat – noha az kamatban térül meg – nem tekinti a kapott kamatot csökkentő tételnek, így ennek elszámolására nem tér ki külön.

⁶⁴ Véleményem szerint a passzív időbeli elhatárolás képzésének lehetőségként való említése a kapott jutalékok vonatkozásában teljesen helytelen, a számviteli törvény összemérés elve alapján az ugyanis kötelezettség, mely alól kivételt mindössze a költség-haszon összevetésének elve jelenthet.

összeget ugyanis ebben az esetben a társaságok devizában tartják nyilván, s a jövőben esedékessé váló részeket – mivel azok forintban kifejezett értéke a devizaárfolyam változásától függ – fordulónapon át kell értékelniük. Ez az átértékelés az elmúlt években jellemzően nyereséget jelentett, hiszen a lízingpiac csúcsán (2007-2008-ban) a jellemző svájci frank árfolyam 153-158 Ft/chf körül mozgott (<http://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes>), míg az 2012-ben az átlagos árfolyam 240 Ft/chf volt. A 2007-es csúcsevben a személygépjármű finanszírozásban nőttek a kereskedőnek fizetett jutalékok (Lízingévkönyv, 2008⁶⁵), a válság hatására azonnal csökkent ezek mértéke (GEMOSZ, 2008). Egy 10 éves, 10 ezer svájci frankos szerződés esetén a teljes futamidő alatt a jutalék nélkül elérhető kamatösszeghez képest 5% jutalék esetén a kamatbevétel 7%-át, 20%-os jutalék esetén már 28%-át elveszíti a társaság. A jutalék miatt a ténylegesen finanszírozott tőke összege induláskor 5-20%-kal haladja meg a szerződés szerinti finanszírozott összeget, ami a futamidő alatt arányosan csökken, és a futamidő végén – a teljes tőketörlesztéskor tűnik el. A hátralévő – jövőben esedékes tőke – fordulónapi átértékelésekor keletkező tényleges árfolyamkülönbség minden egyes évben az eredeti jutalékmérték arányosan csökkentett részével haladja meg a szerződés szerinti tőkére jutó árfolyamkülönbséget.

A kezdeti közvetlen költségek lízingkövetelésként történő értelmezése azt jelenti, hogy ez a CF-elem is devizás – azaz monetáris – tétel, s mint ilyen, az IFRS szabályai szerint átértékelendő. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy ezen díjak összege a devizaalapon számított kamatból térül meg. Másrészt viszont az ügyindításkor megfizetett majd elhatárolt díjak forintban kerülnek megfizetésre, s a hazai előírások szerint költségnek minősülnek, melyeknél a jövőbeni árfolyamváltozás hatása már nem érvényesül.

A fenti megfontolásokat alkalmazzák a gyakorlatban a finanszírozók – a

⁶⁵ A 2008-as Lízingévkönyv elemzései a 2007-re vonatkozó adatok alapján készültek.

hazai szabályok szerint a jutalékot nem értékelik át, mindig az eredeti forintösszeg adott időszakra feloldott része csökkenti az eredményt, így az árfolyameredmény is csak az éppen feloldott összeg arányában jelenik meg az eredményben. A nemzetközi standardok szerinti beszámolóban pedig a tőkeköveteléssel együtt kezelvén megtörténik a jutalékok átértékelése is, így a nem realizált árfolyamkülönbözet a kezdetektől tartalmazza az árfolyam-változás hatását.

A fenti átértékelési gyakorlatot általában az adó- és számviteli szakemberek is elfogadják, ám a jutaléokra vonatkozó szerződések jellemzőinek áttekintésekor számos kérdés fogalmazódik meg, amely megkérdőjelezheti a jelenlegi megoldások elfogadhatóságát. A jutalék fenti sorsa ugyanis csak akkor ilyen egyértelmű, ha a szerződés normál úton eljut a futamidő végéig, és így a kamatok ténylegesen fedezik a kifizetett üzletszerzési költséget. Amennyiben a futamidő bármely ok miatt túl rövid, az addig megfizetett kamatok nem fedezik ezt a költséget, ezért ekkor extra bevétel megállapítása és beszedése szükséges a költség megtérítése érdekében. Ezen extra bevétel beszedésére a lízingbeadó szempontjából két lehetőség kínálkozik: vagy a jutalék eredeti jogosultja, a szállító köteles a jutalék arányos részének megtérítésére, vagy pedig az üzgyáraskor az ügyfélre terhelődik egy pótlólagos díjtétel. Az első megoldás a gyakorlatban „jutalék-visszaírás” néven terjedt el, ám ennek megvalósítása – különösen új ügyletek hiányában – kifejezetten nehézkes. A szállítóval szembeni követelés bizonylatát a szállítónak kellene kiállítania, majd az összeget megfizetnie, amire új szerződések, és így új fizetendő jutalékok hiányában⁶⁶ nincs túl nagy esély. Amennyiben a szállító meg is téríti a visszaírt jutalékot, azt forintban teszi majd meg, hiszen a vele fennálló szerződés általában ebben a devizanemben kötött, így az árfolyam-

⁶⁶ Az új ügyletek ugyanis a lízingbeadó fizetési kötelezettségét eredményeznék, melynek pénzügyi rendezésekor a szállítóval szemben fennálló jutalékkövetelés figyelembe vehető volna.

különbözet beszédésére nincs mód. Korábban bevált eljárás volt a meg nem fizetett jutalék és árfolyam-különbözetének módosítási, vagy lezárási díjként való kiterhelése az ügyfélre, ami így nem jelentett többlet-kockázatot a finanszírozó részére. A hitelezési feltételek válság utáni szabályainak szigorításakor azonban az ügyletzáráskor kiterhelhető díjtétel összegét is maximalták, így könnyen előfordulhat, hogy a többlet-bevétel sem fedezi a meg nem térített jutalékok összegét.

A kiválasztott minta alapján kiderült, hogy az ügy indításakor nem csak költségek merülhetnek fel, hanem bevételek is keletkezhetnek. Ilyen költséget jelentenek a szállítónak fizetett jutalékokon kívül az előre fizetett biztosítási díjak is, amelyek a gyakorlatban azt jelentik, hogy egy biztosítással fedezett eszköz lízingbe-, illetve bérbe adása történik – azaz az adott eszköz azzal a „többlet-felszereltséggel” bír, hogy Casco is tartozik hozzá. A gyakorlatban ezeket az ügyleti költségeket szintén elhatárolják a finanszírozók, csakúgy, mint a jutalékok. Ezen előre fizetett biztosítási díjak kezelése az IFRS szempontjából is azonos a jutalékok kezelésével. Az ügyindításhoz kötődő bevételek – jellemzően szerződéskötési, hitelminősítési díjak –, amennyiben a szerződés létrejön, és nem kifejezetten egy adott üzletszerzési költség megtérítését, továbbhárítását célozzák, szintén a futamidő alatt jelennek meg az eredményben. Az empirikus elemzés alapját képező adatok előállítása során is ennek megfelelően jártam el. (Lásd még 4.2. fejezet)

5.2.3. A futamidő alatt fokozatosan felmerülő költségek hatásai

Mind az irodalmak ismertetéséről szóló fejezetben, mind pedig a kutatási eredményeket bemutató fejezetben úgy jellemeztem a lízingügyleteket, mint amelynek értékét a jövőbeni pénzáramok alapján határozhatjuk meg. Ez a megközelítés megfelel mind a nemzetközi irodalom pénzügyi megfontolásainak, mind pedig a hatályos IAS 17-nek. A kalkuláció során figyelembe

vehető, illetve figyelembe veendő cash flow-elemek köre azonban kérdéseket vet fel egyrészt a gazdasági megfontolások oldaláról, másrészt ezek számviteli elszámolhatóságának oldaláról.

Egy adott ügylet eredmény szempontból való elfogadhatóságáról – mint azt korábban már bemutattam – a lízingbeadó az ügylet valamennyi pénzárama jelenértékének meghatározása, illetve az ehhez alkalmazható belső kamatláb alapján dönt. E kalkulációban a legfontosabb elemet a lízingtárgy bekerülési értéke, az ügyfél által fizetendő önerő összege, a futamidő hossza, a futamidő alatt várható rendszeres lízingdíjak, illetve a futamidő végén várható maradványérték jelenti. Ezen tételek meghatározása egyértelműnek, az ügyféllel egyeztethetőnek tűnik, s így ezekben különösebb problémák felmerülése nem várható.

Befolyásolhatja a számítást az önerő megfizetésének módja, amely a hazai gyakorlatban történhet közvetlenül a lízingbeadónak, az ő számlájára való utalással, de gyakran a szállítónak – aki egyben a lízingbeadó ügynöke is – történő utalással. Ez utóbbi esetben kérdéses az önerő miatti pénzbefolyás időpontjának kalkuláció szempontjából történő figyelembe vétele. Az e miatti nem jelentős különbség az adott pénzáram jelenértékének⁶⁷ eltérésében jelenik meg.

Az ügylet indításához kötődő kezdeti cash flow-elemek esetében hasonló a helyzet, így az üzletszerzési költségek bekerülésének időpontja jellemzően szintén megegyezik a lízingtárgy kifizetésének időpontjával.

A hazai lízingkonstrukciók esetén azonban számos olyan cash flow-elem is jelentkezik, amely nem az ügypontindításkor merül fel, ám figyelembe vétele a

⁶⁷ Alapesetben a lízingtárgy lízingbeadó általi kifizetésének és az önerő beérkezésének időpontja megegyezik az ügylet indításának időpontjával, s így ezek jelenértéke és névértéke is azonos. Az önerő időpontjának módosítása azt eredményezi, hogy ezen tétel jelenértéke a névértéknél alacsonyabb – későbbi „betudás” esetén –, vagy magasabb – korábbi elismerés esetén – lesz.

gazdasági kalkuláció során elengedhetetlen. Ezeket üzleti modell szerint is kétféleképpen lehet értelmezni, mely értelmezés véleményem szerint kihat az ügylet értékének meghatározására, és számviteli kezelésére is. Az egyik módszer szerint a futamidő során felmerülő pótlólagos pénzáramokat közvetlenül megtéríti a lízingbevevő, ezen tételek csak átfutnak a lízingbeadón, neki ezen haszna nincs, finanszírozási költsége is csak a normál „vevőfinanszírozási” költséget jelenti. Ezt a modellt tükrözi az alábbi táblában ismertetett példa:

19. táblázat: A futamidő során felmerülő pénzáramok lehetséges üzleti modelljei azonos értéknapi esetén

adatok forintban									
Kamatláb	7,71%		6,21%	CF 2 önálló elemként kezelve			CF 2 a lízingdíj részeként kezelve		
Összesen	200 000	- 40 000	160 000		160 000	1 000 000		160 000	1 040 000
Periódus	CF1	CF2	CF - összesen	tőketartozás	kamat	tőke	tőketartozás	kamat	tőke
0	- 1 000 000	-	- 1 000 000	1 000 000			1 000 000		
1	300 000	- 10 000	290 000	772 129	62 129	227 871	772 129	62 129	237 871
2	300 000	- 10 000	290 000	530 101	47 972	242 028	530 101	47 972	252 028
3	300 000	- 10 000	290 000	273 036	32 935	257 065	273 036	32 935	267 065
4	300 000	- 10 000	290 000	0	16 964	273 036	0	16 964	283 036

Forrás: saját számítás

A fenti számítás jól mutatja, hogy abban az esetben, ha a pótlólagos pénzáramlás és az azt fedező díj esedékessége azonos, a kétféle számítás között nincs különbség, az ügylet belső megtérülési rátája megegyezik. Amennyiben azonban – a gyakorlatnak megfelelő módon – a kimenő és a bejövő pénzáram időpontja eltér, a kétféle megoldás különbséget eredményez. A következő példában a folyamatosan felmerülő költségek a két díjfizetési időpont között kerülnek kifizetésre, azaz a díjfizetést megelőzően éppen fél évvel korábban. Amennyiben a kifizetendő cash flow-elemet és a hozzá kapcsolódó bejövő pénzáramot a lízingügylettől elkülönítve értelmezzük, e tétel időbeli eltolódásának nincs hatása a lízingügylet értékére. Hatása van ugyanakkor arra a – ki nem mutatott – veszteségre, amely abból keletkezik, hogy a pénzáramlást ellentételező beszédett összeg nem tartalmaz kamatot, így a bevételek és ráfordítások látszólagos egyezése a valóságban veszteséget takar.

20. táblázat: A futamidő során felmerülő pénzáramok lehetséges üzleti modelljei eltérő értéknapi esetén

adatok forintban						
Kamatláb			6,07%	CF 2 a lízingdíj részeként kezelve		
Összesen	200 000	- 40 000	160 000		160 000	1 040 000
Periódus	CF1	CF2	CF - összesen	tőketartozás	kamat	tőke
0	- 1 000 000		- 1 000 000	1 000 000		
01		- 10 000	- 10 000	1 040 374	30 374	- 30 374
1	300 000		300 000	771 974	31 600	268 400
02		- 10 000	- 10 000	805 422	23 448	- 23 448
2	300 000		300 000	529 886	24 464	275 536
03		- 10 000	- 10 000	555 981	16 095	- 16 095
3	300 000	-	300 000	272 868	16 887	283 113
04		- 10 000	- 10 000	291 156	8 288	- 8 288
4	300 000	-	300 000	0	8 844	291 156

Forrás: saját számítás

Amennyiben azonban a pótlólagos pénzkiáramlás ellenértékét az üzleti modell szerint a finanszírozott összeg növekedéseként értelmezzük, akkor a fenti időbeli eltolódás megjelenik az effektív kamatban is – csökkentve azt. Mivel a pénzáramok egyenlege a futamidő alatt megegyezik az előző példában szereplővel, a kimutatott nominális eredmény nem fog változni, ám a pótlólagos finanszírozási igény miatt a belső kamat csökkenni fog. Ez az a tényező, amely akkor is fennáll, ha elkülönítve kezeljük a folyamatosan felmerülő költségeket, ám csak e módszer esetén tükröződhet – ha könyvelésben nem is, de legalább – a belső megtérülési rátában.

A lízingbeadók üzleti modelljei között mindkét megoldás megtalálható, az első esetben – az ilyen költségek elkülönített kezelésekor – a havi rendszeres bejövő díjtételeket jellemzően továbbszámlázott tételként kezelik, s így is jelenítik meg az ügyfélnek küldött bizonylatokon, míg az utóbbi esetben az ügyfél a lízingdíjban implicit módon téríti meg ezen költségeket.

A hazai számviteli előírások szerint az első modell esetén a pótlólagos költség közvetített szolgáltatásként, míg az ennek fedezetére beszedett összeg

árbevételként jelenik meg – a pénzügyi intézményeknél a „Nem pénzügyi és befektetési szolgáltatások eredményében”. A második esetben az IFRS szabályai szerint a táblában szereplő tételek könyvelendők, s ezzel a futamidő alatti eredmény teljes egészében kamatként realizálódik, szemben a magyar szempontok szerinti könyveléssel, ahol a 40 ezer forintos költség ellentételezéseként 200 ezer forintnyi kamat realizálódik majd, így mutatva meg az előzővel megegyező összegű 160 ezer forintos eredményt. Ennek számítását az alábbi táblában mutatom be:

21. táblázat: A futamidő során felmerülő költségek kezelése a magyar számviteli szabályok szerint azonos értéknapi esetén

		adatok forintban		
Kamatláb	7,71%	CF 2 a lízingdíj részeként kezelve - magyar		
Összesen	200 000		200 000	1 000 000
Periódus	CF1	tőketartozás	kamat	tőke
0 -	1 000 000	1 000 000		
1	300 000	777 138	77 138	222 862
2	300 000	537 086	59 947	240 053
3	300 000	278 516	41 430	258 570
4	300 000	-	21 484	278 516

Forrás: saját számítás

A tábla jól tükrözi, hogy – mivel a kalkulációnak ekkor nem képezi részét a folyamatosan felmerülő költség – a magyar szabályok szerint számított belső megtérülési ráta jelentősen meghaladja a gazdasági logika alapján számított értéket, melyet megegyezőnek tekintettünk az IFRS szabályai szerint alkalmazhatóval.

Kérdés ugyanakkor, hogy ezen folyamatosan felmerülő költségek az IAS 17, illetve az IFRS egyéb szabályai, logikája értelmében vajon részét képezhetik-e az ügylet cash flow-jának, s mint ilyenek számításba vehetők-e a belső kamatláb, illetve az ez alapján könyvelendő kamatbevétel meghatározásakor.

Az IAS 17 értelmében a minimális lízingfizetéseknek nem képezhetik részét azok a díjak, amelyeket a lízingbevevő köteles megtéríteni, így például a különféle szolgáltatások költségei, a lízingszerződés fenntartási költségei, illetve a különböző adók. A standard maga nem foglalkozik részletesebben ezzel a kérdéssel, és erre vonatkozóan részletes iránymutatást, értelmezést sem találunk. Ennek alapján úgy vélem, a standardok alapelve alapján a valós kép tükröztetése kiemelt jelentőségű, így a fenti üzleti modellek bármelyike alkalmazható nem csak a lízingbeadó gazdasági kalkulációjában, hanem az IFRS szerinti beszámoló elkészítésekor is⁶⁸.

Hasonló probléma vetődik fel a hatályos áfa-szabályok szerint szolgáltatásnak minősülő nyíltvégű pénzügyi lízingügyletek rendszeres törlesztőrészeletén, mely részelet a tőkerészre számított áfát is tartalmazza. Ez az áfa-tartalom jellemzően csak a következő hónapban kerül elszámolásra és pénzügyi rendezésre az adóhivatallal, így ekkor kérdésként merül fel ismét, hogy a befizetett áfa összeget a lízingbeadó figyelembe veheti-e az ügyfél törlesztésként, s ennek következtében az adófizetés időpontjában tőkeemelés kell végrehajtania, vagy az áfa összegét elkülönítve kell kezelnie, s így ez a tétel a lízingügylet kalkulációját nem befolyásolja. A gazdasági logika alapján bármelyik megoldás elképzelhető a szerződéses szabadság és az árak megállapításának szabadsága alapján, számviteli szempontból azonban azt kell megvizsgálnunk, hogy e tételek a minimális lízingdíjakba beszámíthatók-e vagy sem. Az erre a kérdésre adott válaszom éppen ellenkezője a folyamatosan felmerülő költségek figyelembe vételére vonatkozó kérdésre adott válaszomnak: mivel itt az adót közvetlenül az ügyfél explicit módon köteles megtéríteni, ezért az IAS 17 értelmében ez az adó nem képezheti részét az effektív kamat számításának⁶⁹.

⁶⁸ Tudomásom szerint az általam javasolt eljárás nem általánosan elfogadott, a nagy könyvvizsgáló cégek között van olyan, melynek hazai gyakorlata az itt leírtakkal ellentétes.

⁶⁹ Erre az esetre külön példát nem mutatok be, az ugyanis analóg az eddig már megismert

Az empirikus kutatás alapját képező szerződések esetében a finanszírozó társaság valamennyi, az adott ügylethez kötődő CF-elemet figyelembe vett az effektív kamatláb számításakor, így a futamidő alatt általában havi rendszerességgel felmerülő biztosítási díjakat, a speratív jutalékot, valamint a bérletek és a nyíltvégű pénzügyi lízingek esetén az általános forgalmi adót is. Ez a számítás konzisztens a társaság üzleti modelljével, amelynek értelmében az ügylet elfogadásáról való döntés éppen az ezen tételeket is tartalmazó effektív kamatláb alapján történik. Ennek következtében a társaság ezt a logikát viszi végig az ügylet egészének kezelésében: ezen pénzáramok figyelembe vételre kerülnek a refinanszírozáshoz szükséges források meghatározásakor, s így az esetleges nyitott devizapozíció kiszámításakor is⁷⁰.

Az empirikus kutatás során felmerült a kérdés, hogy vajon az áfa figyelembe vétele a kalkulációkban befolyásolja-e megállapításaimat, mennyiben torzítja el az így meghatározott IFRS-kamatot, illetve milyen következményekkel kell számolni állításaim igazolásának tekintetében. Mivel arra nem volt módomban, hogy a mintába került portfólióra az egyes CF-elemek kihagyásával is meghatározzam a törlesztési tervet, ezért az áfa figyelembe vételének tényét a lefutások elemzése során befolyásoló tényezőként vettem figyelembe.

Az esedékes törlesztőrészletek után jellemzően a bérbeadónak keletkezik adófizetési kötelezettsége, ez az esemény pedig a bérleti szerződéseknel áll fenn, ezért a fentieket is két különböző módon kalkulált bérleti szerződésen mutatom be.

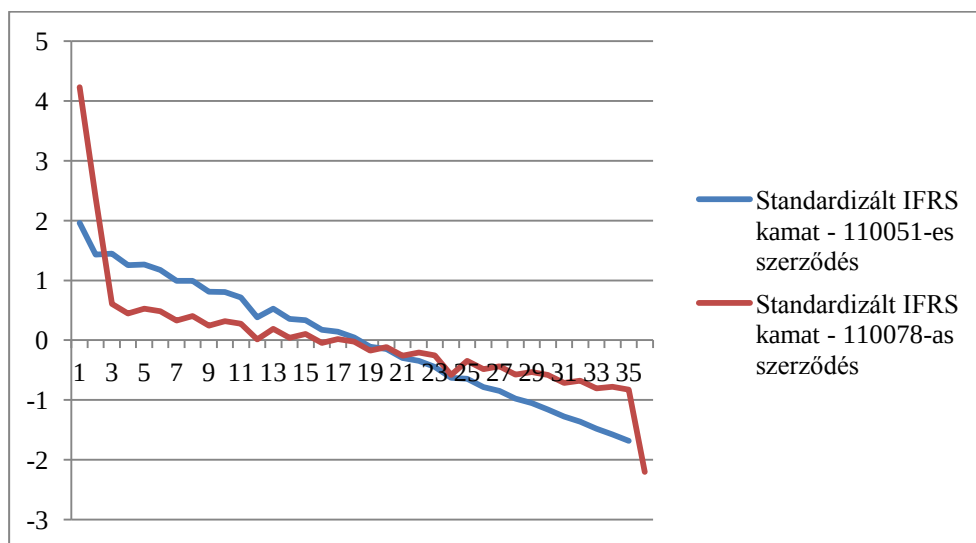
A két szerződés eltérő nagyságrendje miatt nem a tényleges bérleti díjak, hanem azok standardizált összege alapján készítettem el az ábrákat, így

kalkulációs eljárásokkal, bár a befolyó pénzáram ekkor időben megelőzi a kimenő pénzáramot.

⁷⁰ A társaság az effektív kamat-kalkulációt nem használja közvetlenül az IFRS szerinti pénzügyi kimutatások előállítására, így a kalkuláció során figyelembe vett tényezők az audit szempontjain kívül esnek.

kiküszöbölve az eltérő nagyságrendből és esetlegesen az eltérő devizanemből fakadó problémákat is. Ezt a módszert alkalmaztam a teljes minta sokváltozós elemzése során is.

Az ábrán kék vonallal jelöltem azt az IFRS kamat-lefutást, ahol a lízingbeadó az ügyféltől kapott díjak áfa-tartalmát elkülönítve kezeli, így azok befizetése sem jelenik meg tőkeemelésként az adott ügyletben, a piros vonal pedig az áfát számításba vevő kalkuláció adatain alapszik.

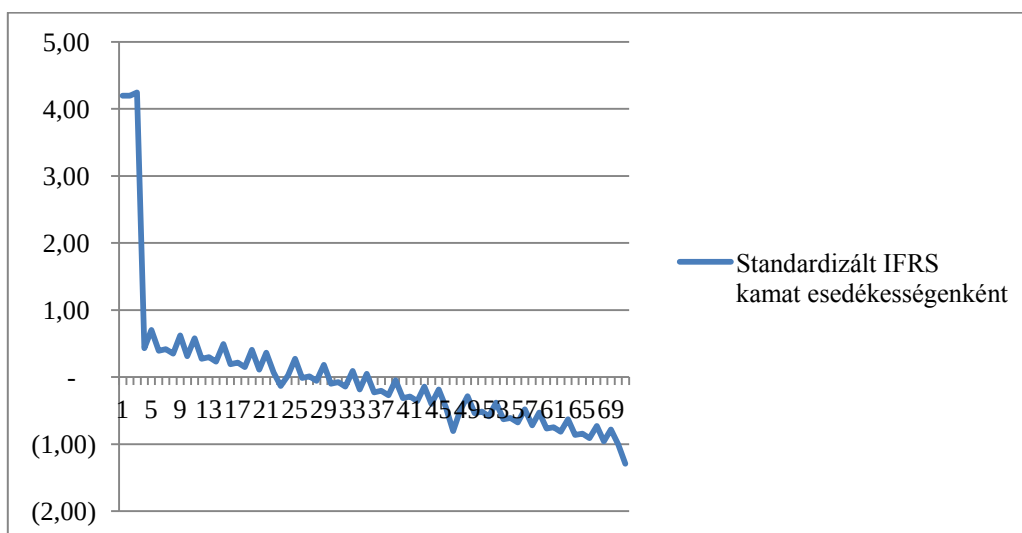
Forrás: saját ábra, a 110051-es és a 110078-as bérleti szerződés alapján

12. ábra: IFRS kamat lefutása az áfa-fizetési kötelezettség figyelembe

A két lefutás különbsége jól mutatja azt a tényt, hogy az áfa-tételek miatti pótlólagos tőkenövekedés folyamatosan „beavatkozik” a kamat alakulásába, ilyenkor az elvárt monoton csökkenés helyett eseti emelkedések jelennek meg. (A 110078-as szerződés első időszakában megjelenő kiemelkedő díj az időbeli elhatárolás figyelmen kívül hagyása miatt jelentkezik.)

A fenti „rendellenes” viselkedést még jobban illusztrálja a következő ábra, amely nem vonja össze az adott havi esedékességeket, hanem elkülönítve

mutatja be a törlesztés és az áfa-bevallás időpontjában keletkező IFRS-kamat összegének alakulását.

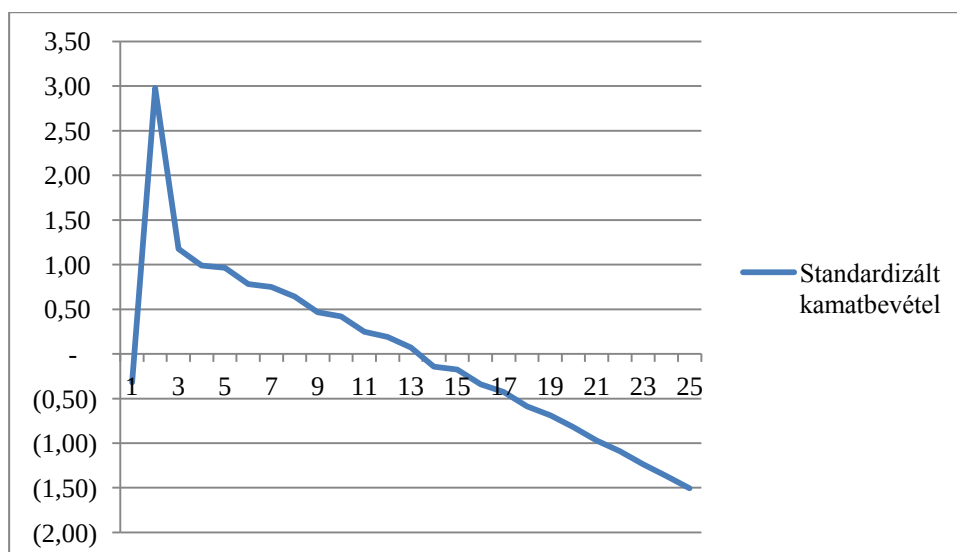

Forrás: saját ábra, a 110078-as szerződés adatai alapján

13. ábra: Standardizált IFRS kamat lefutása esedékességénként

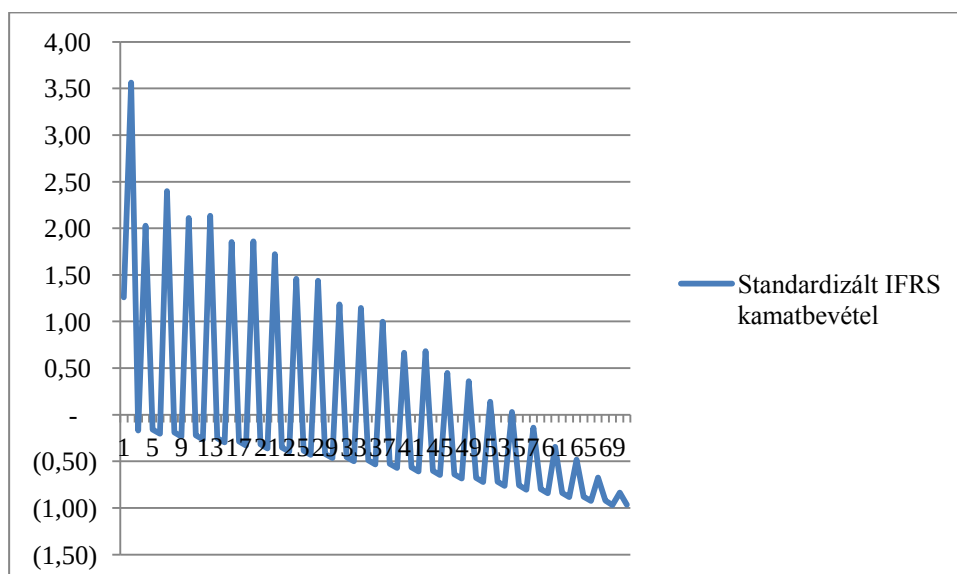
A rendszeres tőkeemelés azonban azon pénzügyi lízingügyletek esetében is megjelenik, amelyeknél speratív jutalék kerül kifizetésre, illetve ahol a biztosítási díjat az ügyfél a kamatban téríti meg, és azt a lízingbeadó is havonta fizeti a biztosító számára. Az eltérés feltétele – mint azt a korábbi mintapéldán levezettem –, hogy a tőkeemelések esedékességének időpontja eltérjen a törlesztések esedékességének időpontjától.

A következő ábrán egy ilyen ügylet IFRS szerinti kamatlefutását mutatom be először az esedékességi hónapok alapján, majd azok konkrét esedékességi napokra való szétosztásával.

Forrás: saját ábra, 122481-es szerződése alapján

14. ábra: A standardizált IFRS kamat lefutása esedékességi hónapokra összegezve, speratív jutalék és havi biztosítási díjfizetés esetén

Forrás: saját ábra, 122481-es szerződése alapján

15. ábra: A standardizált IFRS kamat lefutása esedékességi napokra bontva, speratív jutalék és havi biztosítási díjfizetés esetén

A fenti megfontolások különösen érdekesek hazánkban, ahol a lízingügyletek a válság kezdetéig, de még röviddel az után is jellemzően külföldi devizában denomináltak voltak, így az egyes számítási logikák során figyelembe vett tőkeelemek köre a lízingbeadó devizapozíciójára is kihat. A devizapozíció kezelésének egyik gyakorlati problémája annak eldöntése, hogy melyik szempontrendszer képezze a gyakorlatban a pozíció meghatározásának alapját. Első megközelítésben az üzleti modellt tökéletesen tükröző gazdasági logika az, amelyik figyelembe veendő, ekkor viszont számolni kell azzal, hogy a gazdaságilag zártnak tűnő pozíciót a számviteli nyilvántartások nem pontosan tükrözik, mind a magyar, mind pedig az IFRS szerinti pénzügyi kimutatás nyitott pozíciót fog mutatni annak ellenére, hogy a társaság a gazdaságilag nyitott pozícióját zárta. A gyakorlatban éppen ezért sor kerül az elsődleges beszámolórendszer⁷¹ meghatározására, amely a vállalat tevékenységének megítélésére szolgál, s ez a szempontrendszer képezi a pozíciószámítás alapját – így adva meg a lehetőséget a Treasury árfolyameredmény és a számviteli árfolyameredmény egyeztetésére.

A futamidő alatt folyamatosan felmerülő költségek esetén azonban arra is kell számítanunk, hogy a folyamatosan növekvő tőkeösszeg – tőkeemelés – megváltoztatja a szerződés induló árfolyamát, az egyszerű árfolyam helyett egy súlyozott számtani átlaggal számolható az új árfolyam, ami a számviteli – analitikus és szintetikus – nyilvántartások vezetését tovább bonyolítja.

⁷¹ A lízingbeadóknál – jellemzően lévén uniós anyavállalattal rendelkező banki leányvállalatok – ez tipikusan a nemzetközi standardok szerinti beszámolót jelenti.

5.2.4. A pénzügyi lízingre vonatkozó empirikus kutatási eredmények ismertetése

A fentiek alapján tehát elméletileg 3, egymástól jelentősen eltérő szempontrendszer szerinti kalkulációt kell elkészíteni egy lízingügylethez, melyből az üzleti logikát leképező gazdasági kalkuláció közvetlenül nem köszön vissza egyik könyvben sem. Ez a későbbiek során – vezetői információk, devizapozíció kezelése – gondot okoz, ezért vagy az üzleti logika felépítésekor javasolt a számviteli előírások figyelembe vétele, s az elsődleges megítélés alapját képező szabályrendszer előtérbe helyezése, vagy a beszámolóban érdemes érvényesíteni az eltérő gazdasági logikát⁷².

Az általam ismert lízingtársaságok – így a mintát biztosító vállalat is – jellemzően két kalkulációt készítenek, az egyiket az ügyféllel kötendő szerződés alapjaként, a másikat pedig a lízingbeadó üzleti modelljének lekövetésére.

Mivel a mintába került szerződések esetében is kétféle kalkuláció létezik, e kettőből indultam ki, elfogadva, hogy – bár a belső üzleti logikát tükröző kalkuláció korábbi levezetésem alapján nem tökéletesen felel meg az IFRS követelményeinek, hiszen a tételek az általános forgalmi adót is tartalmazzák –, más kalkuláció nem áll rendelkezésre⁷³.

E tételek azonban gondot okozhattak volna a számviteli elszámolásnál, azt eredményezve, hogy a magyar kamatbevételből kiinduló számítás következtében kialakuló tényleges HAS eredmény esetleg a futamidő egészére

⁷² Elvileg mind a számviteli törvény, mind a nemzetközi számviteli standardok lehetővé teszik a tételes előírásoktól való eltérést, ha az a megbízható és valós összkép bemutatásához szükséges.

⁷³ A gazdasági logikát tükröző kalkulációban szerepelnek a kezdeti költségek, a futamidő során kifizetendő rendszeresen felmerülő pótlólagos költségek, valamint a fizetendő általános forgalmi adó. Ebből korábbi levezetésem alapján egyedül az áfa összege az, ami véleményem szerint nem vehető figyelembe az IFRS szerint a kalkulációban. Ennek nagyságrendje azonban egyrészt nem jelentős, másrészt ugyanúgy viselkedik, mint a futamidő során kifizetendő más pótlólagos összegek, ezért következtetéseim helyességét nem befolyásolja.

számítva sem egyezik meg az IFRS eredménnyel.

A lízingügyletekből vett mintára vonatkozóan azonban bebizonyosodott, hogy az elméleti levezetés megállta a helyét, a korrigált IFRS eredmény és a könyvelt HAS eredmény hibahatáron belüli eltéréssel azonos eredményt hozott.

A HAS eredmény levezetésekor a már korábban ismertetett módszert alkalmaztam, melynek során az eredmény egyes tényezői devizanemenként a következő táblában megadottak szerint alakultak.

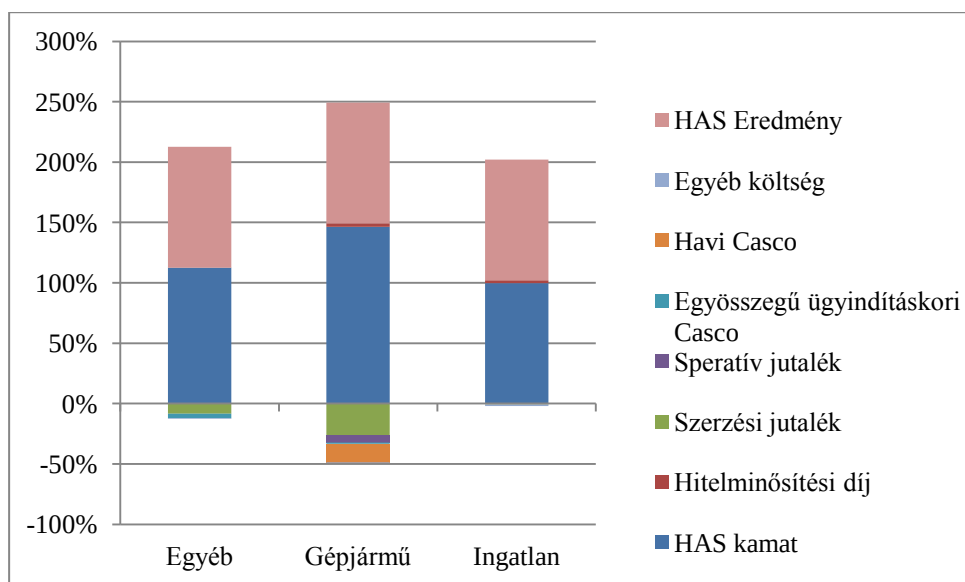
22. táblázat: A mintába került lízingügyletek HAS eredményének összetevői devizanemenként

Értékek	CHF	EUR	FT
HAS kamateredmény	140%	145%	160%
Hitelminősítési díj	4%	4%	0%
Szerzési jutalék	-30%	-26%	-15%
Speratív jutalék	0%	-4%	-22%
Ügyindításkori egyösszegű Casco	-2%	-1%	0%
Havi Casco	-12%	-18%	-21%
Egyéb költségek	0%	-1%	-3%
HAS eredmény	100%	100%	100%

Forrás: saját számítás a minta adatai alapján

A tábla jól mutatja, hogy a legjelentősebb módosító tételt a szerzési jutalék és a havi casco jelenti. Az első a lízingpiac meghatározó részét kitevő gépjármű-finanszírozás jellemző működési módja – a szállítóalapú üzletszerzés –, a második pedig a gépjárművek biztosítéki értékének megőrzésére való törekvés miatt mutatkozik.

A következő ábra ezt az állításomat támasztja alá.

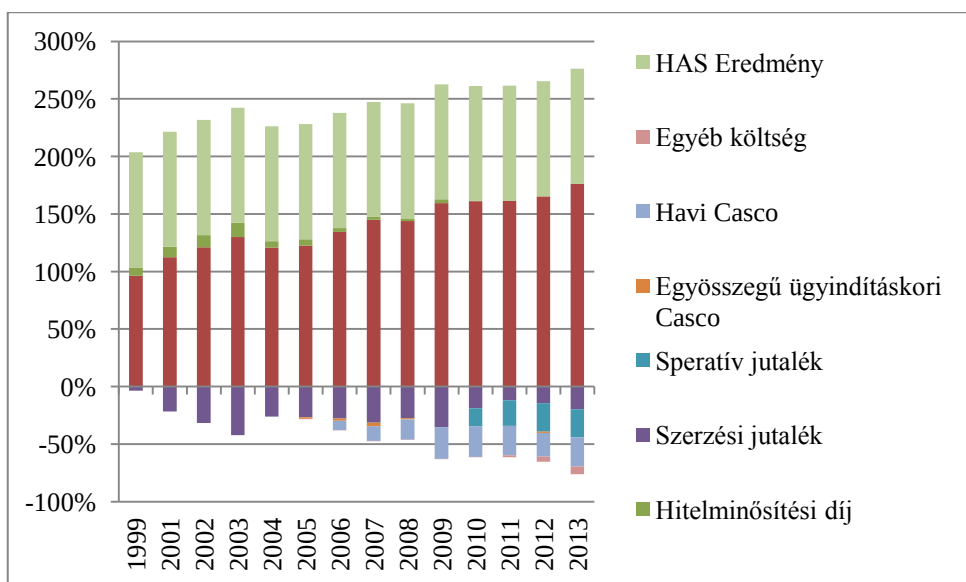
Forrás: saját ábra, a mintába került szerződések kalkulációi alapján

16. ábra: A HAS eredmény összetevői üzletáganként a mintába került pénzügyi lízing-szerződések esetén

Az ábra jól mutatja, hogy a szerzési jutalék valóban a gépjármű-financezírozást jellemzi, s ugyanebben az üzletágban értelmezhető a Havi Casco is, mint eredménytényező.

Az előző tábla még egy érdekes információval szolgál: azt látjuk, hogy a speratív – az ügylet esedékes törlesztőrészeivel egyidőben fizetendő – jutalék leginkább a forintalapú ügyleteknél fordul elő. Ennek okát a válság következtében megváltozott szabályozásban kereshetjük, ugyanis a létező konstrukciók anomáliái miatt a szabályozó 2010-től 30%-ban maximálta a szerzési – ügyindításkor fizethető – jutalék arányát az összes jutalékon belül, valamint megnehezítette a devizaalapú ügyletek kötését. Ez a jogszabály ugyan elsősorban nem a lízing-, hanem a hitelkonstrukciókat érintette, a forint árfolyamának volatilitása a vállalati partnereket is óvatosságra készítette.

A fentiek alátámasztására mutatom be a következő ábrát:

Forrás: saját ábra, a mintába került szerződések kalkulációi alapján

17. ábra: A HAS eredmény összetevői kötési évenként a mintába került lízingszerződések esetén

A speratív jutalékok megjelenése az ábrán 2010-ben történt, azaz látható, hogy kizárólag a jogszabályi változás kényszerítette ki ezt a módosítást, míg a havi casco már 2006-tól megjelenik a finanszírozásban, mutatván a biztosítéki érték megtartásának szükségessé válását, és a biztosítói konstrukciók változását.

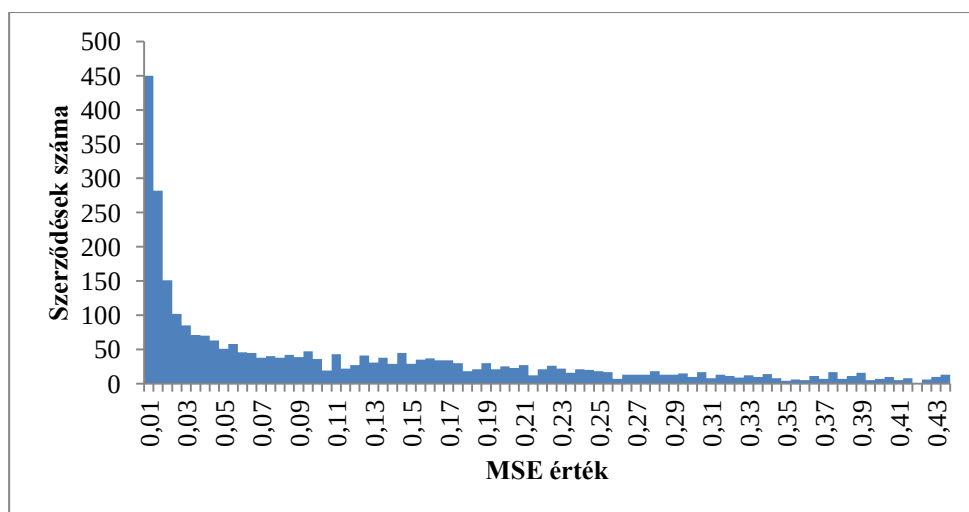
A fenti állítások alátámasztására a mintát tüzetesebb vizsgálat alá is vettem (kapcsolat-szorossági mérőszámokat határoztam meg, szignifikancia-szinteket ellenőriztem), ám – mivel a sokaság ilyen típusú elemzését nem az adott társaság, hanem a lízingpiac egészére kívántam bemutatni – itt ezt nem szerepeltetem.

A HAS és az IFRS eredmény tehát minden egyes ügylet vonatkozásában teljes egészében megegyezik a futamidő alatt, viszont a két eredmény időbeli lefutása eltérő. A minta egészére vonatkozóan a lefutások elemzését és annak lízingpiacra történő kivetítését az 5.4. fejezetben végzem el, itt most csak

néhány lízingügyleten mutatom be a kétféle lefutás eltérését.

Az eltérés nagyságát a korábban már bemutatott MSE mutatóval számszerűsítettem, melynek a pénzügyi lízingszerződésekre vonatkozó megoszlását ábrázoltam az MSE értékek alapján meghatározott osztályközök szerint. A legkisebb MSE-érték 0, a legnagyobb pedig 3,07, míg az átlagos MSE 0,15, ennek szórása pedig 0,26 volt, azaz a két eredmény távolsága szempontjából a sokaság meglehetősen heterogén.

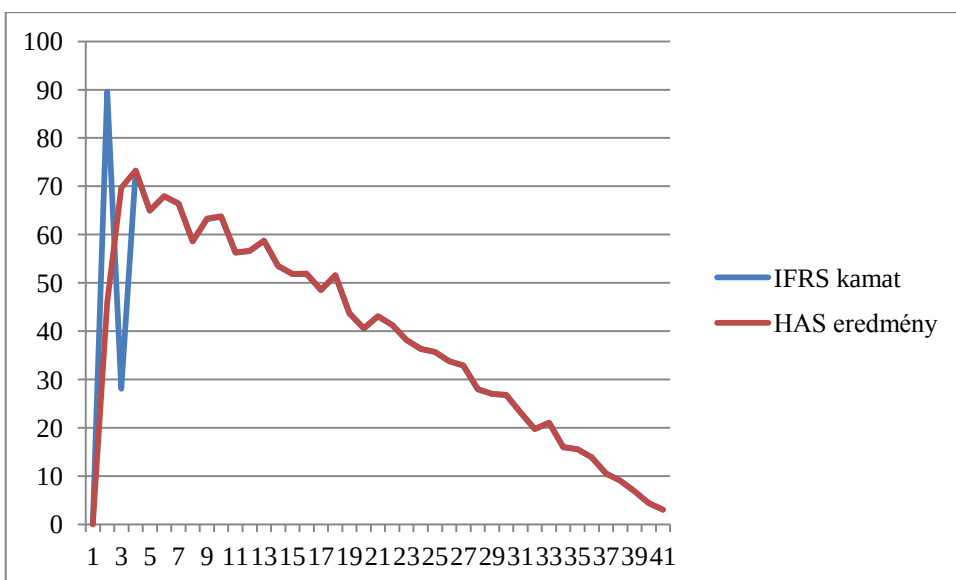
Az MSE mutató és az egyes befolyásoló tényezők közötti kapcsolatot az 5.4. fejezetben elemzem és mutatom be.

Forrás: saját ábra, a pénzügyi lízingügyletek MSE mutatói alapján

18. ábra: A pénzügyi lízingügyletek megoszlása az MSE mutatók kategóriái alapján

A következőkben a távolságot jelző mutató értékei alapján kiválasztott 4 pénzügyi lízingszerződés időbeli lefutásának alakulását mutatom be annak igazolására, hogy az általam felvetett probléma – legalábbis az ügyletek bizonyos körében – valós, így a megoldás kidolgozására, illetve a hazai számviteli szabályok módosítására szükség van.

Forrás: saját ábra a 123208-as számú szerződés adatai alapján

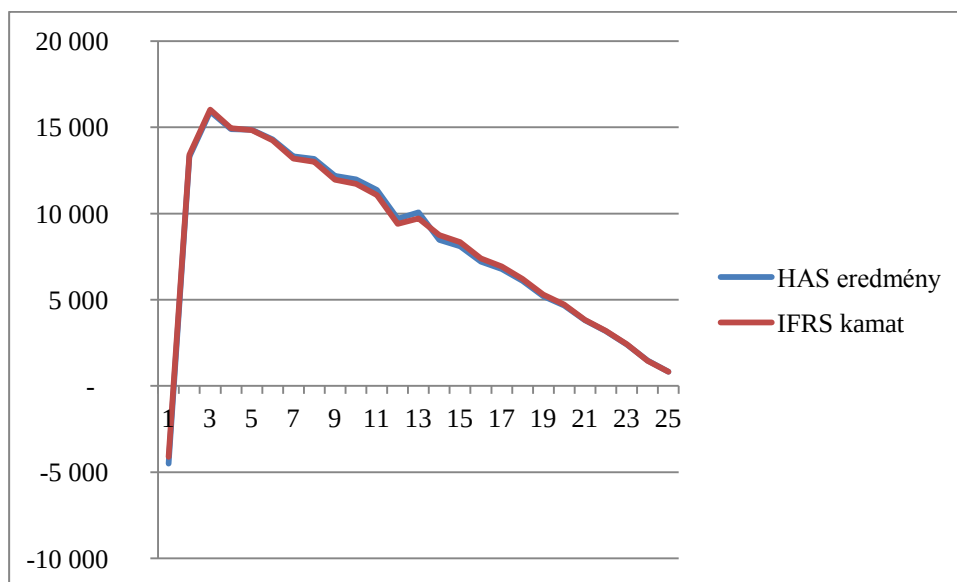
19. ábra: A HAS és az IFRS eredmény lefutása a futamidő alatt

Az ábra jól mutatja, hogy a futamidő elején a kétféle eredmény jelentősen eltér: a magyar elszámolás szerint a kezdeti üzletszerzési költségek jelentősen csökkentik az eredményt, míg jelen szerződésnél a futamidő elején a levonható áfa visszaérkezése jelenik meg extra cash flow-elemként, eredményezve így egy rendkívüli kamatbevételt. Az IFRS kamat alacsony indulása és visszaesése a futamidő 3. esedékességi hónapjában az időbeli elhatárolás hiányának következménye: ezekben az esetekben a kapott kamat csak rövid időszak miatt merült fel. E két tényezőtől eltekintve azonban a kétféle lefutás között nincs lényeges különbség, amit az ügylet MSE mutatójának viszonylag alacsony (0,19) értéke is tükröz.

Az alacsony MSE mutatójú szerződések közül választott újabb szerződése (120603) ennél is pontosabb együttmozgást jelez, az alábbi ábrán látható, hogy a kétféle eredménykategória lefutása gyakorlatilag egybeesik, ami a 0,03-as MSE-érték miatt várható is volt.

Az ilyen szerződések esetében tehát nem találunk lényeges eltérést a kétféle

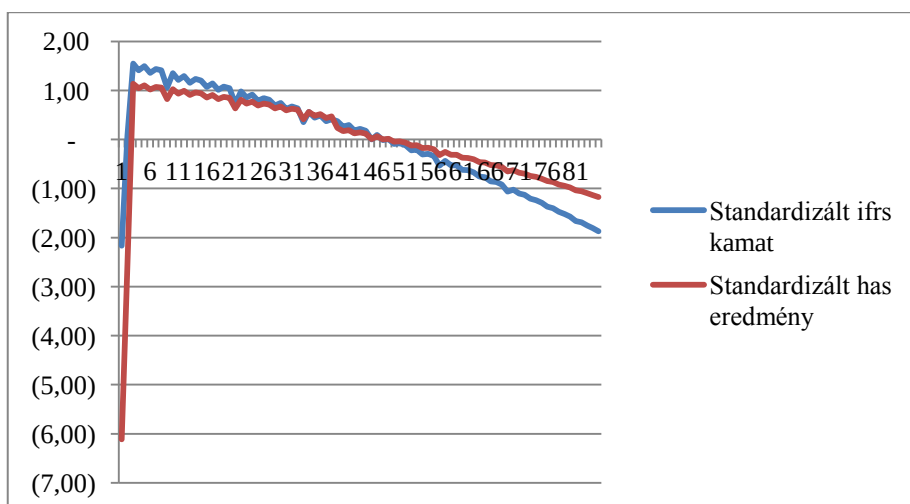
lefutás között, ezért ezekben az esetekben a szabálmódosítás, illetve a jelentéskészítés módszertanának megváltoztatása nem feltétlenül szükséges, ez ugyanis jelentős hatással nem járna a lízingbeadó beszámolójának tekintetében.

Forrás: saját ábra a 120603-as szerződés kalkulációja alapján.

20. ábra: A HAS kamatösszeg lefutása ügyleti és effektív kamatláb szerint – 120603-as szerződés

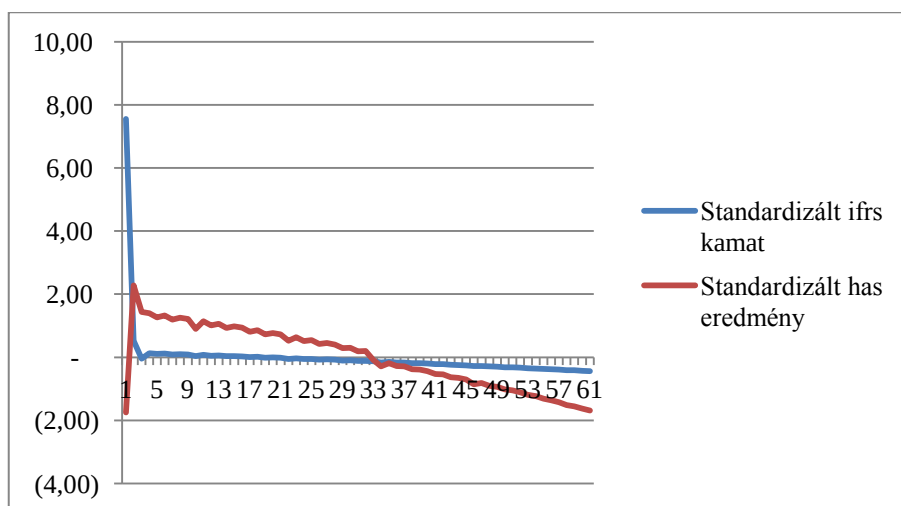
Emiatt két másik szerződést is kiválasztottam, ezúttal a magasabb MSE értékű szerződések közül. Ezen szerződéseknél már azt látjuk, hogy a kétféle lefutás között jelentős eltérés van: Az első esetben ($MSE = 0,36$) a futamidő elején az IFRS kamat meghaladja a HAS eredményt, amely viszony a futamidő közepén megfordul.

Forrás: saját ábra a 121003-as szerződés kalkulációja alapján.

21. ábra: A HAS kamatösszeg lefutása ügyleti és effektív kamatláb szerint – 121003-as szerződés

A kiválasztott másik szerződésnél is nagy a távolság ($MSE = 2,07$) a kétféle eredmény lefutása között, ám a viszony itt fordított: a futamidő elején a HAS eredmény a magasabb, ám a futamidő felénél az arány megfordul.

Forrás: saját ábra a 121126-os szerződés kalkulációja alapján.

22. ábra: A HAS kamatösszeg lefutása ügyleti és effektív kamatláb szerint – 121126-os szerződés

A fentiek azt támasztják alá, hogy van jelentősége az általam javasolt számviteli megoldások bevezetésének, ideértve az IFRS által előírt effektív kamat alkalmazását is.

A mintában szereplő lízingügyletek esedékességi lefutásának részletes elemzésére vonatkozó eredményeimet nem mutatom be a dolgozat keretei között, mivel azok általánosítása a lízingpiacra vonatkozóan történt meg, így e szélesebb körben érvényes elemzést, mutatom be az 5.4. fejezetben.

5.3. Operatív lízingügyletek IFRS-beli minősítése

A hazai lízingpiacon a pénzügyi lízing mellett operatív lízingügyletek is léteznek, azonban ezen ügyletek jelentős része az IAS 17 előírásai alapján pénzügyi lízingnek minősül. Az eltérő minősítés legfontosabb oka egyrészt az eltérő feltételekben, másrészt a feltételek egymáshoz való eltérő viszonyában rejlik.

A hazai szabályozás szerint a tulajdonjog biztos, vagy futamidő végi opciós átkerülése esetén beszélünk pénzügyi lízingről. A Hpt.-ben meghatározott fogalom további tulajdonságai gyakorlatilag érdektelenek a pénzügyi és operatív lízing elkülönítése szempontjából. A definíció első része csak az ügylet típusát és könyvviteli alapszabályát⁷⁴ határozza meg, míg utolsó része a szerződés kötelező tartalmi elemeit határozza meg. Ugyanígy értelmezhető a szerződésben feltüntetendő tőke- és kamatrészre vonatkozó szabály is – logikailag ezek be nem tartása nem eredményezheti az operatív lízinggé minősítést, annak ellenére, hogy a törvény szövegéből formál-logikai alapon ez következne. A pénzügyi lízinggé való minősítés kritériumait négy pontban

⁷⁴ Ha szó szerint tartanánk be a Hpt. előírását, akkor pl. visszavett lízingtárgyat nem lehetne ismét pénzügyi lízingbe adni, hiszen azt nem a lízingbevevő igényeinek kielégítése céljából szerezte be a lízingbeadó, illetve amennyiben – a számviteli törvény előírásaival ellentétesen – a lízingbevevő nem mutatná ki könyveiben a lízingtárgyat, nem beszélhetnénk pénzügyi lízingről. Ez azonban nyilvánvalóan ellentétes volna törvényalkotó szándékával, így ezeket a pénzügyi lízingként való minősítés feltételeként nem veszem figyelembe.

határozza meg a törvény, melyből az első három a felek eszközhasználattal járó kockázat- és teherviselésére és a hasznok szedésére vonatkozik, az utolsó rendelkezik a tulajdonjogról. A gyakorlatban ez utóbbi az, ami „játékteret” biztosít a felek számára a lízingszerződés minősítésével kapcsolatban. E feltétel azonban végtelenül egyszerűnek tűnik: ha a szerződés bármilyen explicit lehetőséget biztosít a lízingbevevő, vagy az általa kijelölt személy tulajdonszerzésére, egyértelműen pénzügyi lízingnek kell minősíteni. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy e feltétel szerződésből történő kihagyásával – s minden más feltétel változatlan megtartásával – a lízingügylet operatív lízingként vehető figyelembe mindkét fél könyveiben, s így az lízingtárgy a lízingbeadó könyveiben marad, míg a lízingbevevő csak a rendszeresen fizetett lízingdíjak költségként való elszámolására kötelezett. A nemzetközi standardok szerint azonban e feltételek sem pontosan ebben a formában vizsgálándók, s más – a hazai szabályozásban ismeretlen – feltételek is vizsgálándók.

A vételi opció tekintetében a lízingstandard megengedőbb a hazai szabályozásnál – ott csak a piaci értéknél jelentősen alacsonyabb áron történő vételi jog meglétekor kell az ügyletet pénzügyi lízinggé minősíteni. A további feltételek vizsgálata azonban gyakran vezet ahhoz, hogy a hazai szabályrendszer szerinti bérleti szerződést a nemzetközi jelentésekben pénzügyi lízingként kell jelenteni. A következőkben egy vezető lízingcég⁷⁵ operatív lízingre vonatkozó általános szerződési feltételei (továbbiakban ÁSZF) alapján azt elemzem, hogy ezen feltételek hogyan érvényesülnek hazánkban, s ennek alapján megállapítom, hogy a szerződések jelentős része pénzügyi lízinggé minősítendő. A vizsgálat során azon feltételeket tárgyalom először, melyekre vonatkozóan akár explicit, akár implicit rendelkezést tartalmaz az ÁSZF.

⁷⁵ A CIB Rent Zrt ingóságokra vonatkozó operatív lízingszerződésének általános szerződési feltételei alapján

5.3.1. A pénzügyi lízinggé minősítés feltételeinek teljesítése az IFRS szerint

Tulajdonjog

A szerződés a tulajdonjog kérdésének önálló fejezetet szentel, melyben egyértelműen meghatározza, hogy a futamidő alatt és az után is a lízingbeadó a lízingtárgy tulajdonosa, a tulajdonjog megszerzésére a lízingbevevő semmilyen jogalappal nem rendelkezik. Ezen előírások között szögezi le azt is, hogy a lízingtárgy a lízingbeadó könyveiben kerül kimutatásra.

A tulajdonjog kérdésében a lízingbeadó tehát szigorú álláspontot foglal el, valószínűleg a megkérdőjelezhetetlen hazai számviteli és adóügyi besorolás érdekében. Ez a megoldás egyben azt is eredményezi, hogy ezen szempont alapján a szerződés pénzügyi lízinggé történő minősítésére sem a hazai előírások, sem pedig a nemzetközi standardok szerint sincs szükség és lehetőség.

Veszteség megtérítése

Az ÁSZF külön rendelkezéseket tartalmaz arra az esetre, ha a lízingszerződés megszűnéséből a lízingbeadónak bármilyen vesztesége származna. E veszteség normál megszűnés esetén egyrészt származhat a visszavett eszköz piaci árának és a szerződésben foglalt értékének különbségéből, azaz a maradványérték-kockázatból, melynek szabályait a következő pontban mutatom be. Az idő előtti felmondás esetében azonban – hiszen erre jellemzően akkor kerül sor, ha az eszköz megsemmisült, vagy a lízingbevevő fizetési kötelezettségeit nem teljesítette – a lízingbeadó az eredetileg tervezett, szerződésben rögzített pénzáramok egy részéhez nem juthat hozzá, másrészt a felmondással, visszaszámaztatással kapcsolatban további költségei merülnek fel. Az ÁSZF X. fejezetének 65.b) pontjának tüzetes elemzése alapján megállapítható, hogy a lízingbeadó mindkét veszteségjellegű tétel megtérítésére jogosult, azaz nemcsak a meg nem fizetett díjakat, költségeket, késedelmi

kamatot van joga beszélni, de igényt tarthat a jövőben esedékes lízingdíjak diszkontált értékének, valamint a felmerülő költségeinek megtérítésére is. A jövőbeni lízingdíjak jelenértékének meghatározása a gyakorlatban azt jelenti, hogy ezen díjak „tőkerésze” kerül meghatározásra, azaz ez a kalkuláció egyértelműen a hátralévő, még nem esedékes tőkeösszegek kiszámítását célozza, azzal az eltéréssel, hogy a maradványérték megfizetésére a lízingbevevő nem kötelezhető, ezért ez a tétel nem volna diszkontálandó. A lízingbeadó azonban az elszámolás során a lízingbeadó fizetési kötelezettségét csökkenti a visszavett lízingtárgy tényleges értékével (eladási vagy szakértői árával, illetve a biztosító kártérítésével), ezért a maradványérték diszkontálására is szükség van. Ezt az ÁSZF kifejezetten tartalmazza, így megállapítható, hogy az idő előtti felmondás eseteiben a lízingbeadó jogosult a lízingtárgy bekerülési értékéből a lízingbevevő által még meg nem térített és a tárgy eladásával meg nem térülő részére, azaz gyakorlatilag a hátralévő tőketartozás beszedésére, valamint az elszenvedett veszteség és az elmaradt hasznok megtérítésére.

Az ÁSZF alapján határozottan állítom tehát, hogy ***a vizsgált lízingszerződés a nemzetközi standardok alapján pénzügyi lízingnek minősítendő.***

Maradványérték-kockázat

Az idő előtti felmondás esetén tehát a lízingbeadó diszkontálja a jövőben fizetendő maradványértéket a felmondáskor érvényes referencia-kamatlábbal, majd az így kapott jelenértéket hasonlítja a tárgy tényleges értékéhez. A normál időben véget érő szerződéseknél a maradványérték diszkontálására nincs szükség, hiszen ekkor a szerződés megszűnése éppen a maradványérték esedékességének időpontjára tehető, így a maradványérték nominális értéke és jelenértéke megegyezik egymással. Mivel a szerződések jelentős része a múltban devizaalapú, vagy devizás volt, míg a futamidő végi piaci érték jellemzően forintban határozható meg, feltétlenül vizsgálni kell a maradvány-

érték változását a devizaárfolyamok alakulásának tükrében. A deviza- és devizaalapú szerződések esetében a lízingbeadó nyilvántartása devizában rögzített, így a maradványérték is devizában rögzül a futamidő elején. Az ÁSZF értelmében a devizában rögzített maradványértéket (illetve idő előtti felmondás esetén ennek jelenértékét) a visszaszármaztatás napján érvényes devizaeladási árfolyamon kell forintra átszámítani, s az így kapott összeget (Kalkulált érték) lehet összevetni a lízingtárgy tényleges értékével. Ez utóbbi lehet a tényleges eladási ár, az eladás 6 hónapon túli sikertelensége esetén szakértői ár, a biztosító térítése esetén a kártérítés összege, a lízingtárgy megsemmisülése, vagy teljes elhasználódása, eltűnése esetén pedig akár nulla is.

Az ÁSZF-ben a lízingbeadó tehát egyértelműen kizárja mind a maradványérték árfolyamának változásából eredő kockázatokat, mind pedig a piaci érték változásából adódó kockázatokat, melynek következtében a ***vizsgált operatív lízing szerződés a nemzetközi standardok szempontjából pénzügyi lízingnek minősül.***

Szerződés folytatásának lehetősége

Erre vonatkozóan az ÁSZF nem tartalmaz különös előírást, a szerződés folytatásának lehetőségét nem említi meg. Rendezi viszont a szerződés megszűnésének eseteit, melyben egyértelműen megállapítja, hogy a lízingszerződés a futamidő elteltével automatikusan megszűnik, a lízingbevevő ekkor köteles a lízingtárgy visszaszállítására, s amennyiben ezt nem teszi meg, a futamidő után eltelt időszakra használati díj megfizetésére kötelezhető. Ez azt jelenti, hogy előre meghatározottan nincs mód a szerződés folytatására, sem piaci áron, sem pedig egy annál kedvezőbb értéken. Mindez persze nem jelenti azt, hogy adott esetben a futamidő végén a lízingbeadó nem dönthet másként – számtalan példa található a szerződés folytatására –, ám mivel a lízingügyletet annak megkötésekor kell minősíteni, ez a futamidő végi módosítás

ezt nem befolyásolja, így *az adott operatív lízingszerződés nemzetközi standard szerinti pénzügyi lízinggé minősítése nem szükséges.*

Jelenérték és hasznos élettartam

Az általános szerződési feltételek nem tartalmazzak semmilyen utalást arra vonatkozóan, hogy a fizetendő lízingdíjak jelenértéke hogyan viszonyul a lízingtárgy ügyindításkori valós piaci értékéhez. Arra sincs utalás a szerződésben, hogy tárgy gazdaságilag hasznos élettartama és a szerződés futamideje hogyan viszonyul egymáshoz. Ez a megállapítás nem okoz meglepetést, hiszen itt olyan feltételekről beszélünk, melyek az ügylet mögött álló gazdasági megfontolások, az ügylet árazását, időtartamát befolyásolják. A feltételek fennállását a lízingbeadónak a lízingügylet kezdetekor ellenőriznie kell, amelyhez számos olyan információra van szüksége, amely a lízingügylet effektív kamatláb szerinti kalkulációjából, illetve a lízingtárgy ismeretéből derül ki.

A gyakorlatban az operatív lízingügylet kalkulációjának elkészítésekor a lízingbeadó pontosan úgy jár el, mint a pénzügyi lízing esetében, azaz figyelembe veszi az összes lehetséges cash flow-elemet annak esedékességekor, majd eldönti, hogy az így kalkulált belső kamatláb alapján az ügylet számára megfelelő-e. A figyelembe vett pénzáramok eltérnek majd a pénzügyi lízingnél használt pénzáramoktól, hiszen az operatív lízing esetén speciális tételek⁷⁶ is felmerülhetnek. A kalkuláció lényege azonban nem változik, cél továbbra is egy olyan pénzáram meghatározása, amely megfelelő megtérülést biztosít. Az így meghatározott állandó díjfizetés tőke- és kamatrésze ekkor nem jelenik meg elkülönülten a szerződésben, a két részlet együtt jelenti a

⁷⁶ Ilyen speciális tétel az iparüzési adó, amely a bérleti díj alapján kalkulálható, valamint az esetleges le nem vonható áfa, amely emiatt az eszköz értékének részét képezi. Ez utóbbi az áfa-törvény módosítása után már nem releváns, hiszen ma már lehetőség van a bérbeadott személygépjármű áfájának levonására, a törvenymódosítás előtt azonban ez is jelentős tétel volt. A gazdasági kalkuláció során – függetlenül az alkalmazott számviteli szabályrendszer előírásaitól – az összes cash flow-elem figyelembe veendő.

bérleti díjat, amelyet a hatályos szabályok szerint általános forgalmi adó is terhel.

A cash flow-elemek között ekkor kiemelt szerepe lehet a maradványértéknek, melynek vizsgálata átvezet minket a hasznos élettartam témakörébe. Elméletben előfordulhatna, hogy a szerződés hosszabb ideig tart, mint az eszköz gazdaságilag hasznos élettartama, a gyakorlatban azonban – lévén, hogy a lízing elsősorban eszközalapú finanszírozás – ilyen futamidőt⁷⁷ a lízingbeadó általában nem engedélyez. Minél hosszabb a futamidő, annál kisebb a maradványérték, ami a futamidő végére várható piaci érték becsléseként funkcionál. Rövidebb futamidő esetén a maradványérték jelentős lehet, ekkor a lízingbeadó kockázata is magasabb, hiszen a rendszeres lízingdíjak (bérleti díjak) nem nyújtanak fedezetet a maradványértékre, így annak piaci kockázata alapesetben a lízingbeadót terhelné. (Mint a fejezet előző részeiben láttuk, ennek kiküszöbölésére számos előírás található az általános szerződési feltételekben.) E megnövekedett kockázat azonban nincs hatással a kalkuláció módszerére, mindössze az esetlegesen elfogadható magasabb belső kamatlábban jelentkezhet.

A fentiek alapján egyértelmű, hogy az operatív lízingügyletek nemzetközi standardok szerinti minősítéséhez elengedhetetlen a szerződések fenti feltételeinek pontos ismerete, a lízingdíjak és más cash flow-elemek alapján a jelenérték és a bekerüléskori piaci ár viszonyának kiszámítása, valamint a futamidő és az eszköz gazdaságilag hasznos élettartamának meghatározása. Ennek vizsgálatát egy operatív lízingportfólióból vett minta alapján vizsgálom majd meg, s bizonyítom be, hogy azon ügyletek köre, melyek mind a magyar, mind pedig a nemzetközi szabályozás alapján operatív lízingnek

⁷⁷ Joggal merül fel ellenpéldaként az önerő nélkül 10 évre finanszírozott Suzukik esete, amely egyértelműen kilép e körből, eszközalapú finanszírozásról ekkor nem beszélhetünk. Az ilyen ügyletek azonban jellemzően nem lízing, hanem kölcsön formájában valósultak meg, s fő indokuk a piacszükités portfólióra gyakorolt kedvezőtlen hatásainak ellensúlyozása volt.

minősülnek, nem jelentős.

A mintába került minden bérleti szerződése esetében létezett mindkét féle – a magyar szabályok és az IFRS szerinti – kalkuláció is, így egyértelműen bizonyított, hogy a lízingbeadó gazdasági logikája a kétféle szerződéses kör – bérlet és pénzügyi lízing – esetében azonos. A gazdasági logika mellett az IFRS-beli pénzügyi lízinggé minősítést támasztja alá az a tény is, hogy a bérleti szerződések gazdasági logikát tükröző kalkulációja egyértelműen az effektív kamatláb-számítás elvén nyugszik, melynek során a jövőbeni cash flow-elemek között nem csak az ügyfél által fizetendő rendszeres díjakat, de a maradványértéket is figyelembe vették.

Az állítás számszerű alátámasztása mellett a legfontosabb lízingpiaci szereplők általános szerződési feltételeit, illetve üzletszabályzatait is megvizsgáltam, így a besorolási szempontok értékelését a szektor egészére ki tudom terjeszteni.

A kiterjesztés alátámasztásához a piac jelentős részét lefedő cégek általános szerződési feltételeit vizsgáltam meg. A mintába kerülő finanszírozók kiválasztásához a Lízingszövetség 2013. második negyedéves adatait használtam fel. A kiválasztott tagokat, illetve szerződésállomány és tőkeintélevőség szerinti sorrendjüket a 23. tábla tartalmazza.

23. táblázat: A mintába került lízingtársaságok és helyezésük

Cégnév	Tőkeintlévőség sorrend	Szerződésállomány szerinti sorrend
CIB Lízing Csoport	1	2
Erste Leasing Cégcsoport	2	6
UniCredit Leasing csoport	3	10
Lombard Lízing Csoport	4	3
Merkantil csoport	5	1
Budapest Autófinanszírozási Zrt., Budapest Lízing Zrt.	6	4
MKB Euroleasing Csoport	7	5
K&H Lízingcsoport	8	7
Ober Pénzügyi Lízing Zrt. és Ober Immo Truck Zrt.	13	15
IKB-Pénzügyi Lízing Zrt.	Nincs Adat	Nincs Adat

Forrás: Lízingszövetség adatai, 2012.

Eredeti szándékom szerint a tőkeintlévőség alapján legnagyobb első 8 társaság adatait kívántam megvizsgálni, noha a tőkeintlévőség nem az operatív lízingpiacon, hanem a teljes lízingpiacon elért helyezést mutatja, ám a szűkebb piacon elért helyezésről a Lízingszövetség nem tesz közzé részletes adatokat. A tőkeintlévőség szerinti sorrend alapján bekerülő vállalatok egyébként a meglévő szerződésállományuk alapján is a legnagyobbak közé tartoznak, így ezek kiválasztása ennek alapján is indokolt. A legnagyobbak kiválasztása a jelentős piaci részesedés mellett azért is praktikus, mert a piac jellemzői alapján úgy tűnik, hogy a jelentős finanszírozók által alkalmazott megoldások szinte teljesen azonosan megjelennek a kisebb finanszírozók gyakorlatában is. Ezt támasztja alá azon tapasztalatom is, mely szerint az Általános Szerződési Feltételek (továbbiakban ÁSZF), illetve üzletszabályzatok jelentős mértékben hasonlítanak, nemcsak megállapításaikban, konkrét előírásukban, de gyakran szövegszerűen is megegyeznek.

A kiválasztott lízingcsoportok közül néhány esetben (Lombard, Merkantil, MKB) a társaság honlapján nem volt elérhető a bérleti, vagy operatív lízingre vonatkozó szerződések általános szerződési feltétele, így ezeket nem tudtam

bevonni az elemzésbe. Bekerült viszont a mintába néhány kisebb társaság is, hogy alátámaszthassam az ilyen intézmények szerződéseinek jellemzőire vonatkozó feltételezésemet.

A Lízingszövetség által közölt sorrend – mivel a teljes lízingpiaci részesedést tükrözi – nem egyetlen céget takar, hanem egy cégcsoportot, melyen belül egy vagy több társaság foglalkozik az operatív lízing nyújtásával. Az elemzések eredményét összefoglaló, a 16.7. függelékben található táblában már nem a lízingcsoport elnevezése, hanem a tényleges szolgáltató neve található.

A táblában fekete színnel szedett szöveg mutatja azon szempontokat, melyek alapján az adott bérleti szerződés az IFRS szempontjából sem minősül pénzügyi lízingnek, míg piros színnel az átminősítést szükségessé tevő feltételeket jelöltem meg.

Egy kivétellel valamennyi társaság kifejezetten kiköti, hogy a futamidő alatt a tárgy tulajdonjoga a lízingbeadót illeti meg, két társaság a futamidő végére vonatkozóan is explicite kizárja a tulajdonszerzés lehetőségét, míg egy társaság „más megállapodást” is lehetővé tesz, kockáztatva ezzel akár a magyar szabályok szerinti eltérő besorolás lehetőségét is. A mintába került többi cég nem rendelkezik a tulajdonszerzésről, ám előírja, hogy a futamidő végén a tárgyat vissza kell szolgáltatni a lízingbeadónak, aki a tárggyal innentől szabadon rendelkezhet. E kikötés magában foglalhatja a tulajdonjog megszerzésének tilalmát is, de mindenesetre kedvezményes vételi opcióról nem beszélhetünk. Mindezek alapján a vizsgált bérleti szerződések az IFRS szempontjából sem minősítendők pénzügyi lízingnek.

Az IAS 17 szempontjából döntő szempont még a futamidő és az eszköz hasznos élettartamának viszonya, valamint a lízingdíjak jelenértékének és az eszköz piaci értékének viszonya. Egyik operatív lízing-szerződés sem tartalmaz erre vonatkozó utalást, megállapítást, ám az egyik „lízinghez vezető” kritérium – a veszteség megtérítésének kötelezettsége – mégis erre utal. A

felmondási veszteségek megtérítésének előírása önmagában is jelezné a pénzügyi lízinggé történő minősítés igényét IFRS szempontból, de mindegyik cég előírja ugyanis, hogy „idő előtti felmondásnál a bérbeadót olyan helyzetbe kell hozni, mintha eredeti futamidőig teljesült volna a szerződés”, s ennek érdekében a meg nem szolgáltat jövőbeni bérleti díjak diszkontált jelenértékét is köteles megtéríteni a lízingbevevő”. Mivel a társaságok az idő előtti szerződés-megszűnés esetén a lízingtárgy piaci értékével is elszámolnak, azt a lízingbevevővel szembeni követelésükből levonják, egyértelmű, hogy a diszkontálandó tényezők közé az esetleges maradványértéket is beszámítják. Ennek következtében tehát az IAS 17 jelenértékre vonatkozó követelménye valamennyi esetben teljesül, így az **ügyletek pénzügyi lízinggé történő átminősítése szükséges**, hiszen egyetlen feltétel teljesülése is elegendő.

További lízingre utaló kritérium a szerződés kedvezményes áron történő továbbfolytatásának biztosítása, amit egyetlen cég tesz lehetővé – implicit módon. A jövőbeni bérleti díjak megállapításában ugyanis szerepet játszik a lízingtárgy értéke is, ami biztosan csökkenti a bérleti díjakat, így azok a normál piaci bérleti díjak alatt lesznek.

Összességében megállapítható tehát, hogy – elsősorban a jelenértékre vonatkozó előírás miatt – a lízingpiacon jellemzőnek bizonyuló operatív lízing, illetve tartós bérleti szerződések – legalábbis a banki háttérű lízingcégekre vonatkozóan – a nemzetközi számviteli standardok szempontjából pénzügyi lízingnek minősülnek. E megállapítás igazolja, hogy a téma releváns, ezért a probléma megoldására adott, következő fejezetben leírt gondolataim megfontolást igényelnek.

5.3.2. Az operatív lízing főkönyvi adatainak átfor- gatása pénzügyi lízinggé

A következő példával az operatív lízing a hazai számviteli szabályokat figyelembe vevő kalkulációját és a mögötte álló gazdasági kalkulációt mutatom be, amely jelen esetben megegyezik a nemzetközi standard előírásai szerinti számítással. Az ügyletben finanszírozott eszköz beszerzési ára 1 millió forint, a lízingbevevő által megfizetett önerő 10%, a maradványérték pedig a beszerzési ár 30%-a, a futamidő 4 év, az ezek alapján meghatározott éves lízingdíj 233.541 Ft.

24. táblázat: Az operatív lízingügylet gazdasági kalkulációja és magyar számvitel szerinti eredménye

Adatok forintban								
Megnevezés	Pénzügyi lízingként				Operatív lízingként			
Összesen								
Periódus	Tőketartozás	kamat	tőke	CF	Díjbevétel	Amortizáció	Eredmény	Tárgyi eszköz nettó értéke
0	900 000			- 900 000				1 000 000
1	774 459	108 000	125 541	233 541	233 541	175 000	58 541	825 000
2	633 854	92 935	140 606	233 541	233 541	175 000	58 541	650 000
3	476 376	76 062	157 478	233 541	233 541	175 000	58 541	475 000
4	300 000	57 165	176 376	233 541	233 541	175 000	58 541	300 000

Forrás: saját számítás

A gazdasági kalkulációban a lízingbeadó csupán az ügylet pénzáramait határozza meg, s ez alapján megállapítja, hogy a kamat elért mértéke 20%. Az operatív lízingszerződésben szerepelnek a szerződés alapparaméterei, melyeket a tábla előtt ismertettem, de nem szerepel benne a díj tőke-kamat megbontása, viszont jelzik, hogy a fizetendő díj nettó összeg, melynek teljes egészére áfát kell fizetnie a lízingbevevőnek. A díjbevétel és az amortizáció eredőjeként a meghatározott eredmény minden időszakban azonos – és az önerő miatt összességében százezer forinttal alacsonyabb lesz, mint a pénzügyi lízingként való számításában.

A magyar szabályok lehetővé tennék a lízingbeadó számára, hogy az operatív lízingként könyvelt ügylet eredményét ne a fenti egyenletes ütemben mutassa ki könyveiben, hanem kövesse a tőkekövetelés lefutását. Ennek alátámasztását a számviteli törvény 52. § (3) bekezdése adja, mely szerint az eszköz értékcsökkenésének meghatározása során „figyelembe lehet venni az adott eszköz használatával elért bevételt terhelő egyéb, az eszköz beszerzésével összefüggő, de bekerülési értéknek nem minősülő ráfordításokat (az üzembe helyezés utáni kamatot, ...”. Az e szerint módosított magyar elszámolást az alábbi tábla mutatja be, feltételezve, hogy az eszköz finanszírozásához felvett refinanszírozási hitel kamata 6%.

25. táblázat: Az operatív lízing eredményének eltérítése a fizetendő refinanszírozási kamatok alapján

									Adatok forintban
Megnevezés	Refinanszírozási hitel				Módosított operatív lízingként				
Összesen	167 081	600 000	- 132 919	934 163	700 000	234 163			67 081
Periódus	Tőketartozás	kamat	tőke	CF	Díjbevétel	Amortizáció	Üzemi-üzleti eredmény	Tárgyi eszköz nettó értéke	Szokásos vállalkozási eredmény
0	900 000			- 900 000				1 000 000	-
1	774 459	54 000	125 541	179 541	233 541	162 770	70 770	837 230	16 770
2	633 854	46 468	140 606	187 073	233 541	170 303	63 238	666 927	16 770
3	476 376	38 031	157 478	195 509	233 541	178 739	54 802	488 188	16 770
4	300 000	28 583	176 376	204 958	233 541	188 188	45 353	300 000	16 770

Forrás: saját számítás

A refinanszírozási hitel sajátossága, hogy a lízingbeadó mindig pontosan annyi tőkét törleszt, mint amennyi tőkét a gazdasági kalkuláció szerint a lízingbevevőtől az adott esedékességkor kap, miközben a fennálló tőketartozására a kamatot a refinanszírozási szerződés szerinti kamatlábbal fizeti meg. Ennek következtében az általa fizetett törlesztőrészlet nem lesz egyenletes, ez azonban a refinanszírozási hitel belső kamatlábát nem befolyásolja. Az értékcsökkenés időszaki összegének meghatározásakor azt tartjuk szem előtt, hogy a futamidő alatt megfizetendő refinanszírozási hitelkamat és az amortizálandó eszközérték együtt legyen állandó. Mivel a kamat az időben

csökken, az amortizáció épp ellenkezőleg kell, hogy működjön, az a progresszív módszert követi. Ezen eljárás következtében az operatív lízingügylet miatt keletkező teljes eredmény – amely a szokásos vállalkozási eredmény soron jelenik meg – realizálódik lineárisan, nem pedig az üzemi (üzleti) eredmény. Ez a megoldás sem képes azonban azt elérni, hogy az ügylet eredménye pontosabban tükrözze a gazdasági logika szerint számított eredményt, ahhoz ugyanis nemcsak az amortizáció időbeli eloszlását, hanem a díjbevételek eloszlását is meg kellene változtatni. Ezen kívül a megoldás technikai kivitelezhetősége megkérdőjelezhető, az amortizáció számításában a tárgyi eszköz modulon kívüli, időben változó információkat is figyelembe kell venni, így ez a megoldás a gyakorlatban nem terjedt el.

A feladat ezért az, hogy a magyar szabályozás által kimutatott eredmény-tételekből megbízható módon elő tudjuk állítani a gazdasági logika – az IAS 17-nek megfelelő – számokat. A fenti példa alapján ennek egy lehetséges megoldását az alábbiakban mutatom be:

26. táblázat: Operatív lízing átforgatása pénzügyi lízinggé

Adatok forintban					
Megnevezés (Adatok forintban)	Díjbevétel	Amortizáció	Eredmény	Tárgyi eszköz nettó értéke = Lízingkövetelés	IFRS Eredmény- tartalék
1. periódus - magyar könyvek szerinti állapot	233 541	175 000	58 541	825 000	-
Önerő miatti korrekció			-	- 100 000	-
Díjbevétel tőketörlesztő részének korrekcióje	- 125 541		- 125 541	- 125 541	-
Amortizáció visszaforgatása		- 175 000	175 000	175 000	-
	108 000	-	108 000	774 459	-
2. periódus - magyar könyvek szerinti állapot	233 541	175 000	58 541	650 000	
Díjbevétel tőketörlesztő részének korrekcióje	- 140 606	0	- 140 606	- 140 606	
Amortizáció visszaforgatása		0 - 175 000	175 000	175 000	
Halmazott IFRS korrekció - csak mérlegben				- 50 541	
	92 935	-	92 935	633 854	108 000
Elvart érték pénzügyi lízing esetén	92 935	-	92 935	633 854	108 000

Forrás: saját számítás

A tábla tükrözi az átalakításhoz szükséges valamennyi lépést: az amortizáció visszaforgatásának szükségességét, a díjbevétel tőkerészének átvezetését a lízingkövetelés csökkentéseként, az adott időszak eredmény következő időszakban történő megjelenítését, valamint a tárgyi eszköz – fejléc átnevezésével megjelenített – átsorolását a lízingkövetelések közé.

A fenti átalakítás kardinális kérdése a cash flow-elemek alapján számított effektív kamatláb megléte, s ez alapján az időszaki díjak tőke- és kamatrészének meghatározása, ami legalább kétféle – üzleti és gazdasági – kalkulációt szükségessé tesz.

5.3.3. Az operatív lízingre vonatkozó empirikus kutatási eredmények ismertetése

A mintába került operatív lízing (bérlet) ügyletekre vonatkozóan ugyanazt az eljárást hajtottam végre, mint amit a pénzügyi lízing esetében már leírtam. A futamidő alatti összes HAS eredmény – a pénzügyi lízingnél már részletesen bemutatott áfa- és tőkekorrekciókkal együtt – minden szerződés esetében megegyezik az IFRS kamattal, ám – mivel a bérlet magyar szabályok szerinti könyvelése eltér a pénzügyi lízingétől – a HAS eredmény nem pontosan ugyanazon tényezőkből áll össze, s még az azonos tényezők időbeli eloszlása sem felel meg a pénzügyi lízingnél tapasztaltaknak.

27. táblázat: Operatív A mintába került bérleti szerződések HAS eredményének összetevői devizanemenként

Megnevezés	CHF	EUR	FT
HAS bevétel	565%	449%	280%
Hitelminősítési díj	0%	0%	0%
Szerzési jutalék	-5%	-4%	-2%
Speratív jutalék	0%	0%	0%
Egyösszegű Casco üzletkötéskor	-1%	0%	0%
Havi Casco	0%	0%	0%
Havi értékcsökkenési leírás	-458%	-344%	-178%
Egyéb költségek	0%	0%	0%
HAS eredmény	100%	100%	100%
Értékcsökkenési leírás és bevétel aránya	-81%	-77%	-64%

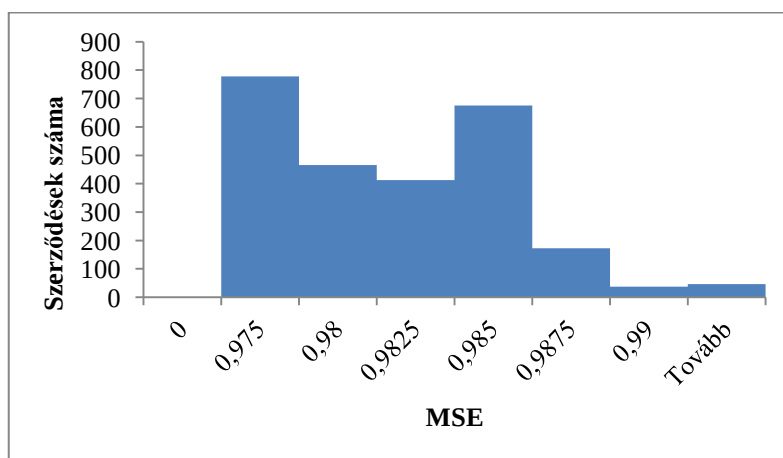
Forrás: saját számítás, bérleti szerződések

A táblázat jól mutatja, hogy a HAS eredmény levezetése során a legje-

lentősebb bérleti díjat módosító tétel az értékcsökkenési leírás, amely 64-81%-át adja a bérleti díjnak. (Az értékcsökkenési leírás gazdaságilag az eszköz értékének – ami a pénzügyi lízing esetén kihelyezett tőkével analóg – megtérítését – azaz a tőke törlesztését – tételt jelenti.

Ezen kívül egyedül a szerzési jutalék aránya érzékelhető, míg a speratív jutalék nem jelenik meg. Ennek oka egyértelműen az, hogy a jutalékokra vonatkozó 2010-es jogszabályi változások csak a pénzügyi intézményekre vonatkoznak, így a bérleti szerződések esetében e módosításra nem került sor.

Az elemzés következő lépéseként a bérleti szerződésekre is meghatároztam az MSE mutatókat, amely azonban a pénzügyi lízingtől alapvetően eltérő eredményre vezetett. Mivel a bérletek esetében a magyar eredményszámítás során minden eredménytényezőt lineárisan veszünk figyelembe, a kétféle eredménylefutás teljesen eltér egymástól, minden egyes bérleti szerződés esetén.

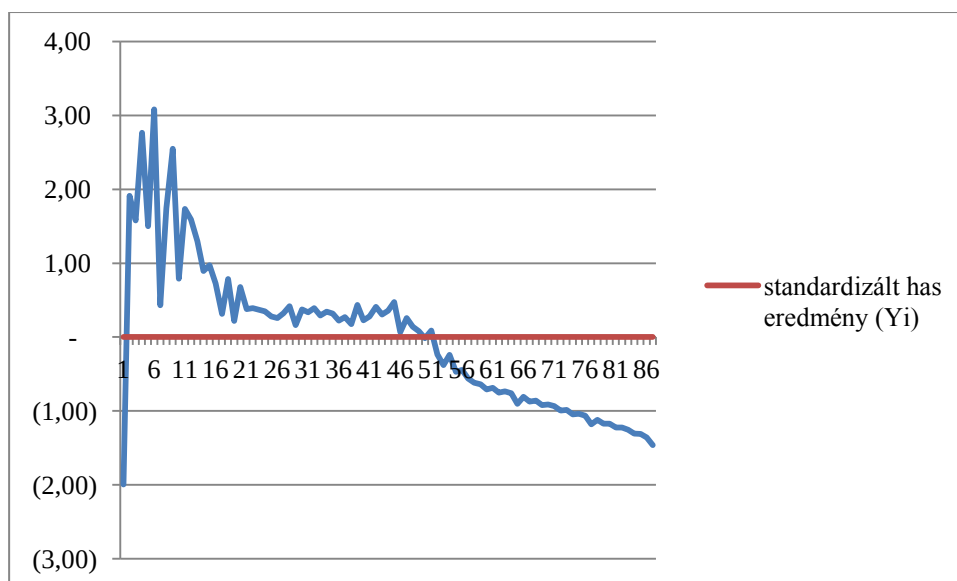

Forrás: saját kalkuláció, bérleti szerződések

23. ábra: A bérleti szerződések gyakorisága az MSE mutató kategóriái alapján

A bérleti szerződések esetén az MSE mutató értékei 0,5 és 1,91 között találhatók, 0,98-as átlagértékkel, és 0,07-os szórással. A fenti ábra jól mutatja, hogy a bérleti szerződések nagyobb részénél az átlag körüli eltérés tapasztalható, amit az alacsony szórás-érték is alátámaszt.

Az elsőként kiválasztott szerződést az átlaghoz közeli MSE mutatójú szerződések közül választottam. Ennek megfelelően a szerződés 87 hónapos futamidejű, amihez 0,988-es MSE érték tartozott a mintában található maximális 2,91-hoz képest. Az ábra jól tükrözi az IFRS kamat és a HAS eredmény jelentős eltérését.

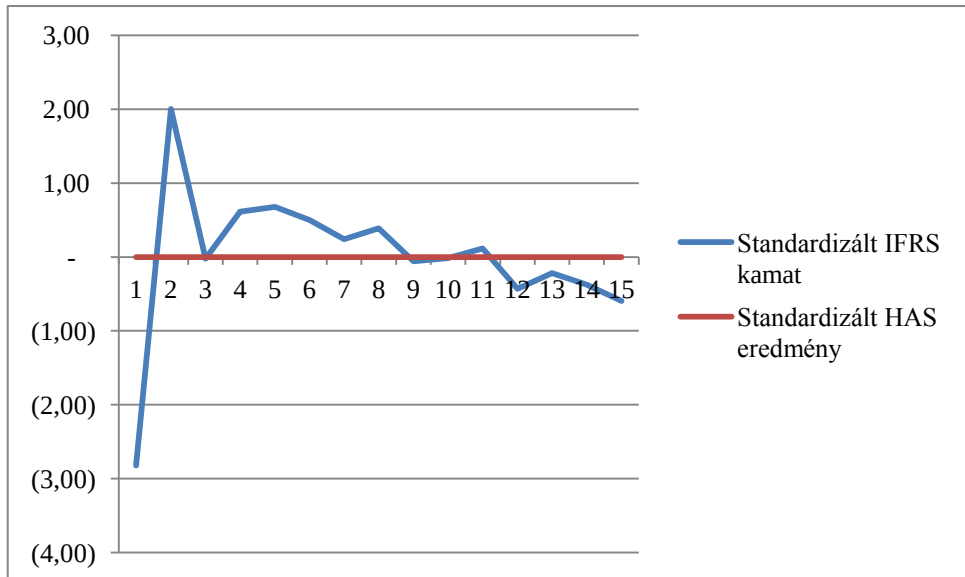

Forrás: saját ábra a 112236 szerződés alapján

24. ábra: A 112236-os szerződés standardizált magyar és IFRS eredményének alakulása

A második, részletesen bemutatott szerződés egy rövidebb futamidejű (15 hónap), alacsonyabb MSE-értékű (0,93) szerződés, amelynél a kétféle eredmény időbeli lefutása jóval közelebb áll egymáshoz, de az eltérések itt is jelentősek.

A bérleti szerződések mindegyikére igaz ugyanakkor, hogy a futamidő elején a kimutatott HAS eredmény alacsonyabb az IFRS eredménynél, amely a futamidő közepe táján megfordul, s az IFRS eredmény a magyar eredmény alá kerül.

Forrás: saját ábra a 111028 szerződés alapján

25. ábra: A 111028-as szerződés standardizált magyar és IFRS eredményének alakulása

A pénzügyi lízinggé minősítendő bérleti szerződések esetén tehát egyértelműen szükség van az eltérő jelentéskészítés módszertani alátámasztására is.

5.4. Az empirikus kutatás lízingpiacra vonatkoztatott eredményeinek bemutatása

Az 5. fejezet előző részeiben bemutatott következtetéseim, elemzéseim vagy a saját magam által készített konkrét példák, vagy pedig a mintába került egyes szerződések, illetve a minta egészének vizsgálatán alapultak. Mivel azonban a mintát az átsúlyozás segítségével reprezentatív mintává alakí-

tottam, lehetőségem nyílt a teljes lízingpiacra jellemző, általános megállapítások levonására is. A következőkben bemutatott eredményeim értelmezési tartományát tehát a hazai lízingpiac képezi. A következő két fejezetben a kétféle szerződéstípusra felépített regressziós modellt mutatom be, valamint azokat befolyásoló tényezőit értelmezem.

5.4.1. A kétféle elszámolás közötti eltérések mértékére ható tényezők elemzése a bérleti szerződések esetén

A sokváltozós regressziós modell felállításának célja a HAS és az IFRS alapon számított üzleti eredmény lefutásában tapasztalható eltérés – amelyet az MSE mutatóval mértem – nagyságára ható tényezők és azok hatásának bemutatása volt. A regressziós függvény segítséget adott annak meghatározására is, hogy milyen tulajdonságú ügyletek esetében tapasztalható jelentős eltérés a kétféle eredmény-lefutás között, így milyen jellemzők, tulajdonságok mentén érdemes átgondolni hazai szabályozást, s azt az IFRS szerinti szabályokhoz közelíteni.

Mind a bérletekre, mind a lízingügyletekre felállított modell a 4.4.1. fejezetben már ismertetett minőségi ismérveken kívül három mennyiségi ismerv – a finanszírozott összeg, a partner árbevétele és a partner által foglalkoztatottak létszáma – bevonásával indult. Mindhárom tényező az ügylet, illetve az ügyfél fontosságát volt hivatott tükrözni, azt feltételezve, hogy e fontosság növekedése nagyobb távolságot jelent a kétféle elszámolás mögött. Kiindulási pontom ebben az esetben az volt, hogy a fontosabb ügyfelek, illetve jelentősebb finanszírozott összeg esetén az ügyfél érdekérvényesítő képessége jelentősebb, az ilyen ügyfeleknek nagyobb lehetőségük van egyedi szempontjuk érvényesítésére is. A vizsgálat során azonban bebizonyosodott, hogy az ügyfél nagyságát, erejét mérő mutatók egyike sem mutat szignifikáns

kapcsolatot, így az elemzésből e mutatók kimaradtak⁷⁸.

A **bérleti szerződésekre** felépített regressziós modell adatait a következő tábla tartalmazza.

28. táblázat: Az MSE érték nagyságának magyarázatára épített regressziós modell paraméterei a bérleti szerződések esetén

Magyarázó változó	Béta	Standard hiba	t	empirikus szignifikancia	VIF
Konstans	0,947	0,010	92,557	0,000	
Tehergépjármű	0,053	0,005	10,622	0,000	2,852
Egyéb eszköz	0,012	0,004	2,673	0,008	8,300
Flottafinanszírozás	0,005	0,004	1,180	0,238	8,656
Futamidő-változás	0,021	0,002	10,605	0,000	1,477
Futamidő	0,000	0,000	7,831	0,000	1,616
Nem egyenletes eredménylefutás	0,023	0,005	4,600	0,000	2,565
Szerzési jutalék aránya a gépértékhez	0,151	0,047	3,235	0,001	1,343
2012 -	-0,005	0,002	-2,093	0,036	3,069
2009 - 2011-es kötési év	0,005	0,002	1,917	0,055	1,332
EUR	-0,002	0,002	-1,182	0,237	1,861
Ft	0,001	0,002	0,415	0,678	2,075
Társas vállalkozás	-0,010	0,009	-1,108	0,268	1,051

Forrás: saját számítás a mintabeli adatok, valamint a regressziószámítás alapján

A táblázat első oszlopában a **bérleti szerződésekre** felépített végső modellen alkalmazott és értelmezett változók találhatók, a regressziós függvény béta paramétereinek becslését és azok standard hibáját pedig a következő két oszlop tartalmazza. Jelen fejezet tárgyát a Béta paraméterek értelmezése képezi majd.

A tábla harmadik értékoszlopa (t) pedig a B értékek és a hozzájuk kötődő standard hiba hányadosát jelentik. Ennek értéke már jelzi azt, hogy az adott

⁷⁸ A kapcsolat a pénzügyi lízing esetén sem bizonyult szignifikánsnak ezért a dolgozatban nem szerepeltetem az erre vonatkozó eredményeket.

változó hatása szignifikánsnak tekinthető-e, vagy sem – hüvelykujj szabályként megállapíthatjuk, hogy a 2 feletti abszolút értékek általában szignifikánsak minden szokásos szignifikancia-szinten. Ezt figyelembe véve azt mondhatnánk, hogy több változó sem tűnik szignifikánsnak – ezek rendre: társas vállalkozás-e az ügyfél, az ügylet devizaneme, illetve az ügyletet 2009-2011 között kötötték-e – azaz ezen tényezők nem hatnak az MSE mutató értékére, azaz a kétféle elszámolás szerinti eredmény lefutásának távolságára.

A kötési év hatását tükröző változó azonban nem önálló változó, mint a 4.4.1. fejezetben bemutatam, itt olyan szerződéses jellemzőről van szó, mely több, mint két ismérvértékkel bír, így ezen minőségi változó dummy változóvá való alakítása csak több dummy változó felvételével volt lehetséges. Ebben az esetben azonban gazdaságilag nem hagyható ki az elemzésből az adott minőségi változó csupán egyik dummy-változója, hiszen a kapcsolatra vonatkozó valódi kérdés nem az, hogy pl. a 2009-2011-es kötési évekhez való tartozás ténye hogyan hat a vizsgált MSE-értékekre, hanem az, hogy a finanszírozott eszköz típusa és az MSE értékek között milyen kapcsolat nyilvánul meg. Ennek megfelelően ilyen esetekben – azaz ha az adott minőségi ismerv helyett alkalmazott dummy változók közül legalább egy szignifikánsnak bizonyul, az összes dummy változót célszerű bent hagyni a modellben. A modellépítés során én is így jártam el, amit a következő elemzés és a fenti tábla adatai is tükröznek.

A másik két változó azonban vagy önálló változó, vagy olyan dummy változó, amelynek egyik eleme sem mutat szignifikáns kapcsolatot, ezért ezen értékek modellben való szerepeltetése kérdésessé vált, ám – mivel a pénzügyi lízingre vonatkozó modell esetében e változók is szignifikánsak voltak, a modellben való szerepeltetésük mellett döntöttem.

A t-érték csak hozzávetőlegesen jelzi az adott változóhoz kapcsolódó szignifikancia-értéket, amit a tábla Sig. elnevezésű oszlopában tüntettem fel. Ez az

érték az un. empirikus szignifikanciaszint, amely egy konkrét szignifikanciaszint, az az érték, ahol a próbafüggvény elfogadásból elutasításba vált. E mutató értéke minél kisebb, annál nagyobb megbízhatósággal utasítható el a hipotézis, azaz annál biztosabbak lehetünk abban, hogy a két változó között kapcsolat áll fenn.

A fenti táblában feltüntetett magyarázó változók sorrendjénél figyelembe vettem azok magyarázó erejét, amit a t-értékek abszolút értéke jelez – azaz minél magasabb ez az érték, annál szorosabb az adott magyarázó változó és az eredményváltozó (az MSE értéke) közötti kapcsolat, a tényleges megfigyelések annál kevésbé szóródnak a lineáris regresszió egyenesé körül. Ahol egy adott ismérv eltérő ismérvértékeire létrehozott dummy változók különböző t-értékkel rendelkeztek, ott a legmagasabb t-értékű első dummy változó mögé rendeztem a kapcsolódó változókat.

A táblában a már említett változók esetében látunk nullától jelentősen eltérő szignifikancia-értéket⁷⁹, tehát ezekben az esetekben fogadnánk el inkább a magyarázó változó és az eredményváltozó közötti kapcsolat hiányát.

A táblában szereplő utolsó oszlop, a VIF (Variance Inflation Factor)

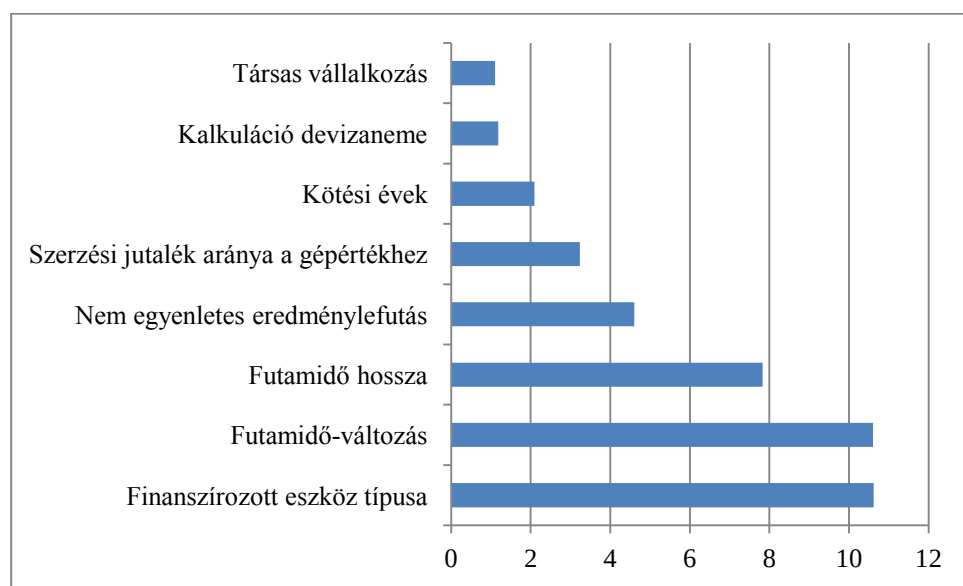
$$VIF = \frac{1}{1 - R_j^2}$$

ahol az R_j^2 determinációs együttható, a j-edik magyarázó változó, mint eredményváltozó és az összes többi X_i változó, mint függőváltozók közötti regressziós modell determinációs együtthatója. Bizonyítható, hogy minél nagyobb az R_j^2 értéke, annál magasabb a j-edik változóhoz tartozó parciális regressziós együttható standard hibája. A VIF alsó határa a képletből látható módon 1, amit akkor vesz fel, ha az X_i -k nem magyarázzák az X_j változót, azaz semmilyen multikollinearitás nem lép fel. A VIF értéke annál nagyobb,

⁷⁹ A Ft változónál kapott 0,678-es szignifikancia-érték például azt jelenti, hogy legalább 67,8%-os eséllyel rosszul döntenénk akkor, ha elutasítanánk kapcsolat hiányát, azaz, ha azt feltételeznénk, hogy van kapcsolat a forintalapú kalkuláció és az MSE mutató nagysága között.

minél erősebb a multikollinearitás. Felső határa végtelen, de gyakorlati tapasztalatok alapján $VIF = 5$ -ig általában nem szokás veszélyesnek tekinteni a multikollinearitás értékét. Itt is igaz azonban az, hogy ha egy ismérvet több dummy változóval kódoltunk le, a dummy változók között lehet bizonyos – a dummy változók képzéséből szükségszerűen következő – mértékű multikollinearitás amit azonban el kell fogadnunk.

A táblában a VIF értékei 1,0 és 8,7 között mozognak, ami általában nem jelez erős kapcsolatot, hiszen azon tényezők, amelyeknél ez felmerült, a végső modellben már nem szerepelnek. A finanszírozott eszközre vonatkozó két dummy változó esetében meghaladja a fenti 5-ös határt a VIF értéke, mivel azonban a dummy változók egyetlen tényleges változó különböző ismérvéit tükrözik, mindhárom dummy változó figyelembe vételére szükség van.

Forrás: saját ábra a 27. táblázat t értékei alapján

26. ábra: A bérleti szerződésekre épített regressziós modell magyarázó-változóinak fontossága

A fenti ábra és a regresszió paramétereit tartalmazó ábra alapján is meg-

állapítható, hogy a legszorosabb kapcsolatot a kétféle eredménylefutás eltérésére a **finanszírozott eszköz típusa** gyakorolja, ahol a személygépjármű-finanszírozást tekintettem alapnak, s ehhez képest a dummy változók B értékei a finanszírozott eszköz egyéb típusainak (tehergépjármű, egyéb eszközök, flotta) MSE-re gyakorolt hatását mutatják a többi tényező változatlanul hagyása mellett. A dummy változók közül a legerősebb parciális hatást a tehergépjárművek dummy változójának B együtthatója adja, mely a tehergépjárművek esetében átlagosan 0,053-del növeli meg az MSE értékét, azaz a két eredménylefutás közötti különbséget. Ennek oka lehet, hogy a tehergépjárművek esetén az ügyfélkor elsősorban vállalati, ahol nagyobb lehet az ösztönző a hazai szabályok szerinti „éppen-bérlet” kategóriába eső ügyletek megkötésére, azaz azon ügyletekre, amelyek az IFRS szabályai szerint biztosan pénzügyi lízingnek minősülnek.

Az egyéb eszközök esetén kevésbé erős kapcsolatot találtam, és az MSE mutatóra gyakorolt hatás is alacsonyabb, a személygépjármű-finanszírozáshoz képest egy egyéb eszköz (mezőgazdasági gép, ingatlan, orvosi gép, stb.) finanszírozása esetén a két eredmény közötti távolságot jelző MSE mutató értéke átlagosan 0,012-del magasabb.

A flottához tartozó B-érték is hasonlóan értelmezhető, ám hatása gyengébb, a kapcsolat pedig kevésbé erős, mint a másik két eszköztípus esetén. A fentiek azt jelentik, hogy a finanszírozott eszköz típusa szignifikánsan növeli a kétféle eredménylefutás közötti eltérést. Ennek oka lehet, hogy a személygépjárművek finanszírozása során van legközelebb egymáshoz a kétféle lefutás. Ez az ok – bár gazdaságilag kétségkívül érdekes – számviteli szempontból kevésbé jelentős, hiszen az eltérő finanszírozott eszközökre hazánkban nem vonatkozik eltérő számviteli elszámolási szabály, így annak módosításával a kétféle elszámolás nem közelíthető egymáshoz.

A modellbe bevont következő magyarázóváltozó a **futamidő** volt, minden más tényező változatlansága esetén az egy hónappal magasabb futamidejű szerződések MSE értékei átlagosan 0,021-del magasabbak, azaz hosszabb futamidő esetén a kétféle eredmény időbeli lefutása inkább különböző, mint a rövidebb futamidő esetén. Mivel a pénzügyi lízing esetén ellentétes irányú kapcsolatot találtam – ott a magasabb futamidő kisebb eltérést eredményez – elkészítettem a futamidőre vonatkozó pontdiagramot (16.8. függelék), mely alapján megállapítható, hogy a futamidő és az MSE közötti kapcsolat a valószínűségben nem lineáris⁸⁰, ezt tükrözi, hogy a rövidebb futamidejű szerződések esetén e kapcsolat erősebb, jobban növeli az eltérést, míg a hosszabb futamidők esetén inkább konstanssá válik.

A futamidőhöz kötődően egy annál is fontosabbnak tűnő, és a számviteli kezelést, illetve besorolást várakozásaim szerint erőteljesen befolyásoló tényező a **futamidő változtatásának** kérdése. A bérletek esetén nagyon sok esetben előfordult, hogy az eredetileg viszonylag rövid futamidejű szerződést a futamidő eredeti lejáratára körüli időpontban egy újabb rögzített időszakra meghosszabbítják. A magyar számviteli elszámolás szerint az eredeti futamidőig terjedő időszakban jellemzően minden időszakra azonos eredményt mutatnak ki, majd a hosszabbítás időszaka alatt egy másik szinten stabilizálódik az eredmény, de továbbra is egyenletes lesz. Ezzel szemben az IFRS szerinti elszámolásnál a két futamidőt gyakorlatilag két külön szerződésként kezelik, s a jellegzetes degresszív effektív kamat görbe ennek következtében megkettőződik, az eredeti futamidő pillanatában újraindul⁸¹. (Az eredmény-lefutások részletes elemzésére az 5.4.3.1. fejezetben kerül sor.) A fenti technika hatását mértem a futamidő változását tükröző aktuális futamidő és az eredeti futamidő hányadosával. A futamidő 1%-os növekedése az összes

⁸⁰ A lineáris modell nem lineáris modellekkel való helyettesíthetőségéről lásd 4.4.1. fejezet.

⁸¹ Természetesen ennek ellenkezője is előfordulhat: a bérbevevő az eredeti futamidő vége előtt közös megegyezéssel felmondja a szerződést, vagy – nemteljesítés miatt – a bérbeadó teszi ugyanezt. Ilyenkor a hányados értéke 1-nél kisebb.

többi tényező változatlansága esetén 0,021-del növeli az MSE értékét, azaz a két eredménylefutás távolságát.

Az MSE mutató értékét egyértelműen növeli, ha **az ügylet eredményelszámolása** egyenletes, azaz az adott ügyletből a futamidő minden időszakában azonos eredményt realizált a finanszírozó. Ekkor ugyanis az MSE értéke ceteris paribus átlagosan 0,023-del magasabb, mint a nem egyenletes eredmény-lefutású ügyletek esetében. Az egyenletes lefutás alatt az egyes időszakokban teljesen azonos eredményeket értettem, azaz azt, ahol a standardizált érték minden időszakban nulla volt. Ez az esetek közel felét fedte le, a másik felét szinte teljes egészében a „kvázi-egyenletes eredményrealizálású szerződések fedték le, ezeknél csak egy-két időszak adata tért el jellemzően, s ez jelentett alacsonyabb MSE értéket. A bérleti szerződések esetén az eredmény realizálása ugyanis jellemzően azonos összegben történik a futamidő teljes egésze alatt, míg a pénzügyi lízingnél a kamatszámítás módszertanából adódóan egyenletesen csökkenő eredmény-realizálásra alig van lehetőség. Ez a tény ismételten felhívja a figyelmet arra, **hogy érdemes volna a pénzügyi lízing hazai szabályok szerinti fogalmát újragondolni** – legalább a kritériumok közötti „és” kapcsolatok „vagy” jellegűre való cseréje szintjén –, amely a gazdaságilag azonos tartalmú ügyletek azonos besorolásával a két-féle eredményelszámolás közötti különbséget⁸² automatikusan csökkentené.

Fontosság szempontjából a következő szignifikáns változó **a kalkulációban szereplő tőkeelemek** létezését méri. A bérleti szerződések esetén a speratív – azaz fenntartási – jutalék, melyet a jogszabály-változások kényszerítettek ki a finanszírozási piacon, nem szerepel, ilyen ügyletek nem léteznek⁸³. Létezik viszont az üzletszerzést elősegítő **szerzési jutalék**, amelynek gépértékhez viszonyított 1%-kal magasabb aránya a bérleti szerződések esetén átlagosan

⁸² Az MSE mutató módusza ugyanis a bérleti szerződések esetében 1 körül található, míg a pénzügyi lízingek esetében a nullához közelít. Lásd: 15. és 20. ábrák.

⁸³ Lásd még 5.3.3. fejezet megállapításai.

0,151-del növeli a kétféle eredménylefutás távolságát tükröző MSE értéket. Ez az adat igazolja várakozásaimat, hiszen a szerzési jutalék magas aránya azt eredményezi, hogy egy újabb tényező került be az effektív kamatláb szerinti kalkulációba, s így a degresszíven realizált IFRS szerinti eredménybe, míg a HAS szempontjából e tényezők egyértelműen az egyenletes eredményrealizálás felé tolják el a lefutást. Ez a tényező utalhat arra, hogy a bérleti szerződéseknel érdemes volna eltéríteni a számviteli szabályozást, azaz az eredmény realizálására vonatkozó előírásokat, ám – mivel korábban bizonyítottam, hogy a hazai bérleti szerződések gazdasági tartalmukat tekintve inkább pénzügyi lízing konstrukciót takarnak, e módosításra véleményem szerint nincs szükség, helyette a szerződések minősítésének szigorítására, a pénzügyi lízinget eredményező jellemzők következetesebb figyelembe vételére volna szükség.

A modell következő része az eltérő **kötési évek** kizárólagos hatását mutatják be a HAS és az IFRS eredmény időbeli lefutásának távolságára. A kötési évre alkalmazott 2 dummy változó mindegyike azt mutatja meg, hogy az adott években történő szerződéskötés önmagában hogyan hat a kétféle eredménylefutás távolságát tükröző MSE mutat értékre. A 2012-es és későbbi kötési év hatása szignifikáns, e szerződések – B mutatóinak előjele negatív (-0,005), míg a korábbi időszakra vonatkozó mutatók értéke pozitív (0,005). Ez a gyakorlatban az üzletmenet teljes átalakulásával magyarázható, hiszen ebben az időszakban a lízingfinanszírozás visszaesett, új ügyletek megkötésére csak igen szigorú ügyfélminősítés, és egyre inkább standard – semmilyen különlegességet nem tartalmazó – lízingszerződések alapján került sor. Ez a tényező azonban nem jelent előrejelzést a jövőben megkötendő ügyletek jellegére és számviteli következményekkel sem kell, hogy járjanak.

A bérleti szerződésekre épített regressziós modell egyik **devizanemre** sem

adott szignifikáns B-értéket, ám a pénzügyi lízing modellben igen, ezért a vonatkozó változókat mindkét modellben szerepeltetem. A svájci frankot alapnak véve – mivel a legtöbb meglévő lízingszerződés még ma is ebben a devizanemben denominált – azt tapasztaljuk, hogy a forintos ügyleteknél a két eredmény távolságát jelző MSE érték 0,001-del magasabb, az euro- és euroalapú ügyletek esetében pedig 0,002-del alacsonyabb a többi tényező változatlansága esetén. A devizanem és az eredménylefutás eltérése közötti kapcsolatra vonatkozó gazdasági magyarázatot még keresem, tapasztalataim alapján ilyen jellegű kapcsolatra nem számítottam. Mivel azonban célom elsősorban nem a gazdasági ok keresése, hanem a szabályozás módosítása iránti igény volt, azt kellett megvizsgálnom, hogy a devizanemek szerint vonatkozik-e bármilyen eredményrealizálásra vonatkozó eltérő előírás a hazai, vagy a nemzetközi szabályozásban. Ilyen előírást azonban nem találtam, így ezen a téren a szabályozás változtatására irányuló igényt nem azonosítottam.

A regressziós függvény alapján megállapítható, hogy az **ügyfél jellege** (magánszemély vagy vállalkozás) és a kétféle eredmény távolsága között nem tapasztalható szignifikáns kapcsolat, mivel azonban a pénzügyi lízing esetén e kapcsolat jelentős, a hatás bérletnél történő bemutatása mellett döntöttem. E körben a vállalkozások átlagos MSE értéke 0,001-del alacsonyabb, mint a természetes személyeké, ha a modell többi magyarázóváltozóját állandónak tekintjük. Mivel azonban a számviteli szabályok nem tesznek különbséget a realizálandó eredményben az ügyfél típusa szerint, ezért a fenti megállapítás számviteli következményekkel nem jár, azaz nem foglalmazódik meg igény a hazai számviteli szabályok módosítására.

A bérletekre vonatkozóan felépített modell magyarázó-ereje ($R^2 = 0,45$), a közepesnél erősebb, ami azt mutatja, hogy a modell által meghatározott szignifikancia-értékek mellett a béta paraméterek értékei megfelelően magyaráz-

zák a kétféle eredménylefutás közötti eltérés nagyságát. További magyarázó-változókat a modellépítés során nem azonosítottam⁸⁴.

5.4.2. A kétféle elszámolás közötti eltérések számszerűsítése és az eltérés mértékére ható tényezők elemzése a pénzügyi lízing szerződések esetén

Ebben a fejezetben a pénzügyi lízingre épített lineáris regressziós modell eredményeit mutatom be, az előző fejezetben megismert struktúrának megfelelően. A modell számszaki eredményeit a következő tábla tartalmazza.

29. táblázat: Az MSE érték nagyságának magyarázatára épített regressziós modell paraméterei a pénzügyi lízing szerződések esetén

Magyarázó változó	Béta	Standard hiba	t	empirikus szignifikancia	VIF
Konstans	0,445	0,023	19,491	0,000	
Futamidő	-0,002	0,000	-15,717	0,000	1,404
Futamidő változása	0,055	0,018	3,042	0,002	1,109
Speratív jutalék	0,187	0,017	11,061	0,000	4,447
Speratív biztosítás	0,041	0,009	4,819	0,000	1,327
Kamatláb-eltérítés	0,071	0,009	7,793	0,000	1,792
Szerzési jutalék aránya a gépértékhez	-0,418	0,091	-4,609	0,000	1,337
Ügyfél típusa	0,041	0,009	4,530	0,000	1,192
Egyéb eszköz	0,108	0,026	4,169	0,000	1,154
Flotta	0,066	0,029	2,321	0,020	1,08
Tehergépjármű	0,005	0,030	0,170	0,865	1,052
Ft	0,080	0,019	4,145	0,000	6,241
Euro	0,040	0,012	3,237	0,001	1,45
2009 és 2011 közötti kötési év	-0,086	0,024	-3,612	0,000	5,066
2012 és utáni kötési év	-0,029	0,021	-1,396	0,163	5,487

Forrás: saját számítás a mintabeli adatok, valamint a regressziószámítás alapján

A táblában nem szignifikánsnak csak olyan dummy változók bizonyultak

⁸⁴ A modell magyarázó erejével kapcsolatos megállapításaimat a 4.4.1. fejezetben részletesen kifejtettem.

(tehergépjármű, kötési év 2012-es vagy az utáni), amelyeket olyan tényezők jellemzésére vontam be, amelyek több ismérvváltozattal rendelkeztek. Ekkor az ismérvértékeket tükröző többi dummy változóra (egyéb gép, flotta, illetve 2009-2011 közötti kötési év) a modell szignifikáns hatást mutatott, így az összes adott tulajdonsághoz kötődő dummy változót figyelembe vettem. A végső modellben szereplő magyarázó változók között multikollinearitás a VIF értékei alapján nem figyelhető meg.

Amennyiben a **finanszírozott eszköz típusa** egyéb eszköz (azaz pl. ingatlan, orvosi gép, hajó, stb.), akkor a többi tényezőt változatlanul tételezve fel, a kétféle eredménylefutás távolságát jelző MSE érték átlagosan 0,018-del magasabb lesz, azaz ezen eszközök esetén tapasztalható a hazai számok IFRS-től való nagyobb eltérése. Ez az eredmény egybevág gyakorlati tapasztalataimmal: a személygépjárművekre vonatkozó ügyletek nagy számuk miatt általában standardizáltak, egyedi igények és jellemzők kevésbé merülnek fel, míg a kisebb volumenben finanszírozott egyéb eszközök esetén sajátos igények és tőkeelemek merülhetnek fel, amelyek kezelése eltérhet. Dolgozatomban e sajátos tőkeelemeket nem azonosítottam, ez egy újabb kutatás témája lehet. A flotta- és a tehergépjármű-finanszírozás is növeli az eltérést, rendre átlagosan 0,066-del és 0,005-del, ami jól tükrözi a szerződések standardizáltságára vonatkozó gyakorlati tapasztalataimat.

A **kötési évek** eltérése a 2008-as illetve korábbi évektől azt mutatta, hogy a későbbi a kötés – minél frissebb az ügylet – kisebb eltérést jelent a kétféle eredmény lefutása között. (A 2012-ben és azóta kötött ügyleteknél az MSE értéke átlagosan 0,029-del, míg a 2009 és 2011 között kötött ügyletek esetén 0,086-del alacsonyabb, mint a korábbi évekből származó ügyletek esetében. Ez azonban nem a számviteli elszámolások változásából, hanem az ügyletek számának válság utáni csökkenéséből, és a megkötött ügyletek standardizáltságának növekedéséből fakad, így számviteli következménye közvetlenül

e tényezőnek sincs.

A következő három változó a **kalkulációban szereplő tőkeelemekre** vonatkozik. Abban az esetben, ha a kalkulációban szerepel **speratív biztosítási díj** – azaz a futamidő során e tényező miatt folyamatos tőkeemelésre kerül sor –, az önmagában 0,041-del megnöveli az MSE értékét, míg ha ugyanez a tőkeemelés a **speratív (fenntartási) jutalék** miatt történik meg, az már 0,187-del növeli meg ezen értéket, azaz a kétféle eredménylefutás távolságát mindkét folyamatosan felmerülő költség növeli. A jutalékok másik fajtája, a **szerzési jutalék** érdekes módon éppen ellenkező hatást gyakorol a HAS és az IFRS eredmény távolságára, azon ügyletek esetén, ahol a szerzési jutalék 1%-kal magasabb, ott az MSE értéke – a többi tényező változatlansága esetén – 0,418-del alacsonyabb, azaz ekkor a két görbe egymáshoz közelebb van. Ennek oka ismét a kalkuláció sajátosságaiban keresendő. Ha a többi feltétel ugyanis változatlan, akkor a magyar elszámolás alapját képező kalkuláció is közelít az effektív kamat alapján készülő kalkulációhoz, s a pótlólagos, egyszeri tőkeelem bevonása miatt felmerült költség – ugyan nem része a kamatszámításnak – is ezen realizált kamatláb alapján jelenik meg az eredményben. (A bérleti szerződések esetén ezen tényező hatása éppen ellenkező volt az eredményrealizálás sajátossága – egyenletesség – miatt.)

A pénzügyi lízingszerződések futamidejénél a bérletre vonatkozó modell eredményeivel ellentétes eredmény született. Egy hónappal hosszabb **futamidő** átlagosan 0,002-del alacsonyabb MSE értéket eredményez, azaz egy évvel hosszabb futamidejű szerződés esetében ez már 0,024-es MSE-csökkenést jelentene. A bérlethez hasonlóan itt is elkészítettem a pontdiagramot, ami mutatta, hogy a pénzügyi lízing esetében a kapcsolat valóban lineáris, azaz bármely futamidő esetén igaz a fenti állítás. (lásd 16.8. függelék)

Ehhez a tényezőhöz kötődik a **futamidő változásának hatása**, mely a pénzügyi lízing esetén is szignifikánsnak bizonyult, s azt mutatja, hogy amennyi-

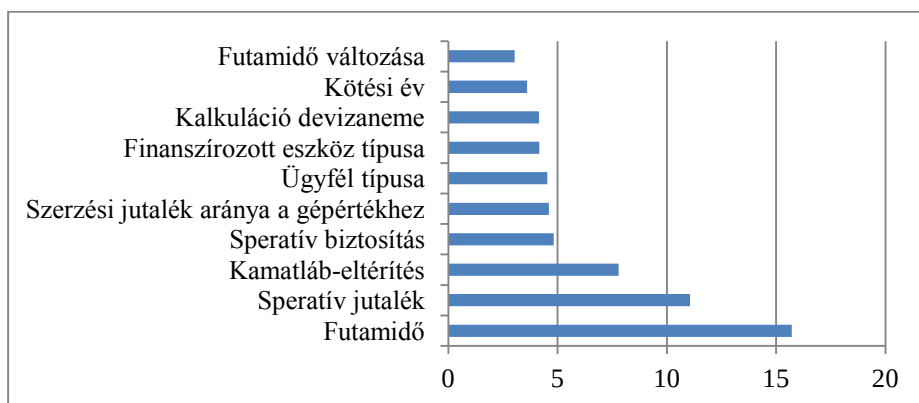
ben az aktuális szerződött futamidő az eredeti futamidőt 1%-kal meghaladja, a kétféle eredménylefutás távolsága 0,055-del növekszik. Ez arra utal, hogy mindenképp érdemes átgondolni a hazai és a nemzetközi szabályok esetén is a futamidő szerepét, a szerződés ilyen típusú módosításának következményeit, és a szükséges megoldási lehetőséget. Erre tett kísérletet az új lízing-standard 2010-es tervezete is, amelynek értelmében a szabályozó a megújítási időszakok figyelembe vételét írta volna elő a futamidő meghatározásakor, ám a kapott vélemények következtében a tervezet módosult, és csak akkor kell a megújítási opciót figyelembe venni, amikor annak érvényesítésére jelentős gazdasági érdek áll fenn.

A lízing esetén azt tapasztaltam, hogy **az ügyfél** típusa szoros kapcsolatban áll a kétféle eredménylefutás különbségével, a **társas vállalkozások** esetében az MSE mutató értéke átlagosan 0,041-del magasabb, mint a természetes személyek esetén. Ezt az eredményt gyakorlati tapasztalataim is alátámasztják – a magánszemélyek jellemzően standard termékeket vesznek igénybe, melyek esetében a különleges igények kevésbé merülnek fel. Ezen termékek esetén – a cash flow elemek standardizáltsága miatt a HAS és az IFRS szerinti eredményelszámolás közötti különbségek kisebbek. Mivel a számviteli szabályok nem tesznek különbséget a realizálandó eredményben az ügyfél típusa szerint, ezért a fenti megállapítás számviteli következményekkel nem jár, azaz nem fogalmazódik meg igény a hazai számviteli szabályok módosítására.

A pénzügyi lízingügyletek esetében **az állandó kamatlábtól való eltérítés** a futamidő alatt gyakran előfordul, s ez a tény az ilyen szerződések esetén szignifikánsan növeli a kétféle eredménylefutás eltérésének értékét. Az eltérített kamatlábat alkalmazó kalkulációk esetében a távolság – a többi tényező változatlansága esetén – 0,071-del magasabb, mint az egyforma kamatláb esetén. Ez a tényező egyértelműen abból az IFRS-beli – és a gazdasági logi-

kának is megfelelő – előírásból fakad, amely a hazai szabályozásnak explicite nem része, ám – mint azt az 5.2.1. fejezetben bemutattam – logikai úton abból levezethető, ám gyakorlati alkalmazására nem minden esetben kerül sor. A lineáris regresszió eredménye tehát bizonyítja, hogy *érdemes volna a hazai szabályozásban is az effektív kamatláb alkalmazását előírni* a finanszírozók – és esetleg a lízingbevevők – számára.

A szerződések kalkulációjának **devizaneme** és a kétféle elszámolás eltérése között is erős pozitív kapcsolatot mutat a regressziós függvény, a t-értékek 4 körül vannak, míg a béta paraméterek forintos szerződésekre átlagosan 0,08-dal, Euro-alapú szerződésekre pedig 0,04-dal magasabb MSE értéket mutatnak, mint a svájci frankban denominált – alapnak tekintett – ügyletek. Korábbi tapasztalataim egyáltalán nem utaltak az elszámolás devizanemek szerinti eltérésére, ezért a tapasztalt kapcsolat mögött elsősorban az ügyletek tömegességének tényét, s az ezzel kapcsolatban álló standardizáltságot sejttem. A szerződés devizaneme azonban nem befolyásolja a számviteli eredményel-számolás módszertanát, így kutatásaim szempontjából e megállapítás kevésbé releváns.

Forrás: saját ábra a 27. táblázat t értékei alapján

27. ábra: A pénzügyi lízing szerződésekre épített regressziós modell magyarázó-változóinak fontossága

A pénzügyi lízingügyletekre vonatkozóan felépített modell magyarázó-ereje ($R^2 = 0,6$), a bérlet modellnél elért magyarázó erőnél erősebb, ami azt mutatja, hogy a modell által meghatározott szignifikancia-értékek mellett a béta paraméterek értékei megfelelően magyarázzák a kétféle eredménylefutás közötti eltérés nagyságát. További magyarázó-változókat a modellépítés során nem azonosítottam⁸⁵. Az R^2 fenti értéke mellett a modell jól szolgálja eredeti célomat, azon változók azonosítását, melyek a hazai számviteli szabályok változásának szükségességét vetítik előre.

5.4.3. Az ügyletek csoportosítása a kétféle számviteli eredmény időbeli lefutása szerint

A magyar szabályok szerinti eredmény időbeli lefutása – mint az a 4.2. fejezetben bemutatott levezetésekéből kiderült – alapvetően függ az adott ügylet minősítésétől, ennek megfelelően az erre vonatkozó elvárt eredménylefutást a következő két fejezetben, ügylettípus szerinti elkülönítésben mutatom be.

Az IFRS szerinti eredmény – mivel minden esetben pénzügyi lízinggé minősített ügyletekről van szó – időbeli lefutása azonban független a magyar szabályok szerinti besorolástól, ezért ennek elméleti lefutását a következő példán (30. táblázat) keresztül mutatom be.

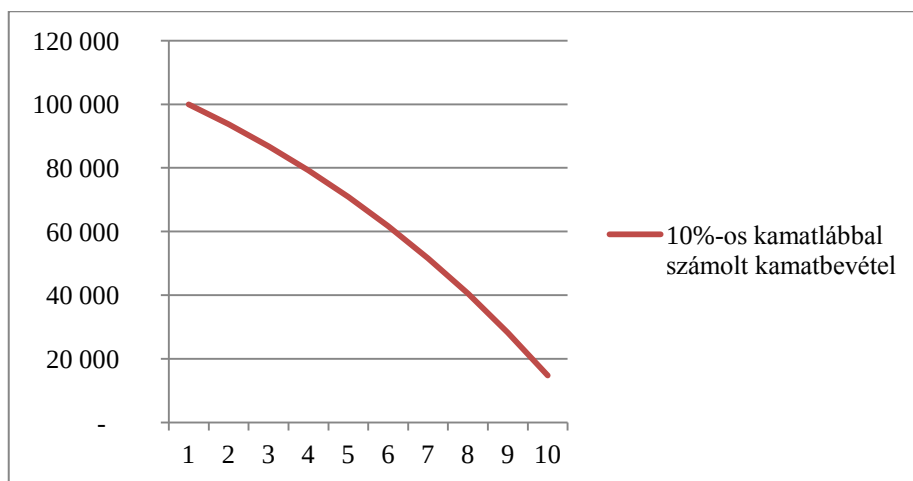
⁸⁵ A modell magyarázó erejével kapcsolatos megállapításaimat a 4.4.1. fejezetben részletesen kifejtettem.

30. táblázat: Az IFRS szerint realizált eredmény elméleti lefutása

Eredeti tervszerint			10%		Módosítás 4. évtől: addig 10%, onnan 12%		12%		Módosítás 8. évtől: onnan 7 %		7%	
	627 454		627 454	1 000 000		703 505		703 505	1 000 000		670 919	1 000 000
Időszak	Cash Flow	Tőketartozás	Kamattörlesztés	Tőketörlesztés	Cash Flow	Tőketartozás	Kamattörlesztés	Tőketörlesztés	Cash Flow	Tőketartozás	Kamattörlesztés	Tőketörlesztés
0	- 1 000 000	1 000 000	-	-	- 1 000 000	1 000 000	-	-	- 1 000 000	1 000 000	-	-
1	162 745	937 255	100 000	62 745	162 745	937 255	100 000	62 745	162 745	937 255	100 000	62 745
2	162 745	868 235	93 725	69 020	162 745	868 235	93 725	69 020	162 745	868 235	93 725	69 020
3	162 745	792 313	86 823	75 922	162 745	792 313	86 823	75 922	162 745	792 313	86 823	75 922
4	162 745	708 799	79 231	83 514	173 610	713 780	95 078	78 532	165 704	721 686	95 078	70 627
5	162 745	616 933	70 880	91 866	173 610	625 824	85 654	87 956	165 704	642 584	86 602	79 102
6	162 745	515 881	61 693	101 052	173 610	527 314	75 099	98 511	165 704	553 989	77 110	88 594
7	162 745	404 724	51 588	111 157	173 610	416 981	63 278	110 332	165 704	454 764	66 479	99 226
8	162 745	282 451	40 472	122 273	173 610	293 409	50 038	123 572	173 288	313 309	31 833	141 455
9	162 745	147 950	28 245	134 500	173 610	155 009	35 209	138 401	173 288	161 952	21 932	151 357
10	162 745	0	14 795	147 950	173 610	0	18 601	155 009	173 288	-	11 337	161 952

Forrás: saját számítás önálló példa alapján

A táblában szereplő 1 millió forintos finanszírozott összeget eredetileg 10%-os effektív kamattal, 10 évre helyezi ki a finanszírozó. Ekkor az időszakonként realizált kamat összege folyamatosan csökken, s a futamidő egésze alatt összesen 627.454 Ft eredményre tesz szert a finanszírozó. Ezt tükrözi a következő ábra:

Forrás: saját ábra a 28. táblázat eredeti kamatösszegei alapján

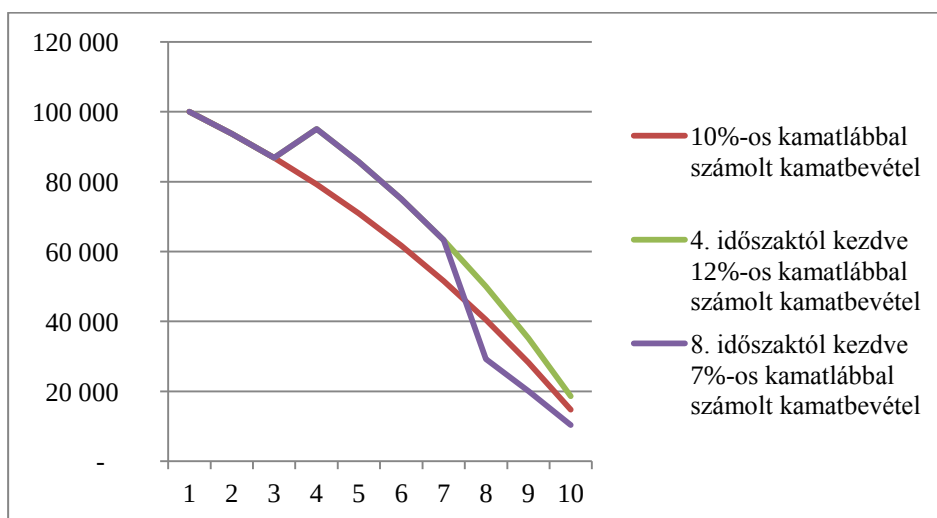
28. ábra: Az IFRS szabályok szerinti effektív kamatlábbal számított ügyletek időbeli lefutása

A fenti időbeli lefutás akkor érvényes, ha a futamidő alatt a kamatláb változatlan, s egyéb más esemény sem következett be.

A gyakorlatban azonban a változó kamatozású ügyletek terjedtek el, azaz ha a referencia-alapként megjelölt kamatláb változik, akkor ennek következtében az ügylet kamata is változik.

Ezt tükrözi a példa következő része, mely szerint először a negyedik évtől kezdve a kamat 10%-ról 12%-ra nő, majd a 8. évtől kezdve 7%-ra csökken. Természetesen az ilyen kamatváltozásokat a lízingbeadó csak a változás időpontját követően fizetendő kamatokban érvényesíti, ezért a fenti tiszta görbe átalakul, a kamatláb-módosítás irányának megfelelően magasabb, vagy

alacsonyabb szintre ugrik, s onnan folytatódik az új kamatláb szerinti görbének megfelelően.

Forrás: saját ábra a 29. táblázat eredeti kamatösszegei alapján

29. ábra: Az IFRS szabályok szerinti effektív kamatlábbal számított ügyletek időbeli lefutása – változó kamatozású ügylet esetén

Az ábra jól mutatja a fenti megállapítást, mindhárom görbe az eredeti lefutást követi a 4. évig, az első változásig, amikor is a realizált kamat összege megugrik az eredetileg tervezetthez képest, s egyúttal a görbe meredeksége is megváltozik. A következő változásig a második két állapot szerinti görbe fut együtt, s csak az utolsó 3 évben válik szét.

Az ügylet tényleges lefutását az utolsó kalkulációt tükröző következő ábra mutatja:

Forrás: saját ábra a 28. táblázat eredeti kamatösszegei alapján

30. ábra: Az IFRS szabályok szerinti effektív kamatlábbal számított ügyletek időbeli lefutása – változó kamatozású (10-12-7%) ügylet esetén

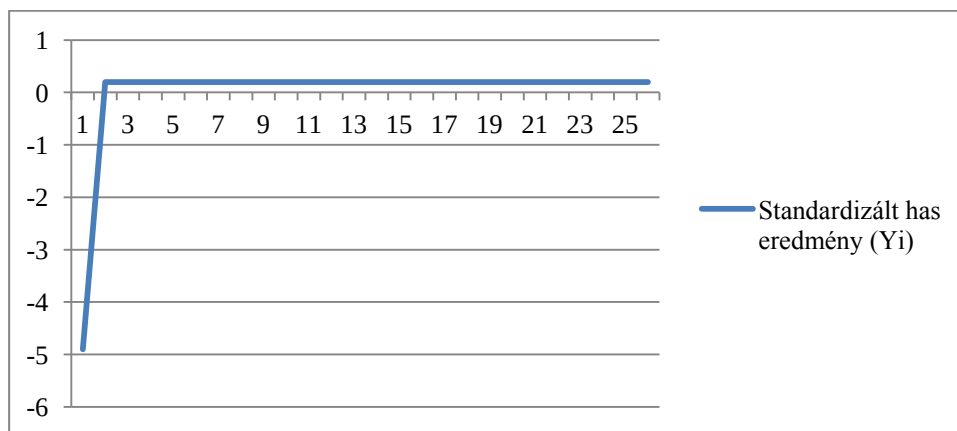
Látható, hogy a változó kamatláb alkalmazása – minden más tényezőtől függetlenül – megváltoztatja a görbe alakját, s bár igaz, hogy végig az effektív kamatláb kerül alkalmazásra, nem az elméleti (28. ábrában) bemutatott görbét kell alapnak tekintenünk az elemzés során, hanem az itt bemutatott ábrát. Természetesen azt is figyelembe kell venni, hogy a változó kamatozás jellemzően nem éves, hanem havi, vagy negyedéves átárazódásként jelenik meg a szerződésekben, s ennek megfelelően nem kétszer, hanem számtalanszor figyelhető meg ugrás a görbe értékében, s ugyanekkor megváltozik a görbe meredeksége is.

Ez az elméleti bevezetés segít annak megértésében, hogy a következő fejezetekben bemutatott tipikus IFRS eredménylefutás-görbéket – noha alakjuk csak távolról hasonlít a 28. ábra állandó kamatláb alkalmazásával készített görbéjéhez –, miért tekinthetünk mégis „normál lefutás”-nak.

5.4.3.1.A bérleti szerződések csoportosítása a kétféle számviteli eredmény időbeli lefutása szerint

A bérleti szerződések esetén a magyar eredmény időbeli lefutása az alkalmazott elszámolási módszernek megfelelően gyakorlatilag egyenletes volt. Emiatt a HAS eredménylefutások esetén nem kellett élnem a futamidő szerinti bontással, azaz elegendő volt egyetlen görbe felrajzolása. A teljes egyenletesség az esetek közel felében állt fenn, az esetek másik fele a „kvázi-egyenletes”, azaz az egyenleteshez nagyon közel álló lefutású ügyleteket jelentették.

Van néhány olyan szerződés is, ahol nem került sor az összes – az IFRS-ben tőkeelemnek minősülő – egyszeri költség elhatárolására, azt jellemzően a felmerülés időpontjában költségként számolják el a lízingbeadók, s ezt tükrözte az általam adott eredményelszámolás is. (Mindössze 50 ilyen eset van, ebből 47 szerződésnél az első hónapban, 3 esetben a második hónapban jelenik meg a kalkulációban az egyszeri költség.)

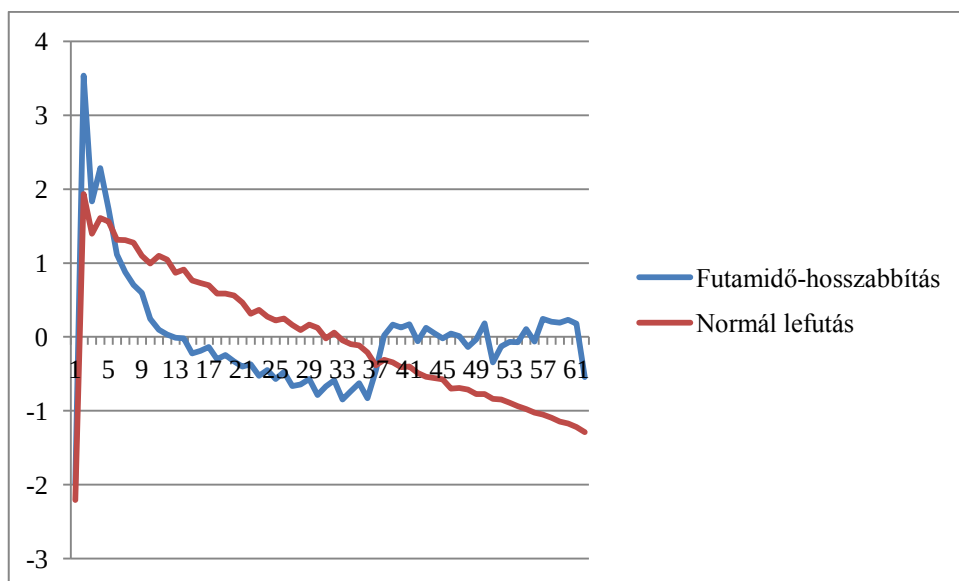

Forrás: saját ábra a 110048 szerződés adatai alapján

31. ábra: Az egyszeri költséget is tartalmazó bérleti szerződés magyar eredményének lefutása

A bérleti szerződések **IFRS szerinti** pénzügyi lízinggé minősítése esetén a rendelkezésemre álló, effektív kamatláb szerinti szerződések **lefutását** vizsgáltam meg, a 8 leggyakoribb futamidőre (37, 38, 49, 50, 61, 62, 67, 72 hónapos szerződésekre) vonatkozóan. A futamidők a valóságban nem mozognak így, nincs semmilyen finanszírozói vagy ügyfél-szándék a mögött, hogy 37 vagy 38 hónapos legyen egy szerződés, ez pusztán a technikai megoldás miatt van így. Gyakran előfordul, hogy a hónap második felében induló szerződések első törlesztése nem indul el az üggyindítást követő hónapban, hanem csak az után. Ez a tény a gyakorlatilag ugyanolyan hosszúságú ügyleteket is egy hónap eltéréssel mutatja.

A különféle csoportokban a jellemző IFRS lefutás gyakorlatilag nem tért el egymástól. A megfigyelt két jellemző lefutástípust a 62 hónapos ügyletek lefutását mutató ábráival illusztrálom.

Forrás: saját ábra a minta adatai alapján

32. ábra: A 61 hónapos futamidejű bérleti szerződések IFRS szerinti eredményének lefutása

A fenti két csoporton kívül más lefutástípus nem volt megfigyelhető, ezeken

kívül csak néhány „kilógó”, egyedi szerződés volt megfigyelhető.

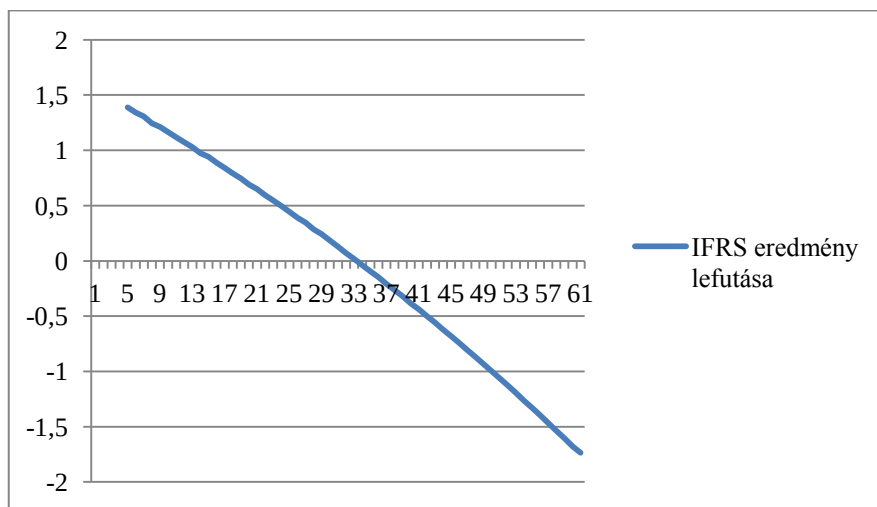
A normál IFRS eredménylefutás ábrája jól tükrözi az első időszak torzító hatását, ám utána egyértelműen látszik az elméleti IFRS lefutásnál is tapasztalt csökkenés is. A görbe nem egyenes volta az átárazódások hatását tükrözi. A futamidő-hosszabbítással rendelkező szerződések is hasonló képet mutatnak a 36. hónapig, amikor is az eredetileg ott lejáráó szerződések újrakötésre kerültek, s a maradványértékkel, mint finanszírozott összeggel, újraindult az ügylet. Az újrakötés azonban a gyakorlatban számos megoldást jelent, ez tükröződik az eredeti lejárat utáni igencsak szabálytalan eredménylefutásban.

A kétféle IFRS- és az egyenletes HAS eredménylefutás alátámasztja azt a korábbi megállapítást, mely szerint az adott ügylet pénzügyi lízinggé vagy bérletté történő minősítésének szabályrendszere feltétlenül felülvizsgálatra érett, s azt is, hogy mind a magyar, mind pedig az IFRS szerinti elszámolásoknál különös figyelmet kell fordítani a szerződés meghosszabbítására vonatkozó lehetőség számvitel kezelésével, illetve magának az elszámolás alapját jelentő futamidőnek a meghatározásánál.

5.4.3.2. Az pénzügyi lízing ügyletek csoportosítása a kétféle számviteli eredmény időbeli lefutása szerint

A pénzügyi lízingügyletek esetén az elemzést az IFRS szerinti lefutás bemutatásával kezdem, itt ugyanis – szemben a bérletnél tapasztaltakkal – ez a lefutás mutat egységes képet, futamidőtől függetlenül. Az elemzés során – mint azt a 4.4.3. fejezetben már bemutattam –, az első 4 esedékességi hónapra vonatkozó adatot a technikai elhatárolás hiánya miatt elhagytam, ami a következő ábrákon csak annyiban látszik, hogy a tényleges futamidőnél az ábrán minden esetben 4 hónappal rövidebb futamidő látszik. A különböző futamidők esetén tapasztalt jellemző IFRS szerinti eredménylefutást a 61

hónapos ügyletekre jellemző ábrán mutatom be.

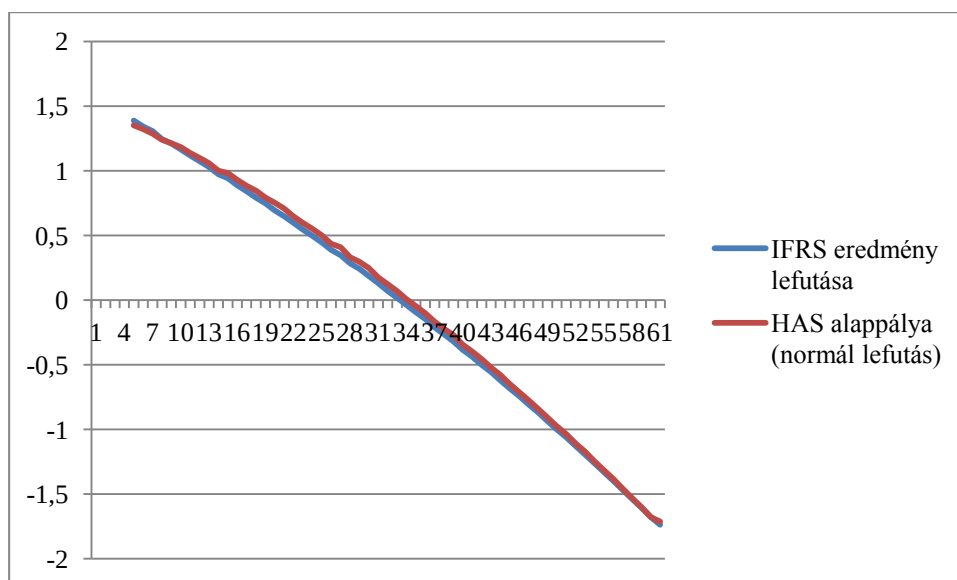

Forrás: saját ábra a minta adatai alapján

33. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések IFRS szerinti eredményének tipikus lefutása

A pénzügyi lízingszerződések ábrája sokkal pontosabban illeszkedik az elméleti lefutáshoz, mint azt a bérleteknél tapasztalható volt, és ez esetben nincs semmilyen ismerv, amely mentén a különböző időszakokra kapott görbék csoportosíthatók lettek volna. A futamidő hosszabbítása sem hatott a görbék alakjára – egyrészt, mert ezek gyakorisága és mértéke is messze elmarad a bérletnél tapasztaltaknál. (A minta kétharmadában nem volt futamidő-módosítás, míg további 22%-ában a módosítás gyakorlatilag 1-2 hónapot, 10%-on belüli módosítást jelentett. A többi módosítás háromnegyede pedig az idő előtti lezárást jelentette, tehát nem hosszabb, hanem rövidebb futamidőt jelentett – mely rövidebb futamidő alatt az effektív kamatláb alkalmazása mindvégig fennállt.)

A HAS eredmény időbeni alakulásában négy fő csoport alakult ki a klaszterezési eljárás következtében, amelyek közül az első – a normál HAS-lefutás – szinte azonos az IFRS szerinti lefutással.

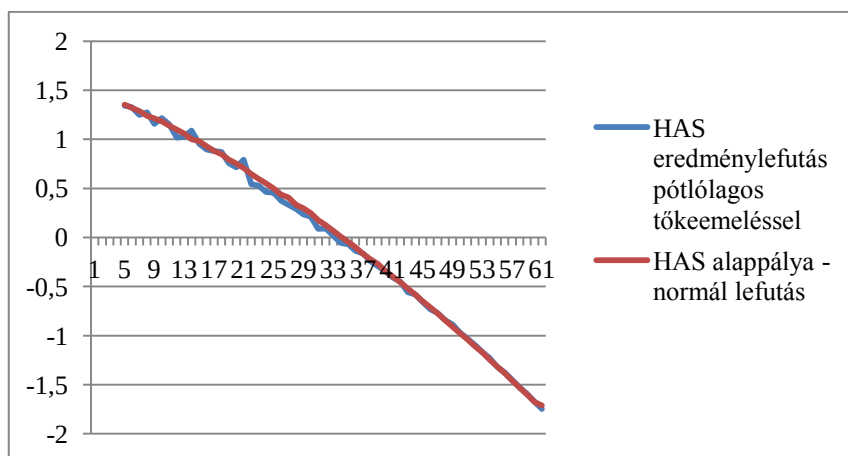
Forrás: saját ábra a minta adatai alapján

34. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések IFRS és HAS szerinti normál eredményének lefutása

Az ábra kék vonallal jelzett IFRS lefutása megegyezik a 33. ábrában közölt görbével, a piros HAS lefutás alakja nagyon hasonló, az egyes időszakokban egészen kicsi eltérések figyelhetők meg ebben. Ezen normál HAS eredmény-lefutást követő ügyletek jellemzően azok, amelyekben a kamatláb végig egyenletes, azaz a futamidő során nem változik a referencia kamatlábhoz való viszonya, és a futamidő alatt nincs semmilyen előre beépített pótlólagos tőkeelem, azaz a szerződés sem speratív (fenntartási) jutalékot, sem pedig speratív biztosítási díjat nem tartalmaz. (Ez a kör a vizsgált szerződések 38%-át teszi ki.)

A HAS lefutások következő csoportjai éppen ezen tulajdonságok mentén képződtek. Az egyik csoportban csak a pótlólagos tőkeelemek jelentek meg, a másik csoportban kizárólag a kamatláb degresszivitása, míg a harmadik csoportban mindkét tényező szerepelt. További magyarázó tényezők nem voltak azonosíthatók.

A következő ábrákon egyesével mutatom be a három csoportot a normál HAS eredménylefutáshoz viszonyítva, s ennek függvényében értelmezem a csoportok fő jellemzőit.

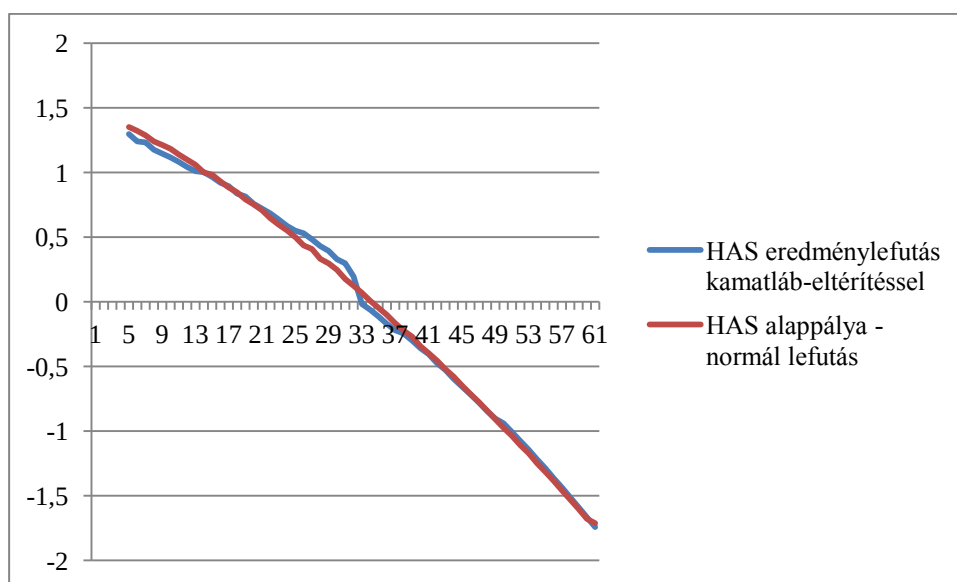

Forrás: saját ábra a minta adatai alapján

35. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések HAS szerinti eredményének normál és pótlólagos tőkeelemeket tartalmazó lefutása

Látható, hogy a normál lefutáshoz képest a pótlólagos tőkeelemek figyelembe vétele (amely a szerződések 18%-ára jellemző) folyamatosan változtatja a görbe alakját, beleavatkozik az egyenletes lefutásba, attól időszakra eltéríti azt, gyakorlatilag a normál lefutás körül ingadozva. Ez a lefutás megfelel az elvárt elméleti lefutásnak, hiszen az egyes időpontokban történő pótlólagos kifizetés a hazai szabályok szerint az adott időszak költségeként jelenik meg, időbeli lefutása tehát lineáris. Mint azt korábban az 5.2.3. fejezetben bemutattam, a havi összesítéssel elszámolt eredmény esetében ez az eltérítés kevésbé látványos (lásd 14. ábra), míg ugyanez napi bontásban elemezve jelentős kilengést eredményez (15. ábra). Számviteli szempontból azt mondhatjuk, hogy a havi elszámolásnál gyakoribb elszámolásra nincs szükség, ennél gyakoribb zárást a számviteli kormányrendelet sem ír elő a bankok számára, így a napi kilengés kevésbé jelentős hatású. A bankok azonban a gyakorlatban – elsősorban a likviditási- és a deviza-

pozíciók figyelemmel kísérése és kezelése érdekében – napi zárást hajtanak végre, melynek keretében a kamatelhatárolás is napi szinten történik meg. Deviza-, illetve devizaalapú ügyletek esetén már a költség forintban történő figyelembe vétele is kérdéses – hiszen azt devizaalapon finanszírozzák, s az azonos forintösszeg az árfolyamváltozás miatt eltérő havi devizaösszeget eredményez –, de a havi egyszeri számbavétel biztosan torzítja a kimutatott devizapozíciókat. E témakör azonban dolgozatomnak nem képezi témáját, ezért további javaslatokat e körben nem teszek.

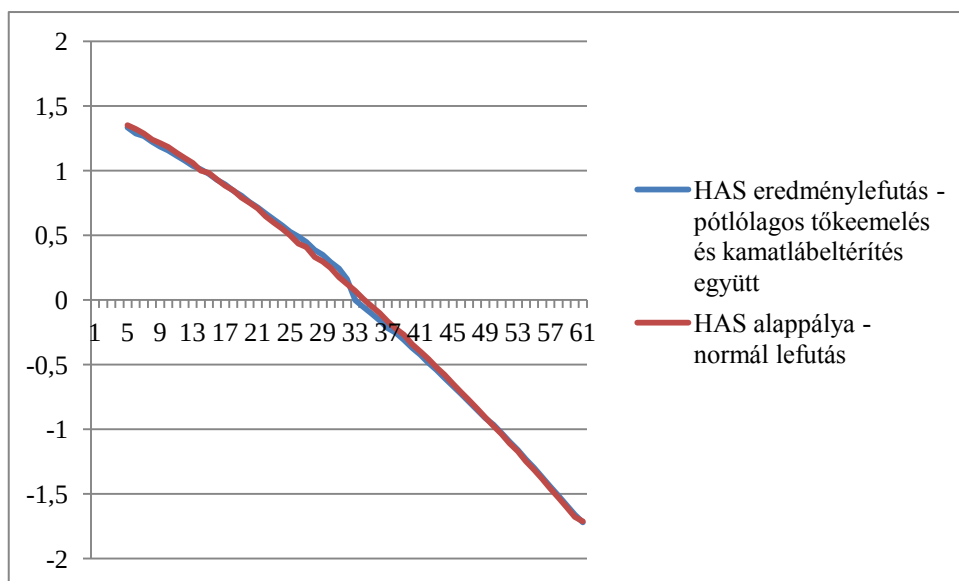

Forrás: saját ábra a minta adatai alapján

36. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések HAS szerinti eredményének normál és kamatláb eltérítését tartalmazó lefutása

Látható, hogy a normál lefutáshoz képest kizárólag a kamatláb eltérítését alkalmazó (2%-ot kitevő) szerződések eredménye a kamatláb-váltás időszaka előtt magasabb, az után pedig alacsonyabb realizált kamatot eredményez, mint a normál HAS lefutás. Ez a lefutás megfelel az elvárt elméleti lefutásnak, ám az óvatosság és a valódiság számviteli alapelvével ellentétes következménnyel jár, a gazdaságilag ténylegesen megkeresett összegnél

magasabb eredmény megjelenítésével. Ez tehát – mint korábban az 5.2.1. fejezetben bemutattam – a számviteli gyakorlat elméletéhez igazítását követeli meg azzal együtt, hogy az elméleti követelmény egyértelművé tételére is szükség lehet állásfoglalásokon, szakmai iránymutatásokon keresztül.

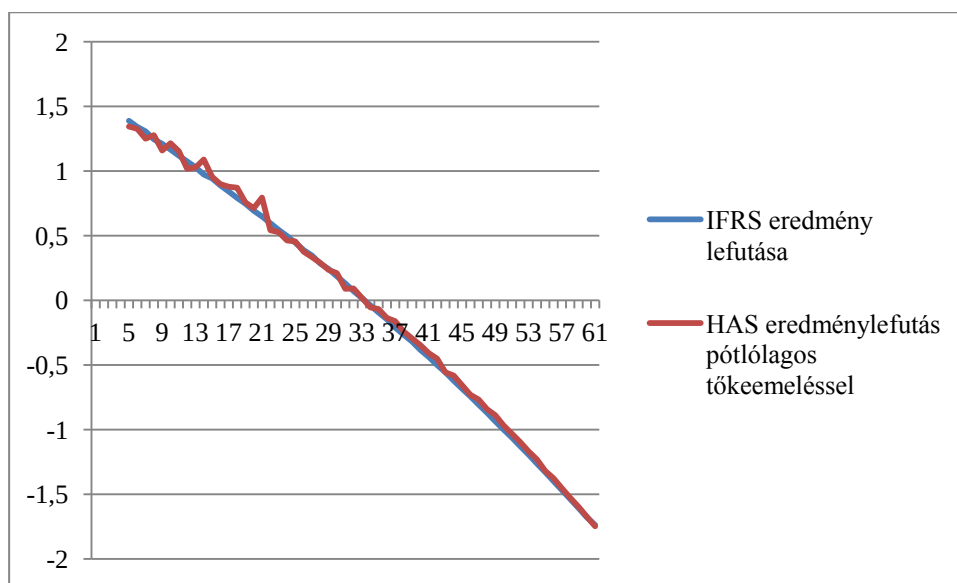
Forrás: saját ábra a minta adatai alapján

37. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések HAS szerinti eredményének normál és mindkét módosító tételt tartalmazó lefutása

Látható, hogy a fenti ábra kék színű görbéje, amely az előzőekben elemzett kétféle hatást együttesen tartalmazza, a valóságban is ennek megfelelően viselkedik, azaz megtalálható benne az egyszeri „zuhanás” a normál lefutású görbe értéke alá, de a futamidő egésze alatt tapasztalható a tőkeemelések miatti le-föl mozgás is a realizált eredményben. Ez a csoport elméleti oldalról nem tesz szükségessé újabb jogszabály-változást, ez irányú javaslataimat már az előző két ábránál bemutattam.

5.4.3.3.A lízingügyletek „profilja” és a kétféle eredménylefutás távolsága közötti kapcsolat vizsgálata

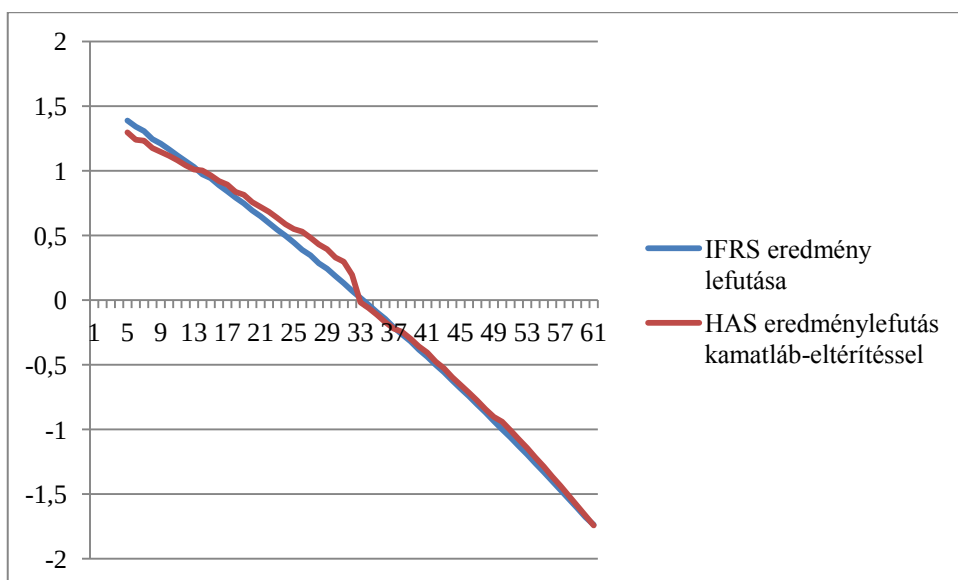
Az előző fejezet 34. ábrája már bemutatta a normál HAS eredményelszámolás és az IFRS eredmény-lefutás közötti kapcsolatot, gyakorlatilag azonosnak mutatva a kettőt. A következőkben a három normáltól eltérő profilú HAS eredmény-lefutást vetem össze az IFRS eredmény lefutásával is, előrebocsátva, hogy az alapgörbék igen hasonló alakja miatt jelentős eltérő eredményekre nem számíthatok.

Forrás: saját ábra a minta adatai alapján

38. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések IFRS szerinti eredményének és a HAS pótlólagos tőkeelemeket tartalmazó lefutása

A kétféle lefutás közötti különbség láthatóan hasonló jegyeket mutat, mint a 35. ábrán bemutatott HAS normál lefutáshoz történő viszonyítás során. Az egyetlen eltérés az IFRS és a normál HAS görbe kismértékű eltéréséből adódik, ám lényegi különbségeket az ott taglaltakhoz képest itt nem találunk.

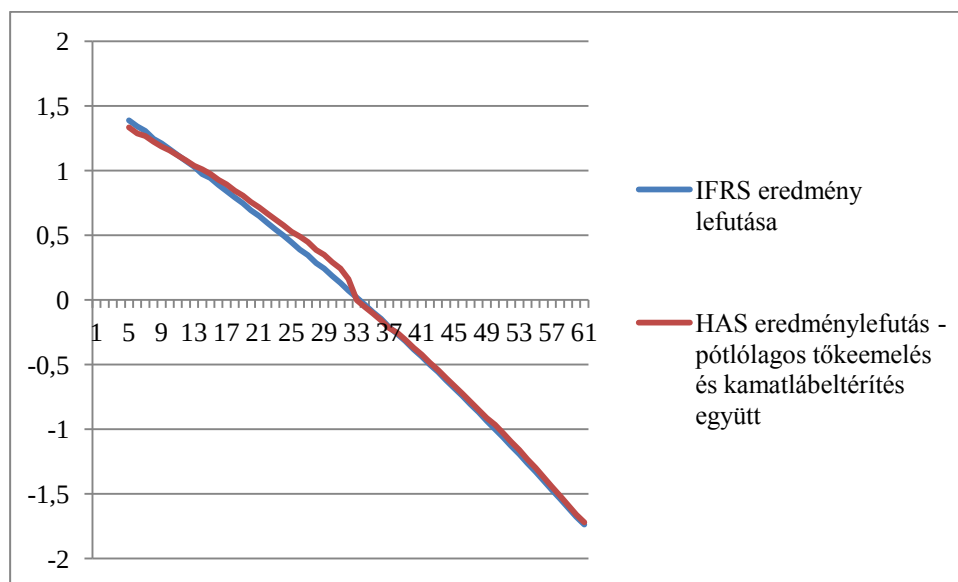
Forrás: saját ábra a minta adatai alapján

39. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések IFRS szerinti eredményének és a HAS kamatláb-eltérítést tartalmazó lefutása

A fenti jellemzőkkel bíró szerződések HAS és IFRS eredményének alakulása közötti viszony szintén megegyezik a normál HAS lefutással rendelkező ügyleteknél leírtakkal. Az egyetlen eltérés a különbség láthatóbb volta jelenti, a kamatláb-eltérítés hatására a görbe kevésbé meredekké válik, ami nagyobb távolságot eredményez az IFRS eredményhez képest.

A kétféle kalkuláció-módosítás együttes hatását tükrözi a 40. ábra, amely jól mutatja, hogy az ilyen tulajdonságokkal bíró ügyletek esetében a HAS eredmény a futamidő elején az IFRS eredmény alatt marad, majd a 30. időszakig jóval fölötté – miközben a távolság nő –, majd néhány hónapon át az IFRS görbe közelében fut, míg a futamidő végén ismét az alá kerül. Ez a viszony megegyezik a normál HAS lefutáshoz képest tapasztaltakkal, azzal az eltéréssel, hogy az ott megfigyelhetőhöz képest az eltérés jelentősebb. (Ez természetes, hiszen a HAS eredmény gyakorlatilag a HAS kamat különféle tételekkel (magasabb kamatláb, illetve havi fix összegű költségek levonása)

korrigált értéke, így az ábrán látható különbségen egyrészt e korrekciók, másrészt a normál HAS és IFRS lefutás eltérése (pl. eltérő induló tőkeösszeg miatt) is jelentkezik.

Forrás: saját ábra a minta adatai alapján

40. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések IFRS szerinti eredményének és a HAS pótlólagos tőkeelemeket és kamatláb-eltérítést is tartalmazó lefutása

A fenti elemzések számviteli jellegű következtetéseit a 6. fejezetben foglalom össze.

5.5. A vezetők információigénye és a pénzügyi számvitel által szolgáltatott adatok

Az eddigiek alapján biztosak lehetünk abban, hogy a lízingügyletnek legalább háromféle kalkulációja létezik. Az első egy gazdasági kalkuláció, amely a számviteli szabályoktól teljesen függetlenül megbecsüli az adott ügylet valamennyi jövőbeni pénzáramát, s ez alapján határozza meg a belső kamatlábat, amely az ügylet elfogadásának jövedelmezőségi feltételének

ellenőrzésére szolgál. A számviteli környezetet, az ügylet számviteli minősítését e kalkulációban ugyan nem kell figyelembe venni, ám az ügylet adóvonzatát bizonyos esetekben mégis vizsgálni kell, ez ugyanis – az alkalmazott üzleti modelltől függően – befolyásolhatja a jövőbeni pénzáramlásokat. Zártvégű pénzügyi lízingként való kezelés esetén a lízingtárgy beszerzését terhelő áfa levonható, ám az értékesítését áfa-fizetési kötelezettség terheli, nyíltvégű lízing esetén az állítás első része továbbra is igaz, ám a tökerész áfája a tőketörlesztő részletek esedékességekor fizetendő, míg bérlet esetén a teljes lízingdíjra áfát kell fizetni. Amennyiben az üzleti modell az áfát elkülönítetten kezeli, akkor ezen tételek nem befolyásolják a kalkulációt és a belső kamatot, ám ha a lízingbeadó ezen tételeket az ügylet szerves részeként kezeli, akkor a számviteli besorolás – annak adóügyi következményei miatt – befolyásolja az effektív kamatot is.

Egy másik adónem – amit szintén befolyásol az ügylet minősítése – az iparűzési adó. Pénzügyi lízing esetén ugyanis ezen adó alapja a kamatkülönbözet, míg operatív lízing esetén a teljes árbevétel – amely adott esetben nemcsak kamatot, hanem a tőketörlesztést is magában foglalja. Ez az adó nem a lízingbeadó hanem a lízingbevevő által fizetendő, annak explicit áthárítására nincs mód, így ezt a lízingbeadó csak a kamatban tudja megtéríteni. A lízingügyletből származó árbevétel azonban alig csökkenthető más költség-elemekkel, ezért az éves lízingdíjra számított, éves gyakorisággal fizetendő iparűzési adó részét képezi a lízingdíjak kalkulációjának.

Láthatjuk tehát, hogy a gazdasági kalkuláció szerepe a menedzsment tisztánlátásának biztosítása: csak azon pénzáramok vehetők itt figyelembe, amelyek az üzleti modell alapján gazdasági értelemben a lízingügylet közvetlen költségének minősülnek, függetlenül számviteli besorolásuktól, azokat azonban mindenképp figyelembe kell itt venni.

A másik kalkuláció az ügyfelekkel való kommunikáció, a számukra kiállított

bizonylatok generalálásának alapját képezi. Ebben a kalkulációban csak azok a pénzáramok szerepelnek, amelyek az ügyfél számára is ismertek – így elsősorban a lízingtárgy beszerzési ára, a lízingbevevő által fizetendő önerő, a rendszeres lízingdíjak összege, valamint a maradványérték összege. Nyilvánvaló, hogy a cash flow elemek redukált köre miatt ezen kalkuláció üzleti kamatlába magasabb lesz, mint a gazdasági kalkulációnál számított kamatláb.

Végezetül szükség van, illetve szükség lehet egy harmadik kalkulációra, amely lehetőséget ad a lízingbeadó számára, hogy beszámolóját az IFRS előírásai szerint is elkészítse, valamint ezen pénzügyi kimutatás adatait egyeztethesse a magyar szabályok szerint készített beszámoló adataival.

A háromféle kalkuláció közötti kapcsolatot a cash flow-elemek eltérései jelentik, melyet az alábbi táblában mutatok be:

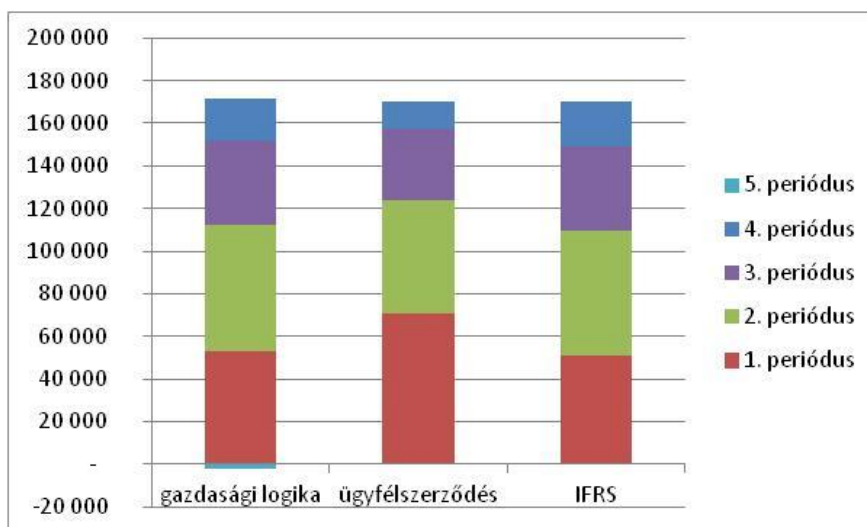
31. táblázat: A gazdasági-, az ügyfél- és az IFRS szerinti kalkuláció összefüggései

	Gazdasági kalkuláció				Ügyfélkalkuláció				IFRS kalkuláció				Adatok forintban	
Összesen	170 000	4,97%	170 000	1 050 000	10%	0	260 000	1 000 000	270 000	170 000	4,79%	170 000	1 050 000	
Periódus	CF - összesen	Tőke-követelés	Kamat	Tőke	Figyelembe vehető CF	Tőke-követelés	Kamat	Tőke	Tőkére fizetendő áfa	IFRS figyelembe vehető CF	Tőke-követelés	Kamat	Tőke	
0	- 1 050 000	1 050 000			1 000 000	1 000 000				- 1 050 000	1 050 000			
01	- 10 000	1 060 080	26 880	36 080	1 000 000					- 10 000	1 065 160	25 160	35 160	
1	- 382 500	730 557	26 977	355 523	322 484	777 718	100 202	222 282	60 016	322 484	788 678	26 002	296 482	
áfabev.	- 60 016	808 719	18 146	78 162							807 576	18 898	18 898	
02	- 10 000	838 807	20 087	30 087	777 718					- 10 000	836 926	19 351	29 351	
2	- 382 500	477 141	20 835	361 665	317 749	537 898	77 928	239 820	64 751	317 749	539 232	20 054	297 695	
áfabev.	- 64 751	553 744	11 851	76 603							552 152	12 921	12 921	
03	- 10 000	577 498	13 754	23 754	537 898					- 10 000	575 383	13 230	23 230	
3	- 382 500	209 343	14 344	368 156	312 640	279 156	53 898	258 742	69 860	312 640	276 530	13 787	298 853	
áfabev.	- 69 860	284 403	5 200	75 060							283 156	6 626	6 626	
04	- 10 000	301 467	7 064	17 064	279 156					- 10 000	299 941	6 785	16 785	
4	- 382 500	73 545	7 488	375 012	307 128	0	27 972	279 156	75 372	307 128	0	7 187	299 941	
áfabev.	- 75 372	0	1 827	73 545							0	0	0	

Forrás: saját számítás

A fenti táblában szereplő nyílt végű pénzügyi lízing ügyletben egy 1 millió forintos nettó értékű eszközt adott lízingbe a lízingbeadó, aki minden évben, fél évvel a törlesztés esedékessége előtt kifizet 10 ezer forintnyi biztosítási díjat, valamint üzleti modellje szerint az ügyfél által megfizetett áfa összeget is az ügyfél törlesztéseként ismeri el. Az ügyletet 5% üzletszerzési jutalék is terheli.

A gazdasági kalkuláció minden egyes cash flow-elemet tartalmaz, melynek következtében a lízingbeadó belső megtérülési rátája 4,97%, mely elfogadható számára, így megköti az ügyletet. Az ügyféllel kötött szerződésben sem az áfa, sem a jutalék, sem pedig a biztosítási díj nem jelenik meg tőkeelemként, azokra a befizetett törlesztőrészlet nyújt fedezetet. Az évente érkező 382.500 Ft-ból az annuitás miatt időszakonként eltérő a tőke és a kamat összege, s mivel az áfa alapja a tőke, ezért annak összege is változó. Az ügyfélkalkulációban figyelembe vehető cash flow elemek csak az ügyfél által ismert tételeket (vétélár és fizetendő lízingdíjak) tartalmazzák, így a 260 ezer forint cash flow többlet jelenti a kamatot, amit a kalkuláció is visszaigazol. Ez a kamat nyújt fedezetet a futamidő elején felmerülő 50 ezer forintos jutaléokra, és a futamidő során összesen kifizetendő 40 ezer forintnyi biztosítási díjra. E két költségátétel levonása után az ügyfélszerződés alapján kimutatott eredmény megegyezik a gazdasági kalkuláció alapján számított cash flow többlettel. Az IFRS szabályainak megfelelő kalkuláció az előző két módszer között helyezkedik el – az áfát nem, a jutalékot és a biztosítási díjat azonban tartalmazza. Az ügyfélkamat (10%) és az IFRS (4,79%) kalkuláció közötti nagy eltérés oka az utóbbiban tőkeelemként kezelt üzletszerzési jutalék és a biztosítási díj, míg az IFRS kalkuláció alapján meghatározott effektív kamat éppen az áfa figyelmen kívül hagyása miatt alacsonyabb a gazdasági kalkulációban (4,97%) számítottnál.

Forrás: saját számítás

41. ábra: A különféle szemléletmód szerinti eredmény időbeni összetétele

A vezetők információ-igényének egyik kulcsponja az elért eredmény tényezőinek számszerűsítése, annak eldöntése, hogy a különböző üzleti konstrukciók, eltérő megoldások hogyan hatnak az eredményre. Kérdés tehát, hogy ezt az igényt vajon a nemzetközi standardok szerinti beszámolók, vagy a hazai előírások alapján készített beszámolók elégítik-e ki jobban.

Válaszom némileg meglepő, hiszen a vonatkozó irodalomban mindenütt az IFRS-ek magasabb színvonalát, nagyobb megbízhatóságát, az általa kimutatott eredmény kisebb volatilitását bizonyítja, **a vezetői információ-igényeket tekintve** azonban meg kell állapítanom, hogy **az ügyfélszerződés alapján összeállított** – a magyar gyakorlatnak megfelelő – **beszámoló transzparensebb**, elemezhetőbb adatokat nyújt a menedzsment számára. Ennek oka éppen a részletek elkülönítése, a különféle tőkeelemek külön történő kezelése. Míg az IFRS-ben nem mutathatók ki az egyes tőkeelemek, azok a tőke változásaként jelennek meg, és a kamat is nettó módon, a tényezők hatásait összevonva kerül megjelenítésre, addig a hazai gyakorlat alapján készült beszámolóból az eredmény összetevői (kamat, jutalék, biztosítás) egyszerűen

kimutathatók.

Az IFRS szerinti kalkuláció és az ez alapján kimutatott eredmény tehát nem elégíti ki a vezetői információ-igényeket, szükség van az üzleti logika alapján várt eredmény és a számviteli eredmény egyeztetésére, eltéréseinek levezetése is, melynek alapját jelentheti az ügyfélszerződés alapján végzett könyvelés. Mint azt a fenti táblából és a korábbi példákból is láhattuk, az egyes időszakokra azonban ez a levezetés – az ügyfélkamat különféle költség-tételekkel való korrekciója – nem feltétlenül adja ki a pontos IFRS szerinti időszaki eredményt, így az eltérések levezetésére teljes biztonsággal csak a futamidő végén van lehetőség⁸⁶. Ahhoz, hogy az időszakonkénti IFRS szerinti eredmény pontos legyen, elengedhetetlen tehát az IFRS szerinti kalkuláció elkészítése, míg a vezetők információ iránti igényének kielégítésére ennek megbontása is a különféle tőkeelemekre. Ennek egy lehetséges megoldási módját mutatom be a következő táblában.

32. táblázat: A vezetői információk igények kielégítésének alapja az IFRS szerinti beszámoló alapján

Adatok forintban								
Összesen	170 000	260 000	- 50 000	- 40 000	- 50 000	- 40 000	170 000	0
Periódus	IFRS kamat	Gépérték kamata	Jutalék kamata	Biztosítás kamata	Feloldott jutalék	Biztosítási díj	IFRS becslés	IFRS eltérés
1	51 161	100 202	- 18 493	- 55 706	- 19 270	- 10 000	70 932	- 19 770
2	58 302	77 928	- 14 957	- 42 918	- 14 986	- 10 000	52 942	5 360
3	39 938	53 898	- 10 752	- 29 359	- 10 365	- 10 000	33 533	6 405
4	20 598	27 972	- 5 798	- 14 987	- 5 379	- 10 000	12 593	8 005

Forrás: saját számítás

A számítás lényege, hogy annyi kalkulációt kell készíteni, ahány eltérő tőkeelem kerül figyelembe vételre, jelen esetben a gépérték, a jutalék és a biztosítási díj miatt 3 számításra van szükség. Az első számítás csak a gépértéket, a második a gépértéken kívül a jutalékot, a harmadik pedig az összes

⁸⁶ Megoldást jelenthet a fordulónapra vonatkozóan bemutatott IFRS és HAS beszámolóadatok kiegészítése a kalkulációk alapján a jövőben várható események hatásaival, melyek következtében az egyezőségnek fenn kell állnia.

elemtípust⁸⁷ tartalmazza. Az egyes számítások közötti kamatkülönbséget mutatja az újonnan bevont tőketípus eredményre gyakorolt hatását⁸⁸. A táblában az első oszlop az IFRS szerinti kalkuláció eredményét mutatja, a 2. oszlop pedig az ügyleti kamatlábbal kalkulált kamat összegét. A Jutalék és a Biztosítás kamata már nem közvetlenül egy-egy önálló kalkuláció eredménye, hanem kétféle kalkuláció közötti különbséggént számítható.

A gyakorlatban a fenti megoldás szinte kivitelezhetetlennek tűnik, a lízing-ügyletekben szereplő tőkeelemek sokfélesége, az ügyletek hosszú futamideje, és a módszer számítás-igényessége miatt. Ezen kívül e módszer azt feltételezné, hogy az effektív kamatláb alapján készül az IFRS alapú beszámoló, ami – mint azt korábban, a bankok IFRS szerinti beszámoló-készítési gyakorlatát ismertető fejezetben láttuk – nem állja meg a helyét, a járt út a magyar könyvelt adatok kiegészítése a szükséges módosításokkal. Mint a példából is látszik, ez a megoldás némileg az információ torzulását okozza az egyes időszakok végén, ám a futamidő egésze során az eltérések kiegyenlítődnek.

Vezetői oldalról további kérdés a terv-tény összehasonlítása, illetve az eltérések okainak számszerűsítése és értelmezése. A tervet a gazdasági kalkuláció jelenti, s a menedzsment érdeklődése elsősorban arra irányul, hogy a döntés alapjául szolgáló kamatlábhoz képest a ténylegesen elért kamatláb hogyan alakul, s ezt melyik könyvből (beszámolóból) lehet jobban kimutatni. Amennyiben az adott vállalat a gazdasági kalkuláció során az elsődleges számviteli szabályrendszer alapján jár el, ez a probléma nem merül fel.

⁸⁷ Ez természetesen megegyezik az IFRS szerinti kalkuláció eredményével.

⁸⁸ Vegyük észre, hogy a tényezők bevonásának sorrendje befolyásolja az egyes tényezők számszerű hatását, ezért az elemzés során célszerű egy rögzített sorrend felállítása és követése. Bonyolultabb módszer is elképzelhető, csakúgy, mint a költség- és eredmény-eltérések tényezőkre való felbontásánál, ám a kalkuláció módszertana jelen esetben önmagában annyira számítás-igényes, hogy a parciális módszer alkalmazása gyakorlati szinten kizárt.

Szembe kell azonban nézni azzal a ténnyel, hogy a tervekben szereplő cash flow-elemek nem akkor, vagy nem abban az összegben merülnek fel, amikor azt a kalkulációban eredetileg megjelenítették. E téma feldolgozása azonban túlmutat dolgozatom keretein, ám egy fontos kérdést felvet a magyar és az IFRS szerinti beszámoló elkészítésének módjával kapcsolatban, melyet a következő fejezetben tárgyalok részletesen.

5.6. A számviteli törvény és az IAS 17 megfeleltethetősége a lízing területén

Az előző fejezetben bemutattam, hogy az IFRS előírásai szerinti beszámoló elkészíthető a magyar szabályok szerinti könyvvezetés alapján is, a szükséges korrekciók figyelembe vétele segítségével. A tárgyalt módosítások köre a következő volt:

- az üzleti kamatok effektív kamattól való eltérítésének korrekciója;
- ügyszámításakor felmerülő közvetlen költségek elhatárolása és kamatarányos feloldása, valamint a fel nem oldott elhatárolás átértékelése a fordulónapi árfolyamra;
- futamidő alatt folyamatosan felmerülő költségek tőkeelemként való kezelése;

E fejezetben először megvizsgálom, hogy a lízingpiacon kialakult jelenlegi számviteli gyakorlat megfelel-e a számviteli törvény és a kormányrendelet előírásainak, még inkább a jogszabályok szellemének.

Korábban már bizonyítottam, hogy az **üzleti kamatok** egyenletes kamatlábtól való **eltérítése nem felel meg a számviteli törvény szellemének**, az összemérés elvének. Ezen a területen tehát korrekció végrehajtása szükséges – de nem csak az IFRS szabályaihoz való alkalmazkodás, hanem a magyar törvény szelleméhez való igazodás végett. Ennek értelmében a könyvelési lépések megváltoztatására van szükség, az esedékes kamatokat nem célszerű

kamatbevételként rögzíteni a könyvekben, hanem passzív/aktív időbeli elhatárolásként érdemes azokat könyvelni, majd ennek feloldását, azaz a kamatrealizálást az effektív kamatlábbal számolva lehet könyvelni. E könyvelési módosítás feltétele, hogy rendelkezésünkre álljon az ügyfélszerződés cash flow-elemei alapján kalkulált belső megtérülési ráta, s így minden időszakra meghatározható legyen a törlesztőrészlet tőke-kamat bontása. E módosítások elvégzése után tehát a magyar könyvekben szereplő tételek megfelelnek majd a számviteli törvényben definiált összemérés elvének, és egyúttal alátámasztják a nemzetközi standardok szerint is realizálható bevételt. A fenti megoldás megvalósíthatóságának feltétele még a számviteli kormányrendelet által megkövetelt kamat-felfüggesztési kötelezettség megszüntetése.

Az **ügyindítás kezdeti költségei** között eltérő tulajdonságokkal rendelkező tételeket találhatunk. A legjellemzőbb az üzletszerzési jutalék, melynek célja, hogy a kiválasztott tárgyra vonatkozó lízingügyletet a felek megkössék. Ekkor a jutalék értelmezési lehetősége kétféle lehet. Egyrészt értelmezhetjük úgy, mint az eszköz megvásárlásához kötődő költséget, másrészt úgy is, hogy az adott összeg a szerződés létrehozásáért, a közvetítésért jár. Az elmúlt évtizedben ez utóbbi értelmezés volt a jellemző, s a jelenlegi törvényi módosítások is ezt a megközelítést alkalmazzák. A törvénymódosításra éppen ezen – véleményem szerint hibás – szemlélet miatt volt szükség, ezért a gondok kiküszöbölésére az alkalmazott módszerekre vonatkozóan korlátokat⁸⁹ kellett szabni. A jelenlegi előírások igazodtak tehát a gyakorlathoz, annak megváltoztatását nem várták el, csupán szigorítottak az alkalmazható feltételeken. Véleményem szerint megoldásként egy másik út, a szemlélet megváltoztatása és ennek megfelelően a vonatkozó jogszabályi előírások pontosítása is járható lett volna. Ekkor az **üzletszerzési jutalék** – mint az eszközbe-

⁸⁹ Lásd: szerzési jutalék mértékének maximálása, fenntartási jutalék kifizetésére vonatkozó előírások. (Hpt. 219. (4))

szerzéshez kötődő mellékköltség – *az eszköz értékében aktiválandó tételt* jelentene, s így léte, összege megismerhető volna az ügyfél számára is, ami az egyes lízingbeadók kínálatát összehasonlíthatóbbá tenné. Ezen kívül ez a megoldás kiküszöbölné a jutalékokkal kapcsolatban felvetett összes problémát, hiszen ekkor a teljes jutalékkal növelt összeg volna a tőkekövetelés összege, ennek átváltásával ez az összeg devizában volna denominált, a kimutatott kamatok pedig tartalmaznák a jutalék összegének finanszírozása miatti részt is. A devizában denominált tételek pedig automatikusan átértékelhetőkké válnának, így a nem realizált árfolyamkülönbözet is megjelenne a beszámolóban. A módszer az idő előtti lezárásra is megoldást kínálna, hiszen ekkor az ügyfél a teljes tőkeösszeg megtérítésére köteles volna, amelynek így része volna a még meg nem fizetett jutalék összege is.

Amennyiben tehát az üzletszerzéshez kötődő közvetlen költségeket⁹⁰ – legyenek azok akár külső, akár belső költségek – gazdaságilag egyértelműen a lízingtárgy értékében tudjuk megjeleníteni, eltűnik a legfontosabb eltérés a lízingügyletek hazai és az IFRS szerinti nyilvántartása között. Ez a megoldás szemléletváltást igényelne, ám az ügyfél – a lízingbevevő – szempontjából a valóságot is ez tükrözné jobban, hiszen az ő számára az így megszerzett lízingtárgy a valóságban a jutalékkal megnövelt értéken számít, az általa ténylegesen megfizetett vételár ezt a költséget is tartalmazza. Az eljárás következtében a lízingbevevő által elszámolt kamatráfordítás csökkenne, míg az elszámolandó értékcsökkenési leírás növekedne.

A futamidő alatt folyamatosan felmerülő költségek esetében is hasonló a helyzet. Mint korábban levezettem, speciális számviteli kezelést csak az az

⁹⁰ A futamidő kezdetén egyösszegben megfizetett biztosítási díj esetén talán egyértelműbb a helyzet. Amennyiben a lízingbeadó e biztosítást kifizette, ő egy másik terméket – a biztosított tárgyat – adta lízingbe, így annak értéke az előre fizetett biztosítási díjat is tartalmazza. Ebben az esetben a biztosítási díj tehát a lízingtárgy pótlólagos tulajdonsága, az ezért fizetett ellenérték része kell legyen az eszköz bekerülési értékének. Ez a megfontolás analóg a számviteli törvény tárgyi eszközök bekerülési értékére vonatkozó előírásokkal.

eset igényel, amikor a pótköltség kifizetésének esedékességi időpontja eltér az ügyfél által fizetendő pénzáram esedékességétől. Ekkor a pótlólagos költséget a tőkeelem részeként kellene kezelni, s mint ilyet folyamatosan az eszközre kellene aktiválni. Mivel azonban pénzügyi lízingügylet esetén a lízingbeadó könyveiben eszköz már nem szerepel, a kifizetett költség aktiválása csak az ügyfelekkel szembeni követelés növeléseként történhetne meg. Kérdés, hogy ez mennyiben felel meg a számviteli törvény elveinek, mennyire szolgálja a megbízható és valós összkép bemutatását. Amennyiben a valós gazdasági tartalmat tekintjük – amit a gazdasági kalkuláció jól mutat –, akkor egyértelművé válik, hogy a lízingbeadó a periodikusan kifizetendő pótlólagos költséget nem saját költségeként, és nem is továbbhárított szolgáltatásként értelmezi, hanem a követelés részeként mutatja be. Ekkor tehát egy olyan sajátos pénzügyi lízingszerződés kerülne a könyvekbe, melynek induló tőkekövetelése megegyezik a lízingtárgy bekerülési értékével – beleértve az ügyindítás kezdeti költségeit is –, ám a futamidő alatt a pótlólagos költségek felmerülésének időpontjáig megkeresett kamat és maga az esedékes pótlólagos költség is tőkésítésre⁹¹ kerül, növelve a tőkekövetelés értékét. Ekkor tulajdonképpen két ügylet kombinációjáról van szó: az eredeti lízingügyletet egy hitellel kombináljuk, melyben a lízing-komponens változatlan marad, a hitel pedig tartalmazza a lízingben meg nem fizetett kamatot, mint tőkeemelést, és a pótlólagos kifizetéseket⁹² is.

A fenti megoldások mindegyike azon alapszik, hogy a megbízható és valós összkép kimutatásának elengedhetetlen feltétele a szerződések gazdasági tar-

⁹¹ Itt jegyzem meg, hogy ez a megfontolás alkalmazható volna az ügyindítás kezdeti költségeire is, azzal az eltéréssel, hogy ott – mivel e költségek felmerülési időpontja egybeesik a lízingtárgy kifizetésének időpontjával – kamat még nem kerül tőkésítésre. A tőkésítés mögötti indok azonban mindkét esetben azonos.

⁹² Vegyük észre, hogy ez az érvelés jelent meg korábban a vezetői információs igényeket tárgyaló fejezetben, amikor a lízingügylet futamidő alatti eredményét az egyes tőkeelemek szerinti eredménytényezőkre kívántuk bontani. A jutalék és a pótlólagos költség (a példában biztosítási díj) elkülönítése mintegy önálló hitelként értelmezhető.

talmuknak megfelelő bemutatása, amely megköveteli a lízingbeadó könyveiben az ügylet tartalmának megfelelő megjelenítést. Ennek alapján azt állítom, hogy a lízingügyletek fenti megfontolások mentén történő bemutatása a számviteli törvény és a számviteli kormányrendelet elveinek megfelelő beszámolót eredményezne. Ugyanakkor számos komoly kérdés is felvetődik ezzel kapcsolatban:

- a lízingügylet gazdasági kalkulációjában szereplő rejtett tőkeelemek aktiválása azzal jár, hogy ezen tételek az ügyfél és a versenytársak számára is ismertté válnak, ami a jelenlegi piaci körülmények között nem tűnik megvalósíthatónak. A jutalékok eszközértékben való megjelenítése ugyan tudatosabbá tehetné a lízingbevevők döntéseit, ám ezzel a konstrukcióval a jutalék terhét az ügyfélnek kellene megfizetnie – míg jelenleg mód van a jutalék egy részének közvetítővel való megtérítésére is.
- a lízingügylet és egy hozzá kapcsolódó hitelügylet együttes kezelése számos technikai kérdést vet fel, hiszen ekkor az egyik ügylet kalkulációjának eredményét kellene egy másik ügyletben felhasználni, a két ügyletnek együtt kellene mozognia, hiszen annak pénzáramai nem függetlenek egymástól. Ez hatalmas informatikai fejlesztést⁹³ jelentene a lízingbeadók számára.
- a lízingügylet és a hitelügylet együttes kezelése valószínűleg a számviteli és adójogszabályok részbeni módosítását is szükségessé tenné, különös tekintettel a szerződés idő előtti megszűnésének esetére, az ott alkalmazható (alkalmazandó) árak meghatározására, s ennek áfavonzataira. Ezen módosítások minden bizonnyal kihatnának az események bizonylatolására is.

⁹³ A megoldandó probléma nem egyedülálló, a 2010 óta kiemelten kezelt átstrukturált – korábban prolongált – hitelek, valamint az árfolyamgát alkalmazásával kötött szerződések esetében az ügyletminősítési szabályok miatt két szerződés összekapcsolását, együttes kezelését az érintett pénzügyi intézményeknek meg kell oldaniuk.

- A megoldás következtében a jutalékok elszámolhatóságára, kifizethetőségére kialakított – a gyakorlatban képlékenynek bizonyult – szabályok is szükségtelenné válnak, így ennek jogszabályi lekövetésére is szükség volna.

A fentiek alapján megállapítom, hogy a lízingtárgy vételárán kívüli cash flow-elemek – akár kezdeti, akár folyamatosan felmerülő költségekről van szó – fentiekben leírt figyelembe vételével a magyar számviteli törvény és a kormányrendelet „szelleme” alapján az IFRS előírásainak is megfelelő eredményalakulás és -szerkezeti is kimutatható, azaz nincs szükség korrekciókra a nemzetközi standardnak megfelelő pénzügyi kimutatás előállításához, ám a magyar könyveléstechnika és bizonylatolás módosítása szükséges.

Állításom igazolása érdekében az előzőekben már ismertetett egyedi példa és az elméleti levezetés alapján bemutatom azt a módszert, amely alapján a számvitel egyben képes az IFRS követelményeit is kielégíteni, de a magyar előírásoknak is tökéletesen megfelel.

A lízing értékének meghatározásáról szóló 5.1. fejezetben ismertetett példa adatai alapján (5. táblázat) az ügyfélkalkulációban kimutatott 900 ezer forintos tőkekövetelés így megnövekedne az ügyletszerzési költségekkel (80 ezer forint jutalék és 20 ezer forint előre fizetett biztosítási díj). Így a tőkekövetelés az ezen a kalkuláción alapuló – módosított magyar szabályoknak megfelelő – könyvelés szerint éppen megegyezne a nemzetközi standard előírásaival, s ez az egyezőség meg is marad mindaddig, amíg kamatlábat a felek a futamidő alatt nem térítik el az egyenletestől. (A lízingtárgy beszerzési értéke ekkor $1.000 \text{ eFt} + 80 \text{ eFt} + 20 \text{ eFt} = 1.100 \text{ eFt}$ volna, így ez az összeg kerülne a bevételek és a ráfordítások közé is. A lízingkövetelés induló értéke is ezzel volna azonos, ám ezt az összeget az indulás időpontjában csökkenti az ügyfél által befizetett saját erő, így a kimutatott követelés összege megegyezik a ténylegesen finanszírozott összeggel.)

Amennyiben a kiválasztott minta ezt lehetővé teszi, a fenti egyedi levezetést a mintába került szerződések alapján is bemutatom.

A fenti megfeleltethetőség ellenére úgy vélem, hogy sem a felsorolt ellenérvek, felmerülő kérdések súlya miatt, sem pedig a magyar számviteli szabályok érintett körben történő várható kivezetése miatt ***nem érdemes ebbe az irányba elmozdulni***. Ezért dolgoztam ki a következő fejezetben található megoldási javaslatot – ami megtartja a jelenlegi magyar főkönyvi könyvelést és az erre épülő beszámolót, ám lehetővé teszi az IFRS szerinti analitikus – szerződés- és partnerszintű – könyvvezetést is, s egyben támogatja a kétféle beszámolóban bemutatott értékek közötti eltérések levezetését is.

5.7. IFRS alapú beszámoló elkészítésének javasolt módszere

A szakirodalmi bevezetésben ismertetett egyik kritika az, hogy a nemzetközi szabályrendszer alapján szolgáltatott adatok jellemzően nem egy egységes rendszer alapján, hanem különféle módosító számítások figyelembe vétele alapján állnak elő. Ez a módszer szükségessé teszi a magyar szabályok és az IFRS előírásai közötti valamennyi eltérés feltárását, annak számszerűsítését, és a módosító tételek figyelembe vételét a pénzügyi kimutatás összeállításához. Ezen eltérések számszerűsítése csak szerződésszinten történhet, és minden egyes alkalommal szükség van annak ellenőrzésére, hogy az így kimutatott nemzetközi standard szerinti mérleg- és eredménytételek helyesek.

Az előző fejezetekben bemutattam a hazai szabályok szerint operatív lízingnek minősülő ügyletek pénzügyi lízinggá való átminősítését a nemzetközi standardok szabályainak való megfelelés érdekében. Ezen kívül részletesen elemeztem a magyar könyveléshez szükséges kiegészítő módosításokat, amelyek azon ügyletek esetében szükségesek, amelyek ugyan mindkét szabályrendszer szerint pénzügyi lízingnek minősülnek, ám különleges tulajdon-

ságaik – közvetlen ügyindítási költségek léte, kamatláb eltérítése az effektív kamatlábtól, pótlólagosan felmerülő költségek – miatt a magyar elszámolás gyakorlata önmagában nem elegendő az IFRS szerinti mérleg- és eredmény-tételek meghatározásához.

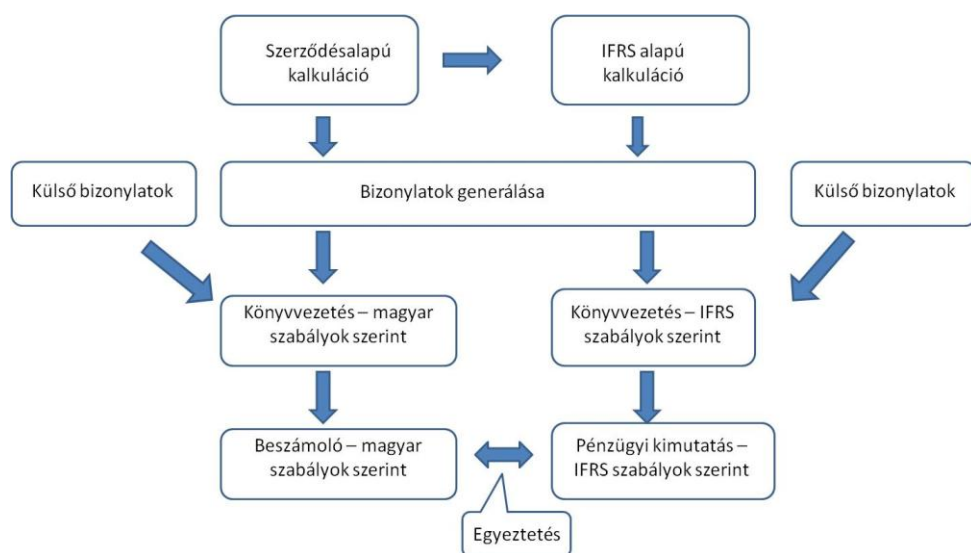
Ebben a fejezetben bemutatok egy másik megoldást, mely nem a magyar szabályok szerinti könyvelt tételek módosításán, hanem az IFRS alapon számított tételek közvetlen könyvelésén alapul. A kiindulás feltétele ekkor is az, hogy a kétféle – szerződésalapú és IFRS alapú – üzleti kalkuláció rendelkezésre álljon, és a kettő közötti kapcsolat szerződésszinten automatikusan biztosított legyen. Mivel – mint korábban bizonyítottam – a magyar szabályok szerinti könyvvezetésre továbbra is szükség van, azt nem változtatom meg. A jövőben esedékes tőkeköveteléseket a lízingbeadó az 1-es számlaosztályban, az esedékes tőke- és kamatköveteléseket a 3-as számlaosztályban tartja nyilván, s ezen követelések csökkentésével történik meg a pénzügyi rendezés könyvelése is. Az esedékes könyvelés mindkét számviteli szabályrendszer szerint azonos lesz, hiszen az ügyfél számára kiterhelt⁹⁴ összeg adott. A hátralévő tőke összege, valamint az adott időszakban realizált összege azonban eltér, ezért ezek nyilvántartására a magyar könyvektől függetlenül van szükség. A számviteli törvény értelmében az 1-5 és 8-9 számlaosztályok tartalma kötött, ám a fennmaradó 3 számlaosztály lehetőséget nyújt az IFRS szerinti független könyvelés megvalósítására. A 6-7 számlaosztály a törvény szerint (Számviteli törvény, 160. § (4)) ugyan a vezetői információk biztosítására használható, mely alatt a törvényalkotó elsősorban a költség-számítás rendszerét érti – melynek gyökerei még a számviteli törvény előtti időkre nyúlnak vissza. Napjainkban azonban a költségszámítás meghatározó

⁹⁴ A hazai gyakorlatban a lízingügyletek esedékes részleteitől szóló számlát (bérlet és nyíltvégű lízing esetén), illetve fizetési értesítőt (zártvégű lízing esetén) a lízingbeadó rendszeresen megküldi a lízingbevevőnek, hiszen az esetek nagy részében a kamat- és árfolyamváltozás miatt a fizetendő pontos összeget az ügyfél más módon nem tudja meghatározni.

eszközét az informatikai lehetőségek fejlődésével nem a költségviselő-költséghely elszámolás, hanem a költséggyűjtők rendszere adja, amely gyakran nem is főkönyvi szinten, hanem a főkönyvi számlák adatainak analitikus szintű bontásával, a főkönyvön kívül valósul meg. Ezen okok miatt a fenti két számlaosztály még a termelővállalatok jelentős részénél sincs használatban, a pénzügyi vállalkozások közül pedig tapasztalataim szerint egyik sem használja. Mivel a lízingtársaságok megítélésének alapját a nemzetközi szabályoknak megfelelő beszámoló-adatok jelentik, amelyek viszont a hazai számviteli előírások szerint nem szükségesek, az IFRS alapon számított adatok tekinthetők a vezetői információs rendszer részének is – annak ellenére, hogy ez klasszikusan a pénzügyi számvitel területéhez tartozik. A nemzetközi standardok szerinti beszámolóhoz szükséges adatok könyvelésére a másik lehetséges megoldás a 0. számlaosztály, amely „azokat a nyilvántartási számlákat tartalmazza, amelyeken kimutatott tételek az adott üzleti év mérleg szerinti eredményét, a mérlegfordulónapi saját tőke összegét közvetlenül nem befolyásolják.” (Számviteli törvény, 160. § (5)). Az idézett beszámoló-elemek egyértelműen a számviteli törvény szerinti fogalmakat tartalmazzák, így a nullás számlaosztályban gyakorlatilag bármilyen könyvelhető, ami ezen kívül esik, így az IFRS szerinti könyvelés is. A számviteli törvény értelmében tehát akár a 0. Nyilvántartási számlák, akár a 6-7. számlaosztályban lehetőség van az elkülönített IFRS szerinti nyilvántartások vezetésére.

Az ennek megfelelő pénzügyi kimutatás összeállításához a főkönyvi számlákat három csoportba kell osztani. Az egyik csoportba kizárólag a magyar beszámolóban, a második csoportba kizárólag az IFRS szerinti kimutatásokban, míg a harmadik csoportba a mindkét szempontból figyelembe veendő számlák tartoznak. Mind az IFRS, mind a magyar beszámoló szempontjából figyelembe veendők azok a számlák, melyek függetlenek a lízing számviteli elszámolásának módjától, azaz jellemzően a saját eszközök, különféle működési költségek, adók, illetve a lízinghez kötődően a már

említett esedékes ügyfélkövetelés számlák, melyek az adott ügyféllel szembeni lejárt követeléseket⁹⁵ mutatják. Kizárólag a hazai beszámolóban jelennek meg természetesen a szerződés szerinti kalkuláció alapján számított hátralévő tőke miatti követelések, az elhatárolt (mérlegben kimutatott) és a költségként elszámolt (eredménycsökkentő) közvetlen ügyindítási költségek, valamint a kapott kamatok. A közvetlen ügyindítási költségek elkülönítve nem jelennek meg az IFRS szerinti beszámolóban, hiszen azok a lízingkövetelés részét képezik, ezért e szerint csak egy hátralévő tőkekövetelés és egy kamatbevétel számlát kell nyitni. A rendszer felépítését ekkor a következő ábra mutatja.

Forrás: saját tapasztalat

42. ábra: A magyar és az IFRS szerinti beszámoló-készítés folyamata elkülönült könyvvizetés alapján

⁹⁵ A dolgozatban nem foglalkozom a problémás ügyletekkel, így a függő kamatok elszámolásával sem. Itt viszont érdemes megemlítenem ezt a témakört, hiszen a függő kamat számviteli rendszertől függő tétel, s mint ilyen az IFRS szerinti nyilvántartásban nem szerepelhet. A gyakorlatban ezeket a tételeket – mind a mérleg-, mind pedig az eredmény számlákon – elkülönített főkönyvi számlákon tartják nyilván, így ezek megjelölhetők úgy mint kizárólagosan magyar szempontból jelentendő számlák.

Az ügyfélszerződés alapján készített kalkuláció képezi az ügyfélnek kiküldött bizonylatok alapját, és így ez alapján automatikusan megtörténik a könyvelés, amelyet kiegészít a jellemzően külső bizonylatok formájában megjelenő kezdeti közvetlen költség, melynek elhatárolása automatikusan könyvelődik a külső bizonylat alapján, míg feloldását a kalkuláció alapján generált adatok jelentik. Az IFRS szerinti kalkulációban az első eltérés már az ügylet indításakor keletkezik – ekkor ugyanis a magyar szabályok szerint az ügyfélnek egy „tőkeszámla”⁹⁶, azaz a teljes nettó eszközértéket tartalmazó bizonylat kerül kiállításra, amelynek összege nem egyezik a nemzetközi szabályok szerinti tőkeköveteléssel, ezért szükség van egy IFRS szerinti tőkeszámla generálására, amely az elkülönült könyvelésben a tőkekövetelés kimutatásának alapját képezi. A következő lépést az esedékes díjak tőkekamat megbontása képezi, ahol minden egyes esedékességnél azonos a fizetendő cash flow összege, ám az ügyfélnek küldött bizonylaton az ügyfélszerződés szerinti tőke-kamat megbontás szerepel. Az egyezőségek biztosítása érdekében ekkor nem új bizonylat generálása javasolt, hanem az ügyfélnek küldött bizonylat kiegészítése az IFRS szerinti kalkuláció tőkekamat megbontásával. Ez a „másodlagos” megbontás természetesen nem jelenik meg az ügyfél számára megküldött bizonylaton, ám a rendszerben nyomon követhetővé válik a kétféle elszámolás eltérése.

A fenti könyvvezetés alapján előáll tehát a teljes – magyar és IFRS – főkönyvi struktúra, amely lehetőséget ad mindkét beszámoló előállítására. Ennek megvalósítását mutatom be a következő példában.

⁹⁶ A tőkeszámla csak a zártvégű pénzügyi lízing esetén jelent valódi – az áfatörvény értelmében eszközértékesítést jelentő – számlát, a nyíltvégű pénzügyi lízing esetén ez nem testesít meg értékesítést, ezért ebben az értelemben nem minősül számlának.

33. táblázat: Nyíltvégű pénzügyi lízingügylet könyvvizetése – magyar beszámolóhoz

Jelleg	Közös		Magyar beszámoló						
Összesen	170 000	-	-	0	- 260 000	40 000	50 000	-	- 170 000
Periódus	Pénzeszköz	Fizetendő áfa	Jutalék AIE	Tőke-követelés	Kamat-bevétel	Folyamatos költség	Jutalék költség	Tőketőkövetelés - halmozott	Számviteli eredmény
0	- 1 050 000		50 000	1 000 000				1 000 000	-
01	- 10 000			-		10 000		1 000 000	10 000
1	382 500	- 60 016	19 270	- 222 282	- 100 202		19 270	777 718	- 80 932
Állapot	- 677 500	- 60 016	30 730	777 718	- 100 202	10 000	19 270	777 718	- 70 932
áfabev	- 60 016	60 016						777 718	-
02	- 10 000			-		10 000	-	777 718	10 000
2	382 500	- 64 751	14 986	- 239 820	- 77 928		14 986	537 898	- 62 942
áfabev	- 64 751	64 751						537 898	-
03	- 10 000			-		10 000	-	537 898	10 000
3	382 500	- 69 860	10 365	- 258 742	- 53 898		10 365	279 156	- 43 533
áfabev	- 69 860	69 860						279 156	-
04	- 10 000			-		10 000	-	279 156	10 000
4	382 500	- 75 372	5 379	- 279 156	- 27 972		5 379	0	- 22 593
áfabev	- 75 372	75 372						-	-

Forrás: saját számítás

A fenti táblázat egyes oszlopai egy-egy főkönyvi számlát jelölnek, a negatív számmal jelzett bekövetkezett változások a számla Követel, míg a pozitív számmal jelzett változások annak Tartozik oldalán jelennek meg. A kettős könyvvizetés alapelveinek megfelelően soron (egy könyvelési tételen) belül a két összeg megegyezik, így az Ellenőrzés oszlopban mindenütt nulla összeg szerepel.

A fenti elméleti levezetésnek megfelelően a főkönyvi számlák egy részét mindkét szempontrendszer azonos módon veszi figyelembe, ezért azokat „Közös” névvel jelöltem meg, míg a kizárólag csak a magyar beszámolóban megjelenő tételeket ezen felirat alatt szerepeltettem.

34. táblázat: Nyíltvégű pénzügyi lízingügylet könyvvizetése – IFRS beszámolóhoz

Adatok forintban						
Jelleg	Közös		IFRS beszámoló			
Összesen	170 000	-	170 000	0	- 170 000	4,79%
Periódus	Pénzeszköz	Fizetendő áfa	IFRS figyelembe vehető CF	Tőke-követelés	Kamat-bevétel	Tőkekövetelés - halmozott
0	- 1 050 000		- 1 050 000	1 050 000		1 050 000
01	- 10 000		- 10 000	35 160	- 25 160	1 085 160
1	382 500	- 60 016	322 484	- 296 482	- 26 002	788 678
Állapot	- 677 500	- 60 016	- 737 516	788 678	- 51 161	788 678
áfabev	- 60 016	60 016		18 898	- 18 898	807 576
02	- 10 000		- 10 000	29 351	- 19 351	836 926
2	382 500	- 64 751	317 749	- 297 695	- 20 054	539 232
áfabev	- 64 751	64 751		12 921	- 12 921	552 152
03	- 10 000		- 10 000	23 230	- 13 230	575 383
3	382 500	- 69 860	312 640	- 298 853	- 13 787	276 530
áfabev	- 69 860	69 860		6 626	- 6 626	283 156
04	- 10 000		- 10 000	16 785	- 6 785	299 941
4	382 500	- 75 372	307 128	- 299 941	- 7 187	0
áfabev	- 75 372	75 372		- 0	0	0

Forrás: saját számítás

Az IFRS beszámolóhoz figyelembe kell venni a Közös főkönyvi számlákat – melyek ezért ebben a táblában ismét szerepelnek –, valamint a kizárólag az IFRS kalkuláció adatait tükröző számlákat. (Láthatjuk, hogy a jutalékkal kapcsolatos könyvelési tételek így önállóan nem jelennek meg az IFRS szerinti könyvvizetésben.) A könyvelési egyezőség itt sem borulhat fel, így az Ellenőrzés oszlopban ekkor sem szerepelhet nullától eltérő érték⁹⁷.

A nemzetközi számviteli szabályok alapján készített beszámoló tehát ugyanúgy előállítható könyvelt bizonylatok alapján, mint ahogy a magyar beszámoló is.

A fenti elszámolási mód gyakorlati alkalmazására a mintába került szerződések alapján tesztek majd kísérletet.

⁹⁷ Ennek gyakorlati megvalósítása egy, kizárólag az IFRS könyvekben jelentkező technikai számlával (ellenszámla) alkalmazásával történik, melynek egyenlege az IFRS beszámolóban nem jelenik meg.

6. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A vizsgált irodalom, a jogszabályi előírások és saját tapasztalataim alapján bebizonyosodott, hogy a hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások számára gyakorlatilag **nem kerülhető el a konszolidált szintű beszámoló IFRS alapon történő előállítása**, hiszen akár a jogszabályi előírások – tőzsdén jegyzett voltak, vagy nyilvános kötvénykibocsátásuk –; vagy az anyavállalatok által támasztott igények okán ez kötelezettség. Emellett elengedhetetlen számukra a PSZÁF által kijelölt bankcsoportra vonatkozóan a hazai szabályokon alapuló konszolidált jelentés előállítása is, együtt az ugyanezen szabályrendszert alkalmazó egyedi szintű beszámolók előállításával. Ez **a többszörös adminisztrációs teher** az érdekhordozók igényeinek figyelembevételével **csökkentendő**, különös tekintettel a szektor intézményeire nehezedő egyéb terhek növekedése mellett, melyek a hatékonyság és költség-takarékosság szerepét előtérbe helyezik. Ugyanakkor a terhek ilyen csökkentése **nem rontaná a** hitelintézetekről egyedi szinten **rendelkezésre álló információ minőségét**, s kellő körülmények esetén nem befolyásolná kedvezőtlenül a költségvetés adóbevételeit sem. A fentiek értelmében a hitelintézeti szektor számára célszerű volna lehetővé tenni az egyedi vállalatok szintjén is a nemzetközi standardok szerinti jelentés elkészítését, mind adózási, mind pedig felügyeleti célokra.

A hitelintézetekre és pénzügyi vállalkozásokra vonatkozó **számviteli** kormányrendelet áttanulmányozása során azt tapasztaltam, hogy az abban foglalt **szabályok túl részletesek**, viszont nem képesek a jelenségek teljes körét leírni, szabályozni, s így számos esetben leszűkítő értelmezést eredményeznek, amely a számviteli törvény alapelveivel, de különösen a megbízható és valós kép bemutatásának igényével ellentétes gyakorlatban és hozzáállásban nyilvánul meg. Ahhoz, hogy a jogalkotó által explicite nem szabá-

lyozott területek értékelése és nyilvántartása során az alapelvek teljeskörűen érvényesülhessenek, szükség van a szabályozás jellegének megváltoztatására, és a keretelv-jelleg deklarálására.

(A fenti állítások létjogosultságát az előzőekben a kapott és az adott jutalékok aszimmetrikus szabályozásán, a kapott kamatok effektív kamattól való eltérítése és a kamatmentes ügyletek elszámolásának példáján keresztül mutattam be és igazoltam.)

A számviteli kormányrendelet kiemelt fontosságú területe a **kamatok realizálásának szabályozása**. Az erre vonatkozó előírások tanulmányozása, valamint a kapcsolódó jogszabályok – ideértve a Ptk – vizsgálata során megállapítottam, hogy **a kamatok felfüggesztésének módszertana nem szolgálja sem az ügyfelek érdekeit, sem a külső és belső érdekelttek információ iránti igényének jobb kielégítését**. Az ügyfél által megfizetendő pénzösszeg nagysága a jelenlegi szabályozás mellett – ahol a késedelmesen megfizetett kamat tőkésítése nem tiltott – független a kamatfelfüggesztéstől és a törlesztési sorrend alkalmazásától, így a fizetendő összeg ebben az esetben – ügyleti kamat alkalmazása esetén – pontosan megegyezik a speciális törlesztési sorrend alkalmazása nélkül fizetendő összeggel. Megállapítottam azt is, hogy a kamatok felfüggesztése a gyakorlatban a követelés ezen részére történő 100%-os mértékű értékvesztés-képzésnek felel meg, amit a vonatkozó jogszabályt megelőző 100%-os céltartalék képzésére vonatkozó előírás is alátámaszt. **A kamatfelfüggesztés és a törlesztési sorrend azonban nagy adminisztrációs és informatikai terhet jelent a hitelintézetek számára, miközben érdemleges eredménnyel sem az átláthatóság, sem pedig a tartalékolás tekintetében nem jár, miközben lehetetlenné teszi az effektív kamatláb egyszerű alkalmazását.**

A fentiek alapján szükségesnek látszik a számviteli kormányrendelet kamatfelfüggesztésre és törlesztési sorrend meghatározásra vonatkozó előírásainak

megváltoztatása.

A számviteli kormányrendelet **kamatmentes ügyletekre** vonatkozó előírása szükségessé teszi ilyen esetekben **is a kamatok elkülönítését** az esetleges kezelési költségeken belül, és ennek kamatként történő realizálását is. Ezen probléma megoldásának számszaki bemutatása alapján arra a következtetésre jutottam, hogy **a számviteli törvény megbízható és valós összkép követelménye**, valamint a számviteli kormányrendelet tételes előírása **alapján az effektív kamatláb alkalmazása szükséges** a futamidő alatt, annak ellenére, hogy ezt explicite nem írja elő. Előző módosítási javaslataim megvalósítása esetén az effektív kamatláb alkalmazása bevezetésének további akadálya nincs.

A hazai szabályozási megoldások áttekintése során megvizsgáltam az **új Ptk. pénzügyi lízingre vonatkozó**, s várhatóan 2014-ben hatályba lépő **rendelkezéseit** is. E rendelkezések **nincsenek összhangban sem a jelenlegi magyar szabályozással, sem pedig a hatályos nemzetközi számviteli standard előírásaival**. Ugyanakkor nem veszik figyelembe az IAS 17 módosítására irányuló, évek óta tartó nemzetközi erőfeszítéseket, és a várható megoldási irányokat sem. A Ptk.-ban foglalt megoldás ezen felül véleményem szerint **elhízázott kritériumot ír elő** a pénzügyi lízingügyletté minősítéshez, mert a futamidő alatti pénzáramok nominális értékét hasonlíttatja a finanszírozott eszköz valós értékéhez, amely feltétel minden esetben fenn kell, hogy álljon, ellenkező esetben ugyanis a hitelező még a kihelyezett tőkéjét sem kapná vissza – még az eredeti szerződés szerint sem. Mindez szükségessé teszi a pénzügyi lízing Ptk.-beli **szabályozásának felülvizsgálatát**, s egyben az általam ismertetett szakmai érveken túl az IAS 17 felülvizsgálata során szerzett tapasztalatok figyelembe vételét, az új nemzetközi lízingstandard előírásait.

A vizsgált általános szerződési feltétel és saját korábbi tapasztalataim alapján

is úgy látom, hogy **a lízingügyletek** hazai számviteli szabályok szerinti **minősítése** – pénzügyi vagy operatív lízingként történő besorolása – **nem felel meg** sem **a gazdasági tartalomnak**, sem a nemzetközi számviteli standardoknak. A szabályozás jelenlegi formája pedig tág teret nyújt mind a lízingbeadók, mind pedig a lízingbevevők számára az ügyletek eltérő strukturálására, a szabályok kijátszására. Ezen következtetést egyrészt a lízingügyletek kalkulációiból, másrészt a lízingtársaságok bérleti (operatív lízing) szerződéseire vonatkozó üzletszabályzatok, általános szerződési feltételek elemzéséből vontam le.

A lízingre vonatkozó új nemzetközi standard és a Ptk.-beli szabályok módosításának hatályba lépéséig célszerűnek tűnik **a pénzügyi lízing fogalmának Hpt-beli módosítása**, melynek keretében célszerű lenne egyértelművé tenni, hogy a tőke-kamat megbontás szerződésben való feltüntetése, a lízingtárgy lízingbevevő könyveiben való kimutatása nem a minősítés feltétele, hanem következménye. Az új szabályozásban szükséges volna explicite definiálni **a tartalom elsődlegességét a forma felett**, azaz javasolt annak kijelentése, hogy nemcsak a kimondott vételi opció esetén minősül egy lízingügylet pénzügyi lízingnek, hanem az ügylet gazdasági tartalmától is.

A fentebb és a disszertáció egészében ismertetett elemzések, eredmények alapján **javaslataim** a következők:

- A hitelintézeti szektor számára lehetővé kell tenni az **egyedi vállalatok szintjén is a nemzetközi standardok szerinti jelentés elkészítését**, mind adózási, mind pedig felügyeleti célokra.
- A hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások beszámolási sajátosságairól szóló **számviteli kormányrendeletet meg kell tisztítani a leszűkítő értelmezést eredményező konkrét előírásoktól**, s ezeket nem jogszabály, hanem szakmai iránymutatásként – esetleg PSZÁF-ajánlások, körlevelek formájában – célszerű megjeleníteni.

- A fentiek alapján javaslom a **számviteli kormányrendelet kamat-felfüggesztésre és törlesztési sorrend meghatározásra vonatkozó részeinek (17. §) törlését**, valamint ennek megfelelően a kintlévőségek értékelésére vonatkozó 7. számú melléklet kapcsolódó előírásainak módosítását.
- Javaslom, hogy a hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások az eredményben realizált kamatbevételt az effektív kamatláb alkalmazásával határozzák meg.
- Javaslom, hogy a **pénzügyi lízing Ptk.-beli szabályozását vizsgálják felül**. E felülvizsgálat során vegyék figyelembe az általam ismertetett szakmai érveken túl az IAS 17 felülvizsgálata során szerzett tapasztalatokat, s ennek hatályba léptetését hangolják össze a várható új nemzetközi lízingstandard hatályba lépésének időpontjával.
- A lízingre vonatkozó új nemzetközi standard és a Ptk.-beli szabályok módosításának hatályba lépéséig javaslom a **pénzügyi lízing fogalmának Hpt-beli módosítását**. Ennek keretében célszerű lenne egyértelművé tenni, hogy a tőke-kamat megbontás szerződésben való feltüntetése, a lízingtárgy lízingbevevő könyveiben való kimutatása nem a minősítés feltétele, hanem következménye. Az új szabályozásban szükséges volna explicite definiálni a tartalom elsődlegességét a forma felett, azaz javasolt annak kijelentése, hogy nemcsak a kimondott vételi opció esetén minősül egy lízing-ügylet pénzügyi lízingnek, hanem az ügylet gazdasági tartalmától is.

7. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Az elvégzett empirikus kutatás, a vonatkozó jogszabályok, valamint a hazai és a nemzetközi szakirodalom feldolgozása alapján a következő új és újszerű tudományos eredmények fogalmazhatók meg:

1. **A hitelintézetekre vonatkozó hazai számviteli előírások helyett az egyedi pénzügyi kimutatások szintjén is a nemzetközi számviteli előírások alkalmazása volna célszerű,** informatív és egyben gazdaságos is.

Az eredmény eléréséhez megvizsgáltam vonatkozó jogszabályi előírásokat, a nemzetközi standard szerinti beszámoló előállításának banki gyakorlatát, valamint a nemzetközi felügyeleti jelentéstételi kötelezettségek tervezett változását. Összevettem a vonatkozó szabályokat a magyar bankszektor tulajdonosi szerkezetével is, valamint elemeztem a nagy könyvvizsgáló társaságok erre vonatkozó kutatásait is.

2. **A hazai jogszabályok szerint operatív lízingnek minősülő, és ekképp bemutatott ügyletek gazdasági tartalmukat tekintve és a nemzetközi számviteli standardok előírásai szerint is jellemzően pénzügyi lízingnek minősülnek.**

Ezt az eredményt a jogszabályi előírások elemzése mellett a legnagyobb lízingcégek bérletre vonatkozó általános szerződési feltételeinek részletes vizsgálatával értem el. A számítások igazolták, hogy a lízingbeadó szempontjából a nemzetközi standard minősítési kritériumai közül legalább egy lényegileg fennáll az operatív lízingügyletek esetében.

3. A ma hatályos számviteli törvény és a hitelintézetekre vonatkozó számviteli kormányrendelet helyes alkalmazásával, illetve a jelenlegi leszűkítő megfogalmazás és értelmezés megváltoztatásával **a magyar szabályok szerint is pénzügyi lízingnek minősülő standard** – speratív tételeket és kamatláb-eltérítést nem tartalmazó – **ügyletek helyes számviteli kezelése és értékelése gyakorlatilag megfeleltethető a nemzetközi számviteli standard szerinti bemutatásnak.**

Ennek alátámasztására számos saját készítésű példán keresztül megvizsgáltam a jelenlegi könyvelési és értékelési gyakorlatot, ezt összevetettem a számviteli törvény elveivel, valamint a kormányrendelet szó szerinti előírásaival. Bizonyítottam, hogy a kormányrendelet szó szerinti előírásai mind egymással, mind pedig a számviteli törvény alapelveivel ellentmondásban vannak, s megmutattam ezen ellentmondás feloldásának lehetséges módját. A fentieket a mintába került szerződésekre futtatott klaszterelemzéssel igazoltam.

4. **A lízingügyletek IFRS szerinti nyilvántartása** gazdasági tartalmát tekintve közelebb áll a megbízható és valós képhez, mint a hazai kormányrendelet szó szerinti értelmezése alapján adott megoldások. Ugyanakkor saját számpéldáim alapján bebizonyítottam, **hogy a vezetői információk szempontjából** ez a megoldás éppen **nehezíti a tisztánlátást**, és szükségessé teszi a lízingügyletek eredményének (kamatbevételének) tényezőkre történő felbontását. E felbontásra tényezőfelbontás vezetői számvitelben jól ismert, ám e területen még nem alkalmazott láncmódszerét alkalmaztam.

5. **A nemzetközi számviteli standardoknak megfelelő beszámoló jelenlegi összeállítási módszertana nehézkes,** nehezen bizonyítható, és számos esetben a szerződésszintű analitikával való alátámasztása gondot okoz. Ezen megállapításom egybeesik az e területen ismert korábbi kutatási eredményekkel. Bár a jogalkotó részéről már felfedezhető a szándék az IFRS szerinti beszámoló engedélyezésére az egyedi beszámolók szintjén, a munka azonban lassan folyik, így továbbra is azzal érdemes számolnunk, hogy a számviteli kormányrendelet hosszabb távon is érvényben marad, ezért szükség van a nemzetközi standardok szerinti pénzügyi kimutatások összeállításának egyszerűsítésére, automatizálására.

Ennek megoldására egy olyan módszertant javasoltam, és fejtettem ki részletesen, amely a pénzügyi lízingügyletek esetében lehetővé teszi a párhuzamos – magyar bizonylatok és IFRS szerinti tőke-kamat megbontás szerinti – könyvvezetést, s ezek alapján a főkönyvi számlák helyes paraméterezésével az automatikus mérleg- és eredményösszeállítást mindkét szempontrendszer szerint. A bemutatott megoldás megköveteli valamennyi érintett gazdasági esemény párhuzamos könyvelését, valamint a főkönyvi számlák helyes besorolását a kétféle jelentéstételi rendszerbe.

8. ÖSSZEFOGLALÁS

Doktori értekezésemben a nemzetközi számviteli harmonizáció okainak, folyamatának és következményeinek bemutatását tűztem ki célul, valamint a folyamat egyik jellemző példáján, a lízingügyletekre vonatkozó számviteli szabályozáson keresztül vizsgáltam meg a hazai előírások IFRS-eknek való megfelelését, megfeleltethetőségét, s röviden bemutattam a lízingstandardok továbbfejlesztésének irányait.

Az elemzést megelőzte a vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalom áttekintése, feldolgozása, valamint a dolgozatban közvetlenül meg nem jelenő, de a szakmai háttérrel biztosító 13 év lízingszámviteli tapasztalat, melyet a magyar számvitel, az IFRS és a US GAAP területén szereztem.

A dolgozat elkészítése során felhasználtam a vezető lízingtársaságok operatív lízingre vonatkozó általános szerződési feltételeit, a pénzügyi statisztika és jelenérték-számítás eljárásait és a statisztikában alkalmazott módszereket, valamint a rendelkezésemre bocsátott 5.800 elemű minta szerződés szerinti gazdasági- és ügyfél-kalkulációit.

A szakirodalom áttanulmányozása és a jogszabályok összevetése következtében bebizonyosodott a téma aktualitása, elméleti és gyakorlati jelentősége.

A nemzetközi számviteli harmonizáció szükségessége napjainkra egyértelművé vált, és eldőlni látszik, hogy a folyamat „nyertese” az IFRS. A konvergencia a meglévő standardok összehangolásán, illetve az új standardok közös kialakításán alapszik. (Fajardo, 2007) Az IFRS világszerte elterjedt, s a kutatások bizonyítják, hogy mind a kötelező, mind pedig az önkéntes áttérés javította a beszámolók színvonalát, magasabb szintre emelte a transzparenciát, biztosítva ezzel a külső érdekhordozók helyes döntéseinek megalapozását.

A lízingstandard átalakítása ennek a harmonizációs folyamatnak eklatáns példája, mely jól tükrözi a két standardalkotó testület együttműködését, valamint a standardalkotás megalapozott, ám időben elhúzódó folyamatát.

Mivel az új lízingstandard véglegesítése, s így bevezetése is későbbre tolódott, szükséges a jelenlegi standard előírásainak vizsgálata, s összevetése a magyar számviteli előírásokkal. Igaz ez azért is, mert jelenleg hazánkban – elsősorban az adóalapok védelme és az adóbevételek tervezhetősége miatt – nem látszik közelinek a lehetőség⁹⁸ arra, hogy a pénzügyi szektor vállalatai az egyedi beszámoló szintjén is az IFRS alapján készítsék pénzügyi kimutatásaikat. Ezen elemzés során bebizonyosodott, hogy a hazai számviteli előírások elvei megfelelnek az IFRS elveinek, azokból és a részletes előírások egy részéből levezethető az effektív kamatláb alkalmazásának kényszere. A számviteli kormányrendelet egyéb – szükségtelenül részletes – előírásai ugyanakkor gátolják a helyes eredmény kimutatását a hazai elvek szerinti beszámolóban, így dolgozatomban azok kivezetését javasoltam. Az általam megszüntetendő előírások másik része nem ellentmondásossága, hanem túlzott – és egyoldalú – részletezettsége miatt törlendő a kormányrendeletből. A kivezetett részletek egyértelművé és konzisztenssé téve szabályozói ajánlasként ugyanakkor tovább élhetnek. A kamatfelfüggesztés szabálya azonban gazdaságilag, számvitelileg és információ-technológia szempontjából is elhibázott, ezért annak megszüntetését feltétlenül javasolom.

A hazai lízingügyletek tipikus jellemzői (közvetlen kezdeti költségek, folyamatosan felmerülő pótlólagos költségek, kamatlábak eltérítése a futamidő alatt), valamint az operatív lízing IFRS-től eltérő szempontokon alapuló minősítése szükségessé tette a lízingügyletek számviteli beszámolóban való

⁹⁸ A Nemzetgazdasági Minisztérium 2013 májusában munkacsoportot alakított, amely fő feladatának az egyedi szintű IFRS-alapú beszámolók elkészítésének várható következményeit kívánja feltárni. A munka során kiemelt figyelmet szentelnek a hitelintézeti szektornak, ám a rövid távú eredmény nem garantált. (Lukács, 2013)

szerepeltetésének vizsgálatát, valamint egyrészt a magyar szabályoknak való megfelelés elemzését, másrészt az IFRS beszámolóban való szerepeltetés technikáinak kidolgozását. A fenti munka során bebizonyosodott, hogy a magyar és az IFRS szerinti eredmény időbeli alakulását, eltérését befolyásolja számos olyan tényező, amelynek közvetlen számviteli hatása nincs, ám közvetett módon e hatás mégis megjelenik az eredményekben. Egyértelműen kiderült azonban az, hogy a számviteli eredmény időbeni alakulására a legfontosabb – csoportképző – hatást a kalkulációban közvetlenül, számszerűen is megjelenő tényezők (operatív tételek, kamatláb-eltérítés) gyakoroltak, amelyek hazai számviteli kezelése eltér az IFRS alapján elvárt módszertantól, ezért a hazai szabályok változtatására, egyértelműbbé tételére van szükség.

A feldolgozott irodalom valamennyi szerzője egyetértett abban, hogy megbízható és valós összképet az IFRS szerinti pénzügyi kimutatás is csak akkor nyújthat, ha azokat megfelelő analitikus könyvvizsgálattal támasztják alá, ezért eredményeim között egy ilyen rendszer logikai megoldását is szemléltetem.

Summary

I have intended to introduce the reasons, processes and consequences of the international accounting harmonization in my doctoral thesis and observed the compliance of the local accounting rules with the IFRS through specific rules related to leasing deals and shortly introduced the development of leasing standards.

The detailed analysis was preceded by the overview and summary of the relevant Hungarian and international literature, and the 13-year leasing accounting experience of mine gained on both the local, IFRS and US GAAP fields.

General contract conditions of major leasing companies of the Hungarian leasing market were observed together with the methods used in financial and mathematical statistics, applied to the economic and client calculation data of a 5800-element sample.

The overview of the literature and the comparison of the regulations have proven that the subject is current, relevant and important both from theoretical and practical point of view.

The necessity of the international accounting harmonization has become a fact by now and it seems to be unequivocal that IFRS is the “winner” of this process. Convergence is based on the synchronization of the existing standards and creating common new standards. (Fajardo, 2007) IFRS is worldwide, researches prove that both the obligatory and the voluntary application resulted in higher quality of the financial statements, and in increased transparency, ensuring information for the decisions of stakeholders.

The development of the new leasing standard is a good example for this harmonization process, reflecting the cooperation of the two standard-creation bodies, and the solid but prolonged process.

As the finalization of new leasing standards, hence their effective date has also been delayed, it is necessary to observe the current standards and to compare them with the Hungarian rules regarding leasing accounting. It is important due to the fact, that currently the possibility of applying IFRS on the individual level of the financial companies seems quite faraway.

The analysis has proved that the local accounting regulations on leasing are compliant with the IFRS principles and the requirement of using the effective interest rate is also obligatory as it can be deducted from the explicit and implicit rules prescribed in the Accounting Act and decree. Although other – unnecessarily detailed – prescriptions in the accounting decree hold the introduction of the correct profit in the local financial statements, hence, I suggest the elimination of those rules. The other part of the rules where I would offer the cancellation is terminable due not to their contradictions, rather their excessive detailedness. These parts of the local regulations – after correcting their deficiencies – can be applied in the same way as the IFRIC and the SIC related to IFRS.

The typical characteristic of the Hungarian leasing deals (such as: initial direct costs, incremental costs incurring during the tenor, diversion of client interest rate from the effective interest rate) and the different criteria to be fulfilled when classifying a lease as operating lease, made necessary the introduction of the leasing deals in the financial statements, and the method of the local operating lease disclosure in the IFRS statements as financial lease.

It has been proved that the main factors impacting on the time series of the profit recognized and disclosed regarding a leasing deal are those which are

incorporated into the leasing calculation, such as incremental costs during the tenor and the non-use of the effective interest rate. As the local practice regarding these factors is different from the ones prescribed by the IFRS, it is required to modify the Hungarian regulations.

All authors of the introduced literature share the common understanding that the financial statements using IFRS principles can introduce a fair and true picture only if the statements are confirmed by analytical book keeping, hence there is such a system outlined amongst my research results.

9. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton mondok köszönetet mindazoknak, akik kutatómunkámban és értékezésem megírásában segítségemre voltak.

Külön is köszönetet mondok **Dr. Wickert Irén** egyetemi docensnek, témavezetőmnek, aki szakmai hozzáértésével irányította munkámat.

Köszönöm **Dr. Bánfi Tamás** egyetemi tanár szakmai és emberi támogatását.

Köszönöm közvetlen egyetemi kollégáim, s különösen munkahelyi feletteseim, **dr. Gyenge Magdolna** és **dr. Lukács János** erkölcsi és szakmai támogatását, türelmét.

Köszönöm barátaim – **Béres Anna, Csordás Ferenc, Iván Andrea, Fodor Éva, Láng Andrea, Mihók Viktória, Pálincás Kata** –, valamint **testvérem és édesanyám** nélkülözhetetlen segítségét, mellyel lehetővé tették, hogy a dolgozat elkészüljön, és ennek folyamata Regina **lányom** számára is élhető maradjon.

Köszönöm **dr. Sugár András** szakmai és emberi támogatását, hasznos észrevételeit, valamint **Kárpátiné Daróczi Judit, Murányi Natália** és **Szabó Irén** értékes hozzájárulását.

10. IRODALOMJEGYZÉK

10.1. Könyvek

1. Bató, M., Blahó, A., Dorner, A., Kutasi, G., Magas, I., Polyánszki T. Z., Szajp, Sz., Szabó Zs. és Szentes T. (2006): Fejlődés, versenyképesség, globalizáció. I. Akadémiai Kiadó, Budapest
2. Hunyadi L., Vita L. (2008): Statisztika I.-II. Aula Kiadó, 352 o.
3. Kerékgyártó, Gy., L. Balogh, I., Sugár, A., Szarvas, B. (2008): Statisztikai módszerek és alkalmazásuk a gazdasági és társadalmi elemzésekben. AULA Kiadó, Budapest. 446 o.
4. Mackenzie, B., Coe Tsee, D., Njikizana, T., Chamboko, R., Colyvas, B. (2011): Wiley IFRS: Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards
5. Mitev A., Sajtos L. (2007): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea kiadó, 404 o.
6. Veres, J. – Gulyás, É. (2008): Bankszámvitel. Alinea kiadó, 156-157.

10.2. Folyóiratszettek és internetes források

7. ASB (1999): Leases: Implementation of a New Approach. discussion paper. London7 *Accounting Standards Board*.
8. ASB (2004): <http://www.asb.org.uk/asb/technical/projects/project0025.html>. London: *Accounting Standards Board*.
9. Baricz, R. (1997): A magyar számvitel a nemzetközi és a nemzeti szabályozások tükrében. *Számvitel és Könyvvizsgálat* 10:388-394.
10. Bartal T. (2012): Az új Ptk. megalkotására tett Javaslat lízingszerződésre rendelkezéseinek kritikai jellegű áttekintése. (GJ, 5., 23-26. o.), <http://ptk2013.hu/szakcikkek/bartal-tamas-az-uj-ptk-megalkotasara-tett-javaslat-lizingszerzodesre-vonatkozó-rendelkezeseinek-kritikai-jellegu-attekintese-gj-20125-23-26-o/1584>
11. Barth, M. E., W. R. Landsman, M. Lang, C. Williams (2012): Are IFRS-based and US GAAP-based Accounting Amounts Comparable? *Journal of Accounting & Economics*, 54 (1):68-93, August
12. Beattie, V., K. Edwards, and A. Goodacre (1998): The Impact of Constructive Operating Lease Capitalisation on Key Accounting Ratios. *Accounting and Business Research*, 28 (4):233-254, Autumn Issue
13. Beattie, V., A. Goodacre, S.J. Thomson (2006): International Lease-accounting Reform and Economic Consequences: The Views of U.K.

Users and Preparers. *The International Journal of Accounting* 41:75-103

14. Beke, J. (2010): Nemzetközi Számviteli Standardok adaptálásának gyakorlata. *SZAKma*, 52 (2):90-95.
15. Bennett, B., M. Bradbury (2003): Capitalizing Non-cancelable Operating Leases. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 14:2
16. Boros J., Rakó, Á. (2012.a): A pénzügyi kimutatások prezentálásának és az információk közzétételének általános jellemzői a tőzsdén jegyzett magyar társaságok körében. KPMG.hu
17. Boros, J., Rakó, Á. (2008): Az IFRS-ek és a tőkeelőírások kölcsönhatásai, *Számvitel, adó, könyvvizsgálat*, 50 (7-8):308-314.
18. Boros, J., Rakó, Á. (2010): KPMG-felmérés a tőzsdén jegyzett magyar társaságok körében. *SZAKma*, 52 (6):274-279.
19. Bosnyák, J. (2003): Számviteli értékelési eljárások hatása a vállalkozások vagyoni, jövedelmi és pénzügyi helyzetére. Ph.D. értekezés
20. Botka, E. (2012a): Deviza- (euró) alapú forintos pénzügyi lízing számviteli elszámolása a lízingbe vevőnél I. rész. *Számvitel Adó Könyvvizsgálat*, (2):59-60.
21. Botka, E. (2012b): Deviza- (euró) alapú forintos pénzügyi lízing számviteli elszámolása a lízingbe vevőnél II. rész. *Számvitel Adó Könyvvizsgálat*, (3):109-110.
22. Botka, E. (2012c): „Nyílt végű” pénzügyi lízing keretében beszerzett eszközök számviteli elszámolásáról. *Számvitel Adó Könyvvizsgálat*, (11):476-477.
23. Bradshaw, M.T., A. Richardson, and R.G. Sloan (2004): The Relation between Corporate Financing Activities, Analysts’ Forecasts and Stock Returns. Working paper, Harvard Business School.
24. Cassar, G. (2005) External Financing and Firm Operating Performance. Working paper. University of Pennsylvania.
25. Crosby, N. (2003): Accounting for Leases – the Problem of Rent Reviews in Capitalising Lease Liabilities, *Journal of Property Investment & Finance*, 21 (2):79-108
26. Daske, H., L. Hail, C. Leuz and R. S. Verdi. (2007): Adopting a Label: Heterogeneity in the Economic Consequences of IFRS Adoptions, SSRN, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1864771 (utolsó letöltés 2013. 05.26.)
27. Deloitte (2012): IFRS felmérés – 2011 Fókuszban a pénzügyi beszámolók. Deloitte Magyarország, http://www.iasplus.com/en/publications/hungary/other/ifrs-felmeres-2014-2011fokuszban-a-penzugyi-beszamolok/at_download/file (utolsó letöltés: 2013. május 24.)

28. Deloitte (2010): Középpontban az IFRS Az IASB kiadta a lízingek elszámolásával kapcsolatos Nyilvános Tervezetét.
http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Hungary/Local%20Assets/Documents/Newsletters/IFRS_hu_all/IFRS_2010%20Sept_Leases_hu.pdf (utolsó letöltés: 2013. május 24.)
29. Ely, K. M. (1995): Operating Lease Accounting and the Market's Assessment of Equity Risk. *Journal of Accounting Research* 33 (2):397-415, Autumn <http://www.jstor.org/stable/2491495>
30. Ernst & Young (2010): US GAAP versus IFRS – The Basics, March
31. EU-report #1: JELENTÉS AZ EURÓPAI ÉRTÉKPAPÍR-BIZOTT-SÁGNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok (IFRS-ek) és harmadik országok nemzeti számviteli szabályozásai (GAAP-ok) közötti konvergenciáról (http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/com-2010-292/com-2010-292_hu.pdf)
32. Európai Parlament (2008): Jelentés a nemzetközi beszámolóképzési standardokról (IFRS) és a Nemzetközi Számviteli Standard Testület (IASB) irányításáról (2006/2248(INI)) Gazdasági és Monetáris Bizottság, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0032+0+DOC+XML+V0//HU> (utolsó letöltés: 2013. 05.25.)
33. Exposure Draft ED/2010/9 – Leases
34. Exposure Draft ED/2013/6 – Leases
35. Fajardo, C. L. (2007): The Move Towards Convergence of Accounting Standards World Wide. *Journal of American Academy of Business*, Cambridge, Hollywood: 12 (1):57. Sep
36. FASB (2011): Progress Report on IASB-FASB Convergence Work 21 April 2011
http://www.fasb.org/cs/ContentServer?site=FASB&c=Document_C&pagename=FASB%2FDocument_C%2FDocumentPage&cid=1176158460551 (utolsó letöltés: 2013. 05.25.)
37. FASB (2013): International Convergence of Accounting Standards – Overview,
<http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=1176156245663> (utolsó letöltés: 2013. 05.25.)
38. Filyó, J. (2012): Kkv-k számviteli beszámolási rendszere. Műhely-tanulmány, BCE TÁMOP projekt, „A számviteli információk a versenyképesség szolgálatában” téma
39. Franks, J.R. and S.D. Hodges (1978): Valuation of Financial Lease Contracts: A Note. *The Journal of Finance*, 33 (2): May
40. Frecka, T.J. (2008): Ethical Issues in Financial Reporting: Is Intentional Structuring of Lease Contracts to Avoid Capitalization

Unethical? *Journal of Business Ethics*, 80:45-59 _Springer 2007 DOI 10.1007/s10551-007-9436-y

41. Fritz, S., C. Lammle (2003): The International Harmonisation Process of Accounting Standards. 2003-01-20 pp. 31-36; <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:18878/FULLTEXT01>. (utolsó letöltés: 2013. május 24.)
42. Ge, W. (2006): Off-Balance-Sheet Activities, Earnings Persistence and Stock Prices: Evidence from Operating Leases, November 22. AAA, *Financial Accounting and Reporting Section* (FARS) Meeting Paper
43. GEMOSZ (2008): november 20. Gépjármű finanszírozás: válság előtt és után http://www.gemosz.hu/index.php?page=article&article_id=6
44. Goodacre, A. (2003): Operating Lease Finance in the UK Retail Sector. *International Review of Retail, Distribution & Consumer Research*, 13 (1):99-125.
45. Gulyás, É., Veres, J. (2011): A pénzügyi lízingszerződések idő előtti lezárása – Az eszközvisszavétel számviteli és adózási sajátosságai. in: *Számviteli tanácsadó*, 3 (12):2-5. december
46. Gulyás, É. (2011): Az eszközvisszavétel számviteli és áfa-sajátosságai a lízingbeadónál, termelőeszközök zártvégű lízingje esetén. in: *Számviteli tanácsadó*; 3 (12):14-21. december
47. Gulyás, É. (2012): Devizás tételek értékelése – a számviteli szabályozás és a gazdálkodók döntéseinek összefüggései. in: *Hitelintézeti Szemle Különszám*, 11 (6):50-61.
48. Hill, C. W. L. (2012): *International Business* 9e, McGraw-Hill/Irwin
49. Ho, D., S. Kan, B. Wong (2010): International Lease Accounting and Tax Consequences: The Hong Kong Perspective. *International Journal of Economics and Finance*, 2 (4):233-243. November, www.ccsenet.org/ijef
50. Horváth, L. (2005): Pénzügyi vállalkozások – a gépjárműfinanszírozás területének legújabb fejleményei, kilátásai (Amit az adatok mutatnak, s ami ezek mögött meghúzódik). Június, PSZÁF http://www.pszaf.hu/data/cms355168/P_nz_gyi_v_llalkoz_sok_a_g_pj_rm_finansz_roz_s_ter_let_nek_leg_jabb_fejlem_nyei_kil_t_sai.pdf
51. Horton, J. and G. E. Serafeim: Value Relevance of the International Financial Reporting Standards (IFRS): Investigations of the Transitional Documents for UK, Spanish, French and Italian companies; <http://www2.lse.ac.uk/accounting/news/MAFG/Serafeimpaper.pdf> (utolsó letöltés 2013. 05.26.)
52. ICAEW (2007): EU IMPLEMENTATION OF IFRS AND THE FAIR VALUE DIRECTIVE A report for the European Commission,

- ICAEW, October ISBN 978-1-84152-520-4
http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/studies/2007-eu_implementation_of_ifrs.pdf
53. Imhoff, E.A., R.C. Lipe, and D.W. Wright (1993): The Effects of Recognition versus Disclosure on Shareholder Risk and Executive Compensation. *Journal of Accounting, Auditing, & Finance* 8 (4):335-368.
 54. Imhoff, Lipe and Wright (1991): Operating Leases: Impact of Constructive Capitalization. *Accounting Horizons*, 5 (1):51-63.
 55. Jacques, J., Preda, C. (2012): Model-based clustering for multivariate functional data 20 pages http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/71/33/34/PDF/Funclust_Jacques_Preda.pdf
 56. Jesswein, K. R. (2009): Analyzing Creditworthiness from Financial Statements in the Presence of Operating Leases. Sam Houston State University, *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 13 (1):
 57. Johnson, J. M., R. J. Downen, and C. L. Norton (1993): An Assessment of Lessor Accounting for Residual Values. *Accounting Horizons*, 7 (3):5565.
 58. Kazainé Ónodi, A. (2008): Nemzetközi számvitel kérdései vállalati nézőpontból. 104. sz. Műhelytanulmány, HU ISSN 1786-3031, Vállalatgazdaságtan Intézet, <http://edok.lib.uni-corvinus.hu/298/1/Kazaine104.pdf>
 59. Keeler, M. (2006): „Leasing and SOX Compliance.” Available at www.gtnews.com/article/6294.cfm.
 60. Kilpatrick, B.G., N.L. Wilbum (2011): Convergence on a Global Accounting Standard for Leases – Impacts of the FASB/IASB Project on Lessee Financial Statements. *International Business & Economics Research Journal*, October
 61. László, Cs., Rakó, Á., Katzer, Zs. (2012): IFRS9, lízingügyletek és FINREP – felkészültek-e a pénzügyi intézetek a változásokra? KPMG-felmérés a hazai pénzügyi szektorban. <http://www.kpmg.com/HU/hu/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Lapok/penzugyi-kimutatasok-2012.aspx>
 62. Lentner, Cs. (2004): A magyarországi lízingfinanszírozás stratégiai kérdései, *Vezetéstudomány*, ISSN 0133-0179, 6. p. 38-44
 63. Lentner, Cs., Hauser, S. (2003): Immobilienleasing: Mieten Statt Kaufen. Entwicklung des Deutschen und Ungarischen Marktes, INPUT: ZEITSCHRIFT FÜR DIE PRAXIS &:(1) pp. 26-29.
 64. Ligeti, S. (2009): A pénzügyi felügyelet függetlensége és beszámoltathatósága A határokon átnyúló pénzügyi tevékenység felügyelete *KÜLGAZDASÁG* 53: (1-2) pp. 62-83. kopintalapitvany.hu/download/Ligeti.pdf

65. Lukács, J. (2013): IFRS-ek alkalmazása egyedi beszámolók összeállításánál, előadás, Budapesti Corvinus Egyetem, Pénzügyi, Számviteli és Gazdasági Jogi Intézet Konferenciája, MTA Magyar Tudomány Ünnepe
66. Lipe, R.C. (2001): Commentary Lease Accounting Research and the G4+1 Proposal. American Accounting Association, *Accounting Horizons*, 15 (3):299-310, September
<http://business.illinois.edu/doogar/Accy493/Sp%2003%5CLipe.pdf>
67. Mehran, H., R.A. Taggart, and D. Yermack (1999): CEO Ownership, Leasing, and Debt Financing. *Financial Management*, 28 (2):5-14. Summer
68. Miller, M.H, Upton, C.W. (1976): Leasing, buying and the cost of capital services. *The Journal of Finance*, 31 (3): June.
69. Myers, S.C., A.D. Dill, and A.J. Bautista (1976): Valuation of Financial Lease Contracts. *The Journal of Finance*, 31 (3): June
70. Parfet, W.U. (2000): Accounting Subjectivity and Earnings Management: A Preparer Perspective. *Accounting Horizons*, 14 (4):481-488.
71. Pintér, I. (2000): A lízing, a hitel és a tartós bérlet szerepének összehasonlító elemzése. *Bankszemle*, 44 (7):
72. Powers, M., and L. Revsine (1989): Lessors' accounting and residual values: Comdisco, Barron's, and GAAP. *The Accounting Review* 64 (2): 346-368.
73. Presser, A. (2008): Alapvetés a lízing kodifikációjához. *Gazdaság és Jog*, január
74. PSZÁF állásfoglalás (2012): A közvetítői díjak, különösen a fenntartási jutalék időbeni ütemezésével, illetve kifizetésével kapcsolatos jogszabályi rendelkezések értelmezése, http://www.pszaf.hu/data/cms2376048/allasfogl_penzpiac_121114_2.pdf
75. PSZÁF értelmezés „A közvetítői szerzési jutalékvisszatérítési kötelezettségének teljesítése alóli esetleges mentesítésre vonatkozó szabályozás a 109/2010. (IV. 9.) Korm. rendeletben meghatározott termékcsoporthoz fogalmának értelmezéséről; http://www.pszaf.hu/data/cms2331993/allasfogl_XC_120112.pdf (utolsó letöltés: 2013. május 25.)
76. Ritter, J. R. (1991): The Long Run Performance of Initial Public Offerings. *Journal of Finance*, 46:3-27.
77. MOU (2006): Roadmap for Convergence between IFRSs and US GAAP – 2006-2008, Memorandum of Understanding between the FASB and the IASB 27 February, <http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/874B63FB-56DB-4B78-B7AF-49BBA18C98D9/0/MoU.pdf>

78. SEC (2007): RIN 3235-AJ90 Acceptance from Foreign Private Issuers of Financial Statements Prepared in Accordance with International Financial Reporting Standards Without Reconciliation to U.S.GAAP. <http://www.sec.gov/rules/final/2007/33-8879.pdf> (utolsó letöltés: 2013. 05.25.)
79. SEC (2008a): RIN 3235-AK03, Foreign Issuer Reporting Enhancements. <http://www.sec.gov/rules/final/2008/33-8959.pdf> (utolsó letöltés: 2013. 05.25.)
80. SEC (2008b): RIN 3235-AJ93, Roadmap for the Potential Use of Financial Statements Prepared in Accordance With International Financial Reporting Standards by U.S. Issuers. <http://www.sec.gov/rules/proposed/2008/33-8982.pdf> (utolsó letöltés: 2013. 05.25.)
81. SEC (2012): Work Plan for the Consideration of Incorporating International Financial Reporting Standards into the Financial Reporting System for U.S. Issuers Final Staff Report, <http://www.sec.gov/spotlight/globalaccountingstandards/ifrs-work-plan-final-report.pdf> (utolsó letöltés: 2013. 05.25.)
82. Simon, Sz. (2002): Részletre vétel, pénzügyi és operatív lízing, bérlet. *Szám-adó*, szeptember
83. Sipos, P. (2008): A tagállamok IAS/IFRS-alkalmazásának gyakorlata: Az Európai Bizottság felmérése. *Számvitel, adó, könyvvizsgálat*, 1419-6956. 50 (6):258-259.
84. Somogyi Csizmaziáné, Dr. Kováts E. (2008): A pénzügyi beszámolás jövője az IFRS-ek tükrében (A kockázatok megjelenítése a számvitelben). PhD értekezés, Veszprém, http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2008/Somogyi_Csizmaziane_Kovats_Erzsebet_disertation.pdf (utolsó letöltés: 2013. május 24.)
85. Sugár, A. (2011a): A piacsabályozás elméleti és gyakorlati aspektusai a közszolgáltató szektorokban, elsősorban az energia-szektor árszabályozása példáján Ph. D értekezés 194 p.
86. Sugár, A. (2011b): A hőmérséklet hatásáról és a korrekcióról a villamosenergia- és gázfogyasztás példáján Magyarországon. *Statisztikai Szemle* 4. szám 379-398 o.
87. Sutus, I. (1997): Az Európai Unió számvitele és a magyar számvitel harmonizálása. *Polvax Társadalomtudományi Folyóirat*, p. 111-133. <http://epa.oszk.hu/00600/00686/00004/pdf/5sutus.pdf>
88. Szabó, T. (2008): Bizottsági jelentés az IAS-rendelet működéséről: Az IFRS-ek alkalmazása sikeres. *Számvitel, adó, könyvvizsgálat*, 50 (6):260-261.
89. Szakács, E. (2013): Az IFRS jelentősége a hitelintézeti egyedi beszámolóban. *Számvitel, adó, könyvvizsgálat*, 55 (1):

90. Varga, N. (2009): A pénzügyi lízingszerződés a bírói gyakorlatban. *Jogtudományi Közlöny*, Július-augusztus
91. Varga, N. (2008): Lízingszerződés az új Ptk.-ban, *Gazdaság és Jog*, Július-augusztus
92. Veit, J. (2005): A számviteli adatokra épülő cash flow-kimutatások összeállításának elméleti és gyakorlati problémái. Doktori (Ph.D.) értekezés. Veszprémi Egyetem,
93. Zsupanekné Palányi I. (1997): A lízing cash flow elemzése tökéletesen versenyző és tökéletlen piaci környezetben, valamint inflációs gazdaságban. *Polvax: Társadalomtudományi folyóirat*. 1 (1):1-20. <http://epa.oszk.hu/00600/00686/00001/pdf/1zsupan.pdf>

10.3. Statisztikai adatok és ÁSZF-ek

94. Budapest Eszközfinanszírozó Kft, Operatív lízingtevékenységre vonatkozó Általános szerződési feltételek, http://www.budapestbank.hu/common/letoltes/szerzodes/aszf_lizing.pdf, utolsó letöltés: 2013.10.06.
95. CIB RENT ZRT. Általános szerződési feltételek operatív lízing ingóságok. http://cib.hu/system/files/server?file=/Lizing/Corporate_oplizing_aszf_130301.pdf&type=related, utolsó letöltés: 2013.10.06.
96. Erste Leasing Bérlet Kft, Általános szerződési feltételek gépjárművel operatív lízingjére http://www.erstebank.hu/static/internet/download/aszf_operativ.pdf, v
97. KH Eszközlízing Kft, Általános szerződési feltételek - Bérleti szerződés eszközökre https://www.kh.hu/publish/kh/hu/media/lizing/lizing_dokumentumok/Eszkozlizing/ASZF_Berleti_szerz_des_eszkoezoekre.erv-20060601.pdf, utolsó letöltés: 2013.10.06.
98. KH Autópark Kft, Általános szerződési feltételek – Bérleti szerződés gépjárművekre https://www.kh.hu/publish/kh/hu/media/lizing/lizing_dokumentumok/Autopark/ASZF_Berleti_szerz_des_gepjarm_vekre.erv-20060601.pdf, utolsó letöltés: 2013.10.06.
99. KH Autópark Kft, x Általános szerződési feltételek – Bérleti szerződés nagyhaszon-gépjárművekre https://www.kh.hu/publish/kh/hu/media/lizing/lizing_dokumentumok/Autopark/ASZF_Berleti_szerz_des_nagyhaszongepjarm_vekre.erv-20060601.pdf, utolsó letöltés: 2013.10.06.

100. KH Autópark Kft, Általános szerződési feltételek – Bérleti szerződés egyéb eszközökre
https://www.kh.hu/publish/kh/hu/media/lizing/lizing_dokumentumok/Autopark/ASZF_Berleti_szerz_des_eszkoezoekre.erv-20060601.pdf,
 utolsó letöltés: 2013.10.06.
101. IKB Leasing Kft, Operatív Lízingszerződés általános szerződési feltételei,
http://www.ikb-leasing.de/hu/informationen/agb/ASZF_OP_20100113.pdf, utolsó letöltés: 2013.10.06.
102. Ober Lízing Kft, Általános szerződési feltételek operatív lízing (tartós bérleti) szerződésekhez,
http://www.oberbank.hu/OBK_webp/OBK/Informationsobjekte/Downloads/HU/leahu_kft_aszf.pdf, utolsó letöltés: 2013.10.06.
103. UniCredit Lízing Kft, Általános szerződési feltételek bérleti szerződéshez gép-berendezésekre és tehergépjárművekre,
http://www.unicreditleasing.hu/opencms/export/sites/locat/hungary/hu/main/About_Us/policies_pdf/4_UniCredit_Leasing_Kft_eszkoz_berlet_ASZF_2012_05_02_clean.pdf, utolsó letöltés: 2013.10.06.
104. Lízingévkönyv, 2008.
http://lizingsovetseg.hu/content/_common/attachments/evkonyv/evkonyv2008.pdf),

10.4. Jogsabályok és indoklásuk

105. 109/2010. (IV. 9.) Kormányrendelet A közvetítói szerzési jutalékviisszatérítési kötelezettségének teljesítése alóli esetleges mentesítésre vonatkozó szabályozásról.
<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPdF/hiteles/mk10051.pdf>
 (utolsó letöltés: 2013. május 25.)
106. 181/1991. (XII. 30.) Korm. rendelet a pénzintézetek éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól
107. 1959. IV. Törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről
108. 198/1996. (XII. 22.) Korm. rendelet a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól
109. 1991. évi XVIII. törvény a számvitelről
110. 1992. évi LXXIV. törvény az általános forgalmi adóról
111. 1993. évi CVIII. törvény a számvitelről szóló 1991. évi XVIII. törvény módosításáról

112. 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról
113. 1996. évi CXV. törvény a számvitelről szóló 1991. évi XVIII. törvény módosításáról
114. 1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról
115. 2000. évi C. törvény A számvitelről
116. 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról
117. 2013. évi V. törvény A Polgári Törvénykönyvről, Magyar Közlöny, 2013. február 26. 31. szám, <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK13031.pdf> (utolsó letöltés 2013. 05.25.)
118. 250./2000. kormányrendelet a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások éves beszámoló készítési és könyvvizelési kötelezettségének sajátosságairól
119. 35/1996. (III. 5.) Korm. rendelet a pénzintézetek éves beszámoló készítési és könyvvizelési kötelezettségének sajátosságairól szóló 181/1991. (XII. 30.) Korm. rendelet módosításáról
120. 398/2012. (XII. 20.) Korm. rendelete a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámolóról.
121. 4/1993. (PK. 16.) BAF rendelkezés a pénzintézetek kintlevőségei, befektetései és vállalt kötelezettségei minősítéséről
122. 5/1996. (PK. 13.) BAF rendelkezés a pénzintézetek kintlevőségei, befektetései és vállalt kötelezettségei minősítéséről szóló 4/1993. (PK. 16.) BAF rendelkezés módosításáról
123. Az EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1606/2002/EK RENDELETE (2002. július 19.) a nemzetközi számviteli standardok alkalmazásáról (HL L 243., 2002.9.11. rendelete.) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002R1606:20080410:HU:PDF>
124. CP50 - Draft Implementing Technical Standards on Supervisory reporting requirements for institutions, <http://eba.europa.eu/Publications/Consultation-Papers/All-consultations/Archive/CP41-CP50/CP50.aspx> (utolsó letöltés: 2013. 05.25.)
125. Indoklás a számvitelről szóló 1991. évi XVIII. törvényhez
126. Indoklás az 1993. évi CVIII. törvényhez
127. Indoklás az 1996. évi CXV. törvényhez

11.ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A pénzügyi lízingügyletek elszámolása a lízingbeadónál a magyar számviteli szabályok alapján	46
2. ábra: A pénzügyi lízingügyletek elszámolása a lízingbeadónál IAS 17 szerint	51
3. ábra: Egy ügylet pénzügyi lízingként való kezelésének eredménye	58
4. ábra: Egy ügylet pénzügyi és operatív lízingként való kezelésének hatása a lízingbeadó eszközeire	58
5. ábra: Lízingügyletek szerepeltetése a pénzügyi kimutatásokban a lízingre vonatkozó 2010-es Tervezet szerint	61
6. ábra: Lízing bemutatása a lízingbeadó pénzügyi kimutatásában a 2013-as tervezet szerint	62
7. ábra: A sokaság és a minta megoszlása devizanemek szerint	78
8. ábra: A sokaság és a minta megoszlása a finanszírozott eszköz típus szerint	78
9. ábra: A sokaság és a minta megoszlása az ügylet típusa szerint	79
10. ábra: Realizált kamat összegének alakulása az egyes szabályrendszerek szerint	107
11. ábra: A HAS kamatösszeg lefutása ügyleti és effektív kamatláb szerint	115
12. ábra: IFRS kamat lefutása az áfa-fizetési kötelezettség figyelembe	128
13. ábra: Standardizált IFRS kamat lefutása esedékességenként	129
14. ábra: A standardizált IFRS kamat lefutása esedékességi hónapokra összegezve, operatív jutalék és havi biztosítási díjfizetés esetén	130
15. ábra: A standardizált IFRS kamat lefutása esedékességi napokra bontva, operatív jutalék és havi biztosítási díjfizetés esetén	130
16. ábra: A HAS eredmény összetevői üzletáganként a mintába került pénzügyi lízing-szerződések esetén	134
17. ábra: A HAS eredmény összetevői kötési évenként a mintába került lízingszerződések esetén	135
18. ábra: A pénzügyi lízingügyletek megoszlása az MSE mutatók kategóriái alapján	136
19. ábra: A HAS és az IFRS eredmény lefutása a futamidő alatt	137
20. ábra: A HAS kamatösszeg lefutása ügyleti és effektív kamatláb szerint – 120603-as szerződés	138
21. ábra: A HAS kamatösszeg lefutása ügyleti és effektív kamatláb szerint – 121003-as szerződés	139
22. ábra: A HAS kamatösszeg lefutása ügyleti és effektív kamatláb szerint – 121126-os szerződés	139
23. ábra: A bérleti szerződések gyakorisága az MSE mutató kategóriái alapján	155
24. ábra: A 112236-os szerződés standardizált magyar és IFRS eredményének alakulása	156

25. ábra: A 111028-as szerződés standardizált magyar és IFRS eredményének alakulása	157
26. ábra: A bérleti szerződésekre épített regressziós modell magyarázó-változóinak fontossága	162
27. ábra: A pénzügyi lízing szerződésekre épített regressziós modell magyarázó-változóinak fontossága	172
28. ábra: Az IFRS szabályok szerinti effektív kamatlábbal számított ügyletek időbeli lefutása	175
29. ábra: Az IFRS szabályok szerinti effektív kamatlábbal számított ügyletek időbeli lefutása – változó kamatozású ügylet esetén	176
30. ábra: Az IFRS szabályok szerinti effektív kamatlábbal számított ügyletek időbeli lefutása – változó kamatozású (10-12-7%) ügylet esetén	177
31. ábra: Az egyszeri költséget is tartalmazó bérleti szerződés magyar eredményének lefutása	178
32. ábra: A 61 hónapos futamidejű bérleti szerződések IFRS szerinti eredményének lefutása	179
33. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések IFRS szerinti eredményének tipikus lefutása	181
34. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések IFRS és HAS szerinti normál eredményének lefutása	182
35. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések HAS szerinti eredményének normál és pótlólagos tőkeelemeket tartalmazó lefutása	183
36. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések HAS szerinti eredményének normál és kamatláb eltérítését tartalmazó lefutása	184
37. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések HAS szerinti eredményének normál és mindkét módosító tételt tartalmazó lefutása	185
38. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések IFRS szerinti eredményének és a HAS pótlólagos tőkeelemeket tartalmazó lefutása	186
39. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések IFRS szerinti eredményének és a HAS kamatláb-eltérítést tartalmazó lefutása	187
40. ábra: A 61 hónapos futamidejű pénzügyi lízing szerződések IFRS szerinti eredményének és a HAS pótlólagos tőkeelemeket és kamatláb-eltérítést is tartalmazó lefutása	188
41. ábra: A különféle szemléletmód szerinti eredmény időbeni összetétele	192
42. ábra: A magyar és az IFRS szerinti beszámoló-készítés folyamata elkülönült könyvvizetés alapján	204

12. TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat:	A Magyarországon működő bankok cégformája és tulajdoni szerkezete	21
2. táblázat:	IFRS első alkalmazása a nagybankok körében	22
3. táblázat:	A pénzügyi lízinggé minősítés kritériumrendszere az IAS 17 szerint	48
4. táblázat:	A regressziószámítás során alkalmazott elsődleges változók és értékkészletük:.....	83
5. táblázat:	A multikollinearitás figyelembe vétele a VIF értéke alapján...	87
6. táblázat:	Az ügyindításkori tipikus problémák a mintában	91
7. táblázat:	A minta megoszlása az ügyindításkori tipikus problémák alapján	92
8. táblázat:	Lízingügylet alapadatai	99
9. táblázat:	Példa a lízingügyletek kalkulációjára.....	99
10. táblázat:	Tényleges lízingkalkuláció alapadatai	100
11. táblázat:	Tényleges lízingkalkuláció HAS eredményének levezetése ..	101
12. táblázat:	Lízingügylet kalkulációja – változó kamatláb, változatlan törlesztőrészlet mellett.....	104
13. táblázat:	Lízingügylet kalkulációja – változó kamatláb, növekvő törlesztőrészlet mellett.....	106
14. táblázat:	Lízingügylet kalkulációja – effektív kamatláb, növekvő törlesztőrészlet mellett.....	106
15. táblázat:	Növekvő kamatláb melletti ügyfélkalkuláció effektív kamat szerinti kamatrealizálással	108
16. táblázat:	Lízingügylet kalkulációja – effektív kamatláb, növekvő törlesztőrészlet mellett.....	110
17. táblázat:	Eredmény realizálásának könyvelése kamatmentes ügyletek esetén	111
18. táblázat:	Kezdeti költségek kezelésének gyakorlata a hazai lízingpiacon	116
19. táblázat:	A futamidő során felmerülő pénzáramok lehetséges üzleti modelljei azonos értéknap esetén	123
20. táblázat:	A futamidő során felmerülő pénzáramok lehetséges üzleti modelljei eltérő értéknap esetén	124
21. táblázat:	A futamidő során felmerülő költségek kezelése a magyar számviteli szabályok szerint azonos értéknap esetén	125
22. táblázat:	A mintába került lízingügyletek HAS eredményének összetevői devizanemenként	133
23. táblázat:	A mintába került lízingtársaságok és helyezésük.....	148
24. táblázat:	Az operatív lízingügylet gazdasági kalkulációja és magyar számvitel szerinti eredménye	151
25. táblázat:	Az operatív lízing eredményének eltérítése a fizetendő	

	refinanszírozási kamatok alapján.....	152
26. táblázat:	Operatív lízing átforgatása pénzügyi lízinggé	153
27. táblázat:	Operatív A mintába került bérleti szerződések HAS eredményének összetevői devizanemenként	154
28. táblázat:	Az MSE érték nagyságának magyarázatára épített regressziós modell paraméterei a bérleti szerződések esetén	159
29. táblázat:	Az MSE érték nagyságának magyarázatára épített regressziós modell paraméterei a pénzügyi lízing szerződések esetén.....	168
30. táblázat:	Az IFRS szerint realizált eredmény elméleti lefutása.....	174
31. táblázat:	A gazdasági-, az ügyfél- és az IFRS szerinti kalkuláció összefüggései	190
32. táblázat:	A vezetői információs igények kielégítésének alapja az IFRS szerinti beszámoló alapján.....	193
33. táblázat:	Nyíltvégű pénzügyi lízingügylet könyvvizsgálata – magyar beszámolóhoz	206
34. táblázat:	Nyíltvégű pénzügyi lízingügylet könyvvizsgálata – IFRS beszámolóhoz	207

13. A DISSZERTÁCIÓ TÉMAKÖRÉBEN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK

A. SZAKKÖNYVEK

Rakó Ágnes – Nagy Zsuzsanna – Gálos Gréta Diána – Csikósová Sabina – Gulyás Éva – Veres Judit (2010): Hitelintézetek könyvvizsgálata és ellenőrzése, „C” rész 1-4. fejezetek, Budapest, Alinea Kiadó, 377-429. p.

Veres Judit – Gulyás Éva (2008): Bankszámvitel, 5. fejezet és gyakorló feladatok 7, 10, 13.; Budapest, Alinea Kiadó, 129-187. p.; 231. p.; 235. p.; 239. p.

B. IDEGEN NYELVEN TELJES TERJEDELEMBEN MEGJELENT KÖZLEMÉNYEK

Gulyás Éva – dr. Wickert Irén (2013): The impact and practice of applying IFRS – the case in Hungary, 4th International Conference of Economic Sciences, Quality of Life, Sustainability and Locality, 9-10 May – Kaposvár University – Kaposvár – Hungary, ISBN 978-963-9821-61-3

Éva Gulyás (2011): Foreign currency position and the financial statement; in: Knowledge and sustainable economic development, Proceedings of 2nd International Conference on Emerging Economies Partium Christian University, Oradea, Romania; október 27-29.; Oradea, Partium, 2012. 145 – 162. p. ISBN 978-606-8156-30-9

C. MAGYAR NYELVŰ TELJES TERJEDELEMBEN MEGJELENT KÖZLEMÉNYEK

Gulyás Éva (2014): Az IAS 17 és a vezetői számvitel, in: *SZAKma* (Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat), 56. évfolyam, január, 9. p.

Gulyás Éva (2012): Devizás tételek értékelése – a számviteli szabályozás és a gazdálkodók döntéseinek összefüggései, in: *Hitelintézeti Szemle Különszám*, 2012/tizenegyedik évfolyam, július, 50-61.p.

Gulyás Éva (2011): Az eszközviesszavétel számviteli és áfa-sajátosságai a lízingbeadónál, termelőeszközök zártvégű lízingje esetén; in: *Számviteli tanácsadó*; III. évfolyam, 12. szám, december; 14-21. p.

Gulyás Éva – Veres Judit (2011): A pénzügyi lízingszerződések idő előtti lezárása – Az eszközviesszavétel számviteli és adózási sajátosságai; in: *Számviteli tanácsadó*, III. évfolyam, 12. szám, december; 2-5. p.

Gulyás Éva – Veres Judit (2008): Devizás pénzügyi lízingügyletek indítása előre-fizetéssel; in: *SzámAdó*; XVII. évfolyam, 1. szám, január;

Gulyás Éva – Veres Judit (2007): A devizás pénzügyi lízing elszámolásának számviteli és áfa-szabályozása I.; in: *SzámAdó*; XVI. évfolyam, 12. szám; december, 3-9. p.

- Gulyás Éva – Veres Judit (2007): A devizás pénzügyi lízing szabályozása; in: *SZAKma* (Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat), 49. évfolyam, december; 511-516. p.
- Gulyás Éva (2012): Lízingügyletek idő előtti lezárásának számviteli kezelése a lízingbeadó szempontjából; in: Válasz a kihívásokra – Számadás a legújabb közgazdasági kutatások eredményeiről; Magyar Tudományos Akadémia VEAB Közgazdaságtudományi Munkabizottságának és a Pannon Egyetem Számvitel és Controlling Tanszékének közös kiadványa; Elfogadva, megjelenés folyamatban;

D. MAGYAR NYELVŰ INNOVÁCIÓS KUTATÁSOK

- Gulyás Éva – Veres Judit (2005): Eszközvisszavétel kezelése pénzügyi lízingügyletek esetén; Corvinus Egyetem, Pénzügyi és Vezetői számviteli tanszék, Innovációs kutatás, Megrendelő: CIB Lízing Zrt;
- Gulyás Éva – Veres Judit (2005): Devizás lízingügyletek ÁFA-kezelése; Corvinus Egyetem, Pénzügyi és Vezetői számviteli tanszék, Innovációs kutatás, Megrendelő: CIB Lízing Zrt

14. A DISSZERTÁCIÓ TÉMAKÖRÉN KÍVÜL MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK

A. IDEGEN NYELVEN TELJES TERJEDELEMBEN MEGJELENT KÖZLEMÉNYEK

Éva Gulyás (2011): Not all that glitters is gold - not all that foreign currency what it seems?; in: Proceedings of FIKUSZ Symposium for young researchers, Óbuda University Keleti Károly Faculty of Business and Management, 11 November, 71–89. p.; ISBN 978-615-5018-25-1

Éva Gulyás (2011): Not all that glitters is gold – not all that foreign currency what it seems? – a perspective of financial institution; in: Proceedings of „Scientific Management” and Management Science Today – International Scientific Conference; Szeged, november 4-7.; 165 – 178.p. ISBN 978-963-306-176-3

B. TANANYAGOK

Becsei Annamária – Gulyás Éva – Joó Ágnes – dr. Mikáczó Éva – Veres Judit (2011): Vállalati beszámoló elemzése banki szemmel; Eredménykimutatás, cash flow, Ágazati összehasonlítás; tematika és tréninganyag kockázatkezelők számára a Takarékkadémia felkérésére; Unikontó Kft, április

Daróczi Judit – Gulyás Éva – Kalina Yvette – Szűcsné Szabó Katalin (1992-1995): Számviteli és vállalkozási ismeretek; Közgazdasági Politechnikum, Budapest

15.SZAKMAI ÉLETRAJZ

Gulyás Éva 1965. április 28-án született Miskolcon.

Érettségi bizonyítványát a miskolci Fáy András Közgazdasági Szakközépiskolában szerezte. 1983-ban felvételt nyert a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanári „B” szakára. 1988-ban közgazdász tanár tanári „B” szakon oklevelet szerzett.

1992-ben adótanácsadói, 1995-ben okleveles könyvvizsgálói oklevelet szerzett.

1997-98-ban két szemeszteren keresztül a London Business School vendég-hallgatója volt.

1988-1990-ig a Szent István Közgazdasági Szakközépiskola nappali és esti tagozatán tanított számvitel, statisztika és informatika tárgyakat, részt vett az iskola új informatikai tananyagainak kialakításában, majd 1991 és 1996 között részt vett a Közgazdasági Politechnikum informatikai és vállalkozási tananyagainak összeállításában, mint a Közgazdasági munkacsoport vezetője. 1996-tól folyamatosan tanít – eleinte PhD hallgatóként, majd tanársegédként – a Budapesti Corvinus Egyetem Vezetői számvitel tanszékén, illetve annak jogelődjeinél – vezetői számviteli, bankszámviteli és könyvvizsgálati tárgyakat. Jelenleg a Költség- és teljesítményszámolás, valamint a Hitelin-tézeti könyvvizsgálat és ellenőrzés tárgyak oktatásával foglalkozik.

1995-től 2000-ig önálló könyvvizsgálói tevékenységet folytatott.

2000-től az ABN AMRO Eszközlízing ZRt-nél pénzügyi vezetői, majd a Citileasing Zrt-nél ugyanilyen beosztásban dolgozott, 2005 januárjáig. 2005 és 2006 között a Citibank Magyarország belső ellenőrzési osztályán belső ellenőrként tevékenykedett.

2006-2010 között a CIB Bank Lízingcsoportjának főkönyvelőjeként felelt a csoportba tartozó vállalatok magyar és nemzetközi beszámolójának összeállításáért, adóbevallásainak elkészítéséért.

2010-től önálló tanácsadóként különféle pénzügyi vállalkozások – lízing és faktoring – számviteli rendjének, IFRS-beszámoló kialakításának, treasury tevékenységének támogatásán dolgozik. Eközben folyamatosan tanít a Magyar Könyvvizsgálói Kamara, a PwC Kft és a Moore Stephens KES Audit Kft által szervezett kötelező továbbképzéseken, bankszámviteli oktatásokon.

2012-ben felvételt nyert a Kaposvári Egyetem Gazdálkodás- és Szervezés-tudományok Doktori Iskolájába.

Doktori szigorlatát 2013. február 22-én „summa cum laude” eredménnyel abszolválta. Államilag elismert „C” típusú angol és alapfokú orosz nyelv-vizsgákkal rendelkezik.

16. FÜGGELÉK

16.1. függelék: A számviteli törvény pénzügyi lízingre vonatkozó előírásai

3. § (1) *E törvény alkalmazásában*

13. *pénzügyi lízing*: olyan szerződés alapján valósul meg, amely szerződés értelmében a lízingbeadó a lízingbevevő igényei szerint beszerzett és a lízingbeadó tulajdonát képező eszközt lízingdíj ellenében, a szerződésben rögzített időtartamra a lízingbevevő használatába, birtokába adja azzal, hogy a lízingbevevőt terheli a használatból következően minden költség és kockázat, a lízingbevevő jogosult a hasznok szedésére, a szerződés időtartamának végén a lízingelt eszköz tulajdonjogát a lízingbevevő vagy az általa megjelölt megszerzi (vagy megszerezheti), a maradványérték megfizetésével vagy anélkül, illetve a lízingbevevőt elővételi jog illeti meg, a lízingbevevő azonban ezen jogairól a szerződés megszűnése előtt le is mondhat;

23. § (3) Az eszközök között kell kimutatni a pénzügyi lízing keretében átvett eszközöket, továbbá a bérbe vett (a használatra átvett) eszközökön végzett beruházások, felújítások, valamint a koncessziós szerződés alapján beszerzett, megvalósított eszközök értékét is.

27. § (3) Tartósan adott kölcsön kapcsolt vállalkozásban mérlegtétel azokat a pénzkölcsönöket (ideértve a pénzügyi lízing miatti, a részletre, a halasztott fizetéssel történt értékesítés miatti követeléseket is), tartós bankbetéteket tartalmazza, amelyeknél – a 3. § (2) bekezdésének 7. pontja szerinti adóssal kötött szerződés szerint – a pénzformában kifejezett fizetési igények teljesítése, a betét megszüntetése a tárgyévet követő üzleti évben még nem esedékes.

(5) Tartósan adott kölcsön egyéb részesedési viszonyban álló vállalkozásban mérlegtétel tartalmazza az egyéb részesedési viszonyban lévő adóssal szembeni, a (3) bekezdés szerinti pénzkölcsönt és tartós bankbetétet.

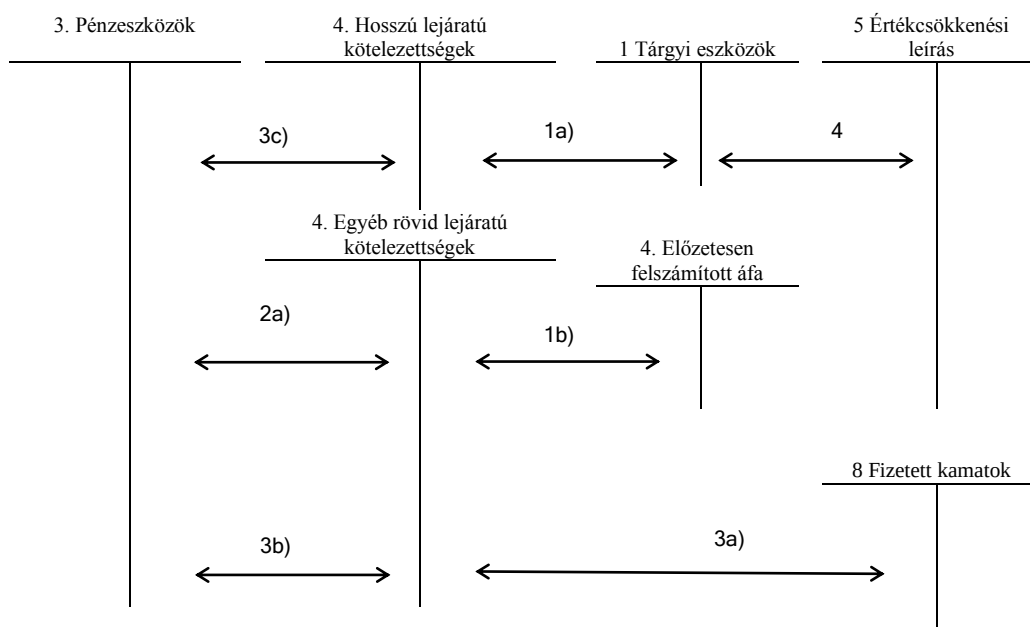
(6) Egyéb tartósan adott kölcsönként kell kimutatni a – nem részesedési viszonyban lévő adóssal szembeni – (3) bekezdés szerinti pénzkölcsönt és tartós bankbetétet.

- 42. § (5)** Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségként kell kimutatni a lízingbevevőnél a pénzügyi lízingbe vett, beruházásként elszámolt eszköz lízingbeadó (helyette az eladó) által számlázott ellenértékének megfelelő kötelezettséget, valamint az állami vagy önkormányzati vagyon részet képező eszközök – törvényi rendelkezés, illetve felhatalmazás alapján történő – kezelésbevételéhez kapcsolódó kötelezettséget.
- 65. § (3)** A pénzügyi lízinggel kapcsolatos – a 27. § (3), (5), (6) bekezdése szerint kimutatott – követelés összege nem foglalja magában a pénzügyi lízinggel kapcsolatosan járó kamat összegét. Az ilyen címen felvett követelés összegét a megfizetett lízingdíjnak a lízingszerződésben meghatározott törlesztés összegével csökkentetten kell a mérlegbe beállítani.
- 68. § (2)** A pénzügyi lízinggel kapcsolatos – a 42. § (5) bekezdése szerinti – kötelezettség összegét a megfizetett lízingdíjnak a lízingszerződésben meghatározott törlesztés összegével csökkentetten kell a mérlegbe beállítani. Az ilyen címen felvett kötelezettség összege nem foglalja magában a pénzügyi lízinggel kapcsolatosan fizetendő kamat összegét.
- 72. § (3)** Az értékesítés nettó árbevétele magában foglalja a pénzügyi lízing keretében a lízingbevevőnek átadott termék, továbbá a részletfizetéssel, a halasztott fizetéssel történő eladáskor az eladott termék számlázott – általános forgalmi adót nem tartalmazó – ellenértékét, eladási árát, a termék átadásakor, függetlenül a részletek megfizetésétől, a tulajdonjog megszerzésétől, illetve annak időpontjától.
- 84. § (3)** Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége között kell kimutatni:
- c) a pénzügyi lízing esetén a lízingdíjban lévő kapott (járó) kamat összegét;

16.2. függelék: A számviteli kormányrendelet pénzügyi lízingre vonatkozó előírásai

- 5. § (5)** Az ügyfelekkel szembeni követelések között, a pénzügyi szolgáltatásból eredő követeléseken belül kell kimutatni többek között:
- h) a pénzügyi lízinggel kapcsolatos követelést a Hpt. 2. számú melléklete I. részének 11. pontjában meghatározott, a lízingszerződés tárgyát képező, a lízingbe vevő részére beszerzett és a lízingbe vevő könyveiben kimutatott – beruházásként elszámolandó – eszközök számlázott (általános forgalmi adó nélküli) értékének – a lízingdíj töketörlesztő részével még ki nem fizetett összegében – a következő lehetőségek közül választott módon:
- a lízingbeadáskor a lízingbeadó által a lízingbe vevő felé számlázott, a fizetendő általános forgalmi adót nem tartalmazó követelés összegében. A számlázott összeg nem foglalja magában a pénzügyi lízinggel kapcsolatos követelés után felszámított kamat összegét. A lízingbe adott eszköz könyv szerinti értékét a lízingbeadáskor a nem pénzügyi és befektetési szolgáltatás ráfordításai között, a számlázott összeget pedig a nem pénzügyi és befektetési szolgáltatás bevételeként kell elszámolni a pénzügyi lízinggel kapcsolatos követelésekkel szemben. Ezzel egyidejűleg a lízingbe vevőnél a kötelezettségekkel szemben a beruházások között kell nyilvántartásba venni a lízingbe vett eszközt,
 - a beszerzéskor az eladó által a lízingbe vevő felé számlázott, a pénzügyi intézmény által kifizetett, az előzetesen felszámított általános forgalmi adót nem tartalmazó ellenérték összegében. A pénzügyi lízinggel kapcsolatos követelés összege nem foglalja magában a felszámított kamat összegét;
- 25. §** A kiegészítő mellékletnek a Tv. előírásain túlmenően tartalmaznia kell:
3. a hitelintézetekkel szembeni követelések, az ügyfelekkel szembeni követelések, a pénzügyi lízinggel kapcsolatos követelések, valamint a halasztott fizetéssel eladott értékpapírok, részesedések és követelések miatt fennálló követelések, továbbá a befektetett pénzügyi eszközök között és a forgóeszközök között kimutatott értékpapírok, részesedések, valamint a követelés fejében átvett, készletként kimutatott eszközök után – azok bekerülése óta – elszámolt értékvesztés nyitó állományát, tárgyévi növekedését, csökkenését és záró állományát;
4. a mérleg fordulónapján fennálló, a Hpt. szerinti nagy kockázatvállalásnak minősülő hitelek, értékpapírok, részesedések, váltó, csekk, vállalt kötelezettségek, pénzügyi lízing miatti követelés együttes összegét;
33. a pénzügyi lízing követeléseket;

16.3. függelék: A pénzügyi lízing elszámolása a lízingbevevőnél

Forrás: saját ábra

1. ábra: A pénzügyi lízing elszámolása a lízingbevevőnél

1. Eszköz beszerzése pénzügyi lízing keretében:
 - a. nettó érték
 - b. előzetesen felszámított áfa (csak zártvégű lízing esetén)
2. Előzetesen felszámított áfa miatti kötelezettség pénzügyi rendezése (opcionális)
3. Rendszeres törlesztőrészlet:
 - a. Kamatkötelezettség és –ráfordítás előírása
 - b. Kamatok kiegyenlítése
 - c. Tőketörlesztőrészlet kiegyenlítése (rövid lejáratúvá minősítés nélkül)
4. Értécsökkenés és értécsökkenési leírás

16.4. függelék: A lízingügylet minősítéséhez használt fogalmak az IAS 17 szerint a lízingbeadó szempontjából

Bargain purchase option (BPO) – vételi jog a jövőbeni piaci árnál alacsonyabb áron

Contingent rentals (feltételes bérlet) – olyan lízingek, amik nem csak az időtől függenek, hanem más tényezőtől is. pl. forgalom arányában, árindexről, piaci kamatlábak változásától, a lízingelt eszköz használatának arányától

A lízingtárgy gazdaságilag hasznos élettartama – vagy az az időszak, ami alatt egy vagy több felhasználó tudja használni az eszközt, vagy egy mennyiség, amit elő lehet vele állítani.

Hasznos élettartam: amíg a gazdasági hasznok származnak az eszközből, figyelmen kívül hagyva a lízing tényét.

Fenntartási költségek – biztosítás, fenntartás, adók a lízingtárgyra, függetlenül attól, hogy melyik fél fizeti. Ha ez a lízingbevevő által fizetendő, akkor nem része a minimum lízingfizetéseknek (MLP)

A lízingtárgy valós piaci értéke (FMV = fair market value) jellemzően az, amennyibe a lízing kezdetekor a lízingbeadónak az adott eszköz került.

Pénzügyi lízing: gyakorlatilag az összes tulajdonosi jogot és kötelezettséget átadja a lízingbevevőnek.

A lízing kezdete: a szerződéskötés időpontja, vagy ha az korábbi, akkor a megegyezés időpontja.

Lízing: díjak, vagy díjfizetések sorozata ellenében a lízingbeadó a lízingbevevőnek adja a lízingtárgy használati jogát.

Lízing futamidő: az eredeti nem felmondható időszak + minden további időszak, amire a lízingbevevőnek joga van meghosszabbítani a lízinget, ha eléggé bizonyos, hogy a lízingbevevő ezzel az opciójával élni fog.

A lízingbevevő inkrementális kölcsönkamata: az a kamatláb, amit a lízingbevevő fizetne egy hasonló lízingért, vagy, ha ez nem meghatározható, akkor az a kamatláb, amit a lízingbevevő egy hasonló kondíciókkal bíró

kölcsön után fizetne. (hasonló időre, hasonló biztosítékokkal, stb.)

Minimum lease payment (**minimum lízingdíjak**) MLP a **lízingbeadó** szempontjából: lízingdíjak (executory cost és contingent rent nélkül) + BPO ellenértéke vagy a lízingbevevő (esetleg annak kapcsolt vállalkozása) által vállalt garancia a maradványértékre + bármilyen egyéb maradványérték garancia (akárki vállalta is – de csak ha a lízingbeadónak nem kapcsolt vállalkozása)

Gross investment in the lease (GIL): bruttó lízingbefektetés = minimum lízingfizetések (MLP → lízingbeadó szempontjából) + nem garantált maradványérték (lízingbeadó szempontjából)

Kezdeti közvetlen költségek: jutalék, jogi díjak, amik azért merültek fel, hogy a lízingügylet létrejöjjön. Akár külső fél számlázza (ha közvetlenül a szerződéshez kötődik, és ha nem merült volna fel, ha nem kötjük meg a szerződést), akár belső költségek, amik az ügylet érdekében merültek fel, pl. ügyfélminősítés, garanciák értékelése, fedezetek, más biztosítékok értékelése, lízingkondíciók egyeztetése, dokumentumok elkészítése, ügyletzárás.

Net investment in the lease (NIL): nettó lízingbefektetés = GIL – unearned finance income = PV(GIL)

Bírság, büntetés: bármilyen összeg, amit a lízingbevevőnek akár a lízingbeadó, akár bárki más számára fizetnie kell, különben lemond a gazdasági haszonról.

A lízing implicit kamatlába: amikor a MPL + nem garantált maradványérték (lízingbeadónál a GIL) ezzel diszkontálva éppen a FMV-t adja.

Megújítási vagy hosszabbítási opció: ha az eredeti lejárat után folytatható a lízing, akár egy új lízingügylet keretében.

Visszlízing: eladás és visszalízingelés történik.

Jövőbeni kamatbevétel (unearned finance income) GIL – PV(GIL)

Nem garantált maradványérték: az eszköz futamidő végére becsült maradványértéke, ha a lízingbeadó számára nem garantált, vagy csak kapcsolt vállalkozás garantálja

16.5. függelék: Az új Polgári Törvénykönyv Pénzügyi lízingre vonatkozó szabályai

6:409. § *[Pénzügyi lízingszerződés]*

Pénzügyi lízingszerződés alapján a lízingbeadó a tulajdonában álló dolog vagy jog (a továbbiakban: lízingtárgy) határozott időre történő használatba adására, a lízingbevevő a lízingtárgy átvételére és lízingdíj fizetésére köteles, ha a szerződés szerint a lízingbevevő a lízingtárgy gazdasági élettartamát elérő vagy azt meghaladó ideig való használatára, illetve – ha a használat időtartama ennél rövidebb – a szerződés megszűnésekor a lízingtárgy ellenérték nélkül vagy a szerződéskötéskori piaci értéknél jelentősen alacsonyabb áron történő megszerzésére jogosult, vagy a fizetendő lízingdíjak összege eléri vagy meghaladja a lízingtárgy szerződéskötéskori piaci értékét.

6:410. § *[Nyilvántartásba-vételi kötelezettség]*

(1) Ha a lízingtárgy ingatlan, a lízingbeadó köteles a lízingbeadás tényét és a lízingbevevő személyét a tulajdonjog bejegyzésével egyidejűleg az ingatlan-nyilvántartásba bejegyeztetni. Ha a lízingszerződés megkötésekor a dolog a lízingbeadó tulajdonában van, a bejegyzésre a birtokátruházásig kell, hogy sor kerüljön.

(2) Ha a lízingtárgy ingó dolog vagy jog, a lízingbeadó köteles a lízingbeadás tényét és a lízingbevevő személyét a hitelbiztosítéki nyilvántartásba bejegyezni. Ha az ingó dolog tulajdonjogát vagy a jog fennállását közhiteles nyilvántartás tanúsítja, és jogszabály a dolog vagy jog elzálogosítását a lajstromba való bejegyzéshez köti, a lízingbeadó köteles a lízingbeadás tényét és a lízingbevevő személyét a megfelelő lajstromba bejegyeztetni. Nyilvántartásba vétel hiányában a lízingbevevőtől jóhiszeműen és ellenérték fejében szerző harmadik személy

a) átruházással megszerzi az ingó dolog tulajdonjogát, illetve a jogot; és

b) a lízingbevevő rendelkezési joga hiányában is megszerzi a lízingbevevő által az ingó dolgon, illetve a joron javára alapított zálogjogot.

6:411. § *[Szavatossági igények]*

(1) A lízingbeadó szavatol azért, hogy harmadik személynek nincs a lízingtárgyon olyan joga, amely a lízingbevevőt a használatban korlátozza vagy a lízingtárgy használatát megakadályozza. Erre a kötelezettségre a jogszatatosság szabályait azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a lízingbevevő elállás helyett a szerződést felmondhatja.

(2) A lízingtárgy hibája miatt a lízingbeadót kellékszavatosság akkor terheli, ha közreműködött a lízingtárgy kiválasztásában, vagy a lízingtárgy megszerzésére irányuló szerződésből fakadó szavatossági jogairól a lízing-

bevevő hozzájárulása nélkül lemondott. Ebben az esetben a kellékszavatosság szabályait azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a lízingbevevőt az elállás helyett a felmondás joga illeti meg és a lízingbevevő a lízingtárgy kicserélését nem követelheti.

(3) A (2) bekezdésben foglalt esetek kivételével a lízingtárgy hibája esetén a kellékszavatosság kötelezettjével szemben

a) a kijavításra és a kicserélésre irányuló igényt a lízingbevevő a lízingbeadó képviselőjeként köteles érvényesíteni;

b) az árleszállításra és az elállásra vonatkozó igényt a lízingbeadó köteles érvényesíteni.

(4) A lízingbevevő köteles értesíteni a lízingbeadót, ha a kellékszavatosság kötelezettje a kijavításra vagy kicserélésre vonatkozó kötelezettségnek nem tesz eleget, vagy ha a hiba miatt árleszállításnak vagy elállásnak van helye.

6:412. § [*Hasznok, terhek, költségek, kárveszély. Használat*]

(1) A lízingbevevő a szerződés megkötésétől, dolog esetén a birtokát ruházástól szedi a lízingtárgy hasznait, viseli a lízingtárggyal járó terheket, költségeket és azt a kárt, amelynek megtérítésére senkit nem lehet kötelezni.

(2) A lízingtárgy használatára és átruházására a bérleti szerződés szabályait kell megfelelően alkalmazni.

6:413. § [*A használat és a megszerzés átengedése harmadik személynek*]

(1) A lízingbevevő a lízingtárgy használatának átengedésére a lízingbeadó hozzájárulásával jogosult.

(2) Ha a lízingbevevő a lízingtárgyat a lízingbeadó engedélyével más használatába adta, a használó magatartásáért úgy felel, mintha a lízingtárgyat maga használta volna.

(3) Ha a lízingbevevő a lízingtárgyat a lízingbeadó engedélye nélkül engedi át másnak használatra, felelős azért a kárért is, amely e nélkül nem következett volna be.

(4) Ha a lízingbevevő jogosult a lízingbe vett dolog tulajdonjogának vagy jognak a megszerzésére, e jogát a lízingbeadó hozzájárulása nélkül jogosult harmadik személyre átruházni.

6:414. § [*Lízingdíj*]

(1) A lízingbevevő a díjat a szerződésben meghatározott időszakonként előre köteles megfizetni.

(2) Arra az időre, amely alatt a lízingbevevő a lízingtárgyat a saját érdekkörén kívül felmerült okból nem használhatja, lízingdíj nem jár.

6:415. § [*A szerződés felmondása*]

(1) A lízingbeadó jogosult a szerződést felmondani, ha a lízingbevevő

a) a fizetőképességére vonatkozó vizsgálatot akadályozza;

b) vagyoni helyzetének lényeges romlása vagy a fedezet elvonására

irányuló magatartása veszélyezteti kötelezettségének a teljesítését;

c) a lízingbeadó felhívása ellenére folytatja a nem rendeltetésszerű vagy a szerződésnek egyébként nem megfelelő használatot;

d) szavatossági jogainak érvényesítésére irányuló kötelezettségének felhívás ellenére nem tesz eleget;

e) az őt terhelő lízingdíj, költség vagy teher megfizetését elmulasztotta, és a lízingbeadó a lízingbevevőt megfelelő határidő tűzésével és a következményekre való figyelmeztetéssel a fizetésre felszólította, és a lízingbevevő e határidő elteltéig sem fizetett.

(2) Ha a lízingszerződést a lízingbeadó felmondja, a lízingbeadó köteles a lízingbevevővel a zálogjog érvényesítésére vonatkozó szabályok szerint elszámolni.

(3) A lízingbevevő jogosult a szerződést felmondani, ha a lízingbeadó szavatossági elállási jogának érvényesítésére vonatkozó kötelezettségének felhívás ellenére nem tesz eleget.

16.6. függelék: Rövidítések magyarázatai

ASB: Accounting Standard Board, Számviteli Standardalkotó Testület

ÁSZF: Általános Szerződési Feltételek

BAF: BankFelügyelet

CF: cash flow

CT: Céltartalék

ED: Exposure Draft – Új Nemzetköz Számviteli Standard Tervezete

EU: Európai Unió

FASB: Financial Accounting Standard Board, Számviteli Standardalkotó Testület – USA

FINREP: FINancial REPorting, Európai Bankfelügyelet közös számviteli alapú jelentései

G4 + 1 országok: Ausztrália, Kanada, Új Zéland, Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok

HPT: 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról

IAS: International Accounting Standards, Nemzetközi Számviteli Standardok

IASB: International Accounting Standard Board, Nemzetközi Számviteli Standardalkotó Testület – Európai Unió

IFRIC: International Financial Reporting Interpretation Comittee, Nemzetközi Számviteli Standardalkotó Bizottság – Európai Unió, az IASB elődje

IFRS: International Financial Reporting Standards, Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok

IT: Information Technology, Információtechnológia

PSZÁF: Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete

PTK: Polgári TörvényKönyv

SEC: Security Exchange Committee, Értékpapír-tőzsdei Bizottság, USA

SIC: Standard Interpretation Committee, Standard Értelmezési Bizottság

SZKR: Számviteli kormányrendelet

SZTV: Számviteli törvény

THM: Teljes Hiteldíj Mutató

US GAAP: Generally Accepted Accounting Principles, USA általánosan
elfogadott számviteli elvei

16.7. függelék: A lízingpiac fontosabb szereplői által alkalmazott bérleti (operatív lízing) szerződések minősítése az IAS 17 szempontjából

Jellemző	Budapest Eszközfinanszírozó Kft	CIB Rent Zrt
Tulajdonjog	Lízingbevevő köteles a Lízingtárgyat saját költségén a Lízingbeadó által megjelölt belföldi helyszínen Lízingbeadó birtokába adni, kivéve, ha a Felek a futamidő vége előtt másképp állapodnak meg.	Explicite kizárja a lízingbevevő tulajdonszerzését
Veszteség megtérítése	A futamidő végére prognosztizált várható piaci érték, és Lízingbeadót terhelő díj és költség diszkontált összege, a még el nem számolt árfolyam-különbözet összege,	A jövőbeni lízingdíjak diszkontált jelenértéke is megtérítendő maradványérték is diszkontálásra kerül, mert eszköz eladási árával csökkentik a követelést
Maradványérték-kockázat	Nincs rendelkezés az árfolyamkockázatról, de a piaci kockázatról igen	Lízingbevevő viseli mind a maradványérték piaci kockázatából, mind pedig az árfolyamkockázatából származó veszteségeket
Szerződés folytatásának lehetősége	Lásd tulajdonszerzésre vonatkozó rendelkezés	Nincs rendelkezés
Jelenérték	Nincs rendelkezés	Nincs rendelkezés
Hasznos élettartam	Nincs rendelkezés	Nincs rendelkezés

Jellemző	Erste Leasing Bérlet Kft	IKB Leasing Kft
Tulajdonjog	Operatív Lízingbevevő nem rendelkezik opcióval a lízingtárgy tulajdonjogának megszerzésére	Leszögezi, hogy a tulajdonjog a lízingbevevőt illeti meg, idő előtti lezárásnál kiköti a lízingbeadó végleges tulajdonszerzését
Veszteség megtérítése	Az Operatív Lízingbeadót az elszámolás során olyan helyzetbe kell hozni, mintha a lízingszerződés nem szűnt volna meg.	A fennmaradó lízingdíjak diszkontált összegét és a diszkontált kalkulált piaci értékét is megtéríti a lízingbevevő
Maradványérték-kockázat	A lízingbevevő viseli a maradványérték (kalkulált érték) árfolyamkockázatából származó veszteséget. A piaci kockázatot is	Nincs rendelkezés az árfolyamkockázatról, de a piaci kockázatról igen
Szerződés folytatásának lehetősége	Nincs rendelkezés	Nincs rendelkezés
Jelenérték	Nincs rendelkezés	Nincs rendelkezés
Hasznos élettartam	Nincs rendelkezés	Nincs rendelkezés

Jellemző	KH Autópark Kft és KH Eszközlízing Kft	Ober Lízing Kft
Tulajdonjog	Explicite kizárja a lízingbevevő tulajdonszerzését	A bérleti szerződés futamidejének lejártával a Bérelő nem tarthat igényt az Eszköz tulajdonjogának semmilyen jogcímen történő megszerzésére.
Veszteség megtérítése	A szerződés idő előtti megszűnése esetén a Bérbeadó és a Bérelő elszámolásának alapja, hogy a Bérbeadó a szerződés megszűnése miatt elmaradó jövőbeli bevételeinek jelenértéke megtérüljenek.	A Bérelő megtérít minden a szerződés futamidő előtti megszűnéssel kapcsolatos kárt (.... elmaradó hasznót, stb.) és igazolt költségeit (... árfolyamváltozás) Bérbeadó figyelembe veszi a futamidő végére prognosztizált eszközértéket is érvényesíti.
Maradványérték-kockázat	Nincs rendelkezés az árfolyamkockázatról, de a piaci kockázatról igen	Nincs rendelkezés az árfolyamkockázatról, de a piaci kockázatról igen
Szerződés folytatásának lehetősége	Lásd tulajdonszerzésre vonatkozó rendelkezés	Nincs rendelkezés
Jelenérték	Nincs rendelkezés	Nincs rendelkezés
Hasznos élettartam	Nincs rendelkezés	Nincs rendelkezés

Jellemző	Unicredit Leasing Kft
Tulajdonjog	Nincs rendelkezés
Veszteség megtérítése	Idő előtti felmondásnál a bérbeadót olyan helyzetbe kell hozni, mintha eredeti futamidőig teljesült volna a szerződés. Diszkontált jövőbeni díjakat beszedi.
Maradványérték-kockázat	Nincs rendelkezés az árfolamkockázatról és a piaci kockázatról is csak részben: a túlhasználatot figyelembe veszi.
Szerződés folytatásának lehetősége	Lehetőség van a folytatásra, a tárgy értékének és a korábbi bérleti szerződés, vagy az esetlegesen kedvezőbb új feltételek alapján.
Jelenérték	Nincs rendelkezés
Hasznos élettartam	Nincs rendelkezés

16.8. függelék: A futamidőre vonatkozó pontdiagram a bérleti szerződések esetén

A futamidő a bérlet és a lízing esetében másképp hat a kétféle lefutás közötti eltérés mértékét számszerűsítő MSE nagyságára.

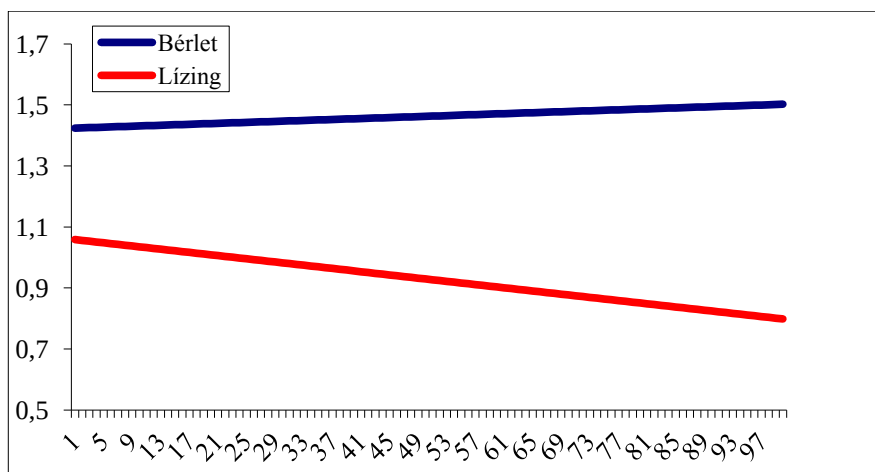
Ezt az összefüggést sematikusán is ábrázolhatjuk (technikailag a bérlet-lízing dummy, a futamidő és a kettő szorzata –interakciója segítségével számszerűsítve a lent látott egyenesek paramétereit)

KONSTANS	1,423
TIPUS	-0,362
FUTAM	0,001
INTERAKCIÓ (kettő szorzata)	-0,003

Itt minden paraméter szignifikáns, ám inkább a paraméterek konkrét értéke érdekes. A lízing esetében elég jelentősen kisebb az MSE átlagos értéke, mint a bérleteknél, azaz a pénzügyi lízing HAS és IFRS eredményének lefutása közelebb áll egymáshoz, mint a bérletek esetében.

A futam paraméter típus=0 esetén értelmes, azaz a bérletek esetében egy hónappal magasabb futamidő átlagosan 0,001-gyel csökkenti az MSE-t. Viszont ha típus=1, akkor a lízingeknél $0,001 - 0,003 = -0,002$ a meredekség, ami azt jelenti, hogy igazán a bérletnél igaz, az az állítás, hogy a hosszabb futamidő jobban eltéríti a kétféle eredményt, a lízingeknél fordított a helyzet.

Ezt grafikusan jól lehet érzékeltetni, hiszen így az interakciós háromváltozós modellt tulajdonképpen két kétváltozóssá alakíthatjuk, ahol más a két görbére vonatkozó konstans és más a meredekség.

Az előbbi sematikus összefüggést a pontdiagramok segítségével is illusztrálom. A pontdiagramok mutatják, hogy a bérlet esetében az összefüggés inkább hatványkitevős jellegű, míg a lízingnél ugyan tényleg negatív lineáris, de nagy szórással.

